

Riksdagens protokoll 1999/2000:101

Torsdagen den 27 april

Kl. 10.00 – 17.58
19.00 – 23.09

---

1 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1999/2000:345

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:345 av Karin Enström (m) om asylärenden.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 16 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor.

Stockholm den 19 april 2000

Utrikesdepartementet

Maj-Inger Klingvall

Interpellation 1999/2000:358

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:358 av Ulla-Britt Hagström (kd) om läkare utan uppehållstillstånd.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 16 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor.

Stockholm den 19 april 2000

Utrikesdepartementet

Maj-Inger Klingvall

Interpellation 1999/2000:346

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:346 av Lena Ek om ansvar för barn i familjevåldssituationer.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 9 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 11 april 2000

Socialdepartementet

Lars Engqvist

Prot.
1999/2000:101
27 april

Interpellation 1999/2000:355

Till riksdagen

Interpellation 1999/2000:355 av Yvonne Oscarsson om dextropropoxifen.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 9 maj 2000.

Skälet till dröjsmålet är att socialministern inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och honom.

Stockholm den 18 april 2000

Socialdepartementet

Enligt uppdrag

Erna Zelmin-Åberg

Expeditions- och rättschef

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkanden 1999/2000:LU17–LU19

*Förstärkt strålskydd,
m.m.*

3 § Förstärkt strålskydd, m.m.

Föredrogs

miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1999/2000:MJU15

Förstärkt strålskydd, m.m. (prop. 1999/2000:52).

Anf. 1 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! I dag ska vi behandla ett betänkande om förstärkt strålskydd som bygger på en proposition från regeringen. Vi tycker att det är bra med den förändring som är föreslagen, att man bl.a. ska införa tillståndsplikt för deponering, återvinning och återanvändning av avfall från kärnanläggningar. Det har blivit mer aktuellt än vad vi kanske trodde när vi justerade betänkandet i och med de tidningsuppgifter som har funnits de senaste dagarna om problemen med cesiumhalter i askan från biobränslen, som i sin tur beror på den kärnkraftsolycka som var i Tjernobyl för snart 15 år sedan.

Det är också bra att strålskyddslagen blir tillämplig på externa arbeten. Vi har ingenting att erinra mot den hanteringen, och det finns inte heller några motioner till propositionen. Det som är mera intressant och viktigare att diskutera är hanteringen av kärnavfallet. Det är ett problem som vi själva har skapat. Om vi inte hade haft några kärnkraftverk hade vi inte haft något avfall. Nu har vi det, och det är väl tur att det finns en energiuppgörelse, att vi har inlett avvecklingen av kärnkraften, även om takten möjligen skulle ha kunnat vara betydligt snabbare.

Det jag tror att vi alla är överens om är nödvändigheten att vi tar hand om vårt eget avfall. Det här är något som vi har producerat i Sverige, och vi måste ta hand om det i Sverige på rätt sätt. Det vi måste göra är att försöka hitta bästa möjliga metod och bästa möjliga plats. Det här är väldigt svåra frågor att avgöra för oss som är lekmän. Det är också

ganska svårt att avgöra för dem som har den tekniska kunskapen. Det handlar om en förvaring som gäller för de många hundra, t.o.m. tusentals, år som det här avfallet är farligt. Ingen av oss vet hur det samhälle ser ut som ska se till att avfallet inte kommer i orätta händer eller förorsakar skador på människor och miljön.

Därför är det oerhört viktigt att det är en ordentlig demokratisk process kring hanteringen av det svenska kärnavfallet. Det är också viktigt att det finns ekonomiska förutsättningar att bedriva opinionsarbete på nationell nivå. Frågan har varit uppe i tidigare sammanhang, men jag tycker att det är viktigt att ändå lyfta fram den.

Det är viktigt att så många människor som möjligt får en möjlighet att bilda sig en uppfattning om och ta ställning till hur vi ska hantera frågan och också diskutera det problem det faktiskt är att vi inte riktigt vet i dag hur vi ska göra. Vi vet inte var vi ska förlägga avfallet. Vi vet inte hur det samhälle ser ut som ska ta hand om konsekvenserna. Det är bara att titta på tidsaspekten bakåt i tiden, lika lång tid, – 1 000–2 000 år – bakåt. Ingen kunde förutse då hur samhället skulle se ut. Lika svårt är det för oss att veta hur det ska se ut –geografiskt, vilka typer av samhällssystem som det kommer att finnas och över huvud taget hur man reglerar den här typen av frågor i framtiden.

Det är vidare viktigt att snabba på avvecklingen så att vi minskar mängden avfall. Här måste jag säga att det är ett stort ansvar för de partier som fortfarande är för användningen av kärnkraft. Så länge kärnkraftverken arbetar produceras avfall. Det är i och för sig inte bara en svensk fråga, men vi får hantera våra egna problem.

Nu kommer avfallet så småningom att förvaras i en enskild kommun. Men fortfarande är det viktigt att framhålla – och det gör vi i utskottet, och det är bra att vi är överens om det över alla partigränser – att det är ett nationellt ansvar för riksdag och regering att se till både att de kommuner som det slutligen kommer att handla om får stöttning i det arbetet och att vi tar det nationella ansvaret och att diskussionen om hanteringen av avfallet ska ske på ett nationellt plan och med ett nationellt perspektiv.

Fru talman! Det finns en annan fråga som också är bekymmersam, och det är MOX-bränslet, som vi nu har förvarat i Sellafield i England. Vi känner till att det finns mycket att önska när det gäller hanteringen och upparbetningen av kärnavfallet i Sellafield. Det är skrämmande rapporter som har kommit därifrån. Problemet är svårt att lösa. Vi borde inte ha skickat det dit. Nu finns det där. Frågan är hur vi ska hantera det. Vi från Vänsterpartiets sida tycker att majoritetens skrivning i betänkandet är bra. Vi stöder därför inte den reservation som finns.

Däremot har vi ett motionsyrkande och en reservation om laserpennor. Jag ser att Peter Pedersen som skrivit motionen finns här, så han kommer att kunna kommentera den senare.

Avslutningsvis, fru talman, yrkar jag bifall till den reservationen, som är reservation nr 1. Vi tycker att det åtminstone vore rimligt att införa en åldersgräns för försäljning av den här typen av pennor.

Anf. 2 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Det här betänkandet är ganska tunt, men egentligen är det en stor fråga som vi ska behandla. Det handlar nämligen om ett euratomdirektiv som till dels inkorporeras i svensk lagstiftning. Det delar som vi

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Förstärkt strålskydd,
m.m.*

inkorporerar här kan tyckas vara närmast bagatellartade, men såvitt jag förstår finns det många synpunkter på direktivet. Många delar i direktivet gör det möjligt att handla betydligt friare med lågdosstrålning avfall än i dag.

Vi från Miljöpartiets sida är kritiska till direktivet. Vi kommer att i andra sammanhang, EU-sammanhang, försöka att få en förändring till stånd. Vi menar att vi verkligen måste ta lågdosstrålning material på mycket stort allvar. Det visar sig att framför allt barn är betydligt känsligare för låga stråldoser än vad man tidigare trott.

Det får inte bli så att man med detta direktiv får en uppluckring av hanteringen av radioaktivt material. Det får inte heller bli så att man blandar upp det radioaktiva materialet och därmed får en låg stråldoshalt och kan sälja sådant som från början hade en högre stråldoshalt på ett ansvarslost sätt genom att man genom utblandning har minskat strålningen.

Det är mycket angeläget att vi även fortsättningsvis tar dessa frågor på största allvar och ser till att det inte blir en kontaminering av strålning material i naturen, en nedsmutsning av kärnmaterial.

Sellafieldanläggningen i England har orsakat stora problem på västkusten. Där har det läckt. Det finns alltså strålning föroreningar – strålning i betydelsen att det finns radioaktivitet i föroreningarna – som har spritt sig i havet, därför att man inte har varit noggrann och försiktig vid hanteringen.

Det är bra som det står i betänkandet, att trots ett klartecken för leverans till Sellafield av 4,8 ton uran har denna leverans stoppats. Sverige måste ta ansvar för kärnkraftshanteringen i alla led, även mot slutet. Det får inte bli som det har varit tidigare, att man har skeppat över avfallet till Sellafield för uppäbätning.

Vi från Miljöpartiet har en motion som behandlas i betänkandet om MOX-bränsle, som just är ett resultat av sådan överskeppning till Sellafield. I Sellafield finns det 900 kilo plutonium som egentligen är uppäbetat svenskt material, och detta är ett jättestor problem. Från svensk sida har man valt att inte ta tillbaka detta. I och med att man har tagit den ställningen är det naturligtvis också logiskt att man inte skeppar över mera till Sellafield.

Vi i Miljöpartiet anser att denna hantering har varit mycket olycklig. Man måste lösa dagens situation med 900 kilo plutonium i Sellafield som egentligen är svenskt. Vi har därför avgett en reservation, nr 2, till betänkandet som jag yrkar bifall till.

Jag är övertygad om att diskussionen om strålskydd kommer att fortsätta. Kärnaktivt material är bland de mest allvarliga föroreningar som människan har spritt i naturen. Jag är också övertygad om att forskningen kommer att visa att lågdosstrålning material är betydligt farligare än vad man tidigare har trott. Framtiden kommer att utvisa att bestämmelserna måste skärpas mycket jämfört med dagens bestämmelser. Det euroatomdirektiv som nu till vissa delar implementeras här en allvarlig signal just därför att utvecklingen går åt andra hållet.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 3 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Detta är ett tunt betänkande som behandlar en mycket viktig fråga som egentligen har diskuterats väldigt lite.

Som vi har hört finns det två delar i detta betänkande, dels den del som behandlar regeringens proposition *Förstärkt strålskydd*, dels motionsyrkanden från allmänna motionstiden.

Propositionen som handlar om förändringar i strålskyddslagen, t.ex. att åldersgränsen för arbete med joniserande strålning höjs till 18 år, om utökad tillståndsplikt samt om att strålskyddslagens regler ska tillämpas även på externa arbetstagare, tillstyrks av ett enigt utskott.

Utskottet är även enigt vad gäller hanteringen av det svenska kärnavfallet, en debatt som har pågått sedan början av 1970-talet utan att man har kunnat fatta några avgörande beslut om var och hur det starkt radioaktiva och långlivade kärnbränslet slutgiltigt ska tas om hand. För att välja rätta tekniska lösningar måste vi komma överens om vilka krav tekniken ska leva upp till och vilka värderingar som vi vill försvara. Detta är också en etisk fråga, inte enbart för regeringen – där ärendet ligger – och riksdagen, men även för alla medborgare och speciellt för de människor som bor i de kommuner eller regioner som diskuterar frågan i dag lokalt.

Avfallsfrågan är också en av våra stora och kanske svåraste miljöfrågor som vi egentligen diskuterar väldigt lite. Den är inte bara svår, utan den sträcker sig också långt fram i tiden. Då ställs även etikfrågan inför nya utmaningar. Vad krävs för att skapa rättvisa mellan olika generationer? Kan man ta ansvar för dagens problem utan att beröva framtidens människor deras handlingsfrihet?

Det viktiga för att hitta trovärdighet i processen är att hitta länkar mellan nuet och framtiden så att man kan bevara den demokratiska trovärdigheten i långsiktiga processer. En förutsättning för att människor ska hysa tillit är naturligtvis att de myndigheter och företag i samhället som ska säkra överföringen av erfarenhet och kunskap har människors tillit och att de kommunala informationsinsatserna och beslutsprocesserna upplevs som trovärdiga. Ytterst handlar det naturligtvis om befolkningens förtroende för demokratin på lång sikt.

I dag finns det många olika åsikter om hur kärnavfallet ska hanteras och var detta ska ske. I den lokaliseringsprocess som nu pågår på ett antal orter har kommunerna tillsammans med myndigheter genomfört omfattande informations- och studieverksamhet. Dessa kommuner är faktiskt värda en eloge för att de har orkat ta itu med ett nationellt miljöproblem som politiskt kanske inte ger så många poänger och vinster.

Fru talman! Som jag tidigare sade är det ett nästan enigt utskott som står bakom betänkandet. Detta bygger naturligtvis på ett gammalt riksdagsbeslut, att vi i Sverige själva ska ta hand om vårt avfall, inte exportera det till andra länder. Jag hoppas att denna enighet även kommer att råda i de kommuner eller i den kommun som kommer att gå vidare med provborrningar efter förstudier och att vi som riksdagsledamöter upplevs som stöd för dessa platser och deras invånare. Vi har många gånger fått kritik för att vi inte bryr oss om den här frågan.

Fru talman! I reservation nr 2 vill Miljöpartiet att Sverige inte ska framställa ytterligare MOX-avfall, som man gör i Studsvik nu, och att när det gäller de 900 kilo plutonium som finns i Sellafield måste Sverige

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Förstärkt strålskydd,
m.m.*

presentera en lösning som inte innebär en utbyggnad utan en avveckling av den svenska kärnkraften. Jag har lite svårt, fru talman, att tolka dessa önskningar eftersom både regeringen och riksdagen länge har varit eniga om att den svenska politiken sedan 1982 är inriktad på direkt slutförvaring av använt kärnbränsle utan föregående uppberedning.

Fru talman! Härmed yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på de motioner och reservationer som behandlas i betänkandet.

Anf. 4 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Betänkandet behandlar en proposition om förstärkt strålskydd och ett antal motioner från den allmänna motionstiden, bl.a. en motion från kristdemokraterna om hanteringen av det utbrända kärnbränslet. Det kan tyckas onödigt att också jag ska gå upp i debatten eftersom det finns en enighet i utskottet om den fortsatta hanteringen av kärnbränslet. Samtidigt tycker jag att det är viktigt att manifesteras att vi i de politiska partierna är överens om hur den politiska processen ska fortgå och i bästa fall slutföras.

Det är glädjande att ett enigt utskott i betänkandet på ett tydligt sätt visar att vår generation måste ta det fulla ansvaret för den långsiktiga förvaringen av det utbrända kärnavfall som producerats och håller på att produceras vid svenska kärnkraftverk. Det är detta som gör att vi står på en god grund inför kommande beslut om förvaringsplats.

Fru talman! I detta sammanhang vill jag också lyfta fram SKB:s insatser för att hantera radioaktivt avfall österut. Såväl på Kolahalvön i Ryssland som i Ignalina i Litauen är SKB djupt involverat för att försöka att lösa avfallsproblematiken även där. Jag tror att många i Sverige känner stark oro just för problematiken österifrån. Det är bra att det finns ett engagemang från svenska myndigheter och från svensk sida för långsiktiga förvaringslösningar också där.

Vad gäller det egna ansvaret här i Sverige ska jag säga att min egen politiska verksamhet började i mitten på 70-talet med just kärnkraftsfrågan, så jag törs säga att jag har hört de flesta argument i den debatten, inte minst frågeställningen om hanteringen av kärnavfallet. Dessvärre har denna fråga i många sammanhang använts som en bricka i ett större politiskt spel om kärnkraftens vara eller inte vara och om energipolitiken i stort. Men oavsett vad vi tyckte om kärnkraft för 25 år sedan eller vad vi tycker nu, om kärnkraften ska fasas ut eller hur den ska hanteras, är det ett faktum att avfallet har funnits där från början och att vi som levt med denna fråga har ett ansvar för att lösa problematiken. Det är ett ansvar som vi inte kan lämna till nästa generation. Vi kan inte lämna den frågan olöst.

I programmet för forskning, utveckling och demonstration av inkapsling och geologisk djupförvaring har SKB, såsom regeringen tidigare begärt, redovisat för- och nackdelar med olika metoder för att ta hand om kärnavfallet. SKB:s samlade bedömning är att geologisk djupförvaring av inkapslat bränsle är det bästa alternativet för Sverige. Det nya är att man vill möjliggöra återtagning av avfallet. Därmed skulle ett mått av handlingsfrihet inför framtiden behållas. Därför är det lite felaktigt att tala om slutförvar. Det handlar om långsiktig säker förvaring, ett djupförvar.

Enligt SKB uppfyller inte övervakad lagring på eller nära markytan kraven på långsiktig säkerhet, som ju skulle kunna vara ett alternativ. Ett annat är transmutationstekniken, som inte är tillräckligt utvecklad och som rymmer osäkerheter för att den ska kunna vara ett alternativ. Därmed finns det ändå ett förslag på bordet som man arbetar konkret med.

Precis som har sagts här tidigare i debatten är det viktigt med engagemang också från statsmakternas sida för att lösa frågan om hur kärnavfallet ska tas om hand. Inte minst har detta efterlysts av kommunledningar i de kommuner som nu medverkar i förstudierna om förvaringen av kärnavfallet. I dessa kommuner finns ett konstruktivt och brett engagemang för att lösa avfallsproblematiken genom att de deltar i förstudierna om möjlig lokalisering. Dessa kommuner bidrar till att SKB får fram ett bra underlag för kommande lokaliseringsbeslut och tar ett väldigt stort ansvar för att lösa ett nationellt problem. Jag kan bara instämma i vad Sinikka Bohlin sade här tidigare, att dessa kommuner faktiskt är värda en eloge därför att de gör ett viktigt arbete för hela vårt land.

I grunden har SKB i uppdrag att föreslå två platser som är lämpliga för djupförvar. När de har undersökts kommer SKB att lämna in en ansökan med en omfattande miljökonsekvensbeskrivning som ska prövas av berörda myndigheter, aktuell kommun och regeringen. Regeringen har sedan att ge tillstånd till start av byggnation. Det är alltså två olika processer som griper in i varandra, en teknisk-vetenskaplig och en demokratisk.

För närvarande pågår förstudier i Oskarshamn, Hultsfred, Tierp, Älvkarleby och Östhammar samt Nyköping. År 2001 planerar SKB att kunna välja minst två platser för platsundersökningar. Undersökningar med bl.a. provborringar bör kunna påbörjas år 2002.

Det är ett omfattande och långsiktigt utvecklings- och miljöprojekt att lokalisera och bygga djupförvar för det använda kärnbränslet. SKB kommer att bygga tre stora industriella anläggningar, varav en för kapseltillverkning. Totalt ska 4 500 kopparsegjärns kapslar om vardera ca 22 ton produceras. Vidare ska det byggas en inkapslingsanläggning där det använda kärnbränslet ska placeras i kapslarna som sedan försluts. Till sist kommer själva djupförvaret på 500 meters djup i stabilt urberg. Anläggningarna ska vara i drift i ca 40 år. Inkapsling och deponering i ett första steg kan inledas om ca 15 år. Totalt handlar det om ett program på ca 20 miljarder kronor.

Jag ger denna beskrivning för att tydliggöra omfattningen av detta projekt och för att understryka att det är viktigt för alla inblandade. Det är alltså inte vilken avfallshanteringsfråga som helst, utan det är centralt att alla beslutsinstanser verkligen är med i detta och att vi har en diskussion kring dessa frågor.

Arbetet ska bedrivas med hög intensitet. Det är det bästa sättet att ta till vara den kompetens och de resurser som nu finns tillgängliga och att konkret uppfylla det producentansvar som kärnkraftsindustrin har enligt kärntekniklagen. Arbetet ska dock inte påskyndas mer än att tillräcklig tid ges för den demokratiska beslutsprocessen såväl nationellt som i de regioner och kommuner som blir berörda. Tid ska också ges för ett grundligt miljökonsekvensarbete, och givetvis ska ideella organisationer, miljöorganisationer och andra intresserade ha möjlighet att delta i debatten.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Förstärkt strålskydd,
m.m.*

Jag började med att beskriva en besvärlig situation österut. Om vi återigen ska kasta blickarna åt det hållet kan det nu också noteras att Finland är på god väg att fatta beslut i förvaringsfrågan avseende det finska kärnavfallet. Det finns ju ingen anledning för oss i Sverige att vara sämre.

Processen i frågan om förvaring av kärnavfall får givetvis ta den tid den tar för att man ska hitta bästa möjliga lösning från säkerhetssynpunkt. Lösningen ska ha ett brett politiskt och opinionsmässigt stöd. Det är inte bara tekniska och strategiska frågor som ska lösas. Också etiska värderingar och bedömningar måste tas med. Samtidigt finns ett ansvar för att denna process bedrivs med kraft, så att en lösning av förvaringsfrågan kommer till stånd.

Återigen vill jag upprepa att jag tycker att det är utomordentligt bra att vi är ett enigt utskott i skrivningarna om kärnavfallsfrågan. Jag tycker att detta bör leda till att vi kommer till skott relativt snabbt, enligt den tidtabell som har fastställts.

Anf. 5 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Det nu föreliggande betänkandet grundar sig i huvudsak på en proposition som föreslår ändringar i strålskyddslagen. Förslagen i propositionen är i sin tur främst föranledda av ett nytt euratomdirektiv, som sagts tidigare här, om fastställande av grundläggande säkerhetsnormer.

I grunden delar vi i Centerpartiet propositionens förslag. Därmed har jag också sagt att vi, i likhet med alla andra, inte har väckt någon motion med anledning av propositionen.

Däremot har jag inlämnat ett särskilt yttrande. Vi i Centerpartiet tycker att det är viktigt, speciellt i det här sammanhanget, att framhålla försiktighetsprincipens betydelse vid hanteringen av använt kärnbränsle och andra radioaktiva ämnen.

Radioaktivitet är ju som bekant orsak till bl.a. cancer i många fall, och det påverkar även våra mänskliga gener. Detta är ett välkänt faktum och behöver kanske inte upprepas, men jag vill ändå göra det i det här sammanhanget eftersom frågan har kommit på riksdagens bord.

Handhavandet av de radioaktiva ämnena och det avfall som följer med kärnkraftens varande ska alltså omges med alldeles utomordentligt strikta rutiner och väl utarbetade föreskrifter. Vi tycker alltså att det är bra att vi i det avseendet kommer en bit på vägen.

Så, fru talman, över till en helt annan sak, nämligen den senaste tidens rapporter om bristande rutiner vid uppberedningsanläggningen i Sellafield. De bekräftar den oro som många av oss känt länge för problemet med hanteringen av använt kärnbränsle, som inte på något sätt kan lösas enkelt. Rapporter visar t.ex. att halterna av radioaktiva ämnen i växter och djur vid de norska såväl som svenska kusterna ständigt ökar. Även halterna i och utanför själva anläggningen i Sellafield är oroväckande höga. Jag tycker att den svenska regeringens ansträngningar i arbetet för att påverka den brittiska regeringen att stänga denna anläggning bör intensifieras.

Så över till det här med transporter. Transporter av använt kärnbränsle utgör ett särskilt riskmoment och bör så långt möjligt undvikas. Jag tycker att det bör införas ett förbud mot utförsel av svenskt kärn-

bränsle för uppbyggnad. Regeringen borde återkomma med ett sådant förslag, detta för att minimera de risker som alltid finns när man transporterar saker och ting.

Fru talman! Jag vill inte framställa något särskilt yrkande i sammanhanget, men jag ville säga det jag nu har sagt.

Anf. 6 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Det blir min uppgift att gå från det stora till det lilla när det gäller strålskydd. Men det handlar ändå om en viktig fråga som jag väckte under den allmänna motionstiden 1999. Det handlar om laserpennor, eller laserpekare som de också kallas. Dessa har funnits i ganska många år och är väl tänkta att användas av lärare, föreläsare osv. som ska peka på den vita duken, någon sådan har vi inte här inne i kammaren, så att man ska kunna göra sig förstådd för dem man föreläser för.

Tyvärr används de här laserpennorna på andra sätt av barn och ungdomar – som leksaker. Man kan sitta på en teaterföreställning och helt plötsligt få se små röda prickar dyka upp på skådespelarna. Jag har själv sett det här under en konsert. Sångaren hade en liten röd prick på bröstet under ett helt nummer. Det gjorde att han fick ett litet raseriutbrott, för han visste inte om det var en ofarlig laserpekare eller om det satt någon och siktede med gevär och lasersikte.

Det är förstås mycket obehagligt. Jag finner att det vore rimligt om det fanns någon typ av regelverk för hur de här sakerna ska användas och för hur gammal man ska vara. Efter viss efterforskning lyckades jag få reda på att det är Statens strålskyddsinstitut som faktiskt har ansvar för de här små laserpekarna. Därifrån hävdas att de är helt ofarliga. Om man pekar med dem i ögat kan man få en s.k. efterbild under en kortare tid, men inga bestående skador, inga mer långvariga men.

Jag konstaterar att man i betänkandetexten från utskottets sida skriver så här: ”Att uppleva ett obehag genom att bli pekad på, kan inte anses vara ett strålskyddsproblem och alltså inte vara en uppgift för SSI.” Det kan jag hålla med om. Men vem kan då vara ansvarig? Det är min fråga.

Vidare står det: ”När det gäller ett eventuellt förbud för omyndiga att köpa eller använda laserpennor torde ett sådant allmänt förbud strida mot EG:s frihandelsprinciper eftersom hälsorisker inte kan hävdas.” ”Torde” är ju ett ganska vagt begrepp. Man skulle kunna önska att vi från riksdagens sida åtminstone kunde pröva möjligheten att någon gång testa EU:s, EG:s, frihandelsprinciper och se om det faktiskt kan gå och finna gemensamma principer. Jag tror inte att det här är ett problem bara i Sverige. Jag har nämligen sett samma sak upprepas i andra länder ute i Europa.

Som kulturpolitiker tycker jag inte att det är rimligt att det går att förstöra en konsert, förstöra en teaterupplevelse, på grund av att man inte har kontroll på de här laserpennorna. Om någon satt på riksdagens läktare och pekade på oss som står här i talarstolen och talar så tror jag att det skulle vidtas ganska snabba åtgärder för att lokalisera vem det var som pekade och se till att den personen kom ut ur lokalen. Problemet är att det är väldigt svårt att se vem som pekar, framför allt om det är fråga om en stor publik. Då är det i princip omöjligt att se varifrån strålen kommer. Därför borde vi i första hand se till att det är vuxna människor som har det här som ett hjälpredskap, t.ex. lärare och föreläsare, alltså att

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Förstärkt strålskydd,
m.m.*

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Förstärkt strålskydd,
m.m.*

det i regel är vuxna personer som kan köpa och använda de här laserpekarna och inte barn och ungdomar.

Därför vill jag avsluta med att yrka bifall till reservation 1 under moment 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

4 § Riksdagens revisorers årsredovisning för 1999

Föredrogs
finansutskottets betänkande 1999/2000:FiU22
Riksdagens revisorers årsredovisning för 1999 (redog. 1999/2000:RR1).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 9 §.)

*Migration och
asylpolitik*

5 § Migration och asylpolitik

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 1999/2000:SfU11
Migration och asylpolitik (skr. 1999/2000:3).

Anf. 7 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Grundläggande för svenska demokratiska partier och för de flesta svenska medborgare är att det finns en vilja och ett åtagande att sörja för skydd åt förföljda människor. En flyktingpolitik ska utformas så att den ger skydd åt så många människor som möjligt som behöver skydd och trygghet. Det säger sig självt att Sverige inte kan ge alla världens skyddsbehövande uppehåll inom Sveriges gränser. Flyktingpolitiken måste därför ha en vidare räckvidd än den nationella asylpolitiken. Till Sverige kommer ju ändå bara en minimal bråkdel av världens flyktingar för att söka asyl, och av dessa har faktiskt bara en mindre del verkliga asylskäl. De flesta köper en resa till väst av en smugglare i hopp om att få bättre liv rent allmänt, och det kan man ofta förstå.

När jag nu läser de olika partiernas motioner och yrkanden slås jag av de präglas av ett slags moralism. I reservation efter reservation krävs mer generositet och mer humanism i alla möjliga sammanhang. Ingen riktig analys finns dock av vad detta egentligen innebär. En allmän godhet breder ut sig. Det är nästan så att man t.o.m. känner att man bevittnar ett slags svenskt mästerskap i humanism.

Jag har all respekt för intentionerna och engagemanget. Det är tur att de finns. Men jag frågar mig ändå om jag själv och vi i vårt parti, Moderaterna, är så inhumana och ogenerösa när vi inte håller med om alla dessa fina förslag som kommer från alla möjliga håll. Det blir faktiskt något av en moralisk fråga för mig personligen också. Är jag som moderat en moraliskt sämre person än vad exempelvis en folkpartist är?

Funderingar omkring detta kom upp när jag under påsken vandrade runt i flyktingtältlägren i norra Irak, där jag efter bästa förmåga som ordförande i en biståndsorganisation försöker medverka till att bygga bostäder, ordna avlopp och rent vatten och rent allmänt bidra till ett värdigt liv för dessa utsatta flyktingar. Är mina ställningstaganden i debatten om flykting- och asylfrågor förenliga med min uppfattning om människans värdighet eller inte? Jag tror att var och en av er skulle känna sig något tudelad om ni förberedde en migrationspolitisk debatt i riksdagen i ett flyktingläger i norra Irak.

Var finns perspektivet på helheten i debatten här hemma? Vad är möjligt? Vad är rimligt? Var ligger balanspunkten? Hur använder vi resurserna för flyktingarbetet sett i ett större sammanhang? För mig är asylpolitiken mycket viktig, men än viktigare är insatserna för flyktingarna där dessa faktiskt finns. Endast en bråkdel kan köpa sig en transport till väst. Hjälp och skydd måste ändå huvudsakligen ges på plats eller i närområdena, och Sverige måste bidra.

Efter denna lätt personliga utveckling vill jag understryka att det för oss moderater är viktigt att asylrätten inte urholkas eller missbrukas. Därför måste en asylprocess vara effektiv och rättssäker. De som inte lämnar landet uppehåller sig här illegalt om de får avslag på sin ansökan. Det är SIV:s, dvs. Invandrarverkets, och ytterst polisens uppgift att tillse att avvisning sker. Jag vågar påstå att polisen inte alltid prioriterar detta arbete tillräckligt och att SIV, Invandrarverket, inte alltid följer upp att avvisningar sker.

Vi har problem med långa handläggningstider. Invandrarverkets och Utlänningsnämndens personal gör ett mycket bra arbete, professionellt och engagerat. Vi moderater har stort förtroende för dem, och jag hoppas att statsrådet har detsamma. Det vore bra om hon uttryckte en sådan åsikt. Men åtgärder för att förkorta asylprocessen ytterligare skulle behövas. Det uppstår nämligen ofta humanitära skäl under handläggningstiden, och i slutändan är det andra faktorer än återopade asylskäl som blir föremål för överväganden.

Var och en som är ledamot i Utlänningsnämnden, och det är jag själv, vet att varje enskilt fall är unikt. Ofta är det mycket svåra och miserabla livsöden som rullas upp. Elände i sig är dock inte asylgrundande, och humanitära skäl i lagens mening är det inte alltid heller. Det förekommer då och då fall där myndigheterna utsätts för en formlig utpressning. Föräldrar överger sina barn, och präster eller andra lånar sig till att indirekt eller direkt medverka till detta. Jag kan respektera engagemang, men man måste handskas varsamt med detta.

Fru talman! För mer än ett år sedan överlämnades ett betänkande om ny processordning m.m. till förra invandrarministern. NIPU-utredningen, som den kom att kallas, arbetades fram under stor tidspress, och partierna var överens om att processordningen behövde förnyas för att rättssäkerheten skulle öka. Det finns i utredningen ett tydligt majoritetsförslag från Socialdemokraterna, Centern och Moderaterna.

Samma tidspress tycks dock inte råda i Regeringskansliet. Är det så att regeringen inte tyckte att NIPU:s förslag var bra utan att man försöker förbereda något bättre förslag? Var då vänlig och informera oss om detta, fru statsråd.

Om alternativet med specialdomstol med två instanser i stället för NIPU:s tre övervägs inom departementet, kom då fram med detta. Vi moderater kan studera också det om det kan bidra till en snabbare handläggning och förbättrad rättssäkerhet jämfört med nuläget. Att en tvåpartsprocess är att önska tycks ju alla vara överens om.

Fru talman! Den migrationspolitik som trädde i kraft 1997 antogs av en bred majoritet, återigen bestående av Socialdemokraterna, Centern och Moderaterna. Därefter har kompletteringar gjorts som har stötts av oss moderater, ofta efter parlamentariska utredningar. Huvudsakligen anser vi att dagens lagstiftning är bra, men inget tillstånd är statiskt utan kan utvecklas och förändras.

Bland de saker som nu bör undersökas och utredas ytterligare är frågor om arrangerade äktenskap, vissa anknytningsfrågor och till detta också knutet frågan om försörjningsansvar. Försörjningsansvaret finns i rader av andra länder, och det är helt naturligt att vi diskuterar ett sådant även i Sverige.

I mars förra året stod Maud Björnemalm här i talarstolen och framförde mycket tydligt socialdemokraternas åsikt här i riksdagen om att en parlamentarisk utredning skulle få i uppdrag att utreda frågan om försörjningsansvar och om en utvärdering och översyn av anknytningsreglerna.

Så sent som för ett par veckor sedan ställde jag frågan särskilt i utskottet med anledning av ett motionsyrkande från moderaterna om den länge aviserade utredningen snart skulle komma till stånd. Svaret från Maud Björnemalm var, med reservation för vad regeringen planerar, att en sådan utredning var att vänta.

I betänkandet står det också: ”Enligt vad utskottet erfarit kommer frågan om försörjningsansvar för anhöriga att närmare analyseras i den nämnda utredningen om anhöriginvandringen.” Är det fel eller rätt, Maud Björnemalm?

Det har nu gått över ett år, och inget har hänt, och jag tycker att det är anmärkningsvärt. Trots en glasklar begäran för över ett år sedan från Maud Björnemalm, som ju ändå uppfattas som socialdemokraternas ansvarige här i riksdagen, händer det ingenting.

För oss är det självklart att fundera på vem som ska försörja gamla mamma om barnen hett önskar att hon ska få komma till Sverige och bo hos dem. Är det verkligen kommunens ansvar? I de flesta länder finns också villkor om att den som vill gifta sig med någon från det egna hemlandet ska ha bostad och arbete ordnade.

Vi vill bara att dessa frågor ska belysas och penetreras, och det finns säkert olika lösningar, och vi är öppna för att diskutera olika lösningar.

Den förda invandringspolitiken är till stor del ett resultat av en samsyn mellan moderater och socialdemokrater. Och det är inte så konstigt egentligen. Det var ju mycket tydligt när migrationspropositionen diskuterades och beslutades i december 1996 och också vid senare tillfällen. I dag har moderaterna t.ex. endast en reservation som rör en större öppenhet för arbetskraftsinvandring.

Jag börjar dock ana att invandrarministern känner sig obekvämt med dessa sakers tillstånd. Hon och jag tillhör i och för sig stora partier som mer än andra kan ta ansvar och har styrka att också fatta svåra beslut för att helheten ska fungera. Men nu undrar jag om inte regeringen är på väg

att byta fot och kanske inordna även flykting- och invandringspolitiken inom de områden där man ska samarbeta med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. I så fall har ju invandrarministern chans att titta på Vänsterpartiets 52 yrkanden.

Fru talman! Jag har haft god anledning att följa debatten om amnesti för gömda flyktingar som ett visst ungdomsförbund drivit. Det finns också ett yrkande från Miljöpartiet om amnesti för gömda barnfamiljer.

Amnesti är ingen bra idé. Det skulle innebära helt fel signaler och skulle urholka och devalvera asylprocessens legitimitet. De som fått avvisningsbeslut ska lämna landet. Något annat kan inte gälla. Om det finns avvisningshinder ska verkställighet inte ske, men det får bedömas från fall till fall.

En amnesti skulle föda förhoppningar om flera amnestier längre fram och skulle fungera som en magnet för flera asylsökande till Sverige och därmed öka smugglarnas aktiviteter. Att tala om amnesti är en falsk och kortsiktig humanism. Långt viktigare är att Invandrarverket och Utlänningsnämnden snabbare kan hantera ansökningarna så att ledtiderna förkortas.

I länder med en ineffektiv och krånglig asylprocess eller där kontrollen över illegal invandring är dålig har amnesti getts för att lösa akuta problem.

Fru talman! Sverige är inte Amerika på Karl-Oskars och Kristinas tid. Fri invandring skulle kräva att våra trygghetssystem måste avvecklas. Jag tar klart avstånd från sådana tankar, och det gör också de flesta i vårt parti. Visst önskar vi mindre av omhändertagande och mer av personligt ansvar och makt över våra liv, men de sociala trygghetssystemen måste finnas i botten som garant för anständighet och ett värdigt liv. De som ägnar sig åt radikalliberala visioner och utopier i syfte att vända välfärdsstaten får inga stora massor med sig.

Vår invandringspolitik ska vara reglerad och grundas på humanism och rätten till skydd. Familjeåterförening och anknytningsinvandring ska självfallet vara en grundbult i vår politik.

Även i ett läge med reglerad invandring och med en fri arbetskraftsinvandring inom EU finns utrymme för en större öppenhet vad gäller medborgare från andra länder i världen att få arbets- och uppehållstillstånd. I dag är myndigheterna ytterst snåla med sådana arbetstillstånd.

Sverige behöver på sikt fler som arbetar, och det är nu läge att tillåta fler att komma om arbetserbjudandena är seriösa och om ansökningarna också är seriösa. Ett ökat intresse finns hos arbetsgivaren. Sveriges demografiska profil är sådan att flera sysselsatta är en välfärdsfråga.

Att fler får komma hit och arbeta är inte i motsättning till att fler flyktinginvandrare också får jobb. Det är ett både och.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 19 under mom. 17 i denna fråga.

I regeringens skrivelse beskrivs det internationella arbetet för flyktingar som sker och där Sverige också deltar. Det internationella arbetet är avgörande för flyktingarnas värdighet och möjlighet till skydd och trygghet. Och Sverige gör insatser, och vi stöder regeringens arbete i detta hänseende.

De insatser som görs i flyktinglägren i norra Irak är finansierade av den svenska regeringen.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

Vi står bakom de principer som lades fast 1996 i den migrationspolitiska propositionen och som riksdagen har fattat beslut om.

Det är viktigt att en asyl- och invandringspolitik har ett brett folkligt stöd. Basala humanitära principer och internationella åtaganden är väl förankrade hos människor i Sverige. Vi har i dag inget populistiskt parti i Sverige som på allvar kan rida på missnöje och fördomar. Vi tog fajten med Ny demokrati, och det partiet blev gud ske lov bara en sommar-svala.

Helheten måste upplevas som rimlig och schyst. Vi i Sverige kan inte profilera oss markant jämfört med andra europeiska länder. Vi ligger redan i tydlig framkant. I EU kan vi påverka och ska också göra det.

Vanliga medborgare har dock anledning att bli upprörda om handläggningstider blir orimligt långa och om det därvid uppstår humanitära tragedier. Därför är det regeringens ansvar att Invandrarverket och Utlänningsnämnden ges bra arbetsmöjligheter så att ärendena i full rättssäkerhet kan avgöras snabbare. Det går att förena humanitet och rättssäkerhet med effektivitet, ordning och reda.

Jag har avslutningsvis ett par frågor till fru statsrådet, men jag avser att leverera dessa frågor i replikskiftet, eftersom jag ser att tiden har runnit i väg, och jag ska be att få tacka för mig för denna gång.

Anf. 8 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Låt mig först säga att arbetet inom Vänsterpartiet i dag är så fördelat att jag talar övergripande och om den svenska flyktingpolitiken, och Sven-Erik Sjöstrand talar om EU och flyktingpolitiken.

Låt mig också säga att jag uppskattar att ansvarig minister, statsrådet Klingvall, närvarar och deltar i dagens debatt som handlar om dels regeringens migrations- och asylpolitiska skrivelse, dels de motioner i ämnet som ledamöterna lade fram under allmänna motionstiden.

I skrivelsen säger regeringen att den svenska migrationspolitiken bör ses i en helhet som omfattar flykting-, invandrings-, integrations- och återvändandepolitik, och i sin tur ingår i utrikes-, säkerhets-, handels- och biståndspolitiken. Detta reser förstås några funderingar hos den som läser detta – åtminstone hos mig.

Hur kan t.ex. migrationspolitik ha med integrationspolitik att göra? Integrationspolitiken handlar om hur väl svenskar och utländskt födda integreras med varandra här i Sverige, dvs. de människor som är här i Sverige med uppehållstillstånd eller medborgarskap. Regeringen menar väl inte att artikel 14 i deklarationen om mänskliga rättigheter är beroende av hur integrationspolitiken i Sverige lyckas?

I en interpellationsdebatt häromdagen med Sten Andersson i Malmö, som sin vana trogen ville ha svar på vad integrations- och flyktingpolitiken kostar, svarade statsrådet Klingvall att hon inte vill sätta någon prislapp på människor. Om det är så att vi inte ska sätta prislappar på människor, på vilket sätt är då integrationspolitiken kopplad till migrationspolitiken? Och om vi inte ska sätta prislappar på människor, varför står det då i förarbetena till utlänningslagen att barnets bästa inte generellt kan ta över samhällsintresset av att reglera invandringen av t.ex. ekonomiska skäl? Sätter vi inte då prislappar på barn?

Jag förstår faktiskt inte på vilket sätt integrationspolitiken har något samband med migrationspolitiken, som handlar om människor i rörelse –

dvs. människor som flyr, kommer hit för att arbeta eller förenas med sin familj eller människor som varit här ett slag och vill återvända till sitt hemland. Det vore bra om företrädarna för regeringspartiet kunde förklara detta.

Migrationspolitiken ingår i utrikes-, säkerhets-, handels- och biståndspolitiken, säger regeringen vidare. Då undrar jag förstås om Genèvekonventionen kan förhandlas bort för ett bra handelsavtal med t.ex. Peru. Kan Genèvekonventionen läggas i ena vågskålen och ett bra handelsavtal med t.ex. Marocko i den andra, för att de ska förhindra att flyktingar tar sig till EU? Jag undrar vad det är för regler som gäller i förhållandet mellan migrationspolitiken och utrikespolitiken.

Sverige anser att vi ska ha ett utbyte och associationsavtal med Turkiet för att övertyga de styrande om att de måste arbeta med bl.a. kurdernas mänskliga rättigheter, samtidigt som EU har planer på att betala flyktingläger för iranier m.fl. för att de inte ska kunna ta sig vidare till Sverige och EU-länderna. Samtidigt stöder vi t.ex. sanktionerna mot Irak och Serbien. Varför tror vi att de oppositionella i Irak har lättare att störta Saddam Hussein om de inte får medicin till barnen när vi för en annan politik mot t.ex. Turkiet? Hur tror vi att de oppositionella i Serbien ska få kraft att störta Milošević om de inte får hjälp eller stöd från omvärlden? Det skulle vara intressant att få höra hur regeringen tänkt när den kopplar ihop migrationspolitiken med utrikespolitiken i dessa tre fall – Turkiet, Irak och Serbien.

Fru talman! Det är ytterligare en fråga som jag skulle vilja belysa innan jag lämnar den koppling som regeringen gör mellan migrationspolitiken och utrikes- och säkerhetspolitiken – eller handlar det kanske i dessa fall om invandringspolitiken? I Sverige finns i dag ett antal flyktingar från olika länder som antingen beviljas tillfälliga uppehållstillstånd, som somalierna, eller som väntat länge på besked från Invandrarverket, som t.ex. flyktingar från Afghanistan.

I Afghanistan har det pågått ett krig under två decennier – ett krig som har lett till etniska konflikter, terror och massavrättningar, och över 2 miljoner människor har fallit offer för kriget och många människor har tvingats fly till andra länder för att överleva.

År 1996 vid ett besök i FN fick vi i säkerhetsrådet höra en rapport från talibanernas framfart. Det som skakade mig mest – det kan synas som en detalj, med tanke på allt som hänt i detta land, men för mig var det inte svårt att identifiera mig – var en liten tioårig flicka som fick sitt ena lillfinger avhugget av talibanerna därför att hon hade nagellack på nageln.

En del av de afghaner som flytt landet har sökt en fristad i Sverige. De har varit här i ungefär två år och väntar fortfarande på besked. Under tiden kan de inte förenas med sina familjer. De kan inte leva ett normalt liv. Deras ansökningar om uppehållstillstånd läggs på hög på Invandrarverket. Kunskapen om situationen i Afghanistan finns. Den finns hos FN, och medier rapporterar om den. Varför läggs dessa ärenden på hög? Vad är det Invandrarverket väntar på? Är det att situationen i Afghanistan ska stabiliseras?

Den 30 mars antog EU-parlamentet en resolution om de handlingsplaner för ursprungs- och transitländer för asylsökande och migranter som högnivågruppen Asyl och migration utfärdat.

Prot.
1999/2000:101
27 april

*Migration och
asylpolitik*

Vad gäller Afghanistan säger EU-parlamentet i sin resolution: ”Parlamentet anser att det är omöjligt att genomföra handlingsplanen för Afghanistan och att det strider mot de grundläggande principer som unionen baseras på liksom mot de principer som skall styra EU:s utrikespolitik, eftersom det inte finns någon laglig regering i landet och talibanregeringen styr med mycket allvarliga och kontinuerliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna, och eftersom försöken till samarbete med denna regim har varit fruktlösa och UNDCP:s politik som finansierats av medlemsstaterna för att ersätta opiumodlingarna har misslyckats, och uppmanar därför medlemsstaterna och rådet att mot bakgrund av detta radikalt ompröva sin politik.”

Denna resolution kom till denna kammare den 13 april i år. Är det så här migrationspolitiken kopplas ihop med invandringspolitiken i den svenska flyktingpolitiken?

Vi har tidigare diskuterat i denna kammare om det finns ett pris på Genèvekonventionen. Det är ju inte utan att det kan förefalla så när regeringen kopplar ihop migrationspolitiken med invandringspolitiken och utrikes-, säkerhets-, handels- och biståndspolitik.

Fru talman! Detta för mig in på det som kontinuerligt upprepas som ett mantra i vartenda migrationspolitiskt betänkande: ”Den svenska asylpolitiken präglas av humanitet och generositet.” När vi ser på omfattningen av och antalet reservationer ser vi att det enda parti som regeringen har helhjärtat stöd från i uppfattningen att den svenska flyktingpolitiken präglas av humanitet och generositet är just Moderaterna. Med tanke på den kampanj som Moderata ungdomsförbundet nu driver om permanent uppehållstillstånd för de ca 2 000 gömda flyktingarna i Sverige kan man ju undra hur det är beställt med mantrat.

Samtidigt som regeringen lade fram sin migrationspolitiska proposition, som ledde till nuvarande utlänningslag, offentliggjorde Human Rights Watch en 34-sidig rapport med utomordentligt allvarlig kritik av den svenska asylpolitiken. Med nuvarande lagstiftning har Sverige fällts för upprepade brott mot FN:s tortyrkonvention – vi innehar det föga hedrande världsrekordet i antalet fällningar.

Den nya utlänningslagen innebar också skärpta regler för anhöriginvandringen, vilket lett till att familjer har splittrats och barn vars förälder i hemlandet avlidit nekats återförening med den förälder som är bosatt i Sverige. Jag uppskattar därför verkligen att statsrådet Klingvall i tisdagens interpellationsdebatt om familjåterförening aviserade att direktiven till utredningen om anhöriginvandringen inom kort kommer att tas av regeringen.

I utlänningslagstiftningen infördes den 1 januari 1997 en ny bestämmelse om rätt till skydd för den som ”på grund av sitt kön eller homosexualitet känner välgrundad fruktan för förföljelse”. Införandet föregicks av en diskussion om huruvida Sverige skulle bredda tolkningen av Genèvekonventionens flyktingbegrepp så att den också innefattar förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. En sådan tolkning stöds av FN:s flyktingkommissariat och är etablerad i ett antal länder.

Anledningen till att dåvarande flyktingminister Schori inte ville bredda flyktingbegreppet var att han inte ansåg att kvinnor som grupp kan tillhöra det som i utlänningslagen kallas ”tillhörighet till en viss samhällsgrupp”. Mot detta argumenterar jag, och gjorde det också då, att

kvinnor som förföljs därför att de vägrar bära slöja faktiskt tillhör en viss samhällsgrupp, nämligen samhällsgruppen ”kvinnor som vägrar bära slöja”.

I en artikel 1998 i nr 4 av International Journal of Refugee Law riktar två rättsvetenskapliga forskare, Kristina Folkelius och Gregor Noll stark kritik mot 3 kap. 3 § första stycket 3 i utlänningslagen. De hävdar att kvinnor som fruktar förföljelse på grund av att de överskridit sociala normer, t.ex. vägrar bära slöja, inte förföljs på grund av att de är kvinnor utan på grund av att de vägrar vara ”riktiga” kvinnor, dvs. motsvara den kvinnobild som samhället ställt upp.

Jag vill här också påpeka att det korrekta uttrycket inte är ”kön” utan *genus* – dvs. det är inte kvinnors biologiska kön som orsakar förföljelse utan det sociala och konstruerade kön som bestäms av rådande samhällsvärderingar.

De båda forskarna hävdar vidare att även om förföljelsen är genusrelaterad har orsaken ofta sin grund i Genèvekonventionen. Om en kvinna protesterar mot diskriminering av kvinnor, som t.ex. i Pakistan där kvinnorna protesterar mot hedersmorden, eller vägrar följa sociala normer i samhället, som t.ex. kvinnor i Iran som vägrar bära slöja, är detta ett uttryck för en politisk åsikt som kan leda till en sådan förföljelse som avses i Genèvekonventionen.

Den som erkänts som flykting enligt Genèvekonventionen har i flera avseenden en mer förmånlig ställning än den som beviljats stöd av t.ex. 3 kap. 3 § första stycket 3. Det gäller rätten till familjeåterförening enligt Dublinkonventionen, krav på kortare hemvistid i Sverige som villkor för att erhålla svenskt medborgarskap och rätt till resedokument enligt Genèvekonventionen.

Utifrån detta argumenterar forskarna att genom att vi placerar förföljda kvinnor i en särskild skyddskategori, där skyddet och förmånerna är sämre än med de regler som förföljda män i allmänhet beviljas skydd, så är det en faktisk diskriminering av kvinnor. Jag behöver väl inte säga att Vänsterpartiet delar forskarnas uppfattning?

Sverige har undertecknat ett antal internationella konventioner i detta ämne, bl.a. konventionen om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor. I artikel 1 i den konventionen sägs: ”I denna konvention avser uttrycket ’diskriminering av kvinnor’ varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området eller på något annat område för kvinnor, oberoende av civilstånd och med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, eller åtnjutande eller utövande av dessa rättigheter och friheter.”

Ett motsvarande resonemang kan självfallet föras beträffande homosexuella som hyser välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin homosexualitet.

Med anledning av detta har Vänsterpartiet motionerat om att 3 kap. 3 § första stycket 3 i utlänningslagen bör upphöra och att Sverige i stället bör ge skydd enligt Genèvekonventionen eller bestämmelsen om skydd vid risk för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling, dvs. 3 kap. 3 § första stycket 1 i utlänningslagen.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

Till sist, fru talman, finns det mycket att anföra vad gäller den praxis som har utvecklats i Sverige. Samtidigt som vi nås av rapporter om arresteringar av oppositionella journalister i Iran och om att demonstrerande studenter och ungdomar grips av polisen, hotas iranska kvinnor av utvisning eftersom de inte anses ha asylskäl.

Jag har ställt en del frågor av övergripande karaktär i mitt anförande, och jag skulle uppskatta om statsrådet ville ta sig tid att besvara dem.

Fru talman! Jag står förstås bakom alla Vänsterpartiets reservationer och även en del andra, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 1, 6, 9, 17 och till flerpartimotionen nr 22.

Anf. 9 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Ulla Hoffmann gav intryck av att hon inte riktigt stod bakom de principer som låg till grund för det migrationspolitiska beslutet 1996, där man mycket tydligt talade om att migrationspolitiken måste ses i ett större sammanhang, där både utrikespolitiken och säkerhetspolitiken är involverade. Man talade också om att göra olika insatser för flyktingar på ett tidigare stadium. Jag trodde inte att man i Vänsterpartiet hade något emot just den delen av propositionen, utan jag trodde att man godtog den. Men det kanske var en missuppfattning från min sida?

Anf. 10 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Nej, det var ingen missuppfattning från Gustaf von Essens sida, om jag förstod frågan rätt. Replikerna från bänken hörs fortfarande dåligt här uppe.

Om jag förstod frågan rätt så undrar Gustaf von Essen om vi står bakom den helhetssyn som finns i den migrationspolitiska propositionen från 1996. Visst är det så. Vi tycker att migrationspolitiken ska ses i en helhet.

Men jag har läst igenom propositionen och betänkandet igen, och jag hittar inte någonstans där det står att t.ex. integrationspolitiken ska ingå som en del i helheten. Återvändandeavtalet och invandringspolitiken finns där, men inte integrationspolitiken. Så för mig är detta någonting nytt som förs in, och det är klart att jag ställer mig undrande inför det, Gustaf von Essen.

Också jag kan se att det kan finnas samband mellan utrikes-, säkerhets-, bistånds- och handelspolitik. Men när det uppstår så klara diskrepanser som mellan Sveriges förhållande till Turkiet och vårt stöd för sanktioner mot Irak och Serbien, förstår jag inte riktigt. Det skulle vara mycket bra om någon kunde förklara detta för mig, eftersom jag av Gustaf von Essen förstår att det handlar om en ren kunskapsfråga.

Anf. 11 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Nej, Ulla Hoffmann, jag tror inte att vi har några skillnader i uppfattning när det gäller exempelvis sanktionerna mot Irak och Serbien, men det är min personliga åsikt. Det verkar tämligen meningslöst med dessa sanktioner mot Irak, som ju verkligen drabbar barn och fattiga människor i första hand och inte regimen. På den punkten råder nog en samsyn.

Den andra frågan jag skulle vilja ta upp med Ulla Hoffmann gäller detta med humanism, som hon nämnde tidigare. Jag frågar nu klart och

tydligt: Är Ulla Hoffmann en finare och mer humanistisk person än vad jag är?

Anf. 12 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Nu är det så att jag inte känner Gustaf von Essen så väl, så jag kan inte uttala mig om huruvida jag skulle vara mer humanistisk än han. Men i en del skrivningar i detta betänkande och andra diskuterar vi just humanismen, och vi har ju konstaterat att det finns olika åsikter på den punkten.

Göran Håkansson, generaldirektör för Utlänningsnämnden, brukar säga att det som står i propositioner och förarbeten inte är samma typ av humanism som vanliga människor menar när de talar om vad som är humanitärt. Om det är så att Gustaf von Essen står bakom förarbetenas definition av humanism, måste jag erkänna att vi inte tycker lika i den frågan.

Anf. 13 MAGDA AYOUB (kd):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna 18 och 24. För övrigt står jag självfallet bakom samtliga kristdemokratiska reservationer.

I dag ska vi ta upp betänkandet *Migration och asylpolitik*. Med invandringsspolitik avses de principer och regler som anger vilka utlänningar som ska få tillstånd att bosätta sig i Sverige. Invandringen till Sverige har under senare år till största delen bestått av flyktingar och anhöriga till dem.

Vi kristdemokrater anser att Sverige bäst kan verka för en generös flyktingpolitik genom att samarbeta med andra länder. En gemensam flyktingpolitik inom EU får dock aldrig hindra Sverige från att föra en generös nationell flyktingpolitik.

En generösare och mer samordnad flyktingpolitik är vad som behövs i EU:s länder. Den fria rörligheten är en värdefull vinst av EU-samarbetet, men den får inte tas till intäkt för att stänga ute de asylsökande. Medlemsländerna måste verka för en solidarisk ansvarsfördelning och för att stärka flyktingars rättsliga skydd.

Fru talman! Kristdemokraterna motsätter sig en migrationspolitik som leder till att familjer splittras. Den förändring av anhörigbegreppet som gjordes 1997 innebär en inskränkning i jämförelse med tidigare bestämmelser. Bestämmelsen om den s.k. sista länken togs bort, vilket vi kristdemokrater motsatte oss. Den gav t.ex. gamla föräldrar med barn i Sverige möjlighet att återförenas. Vi anser att bestämmelsen om den s.k. sista länken bör återinföras.

Inskränkningar i den svenska flyktingpolitiken gäller framför allt kriterierna för bedömning av skyddsbehoven och reglerna för anhöriginvandring. De gäller också rättstryggheten i asylprocessen och instansordningen. Den nuvarande viseringspraxisen för släktbesök bör göras mer human och generös.

Fru talman! Myndigheternas behandling av ansökan om uppehållstillstånd drar ofta ut på tiden. Det är viktigt att resurserna sätts in tidigt i en asylprocess för att myndigheterna ska kunna komma fram till korrekta beslut. En snabbare handläggning innebär även att resurser som i dag till

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

stor del läggs på sjukvård och boende skulle kunna frigöras och i sin tur användas för just snabbare handläggning.

I NIPU:s fyrpartireservation – dvs. Vänstern, Folkpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna – föreslår vi att förfarandet i utlänningsärenden ska ge betydligt större utrymme för tvåpartsprocess. Invandrarverket ska utreda ärenden och fatta bifallsbeslut. I övriga fall ska en domstol fatta besluten. Vill man överklaga det beslutet kan man gå vidare till en högre instans utan prövningstillstånd – förslaget var länsrätten och vidare till kammarrätten.

Fru talman! Tillgången på auktoriserade tolkar är varierande beroende på vilket språk tolkningen gäller. Ett krav måste vara att myndigheter och institutioner i första hand efterfrågar auktoriserade tolkar. Rättssäkerheten hotas och känslig information kan komma i fel händer och skada den asylsökande. Barn får inte fungera som tolkar. Till asylsökande kvinnor som har varit utsatta för sexuella övergrepp, eller som på grund av det våld som de utsatts för är rädda för män, ska utses kvinnliga tolkar och offentliga biträden.

Fru talman! Rutinerna vid återkomsten efter avvisning från Sverige bör ses över så att exempelvis den avvisade inte med automatik överlämnas till passpolisen i hemlandet.

Jag vill lyfta fram barnens rättigheter och säkerhet i verkställighetsfrågor. Barnperspektivet saknas vid många avvisningar och utvisningar. Man tänker inte på hur barnen får illa och skadas. För barn som kommer till Sverige som flyktingar eller asylsökande måste speciella hänsyn tas – det gäller i all synnerhet dem som kommer till Sverige utan vårdnadshavare.

Fru talman! Slutligen vill jag lyfta fram kristdemokraternas särskilda yttrande angående asylsökande ryska judar. Sedan 1994 har antalet judiska flyktingar från Ryssland som beviljats asyl i Sverige minskat. En avgörande anledning härtill kan vara att det inte anses tillräckligt att vara rysk jude, med motiveringen att den ryska staten inte officiellt stöder och sanktionerar förföljelse av judar. Där sådan förföljelse bevisligen ägt rum hänvisar den ryska staten till den allmänna laglösheten som inte sägs vara riktad särskilt mot judar. Trots detta drabbar våldet dem just på grund av att de är judar, och det har många gånger klara antisemitiska drag.

Tack!

Anf. 14 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Vi ska i dag debattera SfU:s betänkande nr 11, *Migration och asylpolitik*, där vi behandlar regeringens skrivelse nr 3 med samma rubrik. Men i betänkandet finns också många motioner från den allmänna motionstiden.

Regeringens skrivelse är intressant läsning. I den beskrivs dels den svenska migrationspolitiken, asylpolitiken och invandringen till Sverige, dels också migrations- och flyktingssituationen i världen. Sveriges roll i Europasamarbetet och det internationella samarbetet i övrigt beskrivs också.

Jag hade förmånen att få vara med vid den svenska delegationen i FN under några veckor i höstas och på plats se och uppleva hur man hanterat dessa frågor. När man har följt verksamheten där och fått inblick i det fredsarbete som där bedrivs får man en ganska ödmjuk inställning till alla

dessa frågor som berör människor som lever i länder som drabbas av krig eller andra katastrofer.

Utlänningslagstiftningen som infördes den 1 januari 1997 har i stora drag fungerat som man förväntat sig. Centerpartiet har stått bakom många av besluten på detta område. Men vi lever i ett föränderligt samhälle, och vi måste vara beredda att utvärdera och ompröva tidigare fattade beslut även på detta område. Det är viktigt att denna utvärdering snarast genomförs.

Jag har i tidigare debatter på detta område hämtat citat direkt ur vårt partiprogram, där vi har rubriken "Invandrare och flyktingar". Detta avsnitt börjar:

"Alla människors lika värde och rättigheter är utgångspunkten för allt samhällsarbete. Det innebär att oavsett från vilket land en människa kommer ska hon i Sverige behandlas som en medmänniska på samma villkor som övriga svenskar. Målet ska vara att varje människa får rätt att bosätta sig i vilket land som helst oavsett hennes ursprung.

Sverige ska tillämpa en generös och human invandrar- och flyktingpolitik. Invandrare och flyktingar ska ges möjligheter till arbete och ha samma ekonomiska och sociala rättigheter och skyldigheter som övriga svenskar. Flyktingbarnens och de äldsta flyktingarnas behov bör särskilt tillgodoses."

Även om Centerpartiets partiprogram nu har några år på nacken och vi håller på att utarbeta ett nytt partiprogram så har vi inte förändrat vår syn på detta område.

Under de år, 1998 och 1999, som behandlas i skrivelsen har många miljoner människor varit på flykt både inom och utanför sina hemländers gränser. Vi som lever i Sverige har många gånger svårt att sätta oss in i och förstå dessa människors livssituation. Tänk att som dessa personer många gånger få lämna allt, och ibland enbart få med sig några få ägodelar, och att ge sig i väg, ofta utan att veta vart man ska eller hur man kommer att få det!

Vi har nog alla i åtskilliga nyhetsprogram i TV kunnat följa flyktingströmmarna både från forna Jugoslavien och väldigt ofta även från Afrika eller något annat land på vårt jordklot. Vi har sett och hört om hur många familjer har splittrats. De vet inte var deras anhöriga finns – de vet inte ens om de fortfarande finns i livet.

Med dessa bilder på våra näthinnor är det viktigt att vi i vårt land, med den goda levnadsstandard som de allra flesta svenskar har, tar ett stort ansvar. Vi i Centerpartiet anser att Sverige ska bedriva en human och generös, men också rättvis, flyktingpolitik.

De personer som väljer att ta sig hit till Sverige eller som kommer hit enligt det kvotsystem för flyktingar som finns ska behandlas på ett värdigt sätt. De ska få den sjukvård som de behöver. Barn och ungdomar ska ha samma rättigheter till undervisning som våra svenska barn och ungdomar har.

Det som vi borde bli bättre på i Sverige är att se invandrare och flyktingar som en resurs. Vi borde mycket bättre än vad vi gör i dag ta till vara den yrkeskompetens som väldigt många av våra invandrare har. Alltför ofta har dessa personer mycket svårt att komma ut i arbetslivet trots att de många gånger har både hög utbildning och lång yrkeserfarenhet.

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

Att passivt bara vänta och vänta på att få uppehållstillstånd för dem som så önskar är inte bra för någon, utan vistelsen här i Sverige måste innehålla meningsfull sysselsättning som kan resultera i att de som kommer hit mycket snabbare än i dag kommer ut i arbetslivet.

Sveriges samarbete både inom FN och dess olika organ och inom EU och andra organ har vi anledning att vara stolta över. Sverige är en av de största biståndsgivarna till FN:s och andra organisationers verksamhet för att skydda och bistå världens flyktingar.

Men vi får inte slå oss till ro med att vi är bra och att vi gör stora insatser ute i världen. Vi måste också arbeta för att vi ska ha ett öppet land där människor som kommer hit känner sig välkomna.

Under senare år tycker jag att attityden bland många svenskar har blivit betydligt ödmjukare inför frågor som berör flyktingar och invandrare. När man på nära håll hemma i soffan framför TV:n har följt många människor på flykt och sett alla dessa olika människoöden har förståelsen hos väldigt många ökat för att vi måste vara med och ta hit dessa personer och låta dem finnas här i vårt land.

Men vi ser tyvärr också att brutaliteten och främlingsfientligheten har ökat. Det som skrämmer mig mest är att det alltför ofta är ungdomsgång som står för den hårdnande attityden.

En stor uppgift är därför att på bred front redan i skolan informera om och skapa möjligheter till nära kontakt mellan våra svenska barn och de nya svenska barnen som kommer hit till oss.

Till sist, fru talman, vill jag för tids vinnande yrka bifall enbart till reservation 28 under mom. 29.

Anf. 15 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Det är mycket som har blivit bättre i vår värld de senaste åren. Demokratiseringen fortsätter sakta men säkert, dock inte helt utan bakslag, vilket vi blivit varse. En stor utmaning kvarstår dock i att väldigt många människor lever under förtryck, terror och omänsklig fattigdom. Samtidigt är väldigt många människor på flykt runtom i vår värld. En mycket liten del av dessa människor söker sig till Europa, som någon tidigare påpekade, och ännu färre till just Sverige. Även om vi under det gångna årtiondet fått uppleva rena folkmord i vår egen del av världen, med massflykt som följd, är det trots detta en mindre del av flyktingarna som söker sig till oss.

Ändå har flyktingpolitiken skärpts i många länder. Polariseringen har tilltagit. Extrema partier går framåt. Men även mer respektabla partier har genomfört drastiska förändringar av sin politik och sitt språkbruk. Det är med bedrövelse vi de senaste veckorna har kunnat läsa om hur det engelska högerpartiet håller på att kantra i ett djupt grumligt vatten.

Under samma period har även regeringspartiet i Sverige försämrat villkoren för att betraktas som flykting. Viseringspolitiken har också skärpts, och retoriken har blivit slappare. Vår statsminister släpper kommentarer om att invandringspolitiken inte varit helt lyckad. Vad menar han egentligen? Om det är integrationspolitiken han menar, kan jag helt hålla med. Folkpartiet beklagar denna svenska utveckling som drivs på av regeringen, som jag upplever det. Men vi kan också konstatera att andra partier har stöttat den allt hårdare flyktingpolitiken på ett mycket lojalt sätt.

Senast i morse blev jag bekant med ett nytt fullständigt obegripligt exempel på ett inhumant inslag i svensk flyktingpolitik. Det gäller en 26-årig iransk kvinna, Masha, i Skellefteå och hennes fyraåriga son, Mehdi. Jag vill påstå att den av två instanser beslutade avvisningen av kvinnan och sonen är djupt inhuman. Kvinnan är omhändertagen för vård. Sonen är omhändertagen och mår extremt dåligt. Utlänningsnämndens påstående om att den beaktat utlänningslagens portalparagraf om barnets bästa kan inte vara med verkligheten överensstämmande. Vem som helst borde kunna inse det orimliga i att Masha och Mehdi avvisas när hon för närvarande inte ens under normala förhållanden kan ta hand om sonen enligt den svenska socialtjänstens bedömning. Trots detta menar Utlänningsnämnden att man beaktat barnets bästa och vad barnets utveckling i övrigt kräver. Om inte Utlänningsnämnden kommer fram till någon ändring är fallet, som jag hittills har satt mig in i det och som det just nu ligger, ett fall för Europadomstolen för prövning enligt den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

Jag ser detta som ett bevis på att Utlänningsnämnden inte utgör den rättssäkra överprövningsinstans som en rättsstat borde hålla sig med. Det tyder vidare på att den svenska flyktinglagstiftningen, som ändå ligger till grund för den här instansen, har lämnat kraven på anständighet, åtminstone på det sätt som jag vill använda begreppet. Det är inga lätta frågor, men vi måste göra någonting åt detta.

De människor jag pratat om nu är bara två människor som förnekats respekt för sina, i detta fall humanitära, skäl att stanna i vårt land. Detta trots att socialförsäkringsutskottet vid behandlingen av 1996 års flyktingbeslut framhöll att barns utsatta situation skulle få en särskild betydelse när de humanitära skälen bedöms. Men när det gäller denna fyraåriga pojke och många andra barn gäller inte detta.

FN:s kommitté mot tortyr har ju sju gånger fällt Sverige för att vi utvisat flyktingar till länder där de riskerar tortyr, som också någon tidigare påpekade. Det är ett mycket trist rekord. Exempelen på misslyckanden är oacceptabelt många, och de riskerar att bli fler.

Fru talman! De kommande åren befinner sig svensk och europeisk flyktingpolitik i en omformningsfas. Vi menar att de kommande fem årens arbete med att ta fram en gemensam europeisk asyl- och flyktingpolitik kommer att vara avgörande för om vi ska lyckas avstyra den "Fästning Europa" som alldeles för många faktiskt vill se som en verklighet. Det är viktigt att vi kommer överens om minimiregler på en hög nivå för asylhanteringen, så att den som tidigare har tolkat Genèvekonventionen mycket snävt nu blir generösare i sin tolkning. Detta kräver politiskt arbete med kraft. Det kräver dessutom genomtänkta beslut av oss här i riksdagen de kommande åren. Vi måste visa förmåga till ledarskap för att dra med oss motsträviga länder. Finland kan väl få utgöra ett av de sämsta exemplen på en solidarisk flyktingpolitik.

Sjabblet bakom tillbakadragandet av propositionen om massflyktssituationer får inte upprepas. Om inte vi visar respekt för internationell rätt kan vi knappast kräva att andra ska göra det heller. Genom sådan slapphet undergräver vi möjligheten att skapa hyggliga miniminivåer inom EU för asyl- och flyktingpolitiken.

En stor del av dagens brister i svensk flyktingpolitik beror på de många inskränkningar i den svenska asyl- och flyktingpolitiken som

vidtogs för några år sedan. Det gäller främst kriterierna för bedömning av skyddsbehov liksom för bedömning av anhöriginvandring. Men det gäller också rättstryggheten i processen liksom instansordningen. Som någon tidigare sade är det hög tid att vi gör en samlad översyn av svensk asyl- och flyktingpolitik så att den bättre kan möta kraven på en generös och solidarisk politik i hela Europa. Detta brådskar.

När det gäller asylprocessen vill jag säga att det inte går att acceptera en myndighetsutövning med sådana rättssäkerhetsbrister. I den nuvarande lagstiftningen är det tillåtet att ändra beslutsmotiveringen från beslut av Invandrarverket till beslut i Utlänningsnämnden. Utlänningsnämnden kan ha helt nya avslagsmotiveringar än de som gavs av Invandrarverket utan att den asylsökande fått möjlighet att bemöta dessa. Den asylsökande får, till skillnad från hanteringen hos Invandrarverket, ta del av de nya skälen först efter det att avslagsbeslutet fattats och utan möjlighet att kommentera eller komplettera. Så får det inte vara. En ny processordning brådskar. Folkpartiet vill gärna se ett genomförande av NIPU-utredningens förslag med den justeringen att tvåpartsprocessen ska gälla redan från första instans.

Jag tycker att viseringspolitiken också är intressant. Människor som lever i Sverige med permanent uppehållstillstånd eller kanske rentav svenskt medborgarskap har rätt att kunna få besök av sina närmaste anhöriga i sitt nya hemland. Att få besök av nära och kära får inte vara en förmån som svenska utlandsmyndigheter beviljar endast när det inte finns några skäl som talar emot. Jag menar att många nya svenskar i dag tvingas uppleva hur Invandrarverket regelmässigt avslår ansökningar om visum från andra länder bara därför att man inte kan utsluta att någon eventuellt skulle vilja stanna kvar i Sverige efter en inresa. Det är inte acceptabelt att människor som inte gjort sig skyldiga till något brott inte kan få besök av sina anhöriga i sitt hemland. Det finns också all anledning att räkna med att detta är kontraproduktivt, eftersom det leder till att många människor väljer att ta sig hit för att hoppa av och söka asyl när man vet att det är så himla svårt att få tillstånd att besöka sina släktingar på ett vanligt visum.

Det finns mycket att säga om detta ämne, men fru talman, för tids vinnande yrkar jag här bifall endast till reservation 15. Jag står självfallet bakom Folkpartiets samtliga reservationer i detta betänkande.

Anf. 16 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag tänker inte ställa några frågor i sak till Johan Pehrson med anledning av hans anförande. Det framgår nog rätt väl var vi står någonstans. Jag har bara en fråga av ordningskaraktär.

Jag måste få bekräftat om jag hörde rätt att Johan Pehrson tog upp ett enskilt namngivet fall till diskussion. Om det är så, vill jag säga att det kan vi inte göra här i riksdagen. Vi kan inte diskutera enskilda fall i riksdagsdebatten. Jag hoppas att fru talman också är med på den bedömningen. Jag menar att det är en väldigt viktig princip vi har att inte ta upp enskilda fall i riksdagsdebatten.

Jag vet också av erfarenhet att det är väldigt svårt att redogöra allsidigt för ett enskilt fall på så kort tid som Johan Pehrson försökte göra det på. Det finns alltid mycket mer i en sådan handläggning än vad som kan framtona här.

Jag skulle egentligen vilja ställa frågan till fru talman: Är det numera tillåtet att diskutera enskilda fall här i riksdagen?

Prot.
1999/2000:101
27 april

Anf. 17 ANDRE VICE TALMANNEN:

Med anledning av Gustaf von Essens fråga vill jag, innan jag ger ordet till Johan Pehrson, säga att jag helt klart uppfattade det som ett exempel och inte som att det var fråga om att diskutera det enskilda fallet här i kammaren, och därför hade jag inte någon invändning i den frågan.

Jag tänker ge ordet till Johan Pehrson som var direkt apostroferad av Gustaf von Essen, så får ni fortsätta debatten sinsemellan – men självfallet inte i det enskilda ärendet.

*Migration och
asylpolitik*

Anf. 18 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Ett exempel, säger fru talman, kan man få diskutera även om man anger namn, men man får inte diskutera det enskilda fallet.

Jag skulle vilja veta: Var går gränsen därvidlag? Jag uppfattar det ändå så att när man börjar namnge personer för en diskussion här i kammaren är man inne på mer än ett exempel. Då har man ju identifierat en person och den familjens situation, och då är det någonting annat. Jag vill bestämt hävda att det i så fall är en ny princip som knäsetts här i dag.

Anf. 19 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill informera kammarens ledamöter, i fråga om de regler som gäller, att kammaren självfallet inte ska gå in på kritik av domstols myndighet eller avgörande handläggning i ett enskilt ärende. Kammaren ska inte heller överlägga om enskilda förhållanden, osv. Det finns även en rad andra detaljer angående detta.

Det finns inte några nya regler på det området. Vad det handlar om är möjlighet att lämna ett konkret exempel, däremot inte att gå in på sak och diskutera det enskilda ärendet. Där finns det inte någon ny praxis, Gustaf von Essen, utan vi håller fast vid det som tidigare finns angivet. Om Gustaf von Essen i detta fall har erinran och vidhåller sin synpunkt att Johan Pehrson har överskridit de befogenheterna får Gustaf von Essen på annat sätt anmäla detta.

Jag vidhåller att det är viktigt att debatten även framöver håller sig till de generella frågorna. När exempel på enskilda förhållanden tas upp är det fråga om att ge det som ett konkret exempel, inte om att gå in i en debatt om det enskilda ärendet.

Har Gustaf von Essen ytterligare något att anföra i den frågan? Annars hänvisar jag till möjligheten att återkomma i annan form i den frågan.

Anf. 20 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Om man nämner ett exempel bör man inte nämna något namn, man kan ändå ta ett exempel. Det är nog det som avses. Börjar man här i riksdagen att nämna namn på enskilda personer som får tjäna som exempel är man ute i en grå sektor. Jag undrar hur detta ska tolkas, och jag är gärna beredd att underhand överlägga om detta. Jag tycker att det är allvarligt om olika namn på personer ska figurera i riksdagsdebatten, även om det bara är exempel.

Anf. 21 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag ber Gustaf von Essen om ursäkt om det känns som om jag har dragit in ett enskilt ärende för att jag har velat debattera detta. Min avsikt var att ge ett mänskligt exempel, men med tanke på den känslighet som frågan väcker när vi pratar om människor och inte statistik vill jag gärna understryka att jag inte tänker upprepa detta och inte använda några namn. Men jag kommer att prata med Gustaf von Essen om detta i fortsättningen, så att inte ett eventuellt misstag har begåtts.

Anf. 22 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Det är nog bra, tror jag, om vi oberoende av de exakta formuleringarna och av hur fru talman tolkar dem, är överens om att vi inte ska kasta ut enskilda fall och namnge dem i debatten. Jag har också mängder av sådana som jag kan åberopa som exempel åt andra hållet från min tid i Utlänningsnämnden.

Jag vet ju hur svårt och känsligt det är att diskutera sådana här saker offentligt eftersom det alltid finns så mycket mer bakom de här ärendena än vad man kan läsa sig till i tidningar. Därför är det väldigt viktigt att man håller namn utanför. Jag tror att det är bra om vi kan komma överens om det.

Anf. 23 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Ärade kamrater och åhörare! Miljöpartiets politik bygger på fyra solidariteter. En av dem är solidaritet med världens folk.

Allra bäst vore det naturligtvis om människor slapp att fly. Men om man nu blir tvungen till det ska vi ta emot med öppna armar och ge lika förmåner som för medborgare i Sverige även under den tid man söker asyl.

Ibland misstänker jag att syftet med att vara mer restriktiv vad gäller förmåner är att man tror att människor ska återvända till sina länder lite fortare. Jag och Miljöpartiet menar att det är precis tvärtom.

Tar man emot med öppna armar, ger man möjlighet att bearbeta traumatiska upplevelser, ger man utbildning så kan och vill människor återvända till sitt ursprungsland så snart det går att återvända. Den önskan är så stark att den överbryggar allt möjligt annat. Det såg vi efter Kosovo. Det var många som återvände t.o.m. innan det hade sagts att det var säkert att återvända. Man visste att det var minerat, men man återvände trots varningar. Så stark är önskan att återvända. Jag tror att här kan man arbeta mycket förebyggande genom att inte vara restriktiv.

Vi har råd med det i Sverige. Vi är ett rikt land. Det här är viktigt. Det är också en helhet att arbeta utrikespolitiskt förebyggande.

Jag tackar så mycket för att statsrådet är här. Jag kommer att ställa en fråga, men det gör jag i slutet av mitt anförande.

I interpellationsdebatten häromdagen tog jag upp begreppet humanitet och gör det nu igen. Nu har Gustaf von Essen gått från kammaren, men jag tänkte på vad han sade i sitt anförande om att man inte får ge uppehållstillstånd på grund av att situationen är eländig utan att man måste använda sig av det juridiska begreppet humanitet. Sedan är det fler som har pratat om det.

Jag hade också tänkt ge ett exempel, men jag vet inte hur känsligt det är med exempel. Vi har ju ganska nyligen läst om ett exempel i en tid-

ning där man använder begreppet humanitet mycket konstigt. Jag tycker också att det är lite ledsamt om vi inte ska få använda exempel. Då planar man ut debatten och den blir väldigt färglös och många gånger även mycket svår att förstå. Kanske har man t.o.m. för avsikt, om man låter bli att nämna exempel, att skyla över saker och ting. Jag avstår från exempel, men jag tror att ni alla förstår vad jag pratar om när jag menar en stor familj som det stått mycket om i tidningarna.

I samband med att jag tar upp begreppet humanitet vill jag uppehålla mig vid begreppen återvandring och återvändande som jag har tagit upp i min motion.

Svenska myndigheter använder termen återvandring när det handlar om personer som har uppehållstillstånd i Sverige och som väljer att flytta tillbaka till hemlandet. All annan flytt tillbaka till hemlandet kallas återvändande vare sig det är frivilligt eller inte, dvs. även när det gäller personer som nekas asyl eller uppehållstillstånd. Vi vill lyfta fram och uppmärksamma det här språkbruket.

Slutsatsen blir att om inte den avvisade går under jorden eller tar till våldsamt motstånd betraktas det som om personen frivilligt har återvänt, oavsett de faktiska omständigheterna.

Invandrarverket har under det första halvåret 1999 utvecklat former för att i samarbete med internationella organisationer och humanitära enskilda organisationer etablera integrerade program för dem som återvänder självmant.

Vi tycker att man måste vara försiktig så att programmen inte innehåller moment av övertalning eller hot.

Jag vill också nämna frågan om återtagande. Det kan vara svårt att återvända till vissa länder, både för ländernas egna medborgare och för tredjelandsmedborgare. Det kan handla om praktiska hinder och problem med att indentifiera personer och att få resehandlingar utfärdade. Det kan också handla om en medveten strategi från vissa länder att vägra återta egna medborgare.

I syfte att lösa sådana svårigheter för Utrikesdepartementet givetvis en aktiv dialog eller ingår återtagandeavtal med andra länder. Det är väldigt viktigt.

Vi vill påpeka vikten av att Utrikesdepartementet noga tar reda på vilka förhållanden den enskilda personen återvänder till.

På grund av detta vill jag yrka bifall till vår reservation nr 30.

Den hänger ihop med reservation 21. Den behandlar just frågan om vad det är flyktingar återvänder till. Här kommer nu den fråga som jag förut ställde till statsrådet i interpellationsdebatten. Jag fick inte direkt något svar då. Jag fick svaret att man har dialog med flyktingarna här i Sverige innan de åker hem. Men jag undrar hur man följer upp och tar reda på hur det går för dem som säger: Jag törs inte åka hem. Jag är rädd att bli förföljd. Jag kan bli torterad. Jag kan bli dödad.

Hur mycket tar man reda på vad som egentligen händer och har hänt?

Jag vet att Invandrarverket har en person anställd i Kosovo för att följa upp förhållandena. Det är bra, men det är väldigt lite. Jag tycker att det här är en stor fråga. Det handlar inte bara om Kosovo, utan uppföljningen är mycket viktig även för kommande beslut av mänskliga skäl.

Jag vill också ta upp frågan om de ryska judarna. Vi har här ett särskilt yttrande.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

Sedan 1994 har antalet judiska flyktingar från Ryssland som beviljats asyl i Sverige minskat. I vårt utskott hade vi besök av judiska församlingen. Det visade sig att det är en ganska stark förföljelse i Ryssland.

Det sorgliga är att man här i Sverige säger att det är svårt att göra något åt detta eftersom ryska staten inte officiellt stöder och sanktionerar förföljelse av judar. Samtidigt säger man att samhället är i stark upplösning. Man kan då undra hur de över huvud taget ska kunna ge något skydd.

Jag reagerade också över att man frågade varför det inte var anmält till polisen. Det är en konstig fråga eftersom man helt enkelt inte vågar anmäla till polisen. Detta har vi ett särskilt yttrande om.

Allra sist kan jag inte låta bli att yrka bifall till vår reservation som handlar om barnkonventionen. Det är ett måste, som absolut ska vara med i alla sammanhang. Det är reservation nr 28.

Avslutningsvis vill jag berätta en sannberättelse, vilket jag hoppas inte ska vara förbjudet.

Jag bor i Borlänge. Där hände en väldig tågolycka häromsistens. Nu blev den inte så väldig på grund av skickligt arbete och en stor portion tur. Det var ett gasoltåg som spårade ur.

Det område där jag bor blev evakuerat. Jag flyttades till ett icke evakuerat område efter några dagar. Det var ändå så farligt att vi inte fick någon post eller tidningar, eftersom varken post- eller tidningsbud vågade gå in i området.

Av dem som blev evakuerade har jag hört många säga: Det här var nyttigt. Är det kanske lite åt det här hållet det kan vara att vara flykting? Många sade: Det här var i alla fall väldigt mycket bättre. Jag kunde språket. Jag hade vänner kvar. Allting var ändå sig likt. Jag hade tid att välja ut saker att ta med mig.

Det var bra att många tänkte så. Det kanske kan vara lite åt det här hållet det känns att plötsligt vara tvungen att lämna det som är mitt.

Tack!

Anf. 24 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! I den skrivelse som regeringen nu lämnat till riksdagen beskrivs utförligt Sveriges internationella flyktingpolitiska arbete och migrationspolitiken i EU-samarbetet.

EU:s länder har ju ännu ingen gemensam migrationspolitik. Men det extra toppmötet i Tammerfors i oktober 1999 då EU:s stats- och regeringschefer för första gången diskuterade asyl- och migrationsfrågor var uppenbarligen ett genombrott. Ett gemensamt europeiskt asylsystem ska upprättas, grundat på den absoluta respekten för Genèvekonventionen.

Sverige ska naturligtvis fortsätta sitt arbete med att värna asylpolitiken och respekten för de mänskliga rättigheterna som också utgör grunden för en framtida gemensam migrationspolitik. Sverige åtnjuter stor respekt i Europa för sin migrationspolitik och är och ska vara pådrivande i arbetet för en human, solidarisk och konsekvent flyktingpolitik i Europas länder. Den information som socialförsäkringsutskottet fortlöpande får från UD visar också att Sverige ligger i fronten när det gäller arbetet med de migrationspolitiska frågorna inom EU.

Fru talman! Det pågår två slags flyktingpolitiska debatter i vårt land. Den ena förs i massmedierna på ledarsidor av etablerade debattörer och

vissa politiska partier och organisationer. Där hävdas det att Sverige för en hårdnande flyktingpolitik.

Den andra debatten förs ute i landet på möten, på arbetsplatser och på insändarsidorna. Där hävdas det motsatta, dvs. att Sverige har en alltför generös flyktingpolitik.

De här debatterna ställer framför allt två krav på flyktingpolitiken.

Den ska för det första vara generös och human och vara ett uttryck för att det är en mänsklig rättighet att söka asyl.

Den måste för det andra vara tydlig och konsekvent. Politiken måste vara trovärdig och legitim annars riskerar vi att solidariteten, som är den humana flyktingpolitikens förutsättning, urholkas.

Den nuvarande svenska migrationspolitiken infördes den 1 januari 1997. Från det datumet gäller också en vidare tolkning än tidigare av Genèvekonventionen, och vägledning för den svenska tillämpningen kan hämtas från UNHCR:s handbok.

Lagen ändrades också så att bl.a. begreppen de facto-flykting och krigsvägrare togs bort och ersattes av mer preciserade regler för vilka utöver konventionsflyktingar som har rätt till skydd.

Förutom flyktingar enligt Genèvekonventionen kan uppehållstillstånd ges till personer som riskerar dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig behandling, personer som flyr på grund av väpnad konflikt eller miljökatastrof samt personer som förföljs på grund av kön eller homosexualitet.

Utlänningslagen kompletterades också med en portalparagraf som säger att vid prövning av uppehållstillstånd ska hänsyn tas till barns hälsa och utveckling och barnets bästa, vilket inte är detsamma som att alla barn ska stanna i Sverige.

Människor som har behov av skydd och som söker asyl i vårt land ska veta att de får det enligt vår lagstiftning och enligt de konventioner som Sverige har anslutit sig till. Människor som inte har behov av skydd ska också veta att de inte kan tas emot och varför och också respektera våra lagar och lämna landet.

Om vår lagstiftning är otydlig kan det leda till att människor som inte har tillräckliga asylskäl lockas till Sverige. Den nuvarande lagstiftningen har funnits i cirka tre år och det förekommer en del utredningar och utvärderingar. Detta beror inte på att lagen är dålig, men det fanns ett antal frågor från Flyktingpolitiska kommittén som krävde vidare beredning. Därför tillkom NIPU-utredningen eller Kommittén om ny instans- och processordning i utlänningsärenden, som den egentligen heter.

NIPU-utredningen överlämnade i februari för drygt ett år sedan sitt slutbetänkande *Ökad säkerhet i rättsprocessen* till regeringen. I den utredningen föreslogs bl.a. en ny instansordning för att, som framgår av betänkandets titel, ytterligare stärka rättssäkerheten. Det beslut som riksdagen nyligen fattade angående anknytning genom äktenskap eller samboförhållande var en del av NIPU:s arbete. Det som återstår för regeringen att ta ställning till är instans- och processordningen. Riksdagen har tidigare beslutat om en utredning om anhöriginvandringen.

Statens invandrarverk har numera övertagit ansvaret för förvarsverksamheten och även huvudansvaret för återvändande och verkställigheter, vilket har visat sig vara mycket bra för verksamheten. Verket har noggrant planerat och genomfört hemresorna på ett för utlänningen humant

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

och bra sätt. Betydligt fler än tidigare har valt att lämna landet självmant. Antalet ärenden som har överlämnats till polisen och där polisen verkställt avvisningsbesluten har också minskat.

Fru talman! Till betänkandet har fogats 30 reservationer och 2 särskilda yttranden. Jag ska kommentera några av dem, och jag ska också ställa några frågor med anledning av reservationerna.

Folkpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet påstår i en gemensam reservation att den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1997 inneburit stora inskränkningar i den svenska lagstiftningen. Min fråga är: Vad är det för stora inskränkningar?

I samma reservation kräver ni ”en samlad översyn av svensk flyktingpolitik, som kan möta kraven på en generös, solidarisk och human svensk flyktingpolitik i Europa”. Menar Folkpartiet att Sverige i dag har en ogenerös, osolidarisk och inhuman flyktingpolitik? Menar Kristdemokraterna att Sverige har en ogenerös, osolidarisk och inhuman flyktingpolitik? Menar Miljöpartiet att Sverige i dag har en ogenerös, osolidarisk och inhuman flyktingpolitik?

Fru talman! Det finns många myter om svensk flyktingpolitik. En sådan gäller viseringen. Viseringshantering är inte någon enkel fråga.

Beslut om förändringar i viseringsregler innefattar en rad olika avvägningar av utrikespolitisk, inrikespolitisk, handelspolitisk och turistpolitisk karaktär. SIV:s styrelse, som har ansvaret, diskuterar fortlöpande viseringspraxis för olika länder.

Utgångspunkten när det gäller viseringsansökningar är att de ska prövas i generös och positiv anda och inte i onödan ska hindra människor från att besöka varandra.

Det övergripande målet ska vara att skapa så stor frihet för rörelse över gränserna som möjligt.

Men mot önskemålet om fri rörlighet måste ställas nödvändigheten av en reglerad invandring. De riktlinjer som utvecklats genom praxis innebär i huvudsak att det är den sökande som ska göra troligt att syftet med resan är ett besök och ingenting annat.

När det gäller att besöka en nära anhörig som är svårt sjuk beviljas visering regelmässigt, likaså när det gäller att närvara vid en nära anhörigs begravning.

Svåra ärenden att avgöra är naturligtvis sådana där den sökande kommer från ett land som man av erfarenhet vet att man har en synnerligen hög frekvens av avhopp från och där det samtidigt finns starka humanitära skäl för ett släktbesök.

Men de riktlinjer som i dag gäller är att hanteringen ska vara generös och att visering ska beviljas även för s.k. högriskgrupper om det finns starka humanitära skäl, t.ex. svår sjukdom, dödsfall inom familjen eller liknande skäl. För närvarande beviljas ca 85 % av alla visumansökningar.

I reservation nr 20 av Folkpartiet, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centern påstås att om viseringspraxis för släktbesök var mer human och generös, skulle många anhöriga inte ansöka om uppehållstillstånd när de egentligen bara vill hälsa på.

Detta påstående är inte sant. Situationen i världen är i dag sådan att många vill lämna sina hemorter för att skapa sig en bättre tillvaro i Europa eller västvärlden i övrigt, av såväl politiska och sociala som ekonomiska skäl. En del använder sin visering för att efter inresa ansöka om

uppehållstillstånd. I verkligheten är det så att många först ansöker om uppehållstillstånd och får nej därför att de inte har tillräckliga skäl för ett uppehållstillstånd. Då söker man i stället visum för besök. Om man får det och kommer till Sverige så hoppar man av.

I reservation nr 17 från Folkpartiet, Vänstern och Miljöpartiet påstår man att den skyddsparagraf som infördes 1997 och som gäller rätt till skydd för den som på grund av kön eller homosexualitet känner välgrundad fruktan för förföljelse är en särlösning som inte haft några positiva effekter. Vilka är då de negativa effekterna?

Reservanterna vill att Genèvekonventionens flyktingbegrepp vidgas så att det omfattar också förföljelse på grund av kön eller homosexualitet.

Sedan gammalt har Sverige gett en fristad åt personer som riskerar allvarligt straff eller förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. Uppehållstillstånd gavs tidigare av humanitära skäl.

Regeringen gör eller gjorde den bedömningen att de inte kan rymmas inom flyktingkonventionen därför att dessa personer inte kan bedömas som tillhöriga viss folkgrupp men att de ändå bör ha ett starkt skydd, och därför finns den särskilda skyddsregeln.

Men i dag är det så att många kvinnor och homosexuella som kan komma i fråga under den här paragrafen också faller under flyktingkonventionen och får uppehållstillstånd som konventionsflyktingar. De får då flyktingstatus och ett bättre skydd än om uppehåll beviljats enligt könsparagrafen och syns därmed inte i statistiken över sådana uppehåll.

Man har med andra ord ett dubbelt skyddsnet. Många kvinnor vill dessutom inte att det ska bli känt att de har blivit utsatta för sexuellt våld, och därför vill de inte att könsparagrafen ska ligga till grund för uppehållstillstånd.

Fru talman! I frågan om avvisning–utvisning begär Kristdemokraterna och Miljöpartiet att svenska myndigheter ska kontrollera vilka förhållanden en asylsökande som fått avslag återvänder till, så att den återvändande inte automatiskt överlämnas till passpolisen i hemlandet.

Invandrarverket beaktar i allra högsta grad de sökandes integritet när de gör efterforskningar i hemlandet, och man är också mycket medveten om att många inte vill väcka uppmärksamhet vid hemkomsten. Bl.a. därför är den normala rutinen numera vid avvisning–utvisning att personen eller personerna reser tillbaka på egen hand.

Eskort följer med när myndigheterna inte litat på att personen faktiskt åker ända hem eller om transportföretaget kräver att eskort medföljer eller erfarenheten visar att det krävs en myndighetsperson för att hjälpa den avvisade vid gränskontrollen.

Jag bör kanske också påpeka att enligt vår lagstiftning får ingen skickas hem som riskerar dödsstraff, orimliga fängelsestraff, tortyr eller annan omänsklig behandling vid hemkomsten.

Fru talman! Jag vill avsluta med att påstå, trots eller kanske på grund av 30 reservationer, att Sverige har en human flyktingpolitik med en helhetssyn där asylrätten är en viktig del. Jag yrkar härmed bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Prot.
1999/2000:101
27 april

*Migration och
asylpolitik*

Anf. 25 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Herr talman! Jag vill först och främst biträda Maud Björnemalms resonemang om viseringsfrågorna. Jag har samma uppfattning som hon i det sammanhanget.

Sedan vill jag återkomma till mitt anförande. Jag nämnde att Maud Björnemalm för ett år sedan i talarstolen krävde, eller framförde ett starkt önskemål om, att en kommande utredning om anknytnings- och anhöringinvandring också skulle ta upp frågan om försörjningsansvar. Det uttalandet var klockrent och tydligt. Vi väntar nu efter 13, 14 månader på denna utredning.

Jag vill fråga Maud Björnemalm om hon fortfarande står fast vid kravet att en kommande utredning också tar upp försörjningsansvarsfrågan på det sätt hon krävde förra året. Det har sedan också varit utgångspunkt för utskottets ställningstagande i det betänkande som vi i dag diskuterar.

Anf. 26 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Gustaf von Essen säger. Det var för ett år sedan när utskottet i kammaren behandlade det årets skrivelse. Utskottet gjorde då ett tillkännagivande när det gällde anhöringinvandringen.

Jag framförde då synpunkter på att det skulle vara en parlamentarisk kommitté, därför att jag ansåg att frågorna var så svåra och så känsliga att de behövde diskuteras med riksdagens samtliga partier. Jag tycker också att man i det sammanhanget förutsättningslöst skulle utreda frågan om försörjningsansvaret.

Min bakgrund till det var att alltfler EU-länder har ett försörjningsansvar. Danmark hade infört ett försörjningsansvar. Jag tyckte då, och tycker, att det var bättre att vi själva förutsättningslöst kunde diskutera hur vi vill ha det och hur vi såg på frågan om försörjningsansvar, och om det var förenligt med svensk samhällssyn.

När det gällde frågan från Gustaf von Essen i utskottet svarade jag att frågan processades i Regeringskansliet, och jag kunde inte garantera resultatet, men vad jag hade erfarit fanns frågan om försörjningsansvar med i processen. Det är Regeringskansliet som fortfarande äger frågan.

Anf. 27 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Herr talman! Det är hedervärt av Maud Björnemalm att vara schyst och stå fast vid det uttalandet från förra året. Då får vi bara avvakta och se om hon blir överkörd av regeringen.

Anf. 28 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Maud Björnemalm påstår att vi kristdemokrater tycker att Sverige från år 1997 inte har en human flyktingpolitik. Vi påstår fortfarande att sedan år 1997 är det en försämring i jämförelse med tidigare bestämmelser. Bestämmelsen om den s.k. sista länken togs bort, vilket vi kristdemokrater motsatte oss.

Den bestämmelsen gav t.ex. gamla föräldrar möjlighet att kunna besöka eller återförenas med sina barn. Av den anledningen tycker vi att man inskränkt lagen, dvs. bestämmelsen om sista länken togs bort.

Anf. 29 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! I den flyktingpolitiska kommitténs arbete ingick att se över frågan om anhöriginvandring. Man ska komma ihåg hur det var vid den tidpunkten. Sverige befann sig i en ekonomisk kris, och vi hade en oerhört stor anhöriginvandring.

Då handlade det inte bara om sista länken. Det handlade om att t.ex. båda föräldrarna kunde få komma även om de hade barn kvar i hemlandet och sin försörjning ordnad i hemlandet. Även om de kanske hade barn i något annat land och barn i Sverige var det upp till föräldrarna att själva välja var de ville bo. Det kan man tolka på vilket sätt man vill. Merparten av föräldrarna kom till Sverige.

I vårt arbete beslöt vi att stänga till dörren. Den var vidöppen. Vi hade kanske inte tänkt att stänga dörren helt, men i varje fall att dra till dörren lite mer på glänt. Nu har vi sett resultatet av den åtstramning som gjordes. Både jag och andra har fått telefonsamtal. Det har gjort att utskottet begärde en utredning för att se hur verkligheten såg ut och inte bara göra den bedömningen utifrån stora tidningsrubriker.

Det var ett enigt utskott som begärde den utredningen av regeringen. Vi får väl vänta och se hur det verkligen ser ut.

Anf. 30 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Jag förstår precis vad Maud Björnemalm menar. Jag undrar om Maud Björnemalm tänker verka för att regeringen ska kunna öppna dörren lite mer på glänt. Den var uppenbarligen på glänt, men kommer Maud Björnemalm att verka för att kunna öppna dörren lite mer?

Maud Björnemalm nämnde i anförandet släktbesök och visum. Jag tycker själv att det är konstigt att man påstår att de som skulle vilja komma hit först har sökt asyl eller uppehållstillstånd och har nekats. Sedan kommer de tillbaka till sina hemländer och söker visum, och så nekas de visum. Det är faktiskt väldigt många som nekas direkt från första gången när de söker visum från sina hemländer.

Jag har väldigt svårt att förstå detta. Vi vet att konsekvensen av att länder drabbas av krig är att det blir många som söker asyl här. Från de länderna har man väldigt svårt att komma hit och besöka sina barn som redan finns här. Jag undrar om man kan jobba lite mer för att föräldrar eller släktingar även från krigshärjade länder ska kunna komma hit och hälsa på, fast de inte har för avsikt att hoppa av.

Anf. 31 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Jag vill fortsätta där jag slutade. Magda Ayoub talar om stora inskränkningar i flyktingpolitiken. Jag tycker kanske att det är att ta till väl stora ord att tala om att stora inskränkningar har gjorts i svensk flyktingpolitik om det gäller det som föranledde att utskottet begärde en anhörigutredning. Dessutom har Magda Ayoub inte svarat på min fråga om Magda Ayoub anser att Sverige för en ogenerös och inhuman flyktingpolitik.

Sedan har jag alldeles nyligen redogjort för vad som gäller för viseringar. Jag ser därför ingen anledning att återupprepa det. Man söker uppehållstillstånd från sitt hemland. Får man då avslag på uppehållstill-

ståndet begär man visum för att besöka Sverige, och tyvärr hoppar många av.

Anf. 32 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag vill svara Maud Björnemalm att jag tycker att invandrings- och flyktingspolitiken inte är alldeles generös, inte alldeles solidarisk och inte alldeles human.

En av våra reservationer handlar t.ex. om Dublinkonventionen. Varje medlemsstat har rätt att med den asylsökandes samtycke pröva en ansökan även om denna prövning inte åligger staten enligt Dublinkonventionen. Det använder vi oss inte alltid av, utan vi har i stället avtal med t.ex. Danmark och Tyskland. Det är inte generöst.

Med tanke på flyktingarna från Kosovo: här fick barnen gå och vänta på att bli utvisade eller söka asyl, med t.ex. sämre skolgång och sämre gymnasieskola. Det är inte human, och det är inte generöst.

Beträffande kontrollen av de avvisade flyktingarna och vad de ska återvända till är det väldigt lätt att skylla på att man begår integritetsbrott om man inte vill ta reda på hur folk får det och hur det går för dem. Man skulle gladeligen kunna fråga: Får vi ta reda på hur det går för dig när du kommer hem?

Man tar inte alltid hänsyn till barn. Jag ska inte nämna några namn, men vi har sett många sådana exempel. När man inte tar hänsyn till barn är det inte generöst, inte solidariskt och inte human.

Jag vill fråga tillbaka: Vad menas med att trots 30 reservationer, eller på grund av 30 reservationer, är det här ett bra betänkande? Jag kände att det var ganska anmärkningsvärt att det var så många reservationer som 30 – dock inte av socialdemokrater och moderater.

Anf. 33 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Jag sade att trots de 30 reservationerna, eller på grund av de 30 reservationerna, anser jag att Sverige har en human flyktingpolitik, med en helhetssyn där asylrätten är en viktig del. Det var oerhört intressant att höra att Miljöpartiet anser att vi för en ogenerös, osolidarisk och inhuman flyktingpolitik.

Min fråga blir då: Är Kerstin-Maria Stalin och Miljöpartiet för en reglerad invandring? Om man har en reglerad invandring ställer det ju krav på lagar och regler när det gäller vilka som ska ha rätt till uppehållstillstånd i Sverige.

Anf. 34 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Vi är motståndare till reglerad invandring och vill ha en mycket friare invandring sedan ganska lång tid tillbaka. Det vet Maud Björnemalm. Det är inget konstigt.

Det finns viss solidaritet, viss generositet och viss humanitet, men vi anser att det brister mycket i de avseendena.

Anf. 35 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Jag tackar för det svaret, som var oerhört belysande.

Anf. 36 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Först vill jag ställa en fråga till Maud Björnemalm, och det gäller portalparagrafen om barnens bästa som är införd i utlänningslagstiftningen. Maud Björnemalm säger att alla barn inte kan få stanna här i Sverige. Jag skulle vilja veta hur Maud Björnemalm ser på den utredning som Utrikesdepartementet har gjort på uppdrag av regeringen där man har utvärderat just portalparagrafen. Utredningen visar att t.ex. ensamkommande föräldralösa barn har väldigt svårt att få komma till Sverige, t.ex. till en syster. Det är samma sak med barn vars ena förälder i hemlandet har dött och andra föräldern har uppehållstillstånd i Sverige. Det är samma sak där. Jag skulle vilja veta hur Maud Björnemalm ser på den utredningen.

Maud Björnemalm ställde frågor till mig – antar jag, eftersom jag är den som står bakom reservationen vad gäller förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. Jag ska försöka svara. Antingen förstod inte Maud Björnemalm vad jag sade i mitt inlägg, där jag ägnade säkert hälften åt just denna paragraf, eller också satt hon och tänkte på något annat.

Först vill jag säga att man i utlänningslagen inte talar om tillhörighet till en viss folkgrupp, utan tillhörighet till en viss samhällsgrupp. Det är någonting helt annat.

De negativa effekterna med en särlösning, som 3 kap. 3 § första stycket 3, är att kvinnors asylskäl inte blir synliggjorda. De får alltså sämre förmåner om de får uppehållstillstånd på grund av denna särparagraf än andra, och då är det diskriminering av kvinnor. Vi har undertecknat internationella konventioner som säger att vi inte ska diskriminera kvinnor utan tvärtom avskaffa all slags diskriminering av kvinnor.

Anf. 37 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Jag får ta upp det som Ulla Hoffmann sade sist, eftersom det var bara det jag hörde. Jag har nyss stått här och sagt att kvinnor som har varit utsatta för sexuellt våld och homosexuella har ett dubbelt skyddsnät. Dels finns den speciella skyddsparagrafen, dels faller många under flyktingkonventionen och får på det sättet flyktingstatus och ett bättre skydd än om uppehållstillstånd beviljas enligt könsparagrafen. Det där har Ulla Hoffmann och jag diskuterat så många gånger, och ingen av oss är tydligen beredd att ge sig.

Jag har försökt förklara vad som ingår i både skyddsparagrafen och flyktingkonventionen när det gäller den här gruppen. Regeringen har gjort den bedömningen att den inte kan rymmas inom flyktingkonventionen. Jag vet också att Ulla Hoffmann har tagit upp det här när vi i utskottet har haft besök från UD, som har förklarat att det inte är Sveriges högsta prioritet att få in det under Genèvekonventionen.

Anf. 38 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det var en historieskrivning som jag inte riktigt känner igen. Svaret från Utrikesdepartementet när jag ställde min fråga om Sveriges tänker driva kvinnors asylskäl i EU var att det inte var den högsta prioriteringen. Då diskuterade vi inte Genèvekonventionen och utvidgningen av den över huvud taget.

Det är riktigt, som Maud Björnemalm säger, att vi har diskuterat det här fram och tillbaka. Och skam den som ger sig! Jag tänker inte ge mig.

Vi har nu kommit så pass långt att Invandrarverket kommer att få i upp-
gift att utbilda handläggarna i just vad kvinnors asylskäl är. Kvinnors
asylskäl är inte bara systematiska våldtäkter, även om det är grovt nog.
Som Maud Björnemalm själv sade är inte kvinnor beredda att ställa sig
vid gränsen och skrika ”jag har blivit utsatt för systematisk våldtäkt”. Det
behövs en särskild samtalsteknik för att få kvinnor att berätta vad de har
varit med om.

Kvinnors asylskäl handlar också om, som jag framförde, att det är en
politisk åsikt att vägra bära slöja. Det är någonting som Sverige borde
erkänna. Det skulle göra det mycket enklare om vi kunde vidga tolkning-
en av Genèvekonventionen, i stället för att lägga det i en särparagraf som
innebär att de kvinnor som får uppehållstillstånd med stöd av särparagra-
fen får sämre förmåner än de män som oftast får skydd av t.ex. Genève-
konventionen eller den tolkning av flyktingkonventionen som vi gör.

Anf. 39 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker också att det är bra att Invandrarverket ska
arbeta just med kvinnors speciella asylskäl, utforma arbetssätt och ar-
betsmetoder och utbilda personal för de här frågorna. Verksamheten
utvecklas ständigt, och man förfinar instrumenten på olika sätt. I det
fallet har Ulla Hoffmann och jag samma åsikt.

Anf. 40 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag ska försöka svara på Maud Björnemalms frågor. Det
mesta är relativt här i världen, så även svensk flykting- och asylpolitik.
Jämfört med tidigare tycker jag att svensk sådan politik inte är helt gene-
rös och inte helt solidarisk. Jämfört med i många andra länder är det
naturligtvis ganska bra i Sverige.

I fråga om flyktingpolitiken är human eller inte vill jag inte gå in på
några exempel med namn. Men jag kan säga att det finns många männi-
skor som kommer i kläm i den svenska politiken i dag. Detta gör mig och
många andra ganska upprörda och ledsna, och då försöker vi förändra
det. Vi använder då kanske begrepp som att det är ett inhumant system
som leder fram till detta.

Det här med visering är intressant. Jag tänkte fråga Maud Björne-
malm hur hon ser på det faktum att många människor som lever i vissa
länder betecknas som högriskgrupper. Varför utgör de högriskgrupper?
Är det därför att de lever under ett förtryck, eller därför att de inte lever
under ett förtryck? Är det mest logiska då att se till att dessa människor
absolut inte har en chans att komma till vårt land eller andra länder? Eller
kan man försöka vända perspektivet och säga att just de människorna
kanske i alla fall skulle få en chans att få sin sak prövad just i Sverige
och att det är de själva som får bestämma om de ska söka asyl eller inte?

Anf. 41 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! När det gäller det man kallar högriskgruppen är det så
här, Johan Pehrson, att avhoppsfrekvensen är mycket stor från vissa
länder. Det är där som det råder tveksamhet när det gäller visum, och
man får göra en bedömning. Som jag sade är huvudinriktningen att det
ska vara en generös bedömning. När det gäller släktbesök och allvarliga

sjukdomar eller dödsfall inom familjen beviljas visumansökningar för besök i Sverige.

Johan Pehrson och Folkpartiet tycker att vi har en ogenerös, osolidarisk och inhuman flyktingpolitik. Vad är då en generös, solidarisk och human flyktingpolitik med Folkpartiets ögon sett? Är Folkpartiet för en reglerad invandring, Johan Pehrson, eller är ni också – som Miljöpartiet – för en fri invandring?

Anf. 42 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Vi är för en reglerad invandring. Vi tycker dock att dagens regler är alldeles för hårda. Även med vår politik skulle det bli gränsdragningar, men det skulle inte bli de uppseendeväckande fall som vi kan läsa om nästan dagligen där människor far väldigt illa. Det skulle finnas fall där människor skulle uppleva sig fara illa, men vi skulle inte dra gränserna så snävt som i dag.

Vi kan bara ta ett exempel: hur vi behandlar barn. Barnkonventionen blir nästan ett skämt, så som man pratar om den, när den inte tillämpas. Det finns gott om exempel på hur barn faktiskt far illa i Sverige trots att vi har en portalparagraf.

Jag vill vidare återkomma till frågan om högriskgrupper. Det finns nästan groteska beskrivningar i vissa papper som man kan få tag i. Det står vilka rekommendationer man ska göra. Man pekar ut vissa etniska minoriteter och säger att man ska vara väldigt försiktig med att ge personer ur dessa grupper visum, beroende på att de kan hoppa av.

Är det inte så att de grupperna är väldigt utsatta? Det blir ologiskt. Man ska kalla sig human, men de som har det allra svårast i en stat ska inte få chansen att komma hit annat än vid någon nära anhörigs dödsfall. Det blir nästan absurt. De kan kanske få komma hit medan någon släkting lever.

Anf. 43 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Om det är som Johan Pehrson säger och han stöter på groteska exempel tycker jag att det ska anmälas till Invandrarverket. Det är i så fall Invandrarverkets generaldirektör som borde ha de anmälningarna. Så får det diskuteras i styrelsen, som har ansvaret för visumpraxis här i landet.

Det samma gäller om Johan Pehrson har gott om exempel på att barn blir illa behandlade. Det är ingenting som Johan Pehrson ska behålla för sig själv och använda i lite svepande formuleringar i denna debatt. Om barn behandlas illa och misshandlas ska det anmälas. Att misshandel och annan dålig behandling av barn ska anmälas har vi faktiskt en lag om.

Anf. 44 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! I globaliseringens tidevarv är migrationen – människors rörlighet över gränserna – ett alltmer naturligt inslag. Många svenskar – inte minst våra ungdomar – söker sig ut i världen för att studera, arbeta och leva i andra länder. Samtidigt söker sig många människor från andra länder till vårt land av olika orsaker. I denna årliga riksdagsdebatt kring migrationspolitiken får vi en möjlighet att diskutera de regler som ska gälla för framför allt invandringen till vårt land och Europa.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

I Sverige råder stor enighet om en migrationspolitik präglad av humanitet och rättssäkerhet. Vi har ett nationellt ansvar för en sådan politik, men även ett gemensamt europeiskt och globalt ansvar för att upprätthålla respekt för asylrätten som en del av en internationell rättsordning, där vi verkar för att respekten för mänskliga rättigheter ska få en starkare ställning.

Under mottot "Ett Europa för frihet, säkerhet och rättvisa" enades Europas stats- och regeringschefer på Europeiska rådets möte i Tammerfors i november förra året om att på Amsterdamfördragets grund utveckla en gemensam europeisk flykting- och invandringspolitik. Den absoluta respekten för Genèvekonventionen tolkad på ett fullständigt och allomfattande sätt slås fast. Jag ser denna europisering och harmonisering av flyktingpolitiken baserad på den internationella flyktingrätten som en enastående möjlighet, men även som en utmaning för Sverige när det gäller att kunna bidra till just en sådan rättssäker och human europeisk flyktingpolitik som präglar vår nationella politik.

En sådan europeisk flyktingpolitik har betydelse långt utanför Europas gränser och är ett bidrag till en global tillämpning av Genèvekonventionen. Att förverkliga dessa möjligheter kommer att bli den övergripande målsättningen under det svenska EU-ordförandeskapet om mindre än ett år.

Herr talman! Svensk migrationspolitik utgår sedan mitten av 90-talet i allt högre grad från ett helhetsperspektiv som omfattar flykting-, invandrings-, integrations- och återvändandepolitik. Det är i sin tur integrerat i utrikes-, säkerhets-, handels- och biståndspolitiken. I den helhetssynen ingår insatser för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna som utgör själva grundvalen för asylrätten, internationell samverkan samt förebyggande insatser. Det innebär att åtgärder i syfte att förebygga och lösa konflikter som leder till flyktingskap ses i samma sammanhang som beredskap och insatser för att ta emot skyddsbehövande som flyr förföljelse och krig. När orsakerna för flykten försvunnit ingår aktiva åtgärder för återuppbyggnad liksom stöd till frivilligt återvändande som en naturlig del av helhetsperspektivet.

Helhetsperspektivet präglar också vårt internationella agerande inom ramen för EU:s arbete och i UNHCR. Genom att integrera migrations- och utvecklingspolitiken ser jag också större möjligheter att agera utifrån en helhet, vare sig det gäller insatser i ursprungs- eller transitländer eller nationellt flyktingmottagande. Detta manifesteras i att omkring 10 % av Sveriges bistånd går till flyktingrelaterade insatser.

Konkret innebär detta att vårt arbete och stöd för att bekämpa olaglig och djupt förnedrande kvinnohandel i Albanien och handel med barn i Somalia går hand i hand med bistånd för att bygga upp en migrationspolitisk rättsordning i EU:s kandidatländer samt med ett intensivt EU-förhandlingsarbete för att skapa en gemensam europeisk asylpolitik präglad av humanitet och rättssäkerhet. Det helhetsperspektiv som alltmer präglar vår nationella migrationspolitik har nu även fått genomslag i EU-arbetet genom Högnivågruppen för asyl och migration och dess handlingsprogram i ett antal länder som har problem med mer eller mindre ofrivillig migration.

Herr talman! Asylrätten utgör en hörnsten i svensk flyktingpolitik. Hos oss, liksom i andra länder, är asyllagstiftningen och respekten för

den individuella asylrätten en indikator på demokratin och respekten för skyddet av mänskliga rättigheter. Respekt för asylrätten förutsätter också att flyktningbegreppet baserat på Genèvekonventionen är tydligt definierat och att asylprocessen uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Genèvekonventionens flyktningbegrepp utgör grunden för den svenska asylrätten. I och med 1997 års reform av utlänningsrätten vidgades dock tolkningen av Genèvekonventionen genom att s.k. tredjepartsförföljelse skrevs in i utlänningslagen som grund för asyl. Begreppet ”skyddsbehövande i övrigt” infördes samtidigt och preciserades till att gälla dem som riskerar att straffas med döden eller kroppsstraff eller att utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Hit hör även de som på grund av yttre eller inre väpnad konflikt behöver skydd eller på grund av miljökatastrof inte kan återvända till sitt hemland, samt de som på grund av sitt kön eller homosexualitet riskerar förföljelse. Genom 1997 års preciseringar stärktes förutsättningarna för en rättssäker asylprocess.

Att vi har en genomarbetad nationell flyktingpolitik stärker vår ställning internationellt i förhandlingar för en gemensam europeisk asylpolitik och därmed flyktingars och övriga skyddsbehövandes rätt på ett internationellt plan. Det gäller framför allt det utomordentligt angelägna kravet att flyktningbegreppet ska tillämpas och skydd ska kunna ges oberoende av om förföljelsen utgår från ursprungslandets myndigheter eller om de inte kan antas bereda trygghet mot förföljelse från enskilda eller uppmuntrar förföljelse från enskilda, s.k. tredjepartsförföljelse. Ett antal europeiska stater anser i dag inte att förföljelse av annan än staten utgör grund för att en asylsökande ska erkännas som flykting. Jag kommer därför i de kommande EU-förhandlingarna, inte minst under det svenska ordförandeskapet, att med utgångspunkt från Tammerforsslutsatsernas formulering om en fullständig och allomfattande tillämpning av Genèvekonventionen driva frågan om gemensamma europeiska regler och en praxis innebärande att s.k. tredjepartsförföljelse ska utgöra grund för asyl.

Asylprocessen måste också präglas av en hög grad av rättssäkerhet. Utöver kraven på en tydlig utlänningsrätt innebar 1997 års reform flera förbättringar för att stärka rättssäkerheten i asylprocessen. Dit hör t.ex. ökade möjligheter till muntlig förhandling men även åtgärder för kortare handläggningstider. För det senare syftet har i årets budget Invandrarverket och Utlänningsnämnden tilldelats utökade finansiella resurser. En rad reformer har också genomförts för att stärka Invandrarverkets roll som central migrationsmyndighet. Reformerna och de utökade resurserna har givit resultat, och handläggningstiderna är nu kortare än för några år sedan.

Herr talman! Sverige är ett av de få länder som har infört hänsynen till barnets bästa i utlänningslagstiftningen. Portalparagrafen i utlänningslagen är en viktig markering och ger tyngd åt barnets perspektiv, och den har haft betydelse både när det gäller beslut om uppehållstillstånd och i mottagandet av barnen i asylprocessen. Den svenska utlänningsrättens hänvisning till hänsynen till barnets bästa har väckt internationellt intresse. Jag kan också nämna att ett internationellt juristseminarium med deltagande från bl.a. de baltiska länderna äger rum den 18 och 19 maj i

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

Sverige. Vid seminariet kommer bl.a. tillämpningen av principen om barnets bästa i flyktingärenden att diskuteras.

Villkoren för de asylsökande barnen har också successivt förbättrats på en rad områden. När det gäller skolgång för asylsökande barn lämnas inom kort en utredning som syftar till att utjämna skillnaderna mellan asylsökande barn och barn bosatta i Sverige. Barnrättsfrågan är för Sverige även en prioriterad EU-fråga inom ramen för de kommande årens förhandlingar om en harmoniserad migrationspolitik. I syfte att fördjupa det europeiska samarbetet för barnets bästa på asylområdet har jag tagit initiativ till att under det svenska ordförandeskapet inbjuda till ett högnivåmöte om barnperspektivet i flykting- och biståndspolitiken.

Herr talman! Migrationspolitiken och utlänningsrätten måste liksom annan lagstiftning utvecklas i förhållande till samhällsutvecklingen och praxis. Regeringen har därför bedömt det som angeläget att inom ett antal områden stärka skyddet och stödet för den enskilde. Låt mig här nämna några av de initiativ som har tagits men även se framåt avseende nya förslag.

Låt mig först hänvisa till riksdagens beslut att stärka kvinnors ställning genom en ändring av tillämpningen av den s.k. tvåårsregeln. Genom den lagändring som träder i kraft den 1 juli ska kvinnor, eller deras barn, som blivit misshandlade i äktenskapet lättare få uppehållstillstånd. Om det föreligger påtaglig risk för att sökanden kommer att utsättas för våld eller allvarlig kränkning i förhållandet ska också ansökan kunna avslås.

Frågan om en nationell beredskap och på sikt en gemensam EU-ordning för att kunna ta emot ett stort antal tillfälligt skyddsbehövande i en humanitär och politisk krissituation är enligt min mening av största vikt. En sådan ordning är utöver det skydd som den garanterar för enskilt utsatta personer även ett centralt element i den europeiska civila krishantering. Evakueringen under sommaren 1999 av över 100 000 människor från Makedonien på flykt från kriget i Kosovo illustrerar båda dessa motiv. Alternativet till evakueringen hade kunnat bli ännu ett blodigt inbördeskrig och ytterligare flyktingströmmar.

Mitt samtal den 11 april med UNHCR:s biträdande flyktingkommisarie bekräftar att vi i grunden har samma syn i de centrala frågorna om tillfälligt skydd, vilket UNHCR uppfattar som ett utflöde av Genèvekonventionen. Det centrala syftet är att så många som möjligt i en s.k. massflyktssituation ska kunna ges skydd under den tid som det behövs samtidigt som den individuella asylrätten inte åsidosätts. Jag har nu inbjudit de politiska partierna till samtal i syfte att nå fram till en bred samsyn i denna fråga.

Möjligheten för dem som får uppehållstillstånd i Sverige att återförenas med sina nära anhöriga är en grundläggande humanitär princip i svensk migrationspolitik. Ungefär hälften av dem som får permanenta uppehållstillstånd i Sverige är anhöriga. Som en del av besparingarna stramades reglerna om anhöriginvandring åt 1997. Men regeringen kommer under maj månad att tillsätta en utredning som ska se över bestämmelserna om anhöriginvandring med särskilt fokus på äldre anhöriga. Utredningen ska också överväga om seriositetsprovningen vid arrangerade äktenskap kan förbättras.

Ett intensivt arbete har under de senaste åren pågått för att förebygga att de som får avslag på sina asylansökningar ska se som enda utväg att

gömma sig; det är särskilt olyckligt när barn göms. Inom Invandrarverket pågår ett särskilt projekt om barn i asyl- och tillståndprocessen, bl.a. med det här syftet. Genom införandet av protalparagrafen om att hänsyn ska tas till barnets bästa, förkortade handläggningstider, muntligt förfarande och mer utförligt motiverade beslut samt Invandrarverkets arbete med återvändande har antalet gömda barn minskat betydligt under senare år. Den utredning som Socialstyrelsen och Invandrarverket gjorde förra året visade att det fanns ca 150 gömda barn i Sverige. Nya siffror från Invandrarverket denna vecka visar på ett ännu lägre antal gömda barn.

Regeringens inriktning är att fortsätta det arbete som har påbörjats med att i första hand förebygga att barn och vuxna gömmer sig. Samtidigt måste vi även se till att villkoren för de barn som faktiskt lever gömda förbättras. FN:s konvention om barnets rättigheter kräver att vi sörjer också för dessa barn. Regeringen har därför beslutat att anta en förordning som träder i kraft nästa vecka, vilken innebär att de gömda barnen får tillgång till samma förebyggande barnhälsovård, akutvård, sjukhusvård och tandvård som asylsökande barn och barn som är folkbokförda här i landet. Diskussioner har förts med frivilligorganisationerna för att förordningen ska fungera i praktiken.

Jag vill även nämna att regeringen under hösten kommer att bereda förslagen i slutbetänkandet om ökad rättssäkerhet i asylärenden av Kommittén för ny instans- och processordning i utlänningsärenden, den s.k. NIPU-utredningen, samt den kompletterande utredningen om specialdomstolar som nu pågår.

Herr talman! Under den senaste tiden har många pekat på att Sverige – liksom övriga Västeuropa – av demografiska och arbetsmarknadsmässiga skäl kan komma att behöva öka invandringen inom ett antal år. Jag vill poängtera att det i första hand är viktigt att de invandrare som redan finns här men som ännu inte har kommit in på den svenska arbetsmarknaden kan få jobb. Vi har många högt kompetenta människor från andra länder som inte har lyckats få arbete därför att de diskrimineras, saknar referenser eller därför att arbetsgivarna inte ser eller accepterar deras kompetens. Dessa människor är en tillgång som vi måste ta till vara.

Om vi sedan ändå skulle hamna i det läget att vi får arbetskraftsbrist i stället för arbetslöshet tror jag att vi i första hand ska se till två redan pågående processer inom EU. För det första kommer utvidgningen att innebära att ytterligare, potentiellt, ett stort antal människor direkt eller indirekt knyts till den europeiska arbetsmarknaden. En del av dessa kan komma att söka sig till Sverige för att ta arbete. För det andra tillhör Sverige inom EU de länder som anser att tredjelandsmedborgare ska omfattas av den fria rörligheten och därmed kunna ta arbete hos oss eller i ett annat EU-land. Jag tror också att vi naturligen är inne i en utveckling där rörligheten av arbetskraft ökar inom ramen för det internationella företagandet. Det är också positivt att fler studenter och gästforskare söker sig till vårt land.

Herr talman! Genom Amsterdamfördragets ikraftträdande står hela den europeiska migrationspolitiken på EU:s dagordning inom området för frihet, rättvisa och säkerhet. En harmoniserad europeisk asyl- och migrationspolitik – för vilket Sverige agerar aktivt – är en central EU-process som kan liknas vid utvecklandet av den inre marknaden och bl.a. en förutsättning för en gemensam ansvarsfördelning på flyktingområdet

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

mellan de europeiska länderna. Allt det här ska ske med öppenhet, med deltagande av Europaparlamentet, de nationella parlamenten och internationella organisationer, varvid UNHCR har en särskild roll för asylrätten.

Målet bör vara att behålla och utveckla de grundläggande friheter som redan finns etablerade i EU-fördraget, vilket innebär ansvarstagande för dem som behöver skydd. Regelverket måste emellertid tillämpas med en hög grad av rättssäkerhet för att friheterna ska kunna skyddas.

Det är en diger agenda som ligger på bordet under de närmaste årens förhandlingar om Amsterdamfördragets genomförande. Detta påverkar av naturliga skäl även det svenska EU-ordförandeskapet, under vilket förhandlingar i en rad sakfrågor ska föras framåt. Jag vill dock ta detta tillfälle i akt och presentera huvuddragen i de svenska prioriteringarna på migrationsområdet under den tid vi har ordförandeskapet och för framtiden.

Jag kommer inom asylområdet att utöver frågan om tredjepartsföljelse lägga särskild vikt vid att EU tar ett helhetsgrepp och utarbetar gemensamma skyddsnormer på hög nivå. Sådana normer bör inkludera alternativa skyddsformer samt tillfälligt skydd. En gemensam europeisk asylpolitik är central för uppföljningen av Tammerfors slutsatserna.

Villkoren för mottagande av asylsökande med särskild fokus på barn och andra utsatta grupper, som kvinnor som utsatts för sexuellt kränkande behandling, är en andra svensk EU-prioritering. Villkoren för asylsökande skiljer sig avsevärt åt i ett europeiskt perspektiv, varför ett harmoniseringsarbete som syftar till minimiregler på hög nivå är av största vikt. Det gäller naturligtvis i samma grad för kandidatländerna.

Vad gäller tredjelandsmedborgare kommer Sverige att verka för att deras rättsliga ställning ska stärkas, inbegripet möjligheten att i större utsträckning än vad som är fallet i dag åtnjuta den fria rörlighet som i dagsläget endast tillkommer EU-medborgare.

Jag vill även understryka betydelsen av att det inom EU utarbetas jämförbar statistik och analyser. Det är en förutsättning både för en harmonisering av EU-rätten och för att kunna agera i förebyggande syfte i krissituationer. Vi driver som ett särskilt svenskt initiativ frågan om ett starkare EU-agerande på dessa områden, bl.a. kommer ett expertseminarium om statistik och analys att organiseras under det svenska ordförandeskapet.

Högnivågruppens arbete integrerar migrationspolitik i EU:s övriga politikområden och ligger därmed i linje med det svenska helhetsperspektivet på flykting- och asylpolitiken. Sverige kommer som ordförandeland att arbeta för att stärka högnivågruppens arbete för att bidra till insatser som förebygger flyktingskap i ett antal ursprungsländer.

Jag vill slutligen framhålla att för det svenska ordförandeskapet i stort kommer EU:s utvidgning att bli en central fråga med möjliga förhandlingsgenombrott i några fall. Kandidatländerna är från ett migrationspolitiskt perspektiv utomordentligt viktiga. Uppbyggandet av en migrationspolitisk rättsordning i kandidatländerna blir ett viktigt bidrag till den europeiska migrationspolitiken. Till det bidrar Sverige även bilateralt i form av ett förvaltningsbistånd på migrationsområdet till bl.a. de baltiska länderna samt Polen och Ungern.

Herr talman! UNHCR har en särskild roll i att främja respekt och genomförande av den internationella flyktingrätten. För att återknyta till vad jag tidigare anfört om svenska prioriteringar under EU-ordförandeskapet vill jag understryka UNHCR:s rådgivande roll i utarbetandet av väl fungerande asylprocesser i kandidatländerna och därmed bidra till uppbyggandet av en migrationspolitisk ordning. Jag avser att verka för en fortsatt nära dialog mellan EU och UNHCR på olika nivåer, särskilt avseende den konsultativa roll som ges UNHCR i Amsterdamfördraget, men också avseende UNHCR:s bidrag till högnivågruppens arbete.

Sverige är en av de största bidragsgivarna till UNHCR, och vi driver en stark politik som syftar till att stärka och reformera organisationen så att den kan genomföra det mandat som medlemsstaterna ålagt den.

FN:s flyktingkommissarie mötte under 1999 en av sina största utmaningar genom den massiva fördrivningen av människor från Kosovo, under vilken UNHCR hade ett övergripande humanitärt samordningsansvar.

Jag vill också nämna dialogen med de enskilda organisationerna som i Sverige och internationellt engagerar sig i flykting- och invandringsfrågor. Den är mycket viktig för mig och för regeringen som ett uttryck för vår demokrati och som ett sätt för regeringen att utbyta tankar och information med engagerade människor som har stor sakkunskap, breda kontaktytor och direkta erfarenheter som är värdefulla.

Herr talman! Migrationspolitiken är ett område som är fyllt med dilemman och svåra avvägningar. När människor från andra länder söker sig till Sverige och EU spelas orättvisorna i världen upp framför våra ögon. Klyftorna mellan rika och fattiga, mellan trygga och otrygga och mellan de som har framtidstro och möjligheter och de som lever i misär och hopplöshet blir oerhört konkreta för oss alla.

Människor som söker sig till vårt land har ofta högst legitima personliga skäl för att bryta upp från sitt hemland. Många får stanna därför att de flyr undan förföljelse eller för att de har anhöriga här. Men vi löser inte problemen med orättvisorna i världen genom att låta alla som kommer hit få stanna här.

Jag tror att vårt bidrag till lösningen på problem med underutveckling, fattigdom, massarbetslöshet och bristande framtidstro ligger i en ännu starkare och mer aktiv bistånds-, handels- och utrikespolitik. Genom en global välfärdspolitik kan vi se till att bekämpa de globala orättvisorna. Kopplingen mellan de två politikområden som jag har ansvar för – bistånd och migration – blir ständigt alltmer påtaglig. Möjligheterna att på ett positivt sätt bidra till arbetet inom detta gemensamma område har därför stärkts i och med den av regeringen aviserade kraftiga höjningen av biståndet.

Jag tycker att vi ska hålla fast vid den långsiktiga visionen om en värld som i princip präglas av fri rörlighet över gränserna. Men vi är inte där ännu. Under överskådlig framtid är det därför viktigt att kombinera ansvar för att ta emot skyddsbehövande och deras anhöriga med en aktiv politik för utveckling och stabilitet i de länder som de flesta asylsökande kommer från.

Anf. 45 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Låt mig bara säga att den avslutande vision som statsrådet gav uttryck för delar jag fullt ut. Vi kan förstås ha olika förslag på hur vi ska ta oss dit, men visionen delar jag.

Jag har två frågor till statsrådet. Den ena är just den fråga som jag ställde tidigare, hur integrationspolitiken kan kopplas till migrationspolitiken. Det står i betänkandet att regeringen anser att migrationspolitik utgörs av de principer, regler och avtal som reglerar personers förflyttning mellan länder. Integrationspolitiken handlar ju om människor som är i Sverige, som har fått uppehållstillstånd i Sverige eller är medborgare. Dessutom är det för mig nytt att regeringen har fört in just integrationspolitiken i migrationspolitiken.

Jag skulle gärna vilja veta dels vilken anledningen är, dels hur det kan komma att se ut i fortsättningen, vilka avväganden som vi kanske tvingas att göra.

Den andra frågan rör afghaner som söker uppehållstillstånd i Sverige och inte har fått besked. En del av dem har varit här i över två år och har inte fått besked om de kan få stanna eller inte. På något sätt verkar det som om Invandrarverket lägger deras ärenden på hög. Man kräver också stärkta identitetshandlingar av dem.

Eftersom statsrådet nämnde högnivågruppen och dess handlingsplaner, skulle jag vilja veta hur statsrådet tänker göra med tanke på EU-parlamentarikernas resolution där de säger att det är omöjligt att genomföra handlingsplaner för Afghanistan. En av anledningarna är just att det inte finns någon laglig regering som kan utfärda t.ex. ID-handlingar.

Kommer den resolutionen och det ställningstagande som EU-parlamentet har gjort att påverka statsrådets bedömning av situationen för de asylsökande afghanerna i Sverige?

Anf. 46 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! När det gäller vad det finns för samband mellan flyktingpolitik och integrationspolitik, som väl egentligen är det som Ulla Hoffmann avser med sin fråga, tycker jag att det finns ett väldigt naturligt samband. Det handlar ju om samma människor. De människor som kommer hit och söker asyl får till väldigt stor del också stanna i vårt land, får ett permanent uppehållstillstånd.

Om Ulla Hoffmann bara tänker på de sociala förmåner som vi ger våra asylsökande, t.ex. att vi avser att komma fram till en situation där de asylsökande barnen får precis samma skolgång som barn bosatta i vårt land, visar det att vi med våra generösa villkor till de asylsökande också vill bereda dem möjlighet att komma in i samhället på ett naturligt sätt om de får ett bifall. Alternativt, om de får ett avslag, har vi inte lämnat dem utan möjlighet att använda tiden här i Sverige på ett bra sätt. Det var bara ett exempel, men självklart finns det en väldigt stark koppling på det sättet att vi talar om samma människor.

När det sedan gäller frågan om afghanerna vill jag påpeka att högnivågruppen har ett handlingsprogram för Afghanistan. Det vi gör från svensk sida för att stödja utvecklingen i Afghanistan är att vi ger ett förhållandevis mycket stort humanitärt bistånd genom en frivilligorganisation, Svenska Afghanistankommittén, som arbetar där. Det är naturligtvis i syfte att bidra till en positiv utveckling.

Sedan var det den konkreta frågan om möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. Såvitt jag har erfarit får ett antal personer från det landet som har sökt asyl stanna i Sverige.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Anf. 47 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Frågan gällde ju egentligen inte flyktingpolitikens koppling till integrationen. Den ser jag, och den är klar. Där har Vänsterpartiet myntat begreppet att integrationen börjar dag 1. Det är glädjande att statsrådet delar den uppfattningen. Frågan gällde närmare bestämt hur migrationspolitiken – dvs. människor i rörelse – ska förhålla sig till människor som ska vara stilla.

Sedan var det frågan om de asylsökande afghanernas uppehållstillstånd i Sverige. De håller just nu en demonstration där de för fram en resolution kring sin situation. De har inte fått någon kännedom om huruvida de kommer att få stanna eller inte.

Jag fick inte riktigt svar på min fråga om EU-parlamentets resolution. Man säger att det av olika anledningar är omöjligt att genomföra högnivågruppens handlingsplan i Afghanistan. En anledning är att det inte finns någon laglig regering och att talibanregimen kontinuerligt och allvarligt kränker de mänskliga rättigheterna. Kriget har pågått i två decennier. När nu några av dem har fått stanna undrar jag varför de andra inte har fått besked inom två år. Det kan inte vara så att vi väntar på att det krig som har pågått i två decennier ska ta slut.

Kommer EU-parlamentets resolution om högnivågruppens handlingsplan att påverka vår inställning till de asylsökande afghaner som ”hänger i luften” i dag?

Anf. 48 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! När det gäller den första frågan om migrationspolitik, invandringspolitik och flyktingpolitik kontra integrationspolitik tycker jag att vi har hamnat i något slags semantisk diskussion. Det som är viktigt är att vi har en helhetssyn på det som vi i någon övergripande mening kallar för migration. Jag är lite förvånad över att Ulla Hoffmann inte ser hur de olika delarna har ett starkt samband med varandra. Det är naturligt att även om det går att hitta tänkbara konflikter att det är viktigt att behålla helhetsperspektivet. Därmed är det inbegripet att se migrationspolitiken som en del av utrikespolitiken. Det gäller inte minst det arbete som handlar om att förebygga konflikter, och efter en sådan krissituation gäller det att bygga upp ett land och återskapa mer normala förhållanden.

Sedan var det frågan om det är möjligt eller omöjligt att genomföra högnivågruppens handlingsprogram för Afghanistan. Det möter säkert stora svårigheter. Jag har inte tagit del av EU-parlamentets motiveringar till sitt beslut. Att hitta lösningar på problem och att klara av svårigheter är en viktig uppgift för högnivågruppen att arbeta med. Man ska ta fram program för att kunna bidra till en positiv utveckling. Afghanistan är ett sådant land där högnivågruppen har utarbetat ett handlingsprogram.

Anf. 49 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Herr talman! Det var ett mycket bra anförande som statsrådet höll. Jag håller helt med om de prioriteringar som statsrådet avser att arbeta med inför kommande ordförandeperiod. De är riktiga.

*Migration och
asylpolitik*

Jag konstaterar vidare att vi har olika uppfattningar vad gäller arbetskraftsinvandring. Vi skulle från moderat sida gärna vill ha en mer öppen hållning när det gäller bestämmelserna, så att även människor från icke kommande EU-länder skulle kunna få chans att ta seriösa arbeten här om det finns seriösa arbetserbjudanden. Det finns mängder av människor i Sydostasien, kanske i Australien, USA och Sydamerika som skulle kunna göra bra arbetsinsatser här om de fick en chans. Detta är inte i motsatsställning till de flyktinginvandrare som finns här. Även de måste få jobb, och där måste arbetsgivarna vara mer seriösa och pröva deras möjligheter.

Herr talman! Jag skulle ändå vilja fråga statsrådet om försörjningsansvaret. Det var inte inkluderat i det anförande som statsrådet höll. Vi har under de fem sex åren vant oss vid ett sätt att arbeta genom att i utredningar processa olika frågor, kompromissa och försöka hitta lösningar, gärna finna så stor samsyn och så bred förankring som möjligt. Nu har frågan om försörjningsansvaret varit uppe. Maud Björnemalm tog upp frågan förra året. Den fanns inte med i anförandet. Däremot har frågan om arrangerade äktenskap kommit in. Jag tycker att det är motiverat att även den frågan får belysas.

Jag skulle gärna vilja fråga statsrådet rakt upp och ned om jag kan räkna med att även frågan om försörjningsansvar kan komma med i den utredning som avses tillsättas.

Anf. 50 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! När det gäller arbetskraftsinvandringen vill jag säga följande till Gustaf von Essen. Detta är en fråga som nu diskuteras, dvs. om vi kommer att mötas av en ökande arbetskraftsbrist in i det nya seklet och hur en sådan situation ska hanteras.

Vad jag vill understryka från mitt anförande är att prioritet 1 är att se till att de människor som finns här i dag och som inte har kommit in på arbetsmarknaden får möjlighet till det. Dessutom ska de få de möjligheter som vi kan se i utvecklingen för bl.a. tredjelandsmedborgare.

I ett längre perspektiv är det inte omöjligt att vi hamnar i en situation då vi kan behöva gå vidare och fördjupa diskussionen och göra en ny bedömning av läget. För mig var det viktigt att understryka vad som gäller i första hand för regeringen.

Jag avser att tillsätta utredningen denna månad. Vi arbetar med direktiven. Jag bedömer att vi strax kommer att vara färdiga med dem. Jag får väl be Gustaf von Essen att vara lite tålmodig till dess vi är helt klara. Jag ville bara avisera huvuddragen. Då handlar det om att se över lagstiftningen i det avseendet men också om att vi lägger in frågan om arrangerade äktenskap.

Anf. 51 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att vi har lite olika uppfattning om arbetskraftsinvandring. Vi har motionerat om detta i flera år. Det är väl som vanligt, nämligen att ju längre tiden går desto mer rätt får vi – bara vi vidhåller våra åsikter. Så småningom kommer även regeringen att lägga på reglerna. Vi får väl avvakta och se hur lång tid det tar.

Sedan var det frågan om försörjningsansvaret. Vi ser med stor nyfikenhet fram emot de direktiv som planeras. Med ledning av vad som

kommer att stå i de direktiven kommer vi också att ta ställning till hur vi framdeles ska agera i parlamentet i migrationspolitiska frågor.

Anf. 52 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:
Herr talman! Jag har inget att tillägga till Gustaf von Essen.

Anf. 53 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Jag har några frågor och funderingar till statsrådet.

Vi hade i utskottet en beredning om de ryska judarnas situation. Vid utfrågningen gavs många exempel på de svåra övergrepp som många judar i Ryssland har utsatts för.

Vi kristdemokrater anser att det finns all anledning för Invandrarverket och Utlänningsnämnden att med största allvar se på de ryska myndigheternas oförmåga eller ovilja att garantera sina judiska medborgares säkerhet. Jag tänkte höra med statsrådet vad som kommer att göras från regeringshåll för att göra lagtolkningen lite lättare eller generösare när det gäller ryska judar. Det var min första fråga.

Sedan vill jag understryka när det gäller arbetskraftsinvandring att vi i första hand vill inventera dem som redan finns här. På senaste åren vet vi att väldigt många av de flyktingar som kommit hit har varit arbetslösa på grund av arbetsbrist. Men nu har vi arbetstillfällen som tillkommit. Jag tycker själv att det är väldigt viktigt att se till att de som redan finns här som är högtbildade på olika sätt kan komma in på arbetsmarknaden.

Jag har en tredje fundering om de ensamma flyktingbarn som kommer hit årligen, som inte kommer hit med släktingar eller med vårdnadshavare. De är väldigt många, och jag vill lyfta fram deras situation. Handläggningstiden är fortfarande väldigt lång hos Invandrarverket. Det kan ta två till tre år vid första beslutet.

Anf. 54 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag kan lätt klara av fråga 2. Om arbetskraftsinvandringen verkar vi nämligen vara rörande överens.

När det gäller de ryska judar som kommer hit och vilkas situation i Ryssland Magda Ayoub tog upp är frågan hur lagstiftningen ska tillämpas en fråga för Invandrarverket. Vad jag har erfarit är det naturligtvis så att alla förekommande omständigheter i varje enskilt ärende vägs in. Jag vet också att ungefär 25 ryska medborgare fick uppehållstillstånd i vårt land förra året, varav en majoritet är judar. Det här är en situation som måste följas noggrant och som jag förutsätter att Invandrarverket följer noggrant.

Sedan var det frågan om de ensamkommande barnen. Där har Invandrarverket under rätt lång tid arbetat med att utforma regler för hela processen hur man ska ta hand om de här barnen. Vi har en rätt lång erfarenhet av ensamkommande barn i vårt land. Min bedömning i dag är att kunskaperna om barns behov och om barnkonventionen är någonting som man nu har arbetat mycket långsiktigt med också bland Invandrarverkets personal för att skapa en djupare förståelse i de här i många fall väldigt svåra ärendena.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

Anf. 55 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Jag är glad att man uppmärksammar situationen för ensamma flyktingbarn. Jag vet att det görs väldigt mycket i dag, men bättre kan det bli, och det hoppas jag verkligen.

Jag vill ändå gå tillbaka till judarnas situation. Nyligen har Sverige varit värd för Förintelsekonferensen, som var väldigt bra och uppskattad både i Sverige och i världen. Jag tycker på något sätt att vi har uppmärksammat en situation som var för ca 50 år sedan. Måste det gå ytterligare 50 år för att vi ska kunna uppmärksamma en situation som finns redan i dag för judar och andra grupper? Jag önskar verkligen att man kan jobba ännu mer för deras situation.

Anf. 56 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Min enda slutliga kommentar kring situationen är att det i dag är svårt att hävda att det förekommer någon av myndigheterna initierad eller understödd förföljelse i Ryssland. Men som jag sade är det naturligtvis viktigt att Invandrarverket noga följer utvecklingen, och det förutsätter jag att man gör.

Anf. 57 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill passa på tillfället att uppmärksamma kammarens ledamöter och statsrådet Klingvall på motion Sf614. I en värld som globaliseras allt fortare är det viktigt att Sverige inte halkar efter. Högre utbildning och forskning har alltid varit avgörande för framsteg och välståndsutveckling. För att fortsatt kunna garantera en hög kvalitet inom universitetsvärlden måste ett ökande utbyte av studenter och forskare bejakas. Det är då viktigt att inte ställa upp hinder för det fruktbara utbytet. Tvärtom måste det globala utbytet underlättas.

Jag har därför i motion Sf614 föreslagit att universitet och högskolor på delegation ska ges rätten att bevilja temporära uppehållstillstånd för studenter och forskare. Förslaget syftar till en ökad öppenhet. Det är ett litet steg på vägen för att uppfylla den vision som det talades om tidigare här om en värld med öppna gränser.

Herr talman! Jag framför inget yrkande här i dag utan hänvisar till mitt särskilda yttrande och vill denna gång endast uppmana kammarens ledamöter och statsrådet Klingvall att bejaka framsteg och utveckling och därför inför nästa riksdagsbehandling allvarligt överväga förslaget i motionen.

Anf. 58 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Sveriges medlemskap i EU har inneburit delvis nya förutsättningar för det migrationspolitiska arbetet. I regeringens skrivelse om migrations- och asylpolitik skriver man bl.a. att vid en analys av de rättsakter som antagits i tredje pelaren har det framkommit att några stora förändringar av den svenska politiken på detta område ännu inte skett. Men i framtiden blir genomslaget avsevärt större.

Tyvärre ger regeringens skrivelse om migration och asylpolitik nästan inga svar på vilken politik regeringen hittills arbetat för i EU på detta område eller vilken politik man avser att föra.

I Vänsterpartiet är grunden för migrations- och asylpolitik solidaritet och respekt för mänskliga rättigheter. Denna grund leder till att vi kräver

stora förändringar i den hittills förda politiken. Att anta ett fördrag som Amsterdamfördraget är en mycket stor förändring för ett land. Ett EU-fördrag är ju något som kan liknas vid en grundlag. Inga beslut om EU-lagar, direktiv och förordningar får tas utan hänvisning till fördraget. Det är svårare att ändra EU-fördraget än att ändra en svensk grundlag. En fördragsändring kräver att samtliga EU-länder är överens.

För några år sedan ansåg vi i Vänsterpartiet att en så stor förändring som Amsterdamfördraget borde underställas folket i en folkomröstning. Fördraget innebär att betydande delar av vårt självbestämmande överläts till EU. Överstatligheten har förstärkts, gränskontroller tas bort – för att nämna några. Men, säger kanske några, EU-parlamentet har ju fått mera makt. Parlamentet har fått medbeslutanderätt i mycket av EU-lagstiftningen. Men denna makt erövrar från medlemsländerna, vars makt har försvagats, och därmed urholkas demokratin. Närmare en tredjedel av Amsterdamfördraget handlar om inrikes och rättsliga frågor. Det rör frågor som invandring, asyl, yttre gränser, visumregler, polissamarbete. Och många av dessa frågor förs nu över till den första, överstatliga pelaren, där majoritetsbeslut kan börja gälla efter en femårsperiod om länderna blir eniga om detta.

I Vänsterpartiet anser vi att det är viktigt att riksdagen är med och hävdar sina intressen så att ett nationellt parlament inte blir sidsteppat. Chansen att påverka ökar säkert också om vi riksdagsledamöter är med på ett tidigt stadium när lagstiftningen tas fram.

När det gäller migrations- och asylpolitiken har vi i Vänsterpartiet försökt att påverka genom en ganska omfattande partimotion, Sf3. Nu är det kanske ändå så att motionen inte sätter några större spår eller leder till förbättringar eftersom alla 52 yrkanden blev avstyrkta, men skam den som ger sig.

I yrkandena 1–3 i vår motion framhålls det att det som hittills har åstadkommit inom EU på området invandring och asyl i form av rekommendationer m.m. inte utan vidare får läggas till grund för det kommande lagstiftningsarbetet. Det har nämligen till stora delar präglats av en både polisiär och negativ syn på invandring och bristande hänsyn till asylsökandes rättssäkerhet.

Vi tror att det är viktigt att de nya rättsakterna inte styrs av ”den minsta gemensamma nämnaren” hos medlemsstaterna. Därför är det viktigt att både de nationella parlamenten och Europaparlamentet mycket aktivt deltar i processen med att arbeta fram denna nya gemenskapslagstiftning. Det är enligt vår uppfattning nödvändigt att starta detta arbete med att göra en grundlig utvärdering av vad som har gjorts tidigare. Det är nödvändigt att respekten för mänskliga rättigheter och humanitära principer utgör en central del av denna utvärdering.

Inom området för asyl finns det enligt vår uppfattning en lång rad frågor som bör ägnas uppmärksamhet. En av de viktigaste frågorna för kommissionen inom de närmaste två åren bör vara att arbeta med frågorna om flyktingdefinition och om ett kompletterande skydd utöver konventionen. En sådan kompletterande skyddsregel skulle kunna omfatta personer som har flytt från sitt land och inte kan eller inte vill återvända dit eftersom deras liv, säkerhet eller frihet hotas.

Herr talman! Vissa länder inom EU har upprättat listor om s.k. säkra ursprungsländer för att kunna snabbhandlägga asylärenden. Detta förfä-

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Migration och
asylpolitik*

rande utgör ett hot mot rättssäkerheten, och därför bör någon rättsakt om ett sådant system inte antas.

När det gäller mottagandet av de asylsökande måste miniminormer i ett kommande direktiv garantera att den asylsökande får ett värdigt liv. Bestämmelserna måste också garantera bl.a. rätt till sjukvård, till juridiskt biträde, rätt att arbeta.

Att speciellt barnens situation i asylärenden uppmärksammas särskilt är av stor vikt. Det är därför positivt att den s.k. aktionsplanen anger att barnen ska ägnas särskild uppmärksamhet. Varje stat måste fullt ut respektera både flyktingkonventionen och barnkonventionen när barn är berörda, och barnets bästa ska alltid ligga till grund för asylförfarandet.

Inom fem år ska unionen besluta om åtgärder som avser passage av medlemsstaternas yttre gränser. I mitt parti anser vi att den konvention om yttre gränskontroll som länge existerat som förslag, men aldrig ratificerats, och kommissionens beslutsförslag om samma fråga inte kan läggas till grund för ett direktiv eller en annan rättsakt utan grundlig omarbetning. Konventionsförslaget präglas starkt av "Fästning Europa"-tänkande som strider mot vårt partis ideal om öppenhet och internationalism.

Ett centralt krav är att reglerna om transportörsansvar tas bort. Sådana bestämmelser har både till syfte och effekt att kortsluta rätten till asyl och de innebär dessutom i praktiken att myndighetsutövning läggs på privata rättssubjekt som självfallet har vinstsyfte som främsta ledstjärna. Vi hoppas att Sverige på ett aktivt sätt försöker hindra bötesstraff för flygbo-lag – i dag är det många EU-länder som har detta. Och det är glädjande att det inte nämns något om detta i den nyligen framlagda propositionen om Sveriges anslutning till Schengen. Transportörsansvaret har ju visat sig leda till en mycket stötande diskriminering av människor med ett främmande utseende och bidrar därför till att urgröpa grundsatsen om alla människors lika värde.

När det gäller visumregler bör den gemensamma politiken omprövas. I åtskilliga fall har EU ignorerat upprepade vädjanden om att inte ha visumtvång för länder i vilka det pågår inbördeskrig, utbredd våld eller omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter som orsakar flyktingströmmar. Listan över länder för vilka visumtvång gäller måste ständigt omprövas under full insyn så att inte människor som behöver skydd hindras från att fly.

EU anser t.ex. att Marocko ska starta en informationskampanj där landet varnar för att ta sig in illegalt. Marocko har visumtvång, men detta beror säkert i första hand på de stora flyktingströmmar som de afrikanska länderna har. Och det är inte många av dessa som kommer till EU-länderna.

1997 påpekade frivilligorganisationer som Röda korset, Amnesty, Rädda Barnen m.fl. att Amsterdamfördragets asylprotokoll inte är förenligt med Sveriges eller övriga EU-länders internationella åtaganden. Asylprotokollet innebär bl.a. att en asylansökan från en medborgare i ett EU-land ska anses vara "uppenbart ogrundad" och att EU:s ministerråd omedelbart ska informeras varje gång ett EU-land prövar en asylansökan från en medborgare i ett annat EU-land. Detta protokoll måste vid nästa fördragsrevision avlägsnas eftersom det utgör ett hot mot den internationella asylrätten.

Mot bakgrund av Sveriges engagemang för solidaritet och mänskliga rättigheter borde den svenska regeringen klart uttala att Sverige motsätter sig denna inskränkning i rätten att söka asyl.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag instämma i det som skrivs i reservation nr 15 om human flyktingpolitik, att det behöver göras en samlad översyn av svensk flyktingpolitik som kan möta kraven på en generös, solidarisk och human svensk flyktingpolitik i Europa.

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag i likhet med Ulla Hoffmann bifall till reservationerna nr 1, 6, 9, 17 och 22.

Anf. 59 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Jag vill bara för tydlighets skull kontrollera med Sven-Erik Sjöstrand om ni har missat att reservera er till förmån för reservation nr 24 vid mom. 25. Den handlar om asylprocessen.

I NIPU-utredningen var vi representanter från fyra partier som tyckte lika, och vi hade en gemensam reservation. Vänstern var också med på den. Så jag undrar om ni har missat att reservera er för reservation nr 24. Eller är det en medveten handling?

Anf. 60 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Herr talman! Vi har haft väldigt många reservationer, närmare bestämt tolv stycken, och vi har framställt 56 yrkanden. Det är också många reservationer som vi har avgett i samarbete med andra partier.

Det kan i och för sig vara så att vi har missat i det här fallet. Det är också en viktig reservation.

Anf. 61 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Herr talman! Om det blir votering, kommer Vänsterpartiet då att stödja den reservationen?

Anf. 62 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Herr talman! Jag och Ulla Hoffmann ska diskutera det. Jag ser nu att Ulla nickar bifallande, så det är nog mycket möjligt att vi kan stödja er reservation.

Anf. 63 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Det är väl ingen hemlighet att jag inte helt och fullt delar mitt partis uppfattning i den här frågan. Men jag kommer ändå inte att rösta emot. Jag anser att jag är vald av medlemmar och väljare i ett parti där man ser allt som en helhet. Eftersom det finns goda marginaler i kammaren skulle jag kunna rösta emot eller obstruera, men det skulle inte gå när det finns en snäv majoritet. Då får jag vara konsekvent och rösta med det parti som jag representerar.

Herr talman! Det som vi har pratat om i dag, flyktingpolitik och integrationspolitik, är en fråga där det finns en stor skillnad mellan oss politiker och många väljare utanför den här kammaren. Den representativa demokratin – alltså där vi ska vara språkrör för våra väljare – fungerar inte alltid fullt ut.

Den flyktingpolitik som vi har bedrivit i Sverige på 80-talet har, menar jag, misslyckats. Vi erbjöd inte människor bara ett fysiskt skydd, utan vi lovade dem också jobb, utbildning och en hygglig social och ekonomisk välfärd.

Alla som vill kan i dag se att detta löfte har vi inte uppfyllt. Det räcker med att göra studiebesök i Rinkeby, Tensta, Bergsjön och Rosengård för att se att den politiken gruvligen har misslyckats. Det räcker inte att visa något enstaka fall där det har lyckats. För det stora flertalet har det definitivt inte lyckats. Skulden till detta vill jag inte lägga på de människor som har sökt sig till Sverige. Skulden bär endast och enbart naiva politiker som har saknat både erfarenhet och kompetens att lösa en, efter svenska förhållanden, så pass stor inflyttning.

Vi ser i dag i de områden som jag precis räknade upp en hög arbetslöshet. Skolan är för många invandrabarn bedrövlig. Det är ju ingen tillfällighet att de skolor där man har sämst betyg tyvärr är skolor i invandrarområden. Det är alltså mycket svårt att kunna hantera så här många på så kort tid.

Vi har tyvärr också sett en jämförelsevis hög brottslighet i dessa grupper. Vi ser en segregation som de flesta lite innetyckare klagar på, men om man ser på segregationen världen över vet jag inte om den alltid är så fel. I ett land som USA har man både Little Italy och Chinatown. I vissa delar bor irländare och i andra människor från Puerto Rico. Det är alltså självvalt. Jag tror inte att man ensidigt kan säga att segregation alltid är något negativt.

Varför har det då blivit som det har blivit? Jo, därför att vi i Sverige har fört – och Gud vet varför – en politik som skiljer sig från våra nordiska grannars i allmänhet och från EU:s i synnerhet. Jag undrar vem som har givit oss denna gudagåva att kunna hantera det problem som inget annat land i hela EU har kunnat hantera. Det är nämligen ett stort antal asylsökande och asylbeviljanden som vi bevisligen inte har kunnat hantera.

Jag har i en motion i det här betänkandet frågat om kostnaderna, och jag diskuterade dem i förrgår med statsrådet här i kammaren. Hon vill inte redovisa kostnaderna. Då undrar jag: Vad är det för form av demokrati? Varför vill hon inte redovisa vad det kostar? Det borde väl väljarna i ett demokratiskt land få reda på, såvida det inte handlar om extrema statshemligheter. Men jag förstår nog varför. Det är därför att kostnaderna är så extremt höga. De har, herr talman, faktiskt inneburit att vi fått minska anslagen till andra budgetområden. Den som påstår att jag har fel i det fallet hävdar jag ljuger, därför att vi har inga pengar som är speciellt anpassade för den här typen av politik, utan de ingår i den stora påsen. Därför har man, som jag har sagt, tvingats att minska en del andra budgetposter som också är viktiga.

Vad ska vi då göra? Ja, det här är inte lätt. Jag tror att det är mycket svårt, i alla fall på medellång sikt, att åstadkomma någon förbättring.

Vi har i dag hört olika förslag, alltifrån om en mer generös politik, som jag ibland måste tolka som att man i praktiken vill ha en fri invandring. Andra säger att vi ska fortsätta den politik som vi bevisligen har misslyckats med. De har tidigare haft under-, över- och bredvidperspektiv, men i dag gäller tydligen det förstnämnda; det är underperspektivet som ska vara gällande. Det är bara att hoppas att det kommer att fungera.

Sedan har vi den andra sidan där man talar om en i praktiken helt fri invandring. Det är väl rätt att politiker och andra människor har visioner om framtiden, men det bör talas om i denna kammare att det i dag inte finns ett enda land i hela världen som har fri invandring. Vad jag vet finns det inget betydande parti i något land som driver den här frågan. Då kan man ju börja undra vad vi i Sverige har för unika förutsättningar som alla andra människor på det här klotet inte har för att lyckas i en fråga där många andra, dessvärre, har misslyckats. Okej, man kanske kan konkurrera med låga löner.

Jag läste en tidningsartikel häromdagen och frågade: Vad skulle den tidningens journalister, grafiker och andra fast anställda säga om de fick sparken dagen därpå därför att tidningens ägare hade beslutat att anställa personal från ett annat land och med bara hälften så höga lönekrav som den nuvarande? Jag tror inte att man skulle ha sjungit den fria invandringens höga visa speciellt unisont på den redaktionen. Det är nämligen så att vi har en svensk kostnadsstruktur, hyror och priser, och för att kunna leva drägligt i det här landet måste man faktiskt ha en viss inkomst.

Att skapa nya jobb är den lättaste sak som finns. Det kan man göra i morgon bitti. Vill någon tvätta min skjorta för två kronor kan jag tänka mig att låta honom göra det. Problemet är bara att han faktiskt inte kan leva på de pengarna.

Ibland jämförs Sveriges asyl-, flykting- och invandringspolitik med USA:s. Man säger att USA har en lyckad flyktingpolitik. Jag vågar påstå att det till delar icke är sant. USA har nämligen en tendens att från olika flyktingläger i världen välja ut de personer som har en utbildning som passar USA:s intressen. USA tar i förhållande till Sverige emot ett mycket mindre antal analfabeter. Det säger sig självt att det är mycket lättare att anpassa en person som har en god utbildning, en utbildning som gynnar landets intressen, än en person som är analfabet eller näst intill. Därför är det alltså fel att jämföra USA och Sverige.

En del forskare har sagt att vi på grund av vår befolkningsstruktur måste ta emot arbetskraft från andra länder. Det är möjligt att vi måste göra det – nu är ju inte alla forskarrapporter kända för att alltid ha blivit uppfyllda – men jag kan tänka mig att vi måste göra det inom ett antal år. Men innan vi gör det tycker jag att det är självklart att vi första hand ska se till att utbilda och låta de människor som finns här i dag och som sedan länge saknar jobb göra en insats och få en dräglig tillvaro här i Sverige.

Till sist, herr talman, tycker jag att den här debatten här i dag, i den del som jag har lyssnat på, har varit befriad från de omnämmanden som man brukar kasta över dem som råkar kritisera svensk flyktingpolitik.

Jag har blivit van vid, och är för evigt vaccinerad mot, beskyllningar som främlingsfientlig, rasist eller nazist. Tyngden i de orden har faktiskt förflackats i den svenska flyktingdebatten. Jag undrar bara avslutningsvis: Om nu vi som tycker att Sverige ska ha en flyktingpolitik som liknar den som bedrivs i genomsnittet av EU:s medlemsländer ska behängas med de epiteterna och de uttrycken, varför talar man då inte i samma termer om t.ex. Finlands, Portugals, Italiens, Hollands, Belgiens och Storbritanniens statschefer? Det kommer vi aldrig att höra. Det är förbehållet

oss i Sverige som råkar ha den uppfattning som delas av en majoritet av EU:s länder.

Anf. 64 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Det var intressant att lyssna på vad Sten Andersson hade att säga. Jag vill påstå att det inte bara är debatten här i kammaren med oss företrädare som sitter i socialförsäkringsutskottet som kanske har nyanserat. Jag måste säga att även Sten Andersson har nyanserat sig en hel del jämfört med de uttalanden han brukar komma med.

Däremot skulle jag vilja ta upp det som Sten Andersson konstant hävdar; att det finns en diskrepans mellan folk utanför kammaren och vad vi säger och gör här i kammaren. Det har gjorts ett antal undersökningar, och vad gäller Vänsterpartiet visar dessa att Vänsterpartiets sympatisörer, alltså de som röstar på Vänsterpartiet, i stort står bakom vår flyktingpolitik. Det kanske är så för Moderaterna, inte vet jag, men hos oss i Vänsterpartiet är det inte så. Vi för den politik som våra väljare och sympatisörer vill att vi ska föra.

Invandrapolitiken har misslyckats, säger Sten Andersson. Jag är faktiskt benägen att hålla med honom om det. Den stigmatiserade invandrare och gjorde invandrare till ett problem. Det blev ofta särlösningar för människor med en annan etnisk bakgrund än den svenska. Därför har vi numera gått över till något som kallas integrationspolitik. Det kanske inte är känt, men det har vi haft sedan 1998. Integration bygger på ett tvåvägsförfarande. Det är inte bara invandrare – kvinnor och män – som ska integreras med svenskar utan svenskar ska också integreras med människor med annan etnisk bakgrund. Det sitter en hel del utredningar. Det kommer att ta tid, tror jag, att nå pudelns kärna.

Segregation är inte alltid negativt, säger Sten Andersson. Nej, men jag kan inte se så hemskt många positiva saker med det heller måste jag säga, och jag har ändå tillbringat en stor del av mitt liv i USA.

Jag skulle vilja veta vad Sten Andersson skulle vilja göra med de siffror som han förväntar sig att få fram från en utredning, en kostnadsanalys så att säga. Vad vill Sten Andersson ha de siffrorna till?

Anf. 65 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! För det första är det ju trevligt att Ulla Hoffmann långt om länge har upptäckt att jag ibland kan vara åtminstone *lite* nyanserad. Det är mycket möjligt att Vänsterpartiets sympatisörer delar partiets uppfattning. Det vore väl inte så konstigt. Men jag pratar alltså om svenska folket i allmänhet, och där vill jag påstå att det finns ett stort motstånd. Hur stort vet ingen, men det är faktiskt ett utbrett motstånd mot den hittills förda politiken.

Så till den sista frågan: Vad vill jag med min motion om kostnaderna? Jo, jag tycker att vi politiker faktiskt ska kunna gå ut och ärligt tala om för väljarna att det här kostar si och så mycket. Vi står för den kostnaden och vi tar den debatten med folket, med dem som väljer oss. Svårare är det inte, Ulla Hoffmann.

Sedan till det här med integrationspolitiken. Jag hörde inte om Ulla Hoffmann sade att den hade lyckats. Jag har rätt så hyggliga erfarenheter eftersom jag bor i ett område med 50–50 när det gäller svenskar och utomeuropeiska invandrare. Jag tycker att den inte har lyckats.

Anf. 66 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Jag sade att invandrapolitiken inte har lyckats men att vi väntar på att integrationspolitiken ska lyckas. Det är två helt olika inriktningar på ett politikområde. Jag tror att Sten Andersson skulle uppskatta att läsa och se efter vad socialförsäkringsutskottet gör i de här frågorna, och också vad regeringen och de utredningar som sitter gör, för att försöka komma till skott så att det ska bli precis så som Sten Andersson vill, nämligen att alla invandrade kvinnor och män i Sverige ska få arbete. Jag har förstått att det är precis det som Sten Andersson vill.

Jag skulle vilja säga något om att titta på kostnaderna för det här som Sten Andersson efterlyser. Där tror jag att det kan finnas ganska stora svårigheter. Vi har t.ex. ännu inte bestämt oss för vad en invandrad kvinna respektive man är. Vi vet inte. Det finns många olika begrepp. Det gör att en sådan utredning inte skulle kunna bli relevant. Den skulle inte kunna visa på någonting.

Men om man har klarlagt alla dessa begrepp är ju ändå frågan om man ska göra en sådan kostnadsberäkning eller inte. Där tror jag att det kommer in ideologi. För mig är det helt klart att jag inte har något intresse av att göra en sådan undersökning, alltså beräkna kostnaderna för just precis det område som Sten Andersson söker svar på.

Men Sten Andersson vill göra det, och vi har inte fått allt klart för oss. Den ska alltså redovisas för väljarna. Sten Andersson sade också att kostnaderna är extremt höga och att de har inneburit att vi tvingats minska anslagen. Vad ska Sten Andersson göra? Ska han minska kostnaderna för integrationen, för flyktingpolitiken? Säg det rent ut – jag är i alla fall nyfiken.

Anf. 67 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Jag tycker att vi lever i en demokrati och har ett öppet samhälle, åtminstone i vissa delar. Kan vi inte tala om hur mycket just den här delen kostar och gå ut och försvara politiken inför medborgarna så att de får göra en bedömning av om de tycker att dessa pengar är rätt satsade eller inte? Jag tycker att de ska rätt att göra den bedömningen.

Sedan har jag inte begärt att man ska ange summan på miljonen, men man kan ange den på miljarden i alla fall. Och den är stor. Jag fick i fjol somras en uppgift från AMS om vad en person kostade, vad staten behövde få in för en person. Det var 110 000 kr per år. För dem som inte hade något arbete fick man så klart sätta in samma summa. Då blir det här enorma pengar.

Det visar ändå att det är en stor summa pengar, och det skulle vara intressant att höra Ulla Hoffmann på ett partimöte i sitt parti tala om att denna summa vill vi inte berätta om för er för ni kan missuppfatta den. Vi förstår detta bättre, och kan hantera det bättre, än vad ni kan.

Anf. 68 MAGDA AYOUB (kd):

Herr talman! Jag vill bemöta Sten Andersson i fråga om detta att Sten berättar att vi folkvalda inte är representativa för folket utanför. Jag hoppas att det fortfarande är på ett demokratiskt sätt man har kommit in i riksdagen. Och vi representerar ändå folket utanför.

Jag vill också säga lite om Genèvekonventionen som antogs av Sverige och andra länder 1951. Den ska vi också hålla oss efter. Sten An-

dersson jämför oss i Sverige med andra länder och undrar varför andra länder inte har det på samma sätt som Sverige. Vi är väldigt mycket mer generösa. Jag citerar från betänkandet: ”enligt 1951 års Genèvekonvention kan uppehållstillstånd även ges till personer som riskerar dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig behandling, personer som flyr på grund av väpnad konflikt eller miljökatastrof samt personer som förföljs på grund av kön eller homosexualitet.”

Jag undrar: Vad menar Sten Andersson med att vi har en generösare politik än andra länder? Jag hoppas att vi fortfarande håller fast vid de avtal som vi har skrivit under.

Anf. 69 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Visst är vi folkvalda och har gått igenom den demokratiska processen. Men jag sade redan i mitt inledningsanförande att just i den här frågan vågar jag med garanti påstå att vi i riksdagen faktiskt skiljer oss mycket från den uppfattning som finns ute bland våra s.k. uppdragsgivare.

Jag tror inte att Kristdemokraternas väljare enligt de mätningar som jag har sett under åren skiljer sig åt på något sätt.

Jag har läst om FN-konventionen från 1951, men jag noterar att det finns tolkningsskillnader mellan olika länder. Vi i Sverige är bäst på att tolka, och alla andra, framför allt i vår närhet inom EU, är mycket sämre. Om man i dag ställer frågan om vi moderater inte är humanister, då är inte några människor i något politiskt parti i Europa heller humanister. Kristdemokraterna i t.ex. Tyskland driver inte en politik som syftar till en mer generös flyktingpolitik.

Anf. 70 MAGDA AYOUB (kd):

Herr talman! Jag kan understryka det som Ulla Hoffmann sade om sitt parti – även i vårt parti, Kristdemokraterna, tror jag att många av väljarna står bakom våra tankar. Jag tror inte att de 42 kristdemokrater som sitter här i riksdagen skiljer sig så mycket från de kristdemokrater som befinner sig utanför riksdagen. Det vill jag absolut understryka, eftersom dessa diskussioner pågår hela tiden. Det är svåra frågor. Samtidigt vill jag säga att de inte skiljer sig åt från de svåra frågor som vi fattar beslut om här i kammaren. Om vi skulle märka att de människor som befinner sig utanför riksdagen inte har samma uppfattning som partiet i varje fråga som vi diskuterar eller fattar beslut om här så måste man tänka om i fråga om vad man håller på med.

När det gäller tolkningen av Genèvekonventionen känner vi fortfarande att man kanske inte på fullt allvar har tolkat alla intentioner som finns. Och vi vill hävda att det är en inhuman politik som fortfarande förs i dag.

Jag vill också beträffande den arbetskraftsinvandring som man talar om säga att vi har fått väldigt många flyktingar till Sverige. Jag hoppas att Sverige tar hand om dem och inventerar deras arbetsmöjligheter, eftersom det finns gott om arbete i dag, i stället för att man tar in nya människor från andra länder. Vi har ju redan fått hit en hel del människor. Varför ska vi avvisa någon när dessa människor redan finns här? Vi kan hjälpas åt att hitta bättre vägar för dem som har kommit hit i stället för att med ljus och lykta söka efter människor.

Anf. 71 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Det sades att de som står utanför riksdagen tycker någonting annat. Deras uppfattningar är faktiskt grunden för detta samhälle, våra arvoden och lite till. Detta kan man väl inte helt nonchalera? När man röstar på ett parti så röstar man ju på ett parti som helhet, även om man kanske inte fullt ut kan dela partiets uppfattning i alla frågor.

Beträffande generositeten undrar jag om det verkligen är så att vi i Sverige är humanast i hela Europa och om alla andra länder är inhumana. Då tycker jag att vi skulle ha drivit dessa frågor med kraft t.ex. i EU och att våra respektive partier skulle ha drivit dessa frågor gentemot våra broder- och systerpartier i andra länder. Men jag tror inte att de betraktar sig själva som vare sig ogenerösa eller inhumana. Jag vägrar att tro att Gud fader, eller vem det nu är, har gett oss svenskar en humanitet som alla andra saknar. Jag tror att det beror på att det har funnits en naivitet i Sverige när det gäller att ta tag i en fråga som vi i dag ser att vi tyvärr inte kan hantera.

Anf. 72 GUSTAF VON ESSEN (m):

Herr talman! Jag delar ju Sten Anderssons uppfattningar när det gäller den förda invandringpolitiken och även det som jag hittills har sett av integrationspolitiken. Det är ett stort misslyckande. Och i fråga om detta har Sten Andersson och jag precis samma uppfattningar.

Den mycket stora invandringsvågen som kom i början och mitten av det förra decenniet kunde vi inte hantera. Vi klarade inte av den. Därmed har det också blivit effekter som har drabbat skolor och i sista hand invandrarna själva. Det misslyckandet måste vi arbeta med, precis som Sten Andersson säger.

Debatten om huruvida vi är generösa eller inte är mycket intressant. Om man har följt med i vad som händer i Storbritannien för närvarande, som får långt fler asylsökande även per capita än vi i Sverige för närvarande får av olika orsaker, så vet man att det även där förs en debatt om dessa frågor mycket tydligt. Labour går där ut och sätter hårt mot hårt, och de konservativa går ännu längre. Samma sak kan man se runt om i Europa. Vad vi dock inte har i Sverige är ett missnöjesparti. Vi försöker inte exploatera människors fördomar och uppfattningar, utan vi försöker hålla en linje som har en någorlunda bred folklig förankring. I detta sammanhang måste vi vara tydliga och konsekventa, eftersom detta inte är enkelt. Det är lätt att säga att man alltid ska vara human och spela harpa på himmelska höjder. Men det gäller faktiskt att försöka hålla balansen, annars går det inte.

Anf. 73 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! När jag hörde Gustaf von Essens inlägg för några timmar sedan tyckte jag att det var så pass bra att det var läge för mig att stryka mig från debatten, eftersom jag inte behövde delta. Men eftersom jag hade lagt ned lite jobb på detta så fullföljde jag detta och deltar i debatten.

Det kanske inte är riktigt bra för Gustaf von Essen när det gäller tyckarmaffian att jag berömmar hans agerande. Men jag tror att han kan leva med det.

I övrigt delar vi uppfattningen att det är för många människor på en gång. Och det är det som gör att detta är svårt att hantera.

Beträffande missnöjespartier tycker jag att populism är fel ord. Alla partier är nämligen populistiska i den meningen att de strävar efter att maximera antalet väljare. Vi har använt ordet populism fel i den svenska debatten.

Problemet i den svenska debatten är att om man är garanterat klockrent fri från rasistiska tankar så stämmer det inte in i det svenska mönstret. Jag hade ju en debattartikel i fjol somras i DN där jag sade att amöban hitintills har betraktats som den mest korkade varelsen på klotet. Men den rollen har numera övertagits av skinhead. När man resonerar utifrån dessa utgångspunkter så är det ju inte populärt att man kommer fram i debatten.

Vi hade nydemokraterna, och det tog en ände med förskräckelse, och det var väl en demokratisk välsignelse – hon dansade inte en utan tre somrar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.48 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

6 § Frågestund

Anf. 74 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren återupptar sammanträdet. Jag önskar alla välkomna till riksdagens frågestund i dag. Jag får be regeringens företrädare att komma fram. I dag besvaras frågor av statsminister Göran Persson, justitieminister Laila Freivalds, statsrådet Britta Lejon, utbildningsminister Thomas Östros och socialminister Lars Engqvist. Välkomna! Det går nu bra att ställa frågor till regeringens ledamöter.

Betygen

Anf. 75 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Jag är budbärare här i dag. Uppe på läktaren sitter en gymnasieklass från Friaborgsskolan i Simrishamns kommun. Jag har deras uppdrag att ställa en fråga till utbildningsministern. Den handlar om betyg. Det är förvisso inte enbart utbildningsministerns område, men i den mån det handlar om intagning till högskolan är det så.

Det är ett betydande problem att det finns så få betygssteg i betygssystemet för närvarande. Man skulle kunna tänka sig att utöka det genom att använda plus och minus, så att det blev G+ eller G-, eller på annat sätt öka antalet betygsenheter. Mina vänner på läktaren undrar om utbildningsministern är beredd att verka för en sådan lösning.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Frågestund

Anf. 76 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Tuve Skånberg påpekade riktigt att det är skolministern som hanterar betygsfrågan på gymnasieskolan. Men det är klart att den är viktig för antagningen till högre utbildning, som jag ansvarar för.

Vi har två huvudvägar in på högskolan. Den ena går via betyget från gymnasieskolan. Den andra är att göra ett högskoleprov och därmed skaffa sig de meriter som krävs för högskoleutbildning. Båda dessa vägar behövs. Betygen är naturligtvis ett viktigt sätt att visa vilken kompetens man har uppnått. Men det finns också andra sätt att göra detta.

Min bedömning är att de betygssteg vi har i dag är ganska väl anpassade. Det är klart att man skulle kunna föra en diskussion om tätare graderingar, men då uppstår också frågor om jämförbarheten mellan skolor och mellan olika orter i landet. Det blir inte lättare om vi har tätare graderingar.

Det finns också många elever som ifrågasätter betygens vara över huvud taget. Det finns många olika åsikter bland elevgrupperna. Jag tror att det system vi har i dag är en rimlig avvägning mellan att ge alla elever en chans att via gymnasieskolan kunna visa upp vilken kunskapsnivå man har nått inför högskolan och att ändå ha ett system som bemöts med respekt i landet.

Anf. 77 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Enligt utvärderingar som har gjorts får flickor i genomsnitt lite bättre betyg än pojkarna. I gengäld har pojkarna något lättare för att klara högskoleprovet. Att på en enda dag samla all kraft passar tydligen pojkarna något bättre än flickorna, medan att göra någonting uthålligt och göra det väl och länge är till fördel för flickorna.

Om man inte har ett tillräckligt differentierat betygssystem är det till nackdel för flickor som förmår hålla ut år efter år, läsa läxor och prioritera under helgerna. Jag skulle vilja att utbildningsministern vägde in detta och inte bara hänvisade till att det faktiskt finns möjlighet att göra högskoleprovet. Det är visserligen riktigt, men just för att uppvärdera flickornas förmåga till ett uthålligt och troget arbete i skolan skulle jag ändå vilja be att utbildningsministern tillsammans med skolministern undersökte möjligheterna att få fler differentierade steg.

Anf. 78 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag tror inte att tätare steg i betygsskalan gör att det blir rättvisare. Vi har i dag ett betygssystem som har funnits i några år och som genomförts av en bred majoritet i riksdagen. Det bör få fortsätta att finna sina former.

Det finns många olika åsikter om betyg över huvud taget. Det är en klassisk skolfråga. Många elever skulle vilja att vi tog bort betygen helt och hållet, andra elever vill ha kvar dem, och ytterligare en grupp skulle vilja ha en mycket tätare gradering. Det viktiga är att vi hela tiden utvär-

derar båda dessa huvudvägar in på högskolan: betygen och högskoleprovet.

Vi bör bli varse att det skulle kunna finnas skillnader som visar sig i form av att olika kön får olika resultat. Det måste vi följa väldigt noggrant och i så fall vara beredda att förändra. Men jag tror att det finns en bred samstämmighet kring att betygen ändå är ett sätt för elever att under gymnasietiden visa vilken kunskapsnivå de har nått, och många ser dem som en viktig väg in på högskolan.

Jag tror inte att fler graderingar gör betygen rättvisare.

Miljöpolicier

Anf. 79 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag har en fråga till justitieministern. Det gäller miljöpoliserna. Det var ju en viktig fråga i årets budget att kunna ge sig på miljöbrotten och det satsades också resurser. Men nu ökar ärendebalanserna ganska häftigt, samtidigt som det finns få miljöpoliserna som arbetar med de här frågorna. Därför skulle jag vilja höra hur justitieministern tänker agera för att förbättra situationen.

Anf. 80 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Den nya organisation som vi har beslutat om när det gäller att hantera miljöbrotten har precis bara påbörjat sin verksamhet. Den har ännu inte på något vis lyckats finna sina former och den har inte den omfattning vad gäller personal som är avsett, utan det arbetet pågår.

I den diskussion som var innan beslutet fattades sades det från statsmakternas sida att det var oerhört viktigt att säkerställa att det utbildas tillräckligt med åklagare och poliser för att säkerställa en betydligt bättre hantering av miljöbrotten än som hittills varit fallet. Det har skett en utbildning av både poliser och åklagare. Jag tror inte att den är tillfyllest, utan det gäller att utbilda fler för att säkerställa rekryteringen. Jag utgår från att Rikspolisstyrelsen i sitt planeringsarbete i samband med planeringen av hur man ska använda de nya resurser som regeringen föreslog att polisen ska tillföras hanterar detta och att man då beaktar prioriteringar som regering och riksdag har lagt fast.

Anf. 81 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag är väl medveten om situationen. Jag sitter med i Riksåklagarens rådgivande nämnd och vi har fått en redovisning av situationen. Miljöåklagarna finns ju på plats men ärendena hopas. Problemet ligger hos polisen. I många polisdistrikt är man inte riktigt medveten om de medel som är satsade. Man tror att det är fråga om ett engångsanslag.

På vissa orter fungerar det här men de orterna är få. Miljöpoliserna har blivit erbjudna att delta i miljöåklagarnas gemensamma utbildning men det fungerar inte och nu har snart halva året gått.

Anf. 82 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag vill understryka att jag delar Gunnel Wallins uppfattning att det är *mycket* angeläget att polisen säkerställer att det finns poliser som har miljöutbildning och alltså kan omhänderta utredningen av de

här ärendena. Det åligger polismyndigheten att säkerställa att de prioriteringar som regering och riksdag lagt fast också fullföljs. I detta ligger bl.a. att säkerställa att vi har miljöpolis.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Vårdköerna

Frågestund

Anf. 83 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till socialministern.

Om jag som förälder märker att mitt barn har någon form av problem eller är sent utvecklat eller om någon i förskolan upptäcker detta är det mycket viktigt att mitt barn mycket snart får vård och hjälp och blir undersökt av barnhabiliteringen. Men om man, som jag gör, bor i Blekinge är väntetiden för att få barnet undersökt och diagnostiserat mellan ett och ett halvt och två år.

Under väntetiden får jag som förälder gå med ständig oro och ovisshet. Eventuell behandling och träning kan ju inte sättas in förrän jag fått mitt barn undersökt. Därför utgår jag från att behandlingen ger sämre resultat än om det hade gått något snabbare.

Så till min fråga till socialministern – visserligen är detta en landstingsfråga men det är också en mänsklig fråga: Är detta rimligt?

Anf. 84 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Om jag ska följa Jeppe Johnssons beskrivning är mitt svar mycket enkelt: Det är klart att det inte är rimligt att man ska vänta i ett och ett halvt år. Så är det.

Jag vet emellertid inte ifall beskrivningen är korrekt. Framför allt vet jag inte hur man har gjort prioriteringarna i landstinget i Blekinge, så den rätta adressaten för Jeppe Johnssons fråga är naturligtvis landstingspolitikerna.

När vi diskuterar sjukvården eller för övrigt hela omsorgssektorn är det viktigt att konstatera att vi under de närmaste åren sannolikt behöver se till att få ökade resurser för att leva upp till de krav som medborgarna ställer. Man måste då också vara beredd att slåss för dessa ökade resurser såväl i kommunerna som i landstingen.

Det finns på den punkten ganska mycket att önska av borgerligheten, som ju i allt större utsträckning tenderar att försöka minska resurserna till landstingen. Det gäller kanske inte Jeppe Johnsson, men det gäller de partikamrater som Jeppe Johnsson tänker samarbeta med om det skulle bli en borgerlig regering.

Anf. 85 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Jag tror att jag och socialministern är överens om att man inte sparar några pengar genom att låta människor stå i kö. Köerna är samhällsekonomiskt mycket olönsamma. Men det viktigaste är det mänskliga lidandet, som man inte kan uppskatta i pengar.

Ändå tror jag inte att det är pengar som fattas. Som socialministern nog känner till har Blekinge under i stort sett alla år haft Sveriges högsta landstingskatt. Det borde därför finnas en och en annan peng till detta. Landstingspolitikerna är nog inte heller omedvetna om detta.

Socialministern har vid något tillfälle talat om en allemansrätt till sjukvård. För mig är väntan i kö i ett och ett halvt till två år inte någon allemansrätt. Även om detta är en landstingsfråga, så är det socialministerns partikollegor som styr i Blekinge läns landsting och har så gjort så länge jag kan minnas.

Därför vill jag skicka med det här till socialministern, och fråga: Vilka åtgärder kan socialministern vidta för att avskaffa köerna till barnhabiliteringen i allmänhet och i Blekinge i synnerhet med tanke på de kontakter och det födelselän som också socialministern har?

Anf. 86 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Först ska jag be om ursäkt för att jag tolkade Jeppe Johnssons fråga som att han inte delade uppfattningen att vi skulle avstå från att ge pengar till landstingen.

Nu förstår jag att Jeppe Johnsson samtidigt säger två saker. Det ena är att han ställer upp på det förslag som nu Moderaterna driver, nämligen att vi inte ska ge landstingen de åtta miljarder som vi flyttar från försvaret till sjukvården. Detta säger han samtidigt som han önskar sig mer resurser till landstinget i Blekinge. Någon ordning får det vara på den politiska debatten!

Om vi kräver ökade resurser – vilket är rimligt att göra – till landstingen för att de ska klara sina vårdåtaganden kan vi inte samtidigt säga att vi inte ska ge dem de pengar som vi nu ska flytta från försvaret till sjukvården.

Jag tror att det är möjligt att avskaffa köerna och skapa den vård som människor efterfrågar. Men då krävs det att vi står upp för att ge de resurser som behövs för detta, och det är där som Jeppe Johnsson haltar i sin argumentering.

Språket på svenska arbetsplatser

Anf. 87 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Britta Lejon.

När jag har varit ute runt om i det svenska samhället har jag mötts allt oftare av frågor kring hur vi inte i tillräcklig omfattning använder oss av det svenska språket i olika sammanhang.

Det kan vara så att man jobbar på ett företag som har ett ägarskap i ett annat land, och ett språk som inte majoriteten av de anställda behärskar har introducerats alltmer. När man på det här sättet i sin vardag möter och ska handha ett språk som man inte förstår minskar ens möjligheter till demokratiskt inflytande.

Man kan diskutera språkfrågan med en kulturell aspekt, men jag tycker också att den har mycket av demokrati i sig. Jag vill fråga Britta Lejon om hon som minister med ansvar för de här frågorna ser ett demokratiproblem växa fram genom att allt färre människor förstår det språk på vilket de ska genomföra arbetsuppgifter eller förväntas ta till sig information.

Anf. 88 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Det är möjligt att jag missuppfattade frågan, men jag tolkar Carina Häggs fråga så här: Det svenska språket riskerar att hotas i dag med den utveckling som finns. Är det ett problem för demokratin i Sverige?

Det svenska samhället består alltmer av alltfler människor med olika språkliga bakgrunder och olika bakgrunder också i kulturellt hänseende. Det är till stora delar en tillgång, men självfallet har vi all anledning att betona det svenska språkets betydelse i Sverige. Det är det språk som vi kommunicerar på och som vi i de allra flesta sammanhang är fullkomligt beroende av för att kunna diskutera våra gemensamma angelägenheter med varandra.

Självfallet är betydelsen av det svenska språket en aspekt som jag har med mig i mitt arbete, men det är också något som integrationsminister Ulrica Messing har ansvar för att betona.

Anf. 89 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag delar Britta Lejons uppfattning att många språk i ett land kan vara en tillgång och en rikedom. Det är någonting som vi på många andra områden inte i tillräcklig grad tar del av på ett positivt sätt.

Men detta hindrar inte att det finns ett annat problem parallellt med detta. Jag tycker att det är lättast att ta exempel på detta från arbetslivet, där det i dag finns de som inte kan ta del av informationen från sina arbetsgivare och som inte kan delta i den demokratiska process som ska finnas på en arbetsplats därför att de inte förstår informationen.

Ofta säger de här personerna: Jag tycker att det är lite pinsamt att tala om att jag inte kan engelska så här bra. Jag kan turistengelska, men jag förstår inte språket på det här sättet.

När man mött detta på flera områden tycker jag att det börjar bli ett problem som man kanske inte uppmärksammar. Det kanske är dags att vi börjar tala om det mer.

Därför vill jag fråga Britta Lejon om hon mer kan precisera hur man kan hantera en sådan här frågeställning.

Anf. 90 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Det är möjligt att jag inte har uppmärksammats på hela problembilden. Regeringens arbete för ökad demokrati och för ett fördjupat folkstyre i Sverige handlar om väldigt många olika saker.

En av de saker som vi ser som mycket viktig är att ge våra barn och ungdomar, det uppväxande släktet, oavsett vilken bakgrund de har, en god start när det gäller det svenska språket. Det är en av de viktiga aspekterna i storstadspolitiken och i de avtal som Ulrica Messing och regeringen sluter med sju olika storstadskommuner. Där har vi språkforskolor med som en viktig bit.

När det sedan gäller arbetslivet och dess demokratisering samt det ansvar som man som arbetsgivare har för att kunna kommunicera med sina anställda är det en fråga som i mycket åvilar parterna på den svenska arbetsmarknaden. Det gäller både de centrala organisationerna men även enskilda arbetsgivare och arbetsplatser.

Jag tror att jag fortfarande har lite svårt att svara Carina Hägg på den delen av frågan eftersom jag är osäker på om jag riktigt har förstått den.

Avlyssningssystem

Anf. 91 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Frågan ställs till justitieministern.

I en interpellationsdebatt nyligen deltog både jag och justitieministern i diskussionen om Echelon, det amerikanska säkerhetsorganet National Security Agencys gigantiska avlyssningssystem, och om hur i stort sett alla meddelanden via fax, e-post eller telefon kan kontrolleras och registreras. Vi vet tyvärr mycket lite om hur systemet används, men vi vet att det kan användas på ett mycket negativt vis.

Nu har jag stött på ett nytt ord – Enfopol – som jag tidigare inte har hört talas om. Enfopol lär vara en motsvarighet till Echelon, men det har förberetts inom ramen för EU-samarbetet – det europeiska polissamarbetet.

Mig veterligen har vi inte fått information i justitiekommittén, och ej heller i EU-nämnden. Jag skulle därför vilja veta om och hur frågan diskuterats på EU-möten med de andra ländernas justitieministrar.

Anf. 92 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag undrar om Kia Andreasson kanske syftar på Europol. Det är nämligen det som justitieministrarna och inrikesministrarna i EU har diskuterat och byggt upp, och det är väl förankrat även här i riksdagen. Jag tror att det är det som Kia Andreasson har läst om och hört talas om. Något annat har jag icke hört talas om.

Anf. 93 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Nej, det är det verkligen inte. Det begreppet är jag mycket bekant med. Det har diskuterats många gånger. Men Enfopol är ett nytt begrepp, som jag sade. Jag letade på Internet och i svenska tidningar i alla nyhetsbaser. Det fanns artiklar om det i engelska tidningar. Det fanns t.o.m. en artikel i Svenska Dagbladet som en man hade skrivit, och jag har den här. Jag hörde det dessutom i en direktsändning i radio i en intervju med kriminolog Janne Flyghed. Där pratades det om att detta var ett avlyssningssystem.

Det är väldigt konstigt att ett begrepp plötsligt dyker upp ryktesvägen. Först finns ingenting och ingenting, och sedan dyker det upp ryktesvägen. Sedan blir det plötsligt ett institut eller ett organ i EU utan att man har fått den informationen på ett tidigt stadium.

Om justitieministern säger att hon aldrig hört talas om detta, är det ännu mer konstigt att detta begrepp florerar så genom rykten och artiklar.

Anf. 94 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag kan garantera Kia Andreasson att Europol inte sysslar med avlyssningssystem.

Forskningspolitiken

Anf. 95 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Arbetet med att forma den framtida forskningspolitiken pågår ju. Min fråga till utbildningsminister Östros tar sin utgångspunkt i

skrivningarna i ett betänkande från näringsutskottet från det förra riksdagsåret. Jag väljer att citera: "Med hänsyn till Sveriges starka ställning som gruvnation inom Europa är det nödvändigt med forskning och utveckling för att bibehålla kompetens och konkurrenskraft på sikt. I ett europeiskt och internationellt perspektiv har Sverige unika förutsättningar att vara ledande i fråga om geologisk kompetens. Detta förhållande bör rimligen beaktas i fråga om den framtida inriktningen av forskningspolitiken, där geovetenskap bör ha ett givet utrymme. Samma sak bör gälla frågan om miljöforskning i gruvsammanhang."

Min fråga till utbildningsministern blir utifrån detta: Om, och i så fall på vilket sätt, beaktas frågorna om förstärkning av geovetenskapen i arbetet med att forma den framtida forskningspolitiken?

Anf. 96 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Precis som Lennart Gustavsson säger är vi mitt inne i arbetet med att reformera forskningspolitiken. För bara ett par veckor sedan lade regeringen en proposition på riksdagens bord som innebär en genomgripande förändring av hela myndighetsstrukturen när det gäller forskningsfinansieringen för att bl.a. kunna kraftsamla kring väldigt viktiga områden.

Vi bedriver forskning med en väldigt stor bredd och hög kvalitet i Sverige. Här finns också geovetenskapen representerad. Vi har också en stark tradition av att forskarvärlden själv ska ha ett betydande inflytande över prioriteringarna. Jag föreställer mig att geovetenskapen kommer att vara en del av den viktiga diskussion som förs i forskarsamhället när det gäller de fasta forskningsresurser som finns ute på våra universitet och högskolor, men också när det gäller de framtida kraftsamlingarna kring centrala områden.

Det gäller också miljöaspekten. Vi satsar stora resurser på miljöforskning i Sverige och ligger väldigt långt framme internationellt sett. Den profilen kommer vi att kunna stärka ytterligare genom de nya myndigheter som vi bildar. Jag räknar med att det perspektivet också finns med här.

Anf. 97 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Min följdfråga har en direkt koppling till frågan om geovetenskap och miljöforskning i gruvsammanhang. I Luleå tekniska universitets forskningsstrategi för perioden 2000–2004 sägs bl.a. att Luleå tekniska universitet är berett att ta ett nationellt ansvar för den gruvrelaterade forskningen och utbildningen i Sverige. Det innebär att Luleå tekniska universitet tydligt ska visa att man är Sveriges, och i förlängningen Europas, viktigaste gruvhögskola. Ett mål för gruvhögskolan sägs vara att täcka hela det gruvrelaterade området från malmetning till förädling. I gruvhögskolans uppgifter ingår naturligt också att sluta kretsloppet med hantering av restprodukter och återvinning av mineraler och metaller.

Mot bakgrund av detta undrar jag hur utbildningsministern ser på ambitionerna från Luleå tekniska universitet.

Anf. 98 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Lennart Gustavsson nämner forskningsstrategier som bl.a. Luleå tekniska universitet har lämnat in. Vi har bett alla våra högs-

kolor och universitet och alla övriga myndigheter som sysslar med forskning att under förra året sätta sig ned och rejält fundera över vilken strategi de ska ha för framtiden. Detta har vi gjort därför att vi vill se en ökad profilering. De olika högskolorna och universiteten ska tänka igenom var de är starka och vad de ska satsa på i framtiden.

Sedan handlar det naturligtvis om att också använda befintliga resurser till detta och att våga och orka prioritera på våra universitet och högskolor på de områden där man känner att man kan ge ett betydande nationellt och internationellt bidrag till forskningen.

Sedan har vi ju också våra finansierande myndigheter där det finns mycket skattepengar att fördela till dem som just skapar sig en sådan profil att man står väldigt väl framme internationellt.

Vi arbetar nu med en forskningspolitisk proposition som jag räknar med läggs fram för riksdagen i september. Forskningsstrategierna ingår som ett väldigt viktigt underlag i regeringens bedömningar framöver.

Fastighetsskatten

Anf. 99 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern. I dag har det stått i pressen om Föreningssparbankens boindex som tydligt visar att en stor andel av hushållen med normala inkomster inte har möjlighet att köpa bostad, t.ex. ett småhus, i Stockholm.

I det här perspektivet vill jag ta upp fastighetsskatten, eftersom den ligger som en ytterligare pålaga för de familjer som köper bostad i Stockholm. Därför ställer jag frågan till statsministern: Vilka åtgärder avser statsministern att vidta för att hushåll med vanliga inkomster ska ha möjlighet att köpa småhus i Stockholm?

Anf. 100 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är en viktig fråga som tas upp. Jag är inte säker på att det bara är fastighetsskatten vi ska titta på. Det finns en lång rad faktorer som är avgörande. Fastighetsskatten hanterar vi nu på så sätt, att när vi får korrekta taxeringsvärden kommer vi att titta på skattesatserna och sedan säkert också få en diskussion om skiktgränserna i förmögenhetsskatten.

Problemet i Stockholm är ju annars att vi har en prisbild som snedvrids och priserna stiger därför att det inte byggs någonting. Det byggs ingenting i Stockholm därför att den nuvarande majoriteten ägnar sig åt ett systemskifte. Man säljer ut de kommunala bostadsföretagen i stället för att använda dem för att bygga nya lägenheter.

Vi löser gärna frågan om fastighetsskatten, och det gör vi i höst. Men jag är inte säker på att det kommer att hjälpa i Stockholm, eftersom det finns en majoritet här som sysslar med annat än att bygga bostäder, nämligen ett systemskifte.

Anf. 101 MARGARETA CEDERFELT (m):

Fru talman! Jag har en följdfråga. Det stämmer att det är en borgerlig majoritet i Stockholm som också gör mycket för att underlätta bostadssituationen, bl.a. förtätning inne i staden. Man bygger ovanpå befintliga

fastigheter. Man bygger många bostäder såväl i Stockholm som i de kranskommuner som finns. Jag kan t.ex. nämna Solna och Järfälla kommuner.

Men problemet är, och det kvarstår, att fastighetstaxeringen ligger som en extra börda på alla de familjer som bor i Stockholmsregionen. Frågan är viktig. Statsministern säger här att korrekta taxeringsvärden ska fastställas. Dessa korrekta taxeringsvärden grundas på de priser som förekommer när fastigheterna säljs. Därför kvarstår min fråga. Vilka åtgärder avser statsministern att vidta för att komma till rätta med problemet med höga taxeringsvärden i Stockholmsregionen?

Anf. 102 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nu ska vi försöka att föra debatten där den hör hemma. Taxeringsvärdena kommer säkert att vara höga i Stockholm även i framtiden. Jag tror att det är en historisk företeelse som beror på att det är en större efterfrågan på bostäder i Stockholm och att det finns en större köpkraft. Vi har en sådan situation. Det ska vara ett korrekt taxeringsvärde. Sedan tar vi ut en fastighetsskatt som baseras på detta. Det ska vi hantera i höst på ett sådant sätt att människor inte ska behöva uppleva att de får en för tung beskattning. Det har vi inget intresse av. Det löser vi.

Men vad regeringen inte kan lösa är att vi just nu i Stockholm gör oss av med det instrument som alltid har använts för att möta bostadsbristen, nämligen de allmännyttiga kommunala företagen där man har tagit av gamla vinster och använt dem för att bygga nya lägenheter åt framför allt unga familjer. Dessa säljs nu ut som bostadsrätter, ofta till skyhöga priser. Vi får en segregation, Och vi sätter en definitiv broms på bostadsbyggandet. Det är ett systemskifte, och det är dystert.

Zimbabwe

Anf. 103 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa min fråga till statsminister Göran Persson, angående Zimbabwe.

Staten Zimbabwe har i dagarna firat 20-årsjubileum som självständig stat, tyvärr under förhållanden som präglats av våld och laglöshet.

Jag hade själv förmånen att få besöka Zimbabwe ett flertal gånger under 80-talet och kunde då imponeras av de framgångar vad gäller både ekonomisk och demokratisk utveckling som landet uppnått.

Det är därför med stor oro och beklagan jag kunnat notera de inslag av politisk maktfullkomlighet och korruption samt brist på respekt för de demokratiska principerna som president Mugabe visar prov på, särskilt under den senaste tiden.

Mot bakgrund av detta samt att Zimbabwe är en viktig mottagare av svenskt bistånd skulle jag vilja fråga statsministern om Sverige planerar att ta några nya initiativ, enskilt eller via EU och FN, för att om möjligt påverka utvecklingen så att landreformen kan genomföras under fredliga och lagliga former samt att folket i Zimbabwe ska kunna välja sin framtida politiska ledning i fria och rättvisa val.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Frågestund

Anf. 104 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag känner samma sorg över utvecklingen i Zimbabwe som Annelie Enochson gör. Det tror jag att vi gör allihop i denna kammarare.

Det var ett land som utvecklades i rätt riktning och som var på god väg. Och nu ser vi en regim som faktiskt börjar använda de våldsmetoder och hot om våld för att förfölja motståndare som i sin tur en gång i tiden ju faktiskt drev fram frihetskampen. Det är utomordentligt dystert.

Fria, rättvisa val är nödvändiga i Zimbabwe. De kommer enligt planerna ganska snart. Därefter kommer det, förhoppningsvis, en regim som vilar på ett tydligt folkligt mandat och som har ett intresse av att genomföra en jordreform. Och då kommer Sverige att vara med och spela en roll för den jordreformen, på samma sätt som vi hittills har gjort inte minst inom EU där vi har tagit initiativ och via vårt bistånd där vi har varit med och stöttat en sådan jordreform.

Men jag tror att det är klokt att nu först avvakta ett val i Zimbabwe. Förhoppningsvis får man därefter en regim som är öppen för en anständig process.

Anf. 105 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag tror att hela Sverige känner likadant. Självfallet gör vi det.

Vad jag skulle vilja säga är att jag tror och vet att vi i Sverige har ett oerhört gott renommé i hela södra Afrika. Jag tycker att det skulle vara oerhört positivt om ni som regering kunde använda det goda renomméet för att utöva påtryckning på president Mugabe.

Anf. 106 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det gör vi, bilateralt men också via EU. Och det tänker vi fortsätta att göra. Det är precis som Annelie Enochson säger, vi har ett gott anseende i hela denna region – inte bara i Moçambique, inte bara i Zimbabwe, inte bara i Sydafrika utan i hela regionen. Det är naturligtvis mot bakgrund av vårt engagemang i befrielsekampen.

Det ger oss också nu, tycker jag, en moralisk skyldighet att tala när vi ser en utveckling som är av sådant slag att vi inte vill vara med om den, och det gör vi.

Sedan hoppas jag att vi kan utveckla vårt bistånd. Men det kräver också, naturligtvis, att vi får en regim som strävar efter de biståndspolitiska mål som vi tycker är viktiga, inte minst demokrati, jämställdhet, miljöhänsyn och naturligtvis också fattigdomsbekämpning.

Satsningar inom sjukvården

Anf. 107 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till socialminister Lars Engqvist.

Besparingarna inom försvaret kommer att skapa ett utrymme för angelägna satsningar inom sjukvården. Arbetet med detta har pågått en tid i regeringen.

Min fråga till Lars Engqvist är: När blir det klart på vilket sätt pengarna kommer att användas och hur de kommer att fördelas?

Anf. 108 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Svensk sjukvård har i allt väsentligt ett stort problem som ofta diskuteras här i riksdagen, och det är tillgängligheten. Vi behöver satsa mer resurser på sjukvården för att kapa köer, för att göra vården tillgänglig. I princip ska man inte behöva vänta över huvud taget för att få den vård man behöver för att klara ett anständigt och värdigt liv.

De åtta miljarder som avsattes från försvaret till sjukvården och den miljard som regeringen i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterade i höstas ska fördelas så att 70 % ska gå till landstingen och 30 % till kommunerna. Syftet är att de ska gå till att förstärka primärvården, psykiatrin och de medicinska insatserna i äldreomsorgen under en fyraårsperiod.

Förhandlingar pågår just nu med Landstingsförbundet och Kommunförbundet. Vi hoppas att kunna vara färdiga med dessa förhandlingar och redovisa resultatet inom några veckor. Detta resultat ska sedan ligga till grund för en handlingsplan för hela sjukvården som vi hoppas kunna presentera för riksdagen i juni, innan riksdagsuppehållet.

Anf. 109 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Om jag då tolkar socialministern rätt kommer riksdagen innan vi går på sommaruppehåll att få ta del av planen och se på vilket sätt den prioriterar de här angelägna områdena. Vi kommer också att se hur majoritetsförhållandena ser ut för att senare i höst föra det genom riksdagen.

Anf. 110 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Såvitt jag har förstått finns det en bred majoritet bakom att flytta dessa pengar från försvaret till sjukvården. Det finns också skäl att tro att det finns en bred uppslutning bakom principen att satsa på de här områdena. Centerpartiet och Socialdemokraterna gjorde upp när det gällde att flytta de åtta miljarderna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har varit med i diskussionerna om den fortsatta satsningen. Det finns en majoritet bakom detta.

Det som kan bli bekymmersamt är när vi kommer att upptäcka att Moderata samlingspartiet inte vill vara med och dela pengarna. Det finns faktiskt också ett par landsting som leds av Moderaterna. Det ska bli spännande att se hur de ställer sig till detta, ifall de tänker tacka nej till de här pengarna eftersom de kommer från försvaret.

De teologiska högskolorna

Anf. 111 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till utbildningsministern. Vi har ju en reformerad och utbyggd högskola och vi har statliga och fria högskolor i skön förening. Det är olika huvudmän och ett spännande utbud. Vi har fått en ökad intagning och den lär väl växa.

Men det finns problem för några få små, nya högskolor. Jag tänker på de nystartade teologiska högskolorna i Stockholm, Örebro och Uppsala där man har andra och sämre villkor än de gängse.

Min fråga är om utbildningsministern anser att det fortsatt är rimligt att några få, små, säg gärna fattiga högskolor ska leva under knappare resurser än andra högskolor.

Anf. 112 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Elver Jonsson säger att vi har ett spännande utbud bland våra högskolor. Det håller jag verkligen med om. Här finns ju en verklig bredd med utbildningsinriktningar som lockar många människor till högskolorna.

De teologiska högskolorna spelar också en viktig roll i det här utbudet och möter ett stort intresse bland många människor. Regeringen har också valt att särskilt stötta utbildningarna bland de teologiska högskolorna, genom en viss tilldelning av ytterligare platser generellt sett men inte minst genom en särskild stöttning av den utbildning i mänskliga rättigheter som den teologiska högskolan i Stockholm bedriver.

Det är en mycket intressant utbildning på 40-poängsnivån där väldigt många har blivit intresserade av att skaffa sig en fördjupning i teori om mänskliga rättigheter och praktik i mänskliga rättigheter. Regeringen har alltså uppmärksammat situationen och också givit högskolorna ett stöd under den senaste tiden.

Anf. 113 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag uppskattar de vänliga orden från utbildningsministern om de nya högskolorna. Det handlar om en viss innovation där gamla och nya teologiska fakulteter har ett befruktande samarbete.

Men han svarar inte på frågan: Är det rimligt att några få, små och faktiskt fattiga högskolor ska tvingas leva med en situation då man får vädja till enskilda människor i tusental för att med skattade pengar fylla upp det statsmakten i andra sammanhang ger? Vi kräver ju inte av banker, institutioner och kommuner att man enskilt ska gå in med särskilda pengar utöver de skatter vi betalar. Därför hänger min fråga faktiskt i luften, och jag skulle vilja att utbildningsministern här och nu eller senast i budgetpropositionen kommer med ett besked om den lilla justeringen – statsfinansiellt högst försumbar – att rätta till för några hundratal högskolestuderande så att man fick den rättvisan ordnad. Ett besked här i dag vore välgörande, utbildningsministern.

Anf. 114 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag gav ett besked i mitt svar, nämligen att regeringen har uppmärksammat de teologiska högskolornas önskemål och förstärkt dem med ytterligare platstilldelning.

Det finns en tradition inom det här området, nämligen att frikyrkorna ställer upp med ett engagemang kring sina högskolor och staten har gått in och stöttat dem ytterligare.

Jag utesluter inte att det kan komma ytterligare insatser från regeringen i en framtid, men så sent som förra året har jag till riksdagen meddelat att vi går in med ytterligare stöttning, inte minst i den intressanta utbildning i mänskliga rättigheter som bedrivs här i Stockholm.

Anf. 115 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Jag har en fråga till statsministern. Det går ju bra för Sverige i många avseenden, inte minst för staten, näringslivet och aktieägarna. Men fortfarande finns det många landsting, och faktiskt en hel del kommuner, som har röda siffror och svårt att få det att gå ihop.

I dagarna sitter man i kommuner och landsting och försöker lägga budget för de närmaste tre åren.

Jag vill fråga statsministern om han har några råd till de kommuner och landsting som inte får det att gå ihop. Vad ska de göra? Ska de höja skatten, eller ska de fortsätta med nedskärningar?

Anf. 116 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nu är jag frestad att ge råd. Men det vore nog dumt eftersom bilden är väldigt olika.

Jag följer det här mycket noga och nära, och vill säga att det vore direkt felaktigt att påstå att det finns en metod som hjälper i den här situation. Någon eller några kommuner kanske ska höja sin skatt. Det är möjligt. Några ligger helt fel i kostnadsbilden. Andra är drabbade av en förändring i befolkningsunderlaget som de själva inte kan göra något åt, kanske på grund av att en hel näringsgren viker. Där måste staten vara med och hjälpa till.

Därför har vi två instrument som vi använder mycket aktivt, dels stöd till kommunala bostadsföretag, den s.k. bostadsakuten, dels den extra insatsen av pengar i kommuner som är drabbade av ekonomisk kris.

Jag tror att vi har instrumenten.

Min respekt för kommunpolitikerna i dessa hårt drabbade kommuner säger mig att det vore direkt dumt att stå i riksdagen och ge enskilda kommuner råd. De begriper bäst själva.

Anf. 117 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Det här är naturligtvis ett komplext problem, men det gör det inte lättare när staten ställer krav på kommunerna att redan år 2000 ha en budget i balans. Till senast 2002 ska man kunna få respit att ordna detta.

Vi som är för en offentlig sektor som är väl fungerande när det gäller vård, omsorg och skola måste också se till att kvalitetskraven kan uppfyllas. Det här är ett problem just nu. Visst får vi lite hjälp framöver med försvarsmiljarderna. Men det här är ett problem, inte minst i mitt hemlän Gävleborgs län; det röda Gävleborg.

Anf. 118 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det finns ett farligt inslag som jag vill protestera mot i Owe Hellbergs resonemang, och det är att man skulle klara kvaliteten i kommuner och landsting genom att ge avkall på att man skulle ha inkomster och utgifter som går ihop. Vi har haft en period i Sverige – en förfallsperiod – då man lånade till de här utgifterna. Det slutar alltid med elände. En dag kan man inte längre låna, och då ska lånen betalas tillbaka. Då drabbas alltid de som har det sämst ställt hårdast.

Att vara emot att ha balans i ekonomin är ingenting annat än att börja avvecklingen av den gemensamma sektorn. Det är enkel och ytlig populism.

Vi ska hjälpa de kommuner och landsting som inte själva kan göra något åt sin situation. Det ska vi göra solidariskt i hela vårt land. Den politiken tänker jag stå för, och den politiken står regeringen för, men vi kommer inte att göra det genom att återigen starta sedelpressarna eller låna pengar utomlands. Det är en förkastlig politik.

Energiskatterna

Anf. 119 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsministern, och jag gör det med utgångspunkt i de avbrutna skattesamtalen – något som jag beklagar. Vi beklagar från Centerpartiets sida särskilt delen om energiskatterna, vilka är utomordentligt viktiga för att få fart på den småskaliga och förnybara elproduktionen. Jag tror att det också skulle finnas förutsättningar för samsyn i de frågorna.

Jag får varje vecka påstötningar från den här branschen som blöder av problem eftersom det saknas besked på en rad punkter.

Jag vet att det kanske egentligen är en fråga för finansministern, men min fråga är: Är statsministern beredd att kraftfullt verka för att vi får fram ett energiskattebeslut och att de regelsystemen ska främja elproduktionen från förnybara energikällor?

Anf. 120 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Som frågan är formulerad är jag beredd att direkt säga ja. Det är den inriktning vi ska ha. Sedan ska den lösas på ett tekniskt bra sätt. Vi som har den här grundläggande uppfattningen får väl hjälpas åt för att hitta en bra lösning.

Jag ger inte upp hoppet, även om skattesamtalen är avbrutna, att vi i Sveriges riksdag ska kunna hitta lösningar som är ganska breda.

Det är ett område som vi säkert får komma tillbaka till.

Anf. 121 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Kan jag av statsministern få något besked om inriktningen på en tidpunkt när vi är framme? Det är oerhört bråttom. De mellan 400 och 500 företag som väntar, orkar inte vänta mycket längre. En positiv signal om en tidpunkt skulle vara mycket välgörande.

Anf. 122 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag är av naturliga skäl inte beredd att ge en sådan tidpunkt i den här typen av svar, men jag har ingen annan ambition än Åke Sandström. Det här bör lösas så snabbt som möjligt och gärna i en bred samverkan.

Skärpt vapenlagstiftning

Anf. 123 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag har en fråga till justitieministern.

För några veckor sedan fattade riksdagen beslut om skärpt vapenlagstiftning. I det betänkandet fanns en reservation från Moderaterna när det gällde tillstånd för dem som utövar sport med hjälp av vapen. När de slutar vara aktiva och slutar att träna skulle deras tillstånd gå ut.

Jag blev väldigt förvånad över att vi moderater var ensamma om reservationen.

Lite nostalgiskt skulle man kunna gå tillbaka och se på våra femkampare på den tid då de var som allra duktigast. När de slutade, skulle de då inte få behålla de vapen som de vann segrar för Sverige med?

Vi kan nämna Magdalena Forsberg som många av oss hela vintern har tittat på. När hon slutar, ska hon inte kunna få behålla sitt vapen för att tillståndet går ut?

Vi kan dra paralleller med andra idrotter. Skulle Stenmark inte få behålla sina skidor? En märklig tanke.

Min fråga är således till justitieministern: Anser justitieministern inte att man på något sätt måste se till att få smidiga fortsatta möjligheter för dessa idrottsmän, som råkar ha vapen som instrument, att få behålla dem?

Anf. 124 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag sympatiserar i och för sig med den utgångspunkt som Elisabeth Fleetwood har i sin frågeställning. Det är klart att människor som har lagt ned mycket av sitt liv och sitt hjärta i en sysselsättning som involverar vapen har en annan relation till det vapnet än vad vi andra kanske har.

Till skillnad från skidor kan vapen döda.

Bakgrunden till skärpningen av vapenlagstiftningen är ju att vi vill säkerställa att legala vapen i så liten utsträckning som möjligt hamnar i illegala händer. Det gör de dessvärre med jämna mellanrum. Det gäller även vapen som används i sportsammanhang.

Det är naturligtvis bakgrunden till en regel som säger att när man inte längre har en praktisk användning för ett vapen ska man inte heller längre ha ett sådant. Slutar man jaga ska man inte ha jaktvapen. Slutar man vara aktiv i sport ska man inte ha ett vapen.

Vi har ju öppnat en möjlighet just för att säkerställa att man av särskilda skäl ska kunna behålla ett vapen som man har en relation till, nämligen att helt oskadliggöra det. Då kan man behålla det.

Anf. 125 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag tycker att de möjligheter som ges med hänvisning till särskilda skäl är för snäva. Självklart är vapen farliga, men om det finns några omdömesgilla personer som ska ha rätt att ha vapen, personer som man kan lita på, är det de människor som ofta under många decennier har tränat och tävlat på ett väldigt fint sätt. Det är fråga om en desavouering från vår sida av dem och deras sportutövning som jag tycker att vi inte ska ägna oss åt.

De här personerna kan säkert bevara sina vapen på samma sätt som de har gjort under sin aktiva period och under sin tränartid. Och vad är det som säger, justitieministern, att de inte av och till vill fortsätta med sin sport? Det vill alla vi som har ägnat någon tid av livet åt sport göra. Jag är övertygad om att också många av de här personerna vill göra det.

Se på Ragnar Skanåker, som har vunnit många segrar och som fortsatt också sedan han nått en hög ålder!

Anf. 126 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Om det är så att man av och till fortsätter med sin verksamhet, det må vara jakt- eller sportutövning, har man naturligtvis rätt att inneha sitt vapen. Det är när man över huvud taget inte längre använder det som frågan blir aktuell.

Jag vill understryka för Elisabeth Fleetwood att det inte är omdömet hos dessa vapeninnehavare som vi tvivlar på. Det är de människor som stjälar och använder legala vapen så att de blir illegala som vi inte litat på och som vi måste skydda oss emot.

Den nya lärarutbildningen

Anf. 127 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till utbildningsminister Thomas Östros. I slutet av maj avser regeringen att lägga fram propositionen om en ny lärarutbildning. Sannolikt kommer den nya lärarutbildningen att kunna realiseras tidigast år 2001 eller möjligen 2002. Utbildning i Waldorfpedagogik bedrivs på ett antal skolor i landet. En av dem är Rudolf Steinerhögskolan i Järna med 50 års erfarenhet av att utbilda lärare i denna pedagogik.

Tyvärre erfar högskolan nu att regeringen inte tar den här utbildningen riktigt på allvar. Trots att Sveriges riksdag redan 1996 krävde en statligt finansierad fullständig Waldorflärarutbildning, dröjer regeringen med beslutet. Uteblivna statsbidrag och osäkerhet om framtiden innebär stora svårigheter för högskolan att vidmakthålla både kompetens och kapacitet.

Var ligger haken som gör att de här fristående högskolorna inte får samma rätt som övriga högskolor? Jag tänker på examensrätt, statliga bidrag osv.

Anf. 128 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Precis som Erling Wälivaara säger arbetar vi nu med en reformering av hela lärarutbildningen. Jag menar att det är naturligt att man i det sammanhanget också tittar närmare på den framtida organisationen av Waldorfbildningen. Det vore mycket märkligt att bryta loss denna del när vi samtidigt gör en genomgripande reformering av hela vårt lärarutbildningssystem.

Däremot har regeringen också enligt riksdagens uppdrag presenterat lösningar när det gäller påbyggnadsutbildning med Waldorfinriktning, där vi också har ställt statsbidrag till förfogande för Waldorfskolorna. Dessa har dock inte lyckats attrahera tillräckligt många elever för att kunna använda hela det statsbidraget.

Regeringen har också vid två tillfällen gått in med extra stöd oberoende av antalet elever för att hjälpa till med bl.a. införskaffande av utrustning. Så visst har regeringen uppmärksammat Waldorfbildningen. Men den framtida organisationen måste bedömas i samband med att vi reformerar hela lärarutbildningen. Jag räknar med att inom ganska kort tid kunna lägga propositionen om den på riksdagens bord.

Anf. 129 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag tackar utbildningsministern för det svaret. Jag skulle dock vilja fråga om jag konkret kan tolka det på det sättet att utbildningsministern är positiv till att också i framtiden ge de här fristående högskolorna statsbidrag och framöver eventuellt också examensrätt.

Prot.

1999/2000:101

27 april

Frågestund

Anf. 130 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Erling Wälivaara ska tolka mig så som jag alldeles nyss svarade, att vi återkommer till detta i lärarutbildningspropositionen, där vi också gör bedömningen av Waldorfbildningens plats i den framtida lärarutbildningen.

Demokrati och inflytande

Anf. 131 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Britta Lejon angående demokrati och inflytande.

Både Unga Örnar och, som vi senast hört, numera även SSU har gjort undersökningar som visar att många ungdomar inte känner sig ha inflytande och delaktighet på ett bra sätt i skolan och inte heller har ett rikt fritidsliv. I det svenska samhället, som bygger på öppenhet och demokrati, är det viktigt att det uppväxande släktet är delaktigt och inte känner utanförskap, vilket kan leda till oroligheter i samhället.

Vad avser statsrådet att göra för att öka delaktigheten och engagemanget bland ungdomar?

Anf. 132 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Det uppväxande släktet är det viktigaste som vi har. Om vi bygger det framtida Sverige med utgångspunkt i barnens och ungdomarnas behov, blir det ett bra samhälle för oss alla. Om vi i dag märker att barn och ungdomar upplever att man inte i tillräcklig utsträckning lyssnar till dem och respekterar dem och att de inte känner sig ha tillräckligt inflytande, är det naturligtvis någonting som vi måste ändra på.

En av de undersökningar som Monica Green hänvisar till är gjord av SSU. I den visar man att trots att många skolor i dag har antimobbningshandlingsplaner, är det väldigt få elever som känner till att de finns. De faller ju till marken om inte de som ska ha nytta av planerna ens vet om att de finns och inte har varit med om att utforma dem.

Det här är någonting som regeringen tar på största allvar och försöker förändra, dels när det gäller möjligheter till inflytande för högskolestudenter, alltså unga vuxna, dels i en del andra avseenden.

Anf. 133 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det är bra att man kommer att titta på detta framöver. Kan man också koppla detta till möjligheter till inflytande och engagemang i fritidssysselsättningar? Det är oerhört viktigt att barn och ungdomar i föreningslivet och i hela Folk rörelsesverige kan lära sig demokratifrågor och känna att de har möjligheter att påverka i framtiden.

Anf. 134 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag ska fortsätta där jag slutade och så småningom försöka knyta ihop säcken.

Förutom det som gäller unga vuxnas inflytande på högskolan har vi också från regeringens sida i direktiven till den lokaldemokratiska utredningen betonat just det som Monica Green tar upp, nämligen hur vi konkret ska kunna garantera att barns och ungdomars insyn, inflytande och engagemang i samhällsfrågor tas om hand av kommuner och av de politiska arenorna på det lokala planet. Detta är alltså någonting som en utredning sitter och funderar över. Förhoppningsvis kommer ett svar på detta i början på nästa vår.

Inflytande över fritidssysselsättningar betonas i den nyligen avslutade Demokratiutredningen som något väldigt viktigt. En stark demokrati består inte av en stark stat och starka kommuner utan av en stark medborgaranda hos oss alla. Därför är det viktigt att vi har det här perspektivet med oss i livets alla skeenden, också på fritiden. De åtgärder som jag nu vidtar för att följa upp utredningen handlar mycket om att ta till vara de ideella organisationerna och ungas inflytande i dessa.

De små ämnena på universiteten

Anf. 135 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga utbildningsminister Thomas Östros angående de små ämnena på universiteten. De stora svenska universiteten har genom åren haft ansvar för att ganska små men viktiga ämnen har kunnat fortleva, men med en stramare ekonomi hotas nu dessa ämnen. Exempel från universitetet i Lund är att det inte är säkert att det tillsätts en professur i latin, att nyhebreiska institutionen och finska institutionen hotas, att universitetets historiska museum hotas osv. I Uppsala diskuteras sammanslagningar av mindre ämnen.

Min fråga är vilket övergripande ansvar ministern anser att staten och Utbildningsdepartementet ska ta för att förhindra att vissa ämnen försvinner helt.

Anf. 136 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det normala är naturligtvis att högskolor och universitet själva har all makt att besluta över sitt utbildningsutbud. Vi från statens sida granskar via Högskoleverket att man upprätthåller kvalitet, och den ordningen har vi förstärkt väldigt kraftigt i år.

Det är klart att det finns en del ämnen där det finns skäl att fundera över att ha ett större nationellt grepp. Det handlar om de småämnena som Ulf Nilsson pekar på. Det kan vara språk som inte på något sätt är små i världen men som är små i vårt universitetsväsende.

Det arbetar regeringen med. Vi har en utredning som grund. Jag räknar med att i bl.a. forskningspolitiska propositionen i höst återkomma med förslag. Min bedömning är att det kommer att krävas ett nationellt ansvar för att se till att småämnena på våra universitet samordnas och att ansvar fördelas. Det finns ett riksansvar för att se till att de lever gott också i framtiden.

Anf. 137 ANDRE VICE TALMANNEN:

Därmed är frågestunden för i dag avslutad. Jag vill tacka regeringens företrädare liksom riksdagens ledamöter som har deltagit och lyssnat på denna debatt och er åhörare som har deltagit genom att lyssna.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

7 § Information från regeringen om skrivelsen Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan

*Information från
regeringen*

Anf. 138 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Runtom i världen har under det senaste decenniet gamla diktaturer ersatts med spirande demokratier. Övergången från diktatur till demokrati har ofta varit snårig och svår. Avsaknad av demokratisk kultur och avsaknad av starka samhällsinstitutioner har ofta inneburit betydande svårigheter att styra samhällsutvecklingen.

När människor inte känner tilltro till samhällets centrala funktioner växer ett samhälle fram utanför lagarna. Organiserad brottslighet ersätter statens våldsmonopol. Vikten av ett fungerande rättsväsende och ett fungerande domstolsväsende för den demokratiska rättsstatens funktion har i dessa länder blivit uppenbar för alla och envar.

I Sverige har vi sedan många år ett väl fungerande rättsväsende. Det är nog inte många av oss som funderar över rättsväsendets och domstolarnas mycket centrala roll i en demokrati. Ett väl fungerande domstolsväsende utgör en garant för medborgarnas möjlighet att få rättigheter och skyldigheter fastställda av objektiva och oberoende domstolar.

Om rättsväsendet och domstolsväsendet inte fungerar tar andra över brottsbekämpning och den dömande verksamheten. I första hand blir det då de starka grupperingarna som härskar och skapar spelregler för sin verksamhet. När det gäller brottslig verksamhet är det nog lätt för många att se sammanhangen mellan ett dåligt fungerande domstolsväsende och laglösheten. Men även konfliktlösning och tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna kräver fungerande domstolar.

Väl fungerande domstolar är t.ex. en förutsättning för framväxten av ett väl fungerande näringsliv. De nya demokratierna har ofta svårt att få företag att etablera sig på grund av brister i domstolarnas verksamhet, brister i lagstiftning och brister i tillsynen av myndigheter. Ett väl fungerande domstolsväsende är således inte enbart av betydelse för rättssäkerhet och rättstrygghet utan också av mycket stor betydelse för hela vårt lands välstånd.

Det är mot den bakgrunden mycket viktigt att vidmakthålla och utveckla vårt domstolsväsende. Ett fungerande domstolsväsende förutsätter ett ständigt pågående arbete att anpassa verksamheten efter de krav som tiden ställer. Att slå sig till ro och anse att domstolarnas arbetsformer och organisation för alltid är given kommer att skada domstolarnas verksamhet och därigenom också skada demokratin och välståndet i landet.

De krav som ställs på domstolarna förändras ständigt och i allt snabbare takt. Sveriges inträde i EU, näringslivets och privatlivets ökade internationalisering och teknikutvecklingen är några faktorer som innebär helt nya krav på våra domare och domstolar. De mål domstolarna handlägger tenderar att bli mer omfattande och mer komplicerade. Dessutom ställer medborgarna högre och berättigade krav på snabbhet, god service,

ett gott bemötande och effektivitet i verksamheten. Alla de kraven måste kunna mötas, och mötas med bibehållna höga krav på rättssäkerhet.

I den skrivelse om reformering av domstolsväsendet som regeringen i dag har lämnat över till riksdagen redogörs för pågående och planerade reformer av domstolarna. Många av de reformer som regeringen vill genomföra ligger inom regeringens egen kompetens att besluta, andra kräver riksdagens medverkan. Med hänsyn till domstolsväsendets stora betydelse och det stora intresse dessa frågor röner avser regeringen att fortlöpande hålla riksdagen väl informerad om pågående och planerade reformer. Den här skrivelsen ska ses som ett viktigt led i den informationen.

I skrivelsen sammanfattar regeringen i formen av en handlingsplan pågående och kommande förändringar av domstolsväsendet. Förändringarna tar sikte på såväl regelverk som inre och yttre organisation. En viktig utgångspunkt för regeringen är att domstolarna och domarna endast ska pröva frågor som verkligen kräver domstolens speciella kompetens, dvs. att ärenden och annat som likaväl kan utföras i en förvaltningsmyndighet också bör utföras där. Den renodling av verksamheten som inletts bör därför fortsätta.

Regeringen vill stärka domarna och renodla deras arbetsuppgifter till den dömande verksamheten. Domstolarna måste därför bemannas med andra medarbetare som kan avlasta domaren arbetsuppgifter som inte kräver domarens speciella kompetens. En slagkraftigare beredningsorganisation i domstolarna behöver därför byggas upp. En rad olika försök pågår redan i domstolarna. Regeringen är övertygad om att det vid utvärderingen av dessa verksamheter kommer att utkristallisera sig fler goda beredningsmodeller som kommer att göra domstolsverksamheten ännu bättre.

Det är vidare viktigt att säkerställa att domstolarna också i framtiden kan rekrytera personal bland de allra bästa juristerna. Domstolarna måste därför vara attraktiva arbetsplatser. Det gäller såväl arbetsmiljö, arbets- och lönevillkor som att arbetsplatsen har modern teknisk utrustning. En stark satsning på fortbildning och vidareutbildning av all domstolspersonal är också något som regeringen prioriterar.

Det är regeringens uppfattning att erfarenheter från andra juridiska områden kan vara av stort värde också för morgondagens domare. Det är därför önskvärt att jurister med andra erfarenheter än från den mer traditionella domarbanan blir ordinarie domare. Det kan gälla advokater, åklagare eller jurister i näringslivet som på olika sätt kan bidra till att bredda och förstärka domstolarnas kompetens.

Den numerärt största andelen medarbetare i domstolarna är domstolssekreterare. Det är viktigt att domstolssekreterarnas arbete också görs så attraktivt att domstolarna även framöver kan rekrytera bra domstolssekreterare. Ett sätt att åstadkomma det är att överlåta ansvaret för utförande av vissa arbetsuppgifter från domarna och notarierna till domstolssekreterarna.

Notariernas betydelse för såväl domstolarna som den offentliga sektorn och den privata sektorn kan inte överskattas. Notariesystemet ska därför bibehållas och utvecklas. Det kan dock inte uteslutas att morgondagens domstolar också behöver rekrytera andra jurister för att bygga upp en stabil och väl fungerande beredningsorganisation. I länsrätterna

finns redan en etablerad organisation av föredragande. Den modellen kan tjäna som förebild även för tingsrätterna. Men varje domstol måste utifrån sina egna förutsättningar finna sina former för sin egen beredningsorganisation.

Nämndemannasystemet ska bibehållas och utvecklas. Nämndemännen är av stor betydelse för medborgarnas inflytande och insyn i den dömande verksamheten. För att säkerställa en allsidig rekrytering av nämndemän avser regeringen att utreda nämndemannainstitutet för att finna vägar till en bredare rekrytering än i dag.

En fråga som dessvärre har blivit alltmer aktuell under senare år är säkerhetsfrågan. I handlingsplanen redogörs för regeringens planer för att förbättra säkerheten i domstolarna. Det processuella regelverket måste kontinuerligt ses över för att få ett väl fungerande domstolsväsende. I handlingsplanen redogörs för de förändringar som nyligen beslutats och de utredningar som pågår för att förbättra regelverket.

För att få till stånd en bättre beredningsorganisation, attraktivare arbetsplatser, bättre geografisk samordning med rättsväsendets övriga myndigheter och större möjligheter till specialisering behöver domstolsorganisationen, och då särskilt tingsrätternas organisation, också ses över. Det är regeringens uppfattning att alltför små tingsrätter inte har förmåga att leva upp till regeringens ambitioner att ge utrymme för kompetensutveckling och specialisering och för att kunna skapa de attraktiva arbetsplatser som förmår rekrytera de bästa juristerna.

Samtidigt måste vid bedömningen av var det ska bedrivas permanent domstolsverksamhet beaktas att medborgarna har ett rimligt avstånd till sin domstol. Med de olika geografiska och demografiska förhållanden som råder i vårt land finns det inte *en* modell för hur en domstol ska se ut som fungerar i hela landet. Därför har regeringen i sin bedömning tagit stor hänsyn till lokala förhållanden och utformat sina förslag i nära dialog med de berörda regionerna. Ingen organisatorisk lösning får dock tumma på kravet att verksamheten ska kunna bedrivas med hög kvalitet.

Tingsrättsorganisationen kan förändras genom att domstolar sammanläggs för att åstadkomma större enheter. Regeringen ser också att det i vissa fall är mest ändamålsenligt att bilda större domkretsar men att det inom de större gemensamma domkretsarna bedrivs verksamhet på flera orter. En tredje modell kan vara att sammanlägga domstolar men bibehålla tingsställen för att tillgodose behovet av geografisk närhet.

I handlingsplanen föreslår regeringen att verksamheten i de fyra tingsrätterna i Blekinge förs samman till en tingsrätt, med kansliorter i Karlskrona och Karlshamn.

Vidare föreslås att de nuvarande tingsrätterna i Västmanlands län bildar en tingsrätt, med kansliorter i Köping, Sala och Västerås.

I västra Östergötland föreslås att Linköping, Mjölby och Motala bildar en tingsrätt, med kansliorter i Linköping och Motala.

I Örebro län föreslås att Hallsbergs och Örebro tingsrätter läggs samman, med kansliort i Örebro.

Avslutningsvis föreslås att Ljusdals tingsrätt läggs samman med Hudiksvalls tingsrätt, med Hudiksvall som kansliort.

Regeringen redovisar i handlingsplanen ytterligare projekt där Domstolsverket tillsammans med berörda domstolar ser över den framtida organisationen. Regeringen återkommer till riksdagen med en redovis-

Prot.
1999/2000:101
27 april

*Information från
regeringen*

ning av de ändringar av domkretsindelningen m.m. som då kan bli aktuella.

Avslutningsvis omnämns i handlingsplanen att det för reformarbetet kommer att behövas resurstillskott, som närmare kommer att presenteras i budgetpropositionen.

Anf. 139 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka justitieministern för att vi nu, trots initialt motstånd, har fått en handlingsplan, som ger oss bl.a. möjligheten att komma med våra egna förslag.

Jag har två frågor till justitieministern. Den ena frågan gäller Domstolsverket. Jag har naturligtvis inte haft någon möjlighet att noggrant läsa igenom handlingsplanen, eftersom den precis är förelagd riksdagen, men vid en genomsyn kan jag inte se någonting om Domstolsverket. När det nu är så, precis som justitieministern säger, att vi alla står bakom att våra domstolar ska vara oberoende och fristående borde det vara egendomligt med ett domstolsverk som inte är lagreglerat, som har en generaldirektör utsedd av regeringen och som får ta emot instruktioner från regeringen.

Jag vill fråga justitieministern varför den modell som finns i Sverige skulle vara bättre än den danska domstyrelsen, som är reglerad genom lag och som inte står under regeringens maktutövning.

Min andra fråga gäller vad riksdagen ska besluta. Det sägs i grundlagen att huvuddragen i domstolsorganisationen ska regleras i lag. Det är också så, som påpekades av justitieministern, att domkretsindelningen beslutas av regeringen. Men det kan rimligen inte ha varit avsikten att en reformering av rättsväsendet, och inte bara justeringar i domkretsindelningen, ska beslutas av regeringen.

Därför vill jag fråga: Hur tolkar justitieministern huvuddragen? Hur försvarar justitieministern att dessa stora förändringar inte ska beslutas av riksdagen utan av regeringen? Är det bara instansordningen och uppdelningen i allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar som hör till huvuddragen?

Anf. 140 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! När det gäller frågan om Domstolsverket ingår det inte i planerna för ändring av domstolsväsendet någonting som berör Domstolsverket. Domstolsverket är en förvaltningsmyndighet under regeringen och tillhör inte domstolsväsendet. Den ordning som vi har med ett serviceorgan för domstolsväsendet när det gäller utbildning, utveckling av informationsteknik och andra frågor har fungerat väl, enligt min bedömning. Jag ser ingen anledning att ändra på Domstolsverkets funktionssätt.

När det gäller beslutande av förändringar i domstolarna menar jag just det som Gun Hellsvik säger, att frågor om huvuddragen i domstolsorganisationen har att göra med uppdelning i förvaltningsdomstol, allmän domstol, instansordning och liknande. Det framgår av de förarbeten som ligger till grund för den lagstiftning vi har som reglerar den här frågan.

Anf. 141 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! På den sista frågan fick jag ett klart och tydligt svar, där jag bara kan konstatera att vi har olika uppfattning om vad som rimligen menas med huvuddragen.

När det gäller Domstolsverket fick jag inte ta del av något resonemang från justitieministerns sida där justitieministern förklarar sin syn på domstolarnas självständighet kopplat till ett domstolsverk som tar instruktioner från regeringen och som får sin generaldirektör utnämnd av regeringen.

Anf. 142 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Domstolarnas självständighet kan inte påverkas av Domstolsverket. Den möjligheten har inte Domstolsverket. Domstolarnas självständighet är fastslagen i grundlagen. Att Domstolsverket är en myndighet under regeringen och i sin tur är skyldig att följa regeringens anvisningar innebär inte på något vis att Domstolsverket skulle kunna styra domstolarnas dömande verksamhet. Det är helt uteslutet. Det måste föreligga något slags missförstånd från Gun Hellsviks sida om vilka uppdrag som Domstolsverket har.

Anf. 143 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag välkomnar naturligtvis också denna skrivelse och denna möjlighet för riksdagen att både få insyn och påverka denna viktiga fråga.

Justitieministern sade att det fanns brister i domstolarna och att det var en av orsakerna till organisationsförändringen. Jag har länge eftersökt vad de försök som har pågått under en längre tid har gett. Jag hörde inte något nämnas om den utvärderingen. Jag undrar: Vad har de här försöken gett? Har de t.ex. visat att det är sämre kvalitet hos de mindre domstolarna? Är det en långsammare hantering? Ur medborgarperspektiv är de viktigaste frågorna just kvalitet, snabbhet och tillgänglighet, enligt mitt sätt att se. Jag tycker att det är en viktig fråga.

Jag har ytterligare en fråga, som gäller verktyget IT-stöd. Här tas upp att man skulle behöva en stor organisation för att kunna ha ett effektivt IT-stöd. Jag menar att ett IT-verktyg stöder ett decentraliserat arbetssätt, och det ökar både ansvar och motivation hos de anställda. Jag tycker att det i stället talar för att man skulle kunna bibehålla de mindre domstolarna, med tanke på hur förmånligt just det verktyget är.

Anf. 144 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det pågår försöksverksamhet av mycket olika slag. Det handlar om att pröva samverkan mellan olika domstolar – även mellan allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar – på olika nivåer. Det handlar om att utveckla en beredningsorganisation i andra former. Det handlar om delegering till olika personalkategorier. Jag vet inte riktigt vad frågan syftar på eller vilka utvärderingar av dessa förhållanden som efterlyses.

Men rent allmänt vill jag säga att det är oerhört viktigt att vi drar lärdom av de försöksverksamheter som finns. Det är därför de har satts i gång, dvs. för att man ska pröva olika förändrade arbetsformer, rutiner

och organisationer, t.ex., och använda den erfarenheten för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Mycket av försöksverksamheten har redan till viss del utvärderats. Den kommer att utvärderas. Det vi redan kan se är att man finner väldigt mycket positivt när man försöker ändra t.ex. arbetsformerna. Vi kan också ta exemplet med samarbetet mellan länsrätt och allmän domstol i Blekinge. Det har visat sig ha en mycket positiv effekt när det gäller effektiviteten i arbetet och för personalkategorierna, som får en betydligt bättre arbetssituation och finner den mera stimulerande. All denna kunskap ska naturligtvis användas.

Jag förstod inte riktigt varför detta kopplades till frågan om de små domstolarna var särskilt långsamma eller av dålig kvalitet. Det är inte det som det handlar om. Det är ingen tvekan om att en liten domstol kan vara väldigt snabb – särskilt om det är en domstol som inte ens kan sysselsätta den domare som finns där. Han behöver bara arbeta på halvtid. Den domstolen har naturligtvis aldrig några problem med några balanser eller hastigheten. Det är inte där problemet ligger.

De grundläggande tankarna bakom reformarbetet är att säkerställa det framtida dömandet i en värld som hela tiden förändrar sig och där kraven ökar. Då är det problem för små domstolar när det t.ex. gäller att säkerställa att det finns specialkompetens för att hantera alla de olika typer av mer komplicerade mål som numera kommer till våra domstolar.

Anf. 145 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det hade varit mycket värdefullt för oss riksdagsledamöter att få ta del av vad denna utvärdering egentligen gett. Att det har varit ett brett fält har vi förstått, men jag undrar just vad man har kommit fram till. Eftersom förslaget innebär att man ska lägga ned mindre domstolar tolkar jag redovisningen som så att dessa måste ha varit av sämre kvalitet och haft en långsammare handläggning. Det är det som är den viktigaste delen ur medborgarperspektivet, som ministern lyfte fram. Jag tycker att det hade varit värdefullt om vi också hade kunnat dra lärdom av vad dessa försök har gett.

Justitieministern tog upp frågan om en kraftfull beredningsorganisation. Jag undrar vad den har gett, om man tittar på kvaliteten och effektiviteten. Det blir dubbel hantering för domarna. Har detta försök bara varit positivt?

Anf. 146 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Några sammanställningar av utvärderingar finns ännu inte, men när de kommer kommer riksdagens ledamöter naturligtvis att ha möjlighet att ta del av dem. Det gäller bl.a. just de försök som görs med olika beredningsorganisationer. Det kommer att utvärderas, och det kommer säkerligen att publiceras i former som är tillgängliga för alla.

Jag vill också svara på den tidigare frågan om IT-stödet. Jag delar uppfattningen att den nya tekniken gör det möjligt att decentralisera arbetet på ett helt annat sätt än tidigare. Det är också en av utgångspunkterna vi har haft när vi har sagt oss att det är mycket möjligt att sammanföra flera tingsrätter i en myndighet med en större domkrets för att få det större målunderlaget och det större antalet anställda. På det viset kan vi säkerställa kontinuitet, möjligheter till kompetensutveckling, special-

sering, osv., och bibehålla arbetsplatser på flera decentraliserade ställen. Detta hjälper den nya tekniken bl.a. till att genomföra.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Information från
regeringen*

Anf. 147 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag instämmer i de övriga inläggen och tackar för att vi har fått denna handlingsplan, som på ett nytt sätt ska konkretisera vilka mål vi har för denna verksamhet så att vi kan ta ställning till det. Jag reagerade på en sak när justitieministern beskrev målet i handlingsplanen när det gällde renodlingen av verksamheten inom domstolarna. Justitieministern talade om att renodla domarrollen. Justitieministern sade också att domstolssekreterarnas arbete är viktigt och ska göras attraktivt och att man ska upplåta mer av domarnas arbete till domarsekreterarna.

Men om man tittar ut i verkligheten ser man att det på grund av de besparingar som har gjorts är precis tvärtom. Det är domstolssekreterarna som har sagts upp, och domarna har fått ta över domstolssekreterarnas arbete. Det här tror jag att justitieministern, precis som många av oss ledamöter i kammaren, har fått mycket uppvaktning om.

Då skulle jag vilja fråga om det är en totalt ny vändning när det gäller inriktningen eller om det är en speciell resurssatsning för att se till att dessa domarsekreterare ska få finnas kvar och att deras arbete ska bli mer attraktivt.

Anf. 148 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! I utvecklingen av beredningsorganisationerna och formerna för beredning av ärenden är det naturligtvis varje enskild domstols uppgift att överväga hur man bäst använder sina resurser. Det är det som är tanken bakom att renodla domarens roll. Domaren, som är den mest kompetenta personen, ska givetvis inte användas för sysslor som bättre eller lika bra kan göras av någon annan. Då gäller det naturligtvis för den som ansvarar för bemanningen i domstolen att överväga hur man använder sina resurser bäst för att säkerställa att man använder rätt kompetens för rätt uppgifter.

Vi har skapat förutsättningar för domstolarna att kunna genomföra förändringar genom att inrätta en särskild försöksförordning, där det ges möjlighet att på ett annat sätt än tidigare delegera arbetsuppgifter. Den försöksverksamheten kommer naturligtvis att utvärderas, och sedan kommer det att leda till slutsatser beträffande möjligheter att delegera olika arbetsuppgifter. Det är en viktig uppgift för varje domstol att överväga hur man använder den personal man har och vilken personalsammansättning man ska ha. En god resursanvändning är ett viktigt krav vi ställer på domstolarna.

Anf. 149 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag förstår att justitieministern svarar att det är en viktig uppgift för varje domstol att ansvara för hur resurserna hanteras och att det är den som också ansvarar för bemanningen. Men om vi tittar på hur det såg ut på polismyndigheten när vi tog bort de civilanställda kan vi se att just konsekvenserna av resursbesparingar och effektiviseringar har gjort att poliserna har fått gå in från gatan och nu sitter och utreder på polisstationerna. Om vi kan se samma mönster när det gäller domstolarna

har vi en felaktig utveckling, eftersom målsättningen i handlingsplanen är att vi ska renodla domarrollen.

Jag är tacksam för om vi uppmärksammar denna frågeställning. Det är, precis som justitieministern säger, viktigt att se över och utvärdera hur det ser ut i varje domstol, men vi får inte låta det gå lika långt som vi gjorde med polisverksamheten.

Anf. 150 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag delar helt uppfattningen att det är en fullständigt felaktig utveckling om man har en personalsammansättning som innebär att man använder den mest kompetenta personal man har till de arbetsuppgifter som kan utföras av t.ex. domstolssekreterare. Det är icke en riktig utveckling. Det är den vi har försökt att vrida rätt genom försöksverksamheten och på andra sätt, för att få domstolarna att inse att det är viktigt hur man använder sina resurser och hur man använder sin personal och stimulerar den. Det är ingen attraktiv domstol, anser jag, när domare utför arbete som likaväl kan utföras av andra. Detta är ett viktigt led i reformeringen av domstolarnas inre arbete.

Anf. 151 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Justitieministern har ett flertal gånger upprepat att ett väl fungerande domstolsväsende är väldigt viktigt. Det kan vi alla hålla med om. Hon har också kommenterat de försöksverksamheter som har pågått – en del under de senaste två åren – med samverkan mellan olika tingsrätter. I mitt hemlän har Örebro tingsrätt och Hallsbergs tingsrätt ingått i den försöksverksamheten.

Min första fråga är vilket resultatet är. Vad har denna försöksverksamhet visat? Men Gunnel Wallin ställde en fråga om hur utvärderingarna ser ut, och ministern sade att vi inte vet det ännu. Om det är sant att vi inte har någon utvärdering och justitieministern inte har satt sig in i den undrar jag hur det kommer sig att man lägger fram ett förslag om en nedläggning och en samverkan när det gäller Hallsbergs tingsrätt.

Anf. 152 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag tror att det föreligger något missförstånd. Som jag sade har vi haft och har försöksverksamheter av mycket olika slag. När det gäller försöksverksamheter där man har provat samverkan mellan olika domstolar har en utvärdering och bedömning naturligtvis gjorts i samband med att Domstolsverket har sammanfattat resultaten och kommit in med ett förslag till regeringen om hur man anser att organisationen borde förändras. I de dokumenten finns bedömningarna gjorda.

Anf. 153 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag fick inte riktigt svar på min fråga om hur justitieministern i sådana fall anser att den utvärderingen ser ut.

Om man läser i den handlingsplan som finns ser man att ett av ledorden är "effektivitet". Det står också att vi ska ha ett nytt domstolsväsende som har ett medborgarperspektiv. Då blir min följdfråga: Vad är det som gör att justitieministern anser att de mindre tingsrätterna – i mitt fall Hallsbergs tingsrätt – inte har en effektivitet och ett medborgarperspek-

tiv? Är det inte också väldigt viktigt att lägga till någonting mer, nämligen tillgänglighet för medborgarna?

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Information från
regeringen*

Anf. 154 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Ett av de krav som medborgarna ställer gäller naturligtvis tillgängligheten. Men det är många fler krav som medborgarna ställer på den dömande verksamheten. Inte så sällan har vi en debatt här i riksdagen om att man tycker att det brister i kunskap i hela rättsväsendet. Det gäller t.ex. misshandlade kvinnors situation. Det gäller vad barn råkar ut för när de blir sexuellt utnyttjade och vilka hänsyn man bör ta i samband med brottsutredningar och även i domstolarnas verksamhet. Vi har en utveckling av ekonomisk brottslighet av en mer omfattande och komplex art än någonsin tidigare. Vi har grov organiserad brottslighet av olika slag.

Det krävs väldigt mycket av ingående kunskap på ett oerhört brett område. Jag bedömer det inte som möjligt att en och samma person kan uppfylla de krav som medborgarna ställer på särskild kompetens i alla dessa olika och varierande frågor. Det krävs att en domstol har tillgång till olika kompetenser, och det kräver att det är en större domstol med flera domare.

Anf. 155 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Den mångåriga diskussionen om hur den framtida domstolsorganisationen ska se ut har väckt och väcker stor oro, speciellt bland tingsrätterna ute i landet. Man vill inte att den egna tingsrätten ska samverka eller läggas ned.

Hur lång tid gäller den här handlingsplanen, som nu läggs fram för riksdagen? Är det här bara en första etapp av sammanslagningar och samlokaliseringar i domkretsar? Kommer det med kort varsel att komma sådana här handlingsplaner kontinuerligt, eller kan de övriga tingsrätterna nu pusta ut ett tag?

Anf. 156 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! I handlingsplanen redovisas de förändringar som redan är genomförda. Där redovisas de förslag till förändringar som regeringen kommer att ta ställning till, och där redovisas också de olika arbeten som pågår på olika håll i landet när det gäller att överväga förändringar av domstolens organisation.

Jag skulle inte utesluta att det kan finnas domstolar som ännu inte har påbörjat något arbete men som funderar på det. Jag tror att det är fel att uttrycka det så att någon pustar ut. Jag tror tvärtom att man samlar sig på många ställen och funderar över sin framtid och hur man bäst ska uppfylla medborgarnas krav på en bra dömande verksamhet. Jag utesluter inte att det kan påbörjas ytterligare arbete någonstans som jag ännu inte känner till.

Anf. 157 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Är det då Domstolsverket som kommer att åka runt till övriga domstolar för att initiera ett sådant arbete? Jag har svårt att tolka om detta ska komma från domstolarna själva. Det kan ju också vara så att

de känner en press på sig, att de måste göra något till följd av att andra har gjort det.

Anf. 158 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag utgår från att det här är en naturlig del i den dialog som Domstolsverket har med cheferna för alla våra domstolar i samband med att man diskuterar behovet av resurser och gör fördelningen av dem. Jag utgår från att man i det sammanhanget också diskuterar frågor som har att göra med resursbehovet, hur det bäst kan tillgodoses och hur förändringar kan göras inom domstolen när det gäller t.ex. beredningsorganisationen. Vi var tidigare inne på frågan om hur man utnyttjar personalen och vilken personalsammansättning som behövs.

Jag utgår från att detta är en naturlig del i den här dialogen. Det gäller det som tas upp både från domstolens sida och från Domstolsverkets sida.

Anf. 159 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Av den handlingsplan som vi har fått kan man konstatera att flera av de farhågor som många hade väldigt länge om att många små tingsrätter skulle försvinna har blivit besannade. Det är kanske inte så mycket att säga om det i ett läge när väldigt många uppgifter successivt, inte minst det senaste året i och med det som vi har beslutat om, har lyfts bort från tingsrätterna. Därmed försvinner ju ett underlag för att man ska kunna hålla en god personalstyrka.

Men det är intressant att se att man rullar tillbaka väsentliga samhällsfunktioner från små orter samtidigt som man på annat håll, bl.a. från den här kammaren, driver en politik som innebär att man försöker göra allt för att få människor att stanna kvar på de här orterna.

Min fråga kommer mest att handla om rekryteringen av domare och hur den mer praktiskt ska gå till. Det råder ju en skriande brist. Det är intressant att se vilket tryck det är på notarieplatserna runt om hos våra domstolar medan det efter ett tag visar sig att väldigt många lämnar domstolväsendet beroende på att de inte tycker att det riktigt ger det som de förväntar sig. Framför allt finns det mycket mer spännande och mera utvecklande uppgifter på annat håll.

Om jag skulle kunna få en konkretisering i det här avseendet vore jag tacksam.

Avslutningsvis vill jag berömma justitieministern för viljan att göra någonting åt problemet på nämndemannasidan. Där är det ju väldigt stereotypiskt på ett sätt som är allvarligt ur rättssäkerhetssynpunkt. Jag ser fram emot denna utredning.

Anf. 160 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Man har gjort försöksverksamheter och överväganden av olika slag hos domstolarna. Med de lösningar som man har funnit bedömer jag att det är betydligt färre domstolar som på det här viset försvinner och går upp i en större domstol tillsammans med någon annan. De lösningar som föreslås från många håll innebär att domstolen blir kvar, men man säkerställer målunderlaget genom att domstolen ingår i en större domkrets. Jag tror därför att Johan Pehrson kan se positivt på de

förslag som finns redovisade i handlingsplanen i förhållande till t.ex. de förslag som den tidigare domstolsutredningen var inne på.

När det gäller uppgifter som har tagits bort och renodlingen av domstolarna vill jag understryka, vilket jag har haft anledning att göra ett antal gånger nu, att det inte påverkar behovet av domare. De uppgifter som flyttas bort från domstolarna är just sådana uppgifter som inte kräver domarkompetens.

När det gäller rekryteringen av domare vill jag inte säga att vi har någon skriande brist på domare. Så är verkligen inte situationen. Domaryrket är fortfarande ett attraktivt yrke, men resonemanget i handlingsplanen går ut på att säkerställa att den attraktionskraften även kan bibehållas i framtiden när förutsättningarna på olika sätt förändras. Det är riktigt att det finns ett tryck på notarieplatser. Vi ser alltså inte heller någon flykt från notarietjänstgöring i domstol, utan efterfrågan är stor. Och jag bedömer att behovet av notaries i framtiden är minst lika stort som i dag, kanske större.

Anf. 161 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Jag skulle vilja veta mer konkret hur den breda rekryteringen ska främjas. Vad har man tänkt sig? Ska det vara riktade kampanjer, ska man delta i mässor, eller vad kan det vara?

Anf. 162 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag tror inte att det är via kampanjer som man rekryterar goda domare. Jag tror däremot att man kan göra det genom att göra domaryrket attraktivt och domstolsverksamheten attraktiv för de riktigt duktiga juristerna. Det handlar om att man efter en karriär som advokat eller jurist i näringslivet ska ha en möjlighet att utnyttja sin mycket speciella kompetens och erfarenhet även i den dömande verksamheten, och det handlar om att det finns en domstolsorganisation som är beredd att ta emot en sådan person med denna speciella kompetens. Det tror jag skapar förutsättningar för en bredare rekrytering. De förutsättningarna finns inte på samma sätt i dag, och inga kampanjer i världen, tror jag, skulle kunna göra någonting åt det.

Anf. 163 YVONNE OSCARSSON (v):

Fru talman! Jag vill också tacka för skrivelsen.

Jag har en fråga som rör Ljusdals tingsrätt. Det beror på att jag bor i Ljusdal.

Det är inte lätt för en ort och det är inte lätt att som politiker leva på en ort när man lägger ned institutioner av vilket slag de än är. Det är alltid motstånd. Människor som lever och verkar i bygden blir rädda och tror att det handlar om ortens överlevnad, vilket det i en del fall kanske gör.

I Ljusdal har det varit en mångårig och smärtsam process. Den har pågått ända sedan 70-talet, och man har pratat om att det måste hända något med Ljusdals tingsrätt.

Jag och Vänsterpartiet stöder tanken att Ljusdals tingsrätt är för liten för att man ska kunna bibehålla rättssäkerheten för människorna i Ljusdals kommun och även för att man ska kunna bibehålla kompetensen hos

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Information från
regeringen*

de människor som arbetar där. Det är inte roligt att vara politiker i Ljusdal och säga så och det är inte enkelt. Men det är rätt och det är riktigt.

Domstolsverket föreslog att man skulle slå samman Ljusdals tingsrätt med Bollnäs tingsrätt. Såvitt jag förstår handlade det framför allt om att det var halvvägs till häktet i Gävle och att kommunikationerna mellan Ljusdal och Bollnäs är rätt goda. Därför frågar jag: Vad är huvudargumenten för att man nu från regeringens sida väljer att slå samman Ljusdals tingsrätt med Hudiksvalls?

Anf. 164 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! När det gäller Ljusdals tingsrätt har det som sagt varit rätt en ganska stor enighet om att det inte är möjligt att ha en självständig domstolsverksamhet i Ljusdal, som i dag har en halv domartjänst. Därför har många varit engagerade i att diskutera vilken lösning som är den bästa.

Det har varit lite fram och tillbaka med förslagen. Domstolsverket ändrade sig vid någon tidpunkt.

Vi har berett det här ärendet mycket noggrant och remissbehandlat det med alla berörda. Genom uttolkningen av de remissvaren kom regeringen fram till att det bästa ändå var att Ljusdal fördes till Hudiksvall.

Jag kan inte mer exakt i detalj ange de olika argument som fanns, men de framgår av remissunderlaget som finns på departementet.

Anf. 165 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Justitieministern sade att alltför små tingsrätter inte klarar sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt och att det krävs rimliga avstånd. Jag kan inse att det kan finnas problem med sårbarhet och med att man inte kan ha en total kompetens om det inte är så många domare. Men det finns också exempel på, som justitieministern har pekat på, att man kan ha gemensamma domkretsar, att man kan öka samverkan, och att man på det sättet kan bibehålla den dömande verksamheten lokalt.

I Dalarna, som är ett stort geografiskt län, har vi fem tingsrätter. För min del kan jag säga, och jag tror att det är en ganska allmän uppfattning, att vi är måna om att åtminstone ha den dömande verksamheten kvar där. Då är min fråga: Kan justitieministern utveckla något vad hon menar med rimliga avstånd?

Det pågår en enmansutredning vad gäller Dalarna som ska vara klar den 31 maj. Kan justitieministern säga något om när det kan komma beslut? Jag utgår då från att utredningen presenteras den 31 maj.

Slutligen får jag ofta frågan på hemmaplan: Varför får inte ni i riksdagen, som riksdagsledamöter, trycka på knappen och fatta beslut när det gäller att eventuellt avveckla olika tingsrätter? Jag tycker att det är intressant att få vidarebefordra den frågan.

Anf. 166 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det pågår alltså ett arbete när det gäller att överväga hur domstolsorganisationen bör se ut i Dalarna. Det är helt riktigt att det under våren kommer ett förslag från en arbetsgrupp där domstolarna har varit involverade. Den har letts av en hovrättslagman.

Vad som är rimligt avstånd under de förhållanden som råder i Dalarna hoppas jag att man kommer fram till i det här arbetet. Man kanske

hittar något slags enighet kring vad som är de lämpligaste avvägningarna när det gäller motstridiga intressen av olika slag.

Jag avstår från att ha någon som helst uppfattning i dag om Dalarna och hur organisationen bör se ut där.

Däremot hoppas jag att ärendet kan vara moget för något beslut under hösten. Det beror också lite grann på hur förslaget som så småningom kommer ser ut.

När det gäller frågan om beslutsformerna är det på det sättet, som jag tidigare redogjort för, att det ligger inom regeringens uppdrag att fatta beslut om domkretsindelningar och tingsrätterna.

Anf. 167 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Låt mig liksom många andra instämma i det positiva i delar av skrivelsen. Borta är det mesta av de förlamande besparingar som tidigare låg över hela diskussionen om reformeringen av det svenska rättsväsendet. Det mörka 200-miljonersmolnet är borta, om man får uttrycka det så. Det är bra. Det innebär definitivt att många som är engagerade i förändringen av domstolsväsendet kommer att uppleva detta som mycket positivt.

Det är också bra att kompetensutvecklingen markeras, att man ska få möjlighet att rekrytera de duktigaste juristerna till den viktiga domarbanan.

Det är dessutom viktigt att man pekar på värdet och vikten av notariatstitutet, notarieutbildningen och notarieverksamheten.

Jag tycker också att det är viktigt att man markerar nämndemännens särskilda roll i det svenska rättsväsendet.

Sedan kommer vi fram till det centrala, eftersom man allmänt håller fram betydelsen av dömandet i den första instansen, nämligen hur tingsrätterna ska organiseras framöver. Där finns i princip ett resonemang som går ut på att ett större befolkningsunderlag, målunderlag, behövs och därför behövs det större domsagor.

I södra Sverige pläderar man för att slå samman tingsrätter. Där det är lite glesare säger man att det i den nya domkretsen kan finnas flera domstolar, där det antingen kan vara dömande verksamhet vid två eller tre eller vid någon och vid speciella tillfällen vid andra.

Min fråga till justitieministern blir då, eftersom södra Sverige är tämligen tätbefolkat: Innebär det att vi i den här processen framöver kommer att se väldigt många förslag om sammanslagningar av tingsrätter, eftersom det är logiken i det resonemanget?

Får jag också passa på att göra en liten lokal vinkling av frågan. I ett pressmeddelande från det socialdemokratiska riksdagskansliet går man ut och talar om att Ljungby tingsrätt är räddad. Jag vet inte om det gäller flera tingsrätter. Från vad? Vem är det som har utövat hotet? Om jag var polemiskt lagd kunde jag anta att det var justitieministern som hade utövat hotet. Men jag är inte polemiskt lagd i dag.

Anf. 168 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag kanske måste erinra om hur den ekonomiska situationen var mot bakgrund av formuleringen ”förlamande besparingar”.

Domstolsväsendet hade t.o.m. förra året ett överskott i sina ekonomiska resurser. Redan i förra årets budget beslutade riksdagen att tillföra

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Information från
regeringen*

domstolarna 200 miljoner kronor. Jag tror egentligen inte att frågan om tillgång till medel har varit problemet. Snarare har problemet varit att kravet på att förändra verksamheten så att den anpassar sig till en god resursanvändning har känts lite ovant och svårt på sina håll.

Att domstolarna tillförs nya resurser innebär inte, vill jag därför passa på att understryka, att kravet på en god resursanvändning inte kvarstår. Det är en av utgångspunkterna i reformarbetet. Det måste vara rimligt i varje verksamhet att man utgår från att de pengar som anslås ska användas på ett så klokt och bra sätt som möjligt. Men jag hoppas att ingen upplever det som ett svart moln, utan som ett naturligt krav.

När det gäller vilka sammanslagningar man kan göra i södra eller norra Sverige har det naturligtvis betydelse hur geografien och demografien ser ut. Det råder inget tvivel om att det är tätt mellan domstolarna på sina håll i södra Sverige. I det arbete som pågår har vi valt att inte försöka fastlägga några principer som ska gälla rakt över, utan vi har gjort det möjligt att regionalt och lokalt ta hänsyn till förhållanden av olika slag i sammanhanget.

En vägledande bild kan vara att se på vad som händer i Blekinge, där det finns fyra tingsrätter. Där är förslaget att slå samman dem till en tingsrätt och behålla tingsrättsverksamheten i två av orterna. Men det är Blekinge. Det ser annorlunda ut i Skåne, och det ser annorlunda ut i Småland.

Anf. 169 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Jag kunde först få bekräftat att justitieministern *inte* ville bekräfta att Ljungby var räddad. Jag hade inte heller väntat att hon skulle svara. Det kanske kan vara en vägledning till de många ledamöter ute i landet som anser att tingsrätter här och där är räddade.

Det vore mig främmande att uppfatta mera resurser som ett argument för att inte hushålla väl. Det är mot de smäländska principer jag står för. Domstolsverkets styrelse – där jag sitter, och vi lyckades få en reell höjning av äskandena – vill också markera att de pengar som behövs ska användas väl. Jag ser inget motsatsförhållande. Det finns så många angelägna frågor, inte minst när det gäller resurser till domstolsväsendet, kompetensutveckling, IT-stöd osv. Det finns många goda områden att placera pengarna och investera för framtiden.

Jag förstår också av justitieministerns svar att det finns en överhängande risk i södra Sverige att vi får se ett betydande antal nedläggningar av tingsrätter.

Anf. 170 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det gläder mig att höra Anders Högmarks resonemang kring behovet av en god resursanvändning. Jag har förtroende för Domstolsverkets styrelse när det gäller att se till att arbetet förs vidare, att se till att de domstolar som behöver nya resurser också får det och att rationaliseringar genomförs i de domstolar där det är möjligt. Det är naturligtvis så det måste gå till. Jag delar helt Anders Högmarks uppfattning. Den är helt i överensstämmelse med de förslag som regeringen har lagt fram i budgetpropositionen, dvs. att de nya medel som tillförs domstolsväsendet ska användas för att utveckla verksamheten, bl.a. kompetensutveckling, investeringar i teknik och annat.

Jag måste tillstå att jag inte förstår resonemanget om vem som är hotad och vem som är räddad. I handlingsplanen redogörs för de beslut som tidigare är fattade, vilka förslag som finns, vad regeringen föreslår att göra och vilket arbete som pågår. Några ställningstaganden vid sidan om detta av annat slag finns naturligtvis inte.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Information från
regeringen*

Anf. 171 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag tycker att det är intressant att det blir förändringar inom domstolsväsendet, framför allt när det gäller utvecklingen av domstolsväsendet. Det finns mycket att göra. Jag tror att det finns en hel del att göra med ledningsorganisation, effektiv personalpolitik, arbetsmiljöfrågor. De är viktiga instrument i att effektivisera organisationerna.

Chefen har en oerhört viktig roll i näringslivet men även i domstolsväsendet. I domarrollen ingår att man är oavsättlig. Det är bra när det gäller den dömande verksamheten. Men många domare har också personal- och chefsansvar. Där blir man också oavsättlig. Hur ser justitieministern på de två rollerna i en där båda blir oavsättliga? Finns det något att göra på det området?

Anf. 172 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Frågor som har att göra med ledningen av domstolarna, personalfrågor, administrativt ansvar och sådant, har naturligtvis ökat i betydelse med den utveckling som har funnits. I varje verksamhet ställs krav på den som har chefsansvaret att verka för en utveckling av verksamheten och ta ansvar för de olika delar som arbetsgivarrollen innebär. Domstolarna är inget undantag från detta.

Det är en något ovan situation att diskutera den högste domaren i en domstol utifrån ett perspektiv att han också har ett ledningsansvar för domstolen. Men jag tror att det finns en större öppenhet och förståelse för behovet av att diskutera detta. Det var också bakgrunden till att det tillsattes en särskild utredning som har till uppgift att bl.a. se över frågan om domstolscheferna, deras uppgifter och roll. Jag förväntar mig förslag från utredningen under hösten.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Föredrogs

socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU9
Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (skr. 1999/2000:21).

Anf. 173 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! SoU9 är ett mycket omfattande motionsbetänkande, och jag avser inte att gå in i detaljer utan hålla mig till det jag tycker är mer övergripande väsentligt för sjukvården.

Få verksamheter, fru talman, är så fascinerande och mångfasetterad som sjukvården. Den betyder mycket för människors känsla av trygghet. Framtiden för sjukvården ter sig också oerhört dynamisk och expansiv.

Demografiska förändringar medför större efterfrågan, och den vetenskaplig-tekniska utvecklingen tycks ge oanade möjligheter. Svensk sjukvård har en mycket högutbildad och kompetent personal. Vi brukar traditionellt ligga långt framme i forskningen. I världen ser man bara stigande efterfrågan och enorma utvecklingsmöjligheter för den som kan och vill. Sjukvårdssektorn är just nu den snabbast växande delen av världsekonomin, och investeringsbehoven är enorma. Detta är fakta som borde ge en bransch full av optimism. Uppenbarligen kan hälso- och sjukvården bli en blomstrande framtidsbransch om man tar till vara dessa nya möjligheter.

Fru talman! Sjukvården borde med tanke på detta perspektiv, dessa enorma möjligheter, sjuda av glädje och framtidstro. Men så är det inte. I stället möts man av uppgivenhet. Man vill byta jobb och flytta. Verksamheten kännetecknas av ransoneringar och köer i stället för förnyelseglädje. Detta är problem typiska för en planekonomi.

Inom sjukvården, som på så många andra samhällsområden, ligger innovationerna ofta i att det startas nya företag som utvecklar spännande idéer. Ett sätt att förverkliga idéerna är att anställda startar eget. Det försvåras om det finns starka offentliga institutioner som gör anspråk på monopolställning där finansiering och organisation fortfarande har de gamla öststatsekonomierna som förebild. Det är svårt att få till stånd den nyetablering av vård som är ett måste för en nödvändig förnyelse av sjukvården. Om vi ska klara av de ökade krav som utvecklingen kommer att ställa och ta till vara de möjligheter att skapa en välfärdsgenerator som erbjuds, måste vi reformera de stela, ineffektiva system som skapar köer och hindrar sjukvårdspersonalen i deras utveckling.

Mer av den politik som har skapat problemen kan, fru talman, aldrig vara lösningen. Det behövs i stället mångfald och konkurrens. Monopol kostar, inom sjukvården som överallt annars. Ingen hävdar längre att monopol är effektivare än konkurrens, och ingen – utanför den inskräntaste Vänstern – tror i dag att planekonomi är bra på att producera vad det än må vara eller bra på att tillfredsställa behov. Ändock envisas socialdemokraterna med att just sjukvården ska drivas som en planekonomi. Det är i sanning gåtfullt.

Fru talman! De svenska landstingen klarar inte längre av, trots sina goda resurser – ekonomiskt, materiellt och personellt – sin mest elementära uppgift, nämligen att ge människor vård i tid. Det är inte så att man sparar pengar på att låta folk stå i kö – man är bara inhuman. Förutom allt lidande och att alla kostnaderna för själva vårdinsatserna kan bli högre på grund av förvärrade sjukdomstillstånd, finns det andra kostnader förknippade med köerna. Det handlar om produktionsbortfall genom sjukfrånvaro, förtidspensioneringar samt de extra sociala stödinsatser som inte minst pensionärer kan behöva under väntetiden.

Jag tar ett konkret exempel, nämligen kön för operation av gråstarr. I dag står ungefär 35 000 människor i kö för en sådan operation. Den sammanlagda kostnaden för att genomföra dessa operationer skulle enligt Sveriges Pensionärsförbund vara runt 225 miljoner kronor. Bara extra-kostnaderna för att ha människor stående i kö, t.ex. hemtjänst, uppgår enligt SPF till över 100 miljoner. Alltså betalas ca 50 % av kostnaderna för operationerna genom mindre utgifter i annan kassa. Men man klarar

inte resurssamordningen i dagens organisation, och därför får människor lida.

Fru talman! Misshushållning är det ord som kanske bättre än något annat beskriver den sjukvårdspolitik som förts och som fortfarande förs i stora delar av Sverige – misshushållning med mänskliga resurser genom att låta människor stå i kö, misshushållning med personalresurser genom att inte tillräckligt tillvarata personalens kompetens, misshushållning genom att inte våga pröva nya alternativa verksamhetsformer, misshushållning genom att den ena handen inte vet vad den andra gör och slutligen misshushållning genom att inte möjliggöra för sjukvården att utvecklas till en dynamisk framtidsbransch.

Därför får också personalen illa. I frustrationen över att ha ansvar men inte befogenhet att utnyttja sina kunskaper tilltar vantrivseln. Man vill allt oftare hitta en annan arbetsgivare än landstinget, och många har under de senaste åren allvarligt funderat på att sluta. Landstingen får allt svårare att rekrytera ny personal. För socialdemokraterna handlar det här om att lappa, laga och skjuta till lite extrapengar där förfallet är som mest uppenbart.

Men framtidens utmaningar innebär krav på att ekonomiska resurser nyttjas bättre men också på att ny personal kan rekryteras. Det kommer att behöva anställas 15 000–20 000 personer per år under den närmaste tioårsperioden. Många undersökningar visar att ett ökat inslag av privata alternativ inom vård och omsorg är viktiga för att säkra tillgången på personal och för att förbättra den befintliga personalens trivsel och utvecklingsmöjligheter.

Ökad mångfald och konkurrens ger också stora välfärdsvinster, inte bara genom bättre tillgänglighet och ökad kvalitet utan också därför att resurser frigörs genom ett bättre resursutnyttjande och kan, att döma av många genomförda studier, ge mer och bättre vård motsvarande kanske ytterligare 20 miljarder kronor – pengar som i dag inte kommer till bruk inom vården. Vem kan försvara att för samma vård, med samma kvalitet, kan det skilja med 40 % i kostnader? Om konkurrens förelåg och om, som i annan verksamhet, *benchmarking* tillämpades skulle sådant vara omöjligt.

Fru talman! När man säger att svensk sjukvård är kostnadseffektiv glömmar man att den i dag har till synes låga kostnader, huvudsakligen genom att landstingsmonopolet har drivit fram en ”proletarisering” av sjukvårdspersonalen.

I förslaget om en nationell handlingsplan ligger en i grunden planekonomisk tanke om politikernas makt och möjligheter som är djupt verklighetsfrämmande. All forskning och alla nya rön växer fram i en global miljö där nationella planer har föga betydelse. I stället krävs öppenhet och flexibilitet så att nya impulser snabbt kan omsättas i praktiska åtgärder ute i sjukvårdens verklighet. Det underlättas av en mångfald av oberoende aktörer.

Vad svensk sjukvård behöver är en flexibel organisation, snarare än en hierarkisk struktur med ett politikerråd i toppen som vore det 60- och 70-talens östsstater som vi ska efterlikna.

Vård och omsorg står inför en revolution när det gäller läkemedel, teknik, ledarskap och personalutveckling. Det värsta som kan hända vården är om man nu lyckas cementera en illa fungerande sjukvårds-

Prot.

1999/2000:101

27 april

Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

struktur. Tyvärr måste man konstatera att landsting och kommuner hittills nästan aldrig har gått före för att förnya verksamhet. Socialdemokraterna vill ju inte bara förbjuda vindst drivande akutsjukhus, utan de har också alltid hindrat privata etableringar inom alla delar av vården.

Fru talman! Att få vård av god kvalitet, när man behöver den, är en fundamental rättighet i ett välfärdssamhälle. Det är därför som vi föreslår att alla medborgare ska omfattas av en obligatorisk hälsoförsäkring. Inom ramen för den hälsoförsäkring som vi föreslår skulle det nuvarande landstingsmonopolet brytas upp, till förmån för en mångfald av vårdgivare. Ett kraftigt ökat utrymme för privata alternativ till den offentliga vården skulle på det sättet skapas.

Med en obligatorisk hälsoförsäkring kan de offentliga resurserna utnyttjas bättre eftersom avvägningar mellan olika åtgärder – läkemedel, rehabilitering, vård, sjukskrivning och förtidspensionering – kan göras i ett helhetsperspektiv. Resurser frigörs för vård. Det skapas drivkrafter för förnyelse, mångfald, kreativitet och ökat inflytande för personalen – drivkrafter som gör att man leder utvecklingen, inte bara följer efter.

Att ersätta dagens föråldrade landstingsmonopol med en modern försäkringslösning är inte gjort i en handvändning. Det finns akuta problem som måste lösas. Vi vill därför omedelbart införa en nationell vårdgaranti som innebär att ingen ska behöva vänta längre än tre månader på operation eller behandling. Klarar inte det egna landstinget av att ge vård inom den tiden ska man kunna få vården utförd hos ett annat landsting eller hos en privat vårdgivare.

Med vårdgarantin synliggör man för landstingen – och för de enskilda sjukhusen – en del av de kostnader som köerna i vården för med sig. Genom att inte ta emot patienter går sjukhusen miste om pengar och uppmuntras att förändra verksamheten så att köer inte uppstår. Resurserna nyttjas bättre. Pengarna följer patienten till den vårdgivare som hon eller han väljer, varför vårdgarantin kan ses som ett första steg mot en obligatorisk hälsoförsäkring.

Likasa är det viktigt att samordningen av samhällets resurser snabbt kommer i gång. FINSAM-modellen bör därför genomföras som ett första steg över hela landet.

Fru talman! Det kommer att bero på oss själva och på de beslut som vi fattar om den svenska sjukvården ska bli en framtidsbransch eller om den ska bli en krisbransch. Framst måste vi för våra egna patienters skull ligga i frontlinjen, vara bäst. Det är spjutspetsen i vårdens utveckling som riskerar att gå förlorad om vi fattar fel beslut. När spjutspetsen försvinner, försvinner också möjligheten för Sverige att vara ett intressant land på den globala sjukvårdskartan.

Konsekvenserna för sysselsättning, näringsutveckling och välfärd blir naturligtvis helt olika beroende på vilken väg man väljer. Vi moderater vill se sjukvården som en viktig del i den nya ekonomin. Vi vill byta perspektiv på sjukvården från kostnad till resursskapande verksamhet – en tillväxtmotor som är högteknologisk, forskningsintensiv och kompetensrik med en välutbildad personal. Vi ser möjligheter där socialdemokraterna bara tycks se svårigheter och problem.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 174 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Hälso- och sjukvården är nog ett av de områden i samhällslivet som diskuteras mest ute bland de många människorna i Sverige och det är egentligen inte konstigt. Hälso- och sjukvården är ju för de flesta en viktig del av samhällets välfärd och trygghet. Det finns en stark tilltro hos folkflertalet till att det svenska sjukvårdssystemet, sett i relation till andra länder, är effektivt och håller god kvalitet. Den tilltron är, menar Vänsterpartiet, än så länge relativt välgrundad.

Samtidigt erfar många människor i sina kontakter med vården att det finns allvarliga problem som måste åtgärdas och som på sikt utgör hot mot målsättningen att ge god vård på lika villkor för hela befolkningen. Problemen utgörs t.ex. av långa väntetider, av överbeläggningar, av underbemannad personal som slits mycket hårt och av återkommande rapporter om en sviktande sjukvårdsekonomi. Dessa tendenser har på många håll i landet börjat växa till mycket stora problem.

90-talet – med kraftig ekonomisk åtstramning, med hög arbetslöshet och med stora nedskärningar – har på många sätt varit en mycket besvärlig tid för många människor. Stora delar av de offentliga välfärdssystemen har också genomgått en ekonomisk och verksamhetsmässig eklut. Sjukvården har under denna tid brottats med stora resursproblem. Den har fått se personalstyrkan kraftigt reduceras, och antalet vårdplatser har dramatiskt minskat; detta samtidigt som stora förändringar genomförts. Så har exempelvis stora reformer genomförts för de äldre, de funktionshindrade och de psykiskt sjuka. Dessa reformer har inneburit viktiga positiva förändringar men genomförandet har också varit förknippat med stora omställningsproblem för många av de berörda människorna. En del problem är ännu inte lösta på ett tillfredsställande sätt.

Samverkan mellan landsting och kommuner inom de aktuella reformområdena fungerar på många håll ännu inte på ett godtagbart sätt. Vi får hoppas att den utredning som nu pågår kring samverkan resulterar i konkreta förslag till förbättringar. Det är mycket viktigt för att vården ska fungera i hela kedjan.

Samtidigt som sjukvården under 90-talet har varit utsatt för hårda effektiviseringskrav och neddragningar har de reella behoven av vård hos befolkningen ökat under senare år, inte minst som en följd av den ökande andelen äldre. Efterfrågan på vård har också ökat till följd av snabbt ökande behandlingsmöjligheter för många symtom. Dessa nya möjligheter är givetvis glädjande men ökar ytterligare kraven på sjukvården.

Med 90-talets utveckling i väl bevarat minne är det naturligt för oss i Vänsterpartiet att aktivt arbeta för att tillföra nödvändiga ökning av resurser till vården framöver. Den vårdmiljard som kommer år 2001 är ett steg i denna riktning och ägnas de viktiga områdena primärvård, äldrevård och psykiatri. Under de tre följande åren faller ytterligare 8 miljarder ut till vården från försvarsuppgörelsen, vilket också bekräftas i vårbudgeten. För Vänsterpartiets del är det självklart att betona att ytterligare medel kan behöva tillföras vården framöver. Behoven och efterfrågan är fortsatt mycket omfattande.

Vänsterpartiet verkar för en sjukvårdspolitik som ska garantera en god vård på lika villkor för hela befolkningen – en rättvis sjukvårdspolitik där prioritet ges åt de svårast sjuka. Vi är fortsatt övertygade om att en sådan rättvis sjukvårdspolitik bäst gagnas av såväl offentlig finansiering

Prot.

1999/2000:101

27 april

Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

som offentlig drift. Vi tror inte att omfattande privatiseringar gagnar en rättvis sjukvårdspolitik, och vi tror att det är av utomordentligt stor vikt att samhället genom demokratiskt valda organ på rätt nivå behåller styrning av och resurstilldelning till sjukvården.

Vi ser i dag alltför tecken på att växande delar av sjukvården förvandlas till en marknad. Det gäller driften av primärvården, det gäller mindre sjukhus och numera också ett stort akutsjukhus – och det finns bud på fler.

Till yttermera visso erfar vi också att marknaden för privata försäkringslösningar på sjukvårdsområdet är stadd i snabb tillväxt. I dag har 115 000 svenskar sådana privata sjukvårdsförsäkringar. Det är ofta stora företag som betalar försäkringarna åt sina anställda. Försäkringsbolagen anger att antalet ökat med 30 % per år de senaste åren. I första hand är försäkringarna kopplade till behandlingar på privatkliniker. På senare tid har planering också skett kring samverkansavtal mellan offentliga sjukhus och privata försäkringsbolag. Gräddfilerna förbereds alltså.

Det finns tydliga kopplingar mellan privat drift och privat finansiering av vården. Vänsterpartiet anser att sjukvården måste tillföras resurser under kommande år för att klara framtidens behov och efterfrågan och dimensioneras så att en rättvis sjukvård kan garanteras. Vi menar att sådana ambitioner bäst gagnas av att vården även framgent är offentligt finansierad och i huvudsak drivs i offentlig regi.

Fru talman! En framsynt hälso- och sjukvårdspolitik tar också sikte på att förhindra sjukdomar och skador bland befolkningen. Ett brett förebyggande hälsoarbete är utomordentligt viktigt, och det enda hållbara sättet att göra besparingar i vården. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot de grupper som uppvisar konsekvent högre ohälsotal. Företagshälsovården behöver förstärkas. De allvarliga tendenser vi i dag ser till s.k. utbrändhet, ökad frekvens av långtidssjukskrivning och tidig utslagning ur arbetslivet måste motverkas.

Kvinnors hälsa är ett område som behöver uppmärksammas mer än vad som sker i dag. Det har sagts förut att mannen ofta är norm när det gäller diskussioner kring hälsoproblem och forskning kring hälsoproblem. De forskningsrapporter kring kvinnors hälsa som ändå görs pekar i många fall på undanskymda aspekter när det gäller kvinnors hälsa och sjukdomar. Det kan man bl.a. utläsa i de rapporter som Yrkesmedicinska enheten vid Stockholms läns landsting tagit fram.

Ibland uppmärksammas upprörande skillnader i hälsförhållanden, såsom det som rapporterades i *Välfärd vid vägska* för några månader sedan. Där redovisades utvecklingen av dödligheten under 90-talet för olika grupper i samhället. Den enda grupp där dödligheten inte gått ned är kvinnor i s.k. okvalificerade arbetaryrken. Alla andra grupper redovisar sjunkande dödlighet. Detta faktum är oacceptabelt, menar vi i Vänsterpartiet.

Vi kan också notera att långtidssjukskrivning och s.k. utbrändhet ofta drabbar kvinnor, inte minst i offentlig sektor. Det finns alltså oacceptabla skillnader mellan mäns och kvinnors hälsosituation till kvinnornas nackdel som måste åtgärdas. Det finns också kunskapsluckor om kvinnors hälsa som måste fyllas.

Fru talman! Carlinge Wisberg ska senare i debatten diskutera den reservation som Vänsterpartiet har lämnat när det gäller utredning av lobotomiverksamheten i Sverige. Jag berör därför inte denna i mitt anförande.

Fru talman! Som jag sade i början av mitt anförande är det viktigt med en nyanserad debatt om hälso- och sjukvården som inbegriper de stora problem som finns och som måste åtgärdas. Men en nyanserad debatt kräver också att de stora kvaliteterna i svensk sjukvård lyfts fram, vilket tyvärr inte alltid görs. Det finns en god grund att bygga vidare på. Den viktigaste grunden är naturligtvis de stora engagerade och kunniga personalgrupperna inom vården. Det är alldeles nödvändigt att deras kunskaper och deras engagemang tas till vara bättre, och att vården genomgår en tydlig demokratisering framöver.

Ännu fler ovanifrån påförda omorganisationer och systemskiften är inte till gagn för att utveckla verksamheten. I stället bör ansvariga politiker och tjänstemän på ett bättre sätt ta till vara nytänkande och initiativ från personalgrupper på det lokala planet.

På samma sätt är det också av avgörande vikt att ytterligare steg tas för att verkligen sätta patienterna i fokus. De är ju på alla sätt de verkliga huvudpersonerna i vården.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 44 i betänkandet SoU9. Vi i Vänsterpartiet står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag inte bifall till dessa.

Anf. 175 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att Rolf Olsson på ett alldeles utmärkt sätt beskriver problemen med köer och med att vården inte klarar sin uppgift.

Han tar också upp förhållandet att antalet privata försäkringslösningar ökar, vilket just är ett tecken på att sjukvården inte förmår svara upp till det som människor som betalt skatt kräver av den. De betalar i stället en gång extra, eller så betalar företag åt dem. Det blir en gräddfil.

Detta kan vi inte förbjuda, men vi moderater tycker att det är onödigt. Det ska inte behöva vara på det sättet, utan sjukvården ska kunna klaras utan sådana lösningar. Det är därför som vi vill få in de krafter som kan effektivisera. Vi vill få bort monopolen och få in mångfald och konkurrens.

Rolf Olssons lösning är att säga att de offentliga monopolen ska fortsätta trots att de visat sig vara ineffektiva överallt. Varför vill inte Rolf Olsson ta till vara de möjligheter som finns till effektiviseringar och förbättringar av sjukvården, så att vi slipper de här sakerna? Då slipper människor stå och köa, och vi får ut mer resurser.

Kan Rolf Olsson möjligen förklara detta genom att ge ett enda exempel där ett offentligt monopol har visat sig effektivare än en marknad med flera konkurrenter, med mångfald i vården och med nya idéer där flera arbetsgivare förekommer? Ge oss ett enda sådant exempel!

Anf. 176 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Vi har bakom oss ett 90-tal som har bestått av exempel-lösa nedskärningar i den offentliga sektorn. Detta har inte minst drabbat sjukvården. Antalet vårdplatser har halverats, och personalstyrkan har skurits ned oerhört. Det är självklart att svensk sjukvård mot den bakgrunden dras med stora problem.

Vi kan också konstatera att när det gäller den svenska andelen av BNP – hur mycket vi satsar – så är siffrorna låga i förhållande till nästan samtliga andra länder. Vi har en mycket effektiv sjukvård, men den behöver mer resurser – det är helt klart så.

När nu svensk ekonomi går bättre är det naturligtvis mycket klok politik att satsa de ökande resurserna på att bygga upp och laga de revor som har skapats i välfärdssystemen. Det gäller inte minst sjukvården.

Jag noterar att moderaterna är konsekventa motståndare till att ge sjukvården dessa behövliga nya resurser. De litar i stället på de fria marknadskrafterna och tror att de kommer att lösa allting. Vi tror inte på den möjligheten.

Anf. 177 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag fick inte precis något svar eller något exempel där monopolen skulle fungera bättre.

I stället är det så, precis som Rolf Olsson säger, att när man har nedskärningar och annat finns det ännu större skäl att försöka effektivisera och ta till vara de resurser man har. Det är ju det som man skulle göra!

Rolf Olsson tar också upp det vanliga argumentet att Sverige inte satsar så mycket på sjukvård om man jämför BNP. Men det beror ju, som jag nämnde förut, huvudsakligen på att vi håller lönerna så låga i Sverige att det ger en låg andel av BNP.

Detta är anledningen till att alltfler tittar på arbete utomlands och vill flytta härifrån – inte för att skaffa kunskap och komma tillbaka, utan helt enkelt därför att här är det icke klimat för att arbeta i vården längre. Detta är förödande på sikt, och vi måste komma åt det.

Då måste det till nya saker. Det hjälper inte att stoppa mer resurser i en organisation som visar att den inte fungerar och som inte kan producera för en krona vård när den får en krona.

På grund av de perversa incitament som finns i strukturen premierar man sämre förhållanden hellre än dem som arbetar bra. Har man långa köer får man mer pengar, för då har man visat att man inte klarar verksamheten. Den som är effektiv och duktig får däremot inte någon belöning. Det är det som vi måste vända på om vi ska kunna nyttja de goda saker som finns i svensk vård, och som Rolf Olsson mycket riktigt tagit upp.

Men vi har inte så lång tid på oss, och därför kan vi inte stå som Rolf Olsson och säga: Här ska vi fortsätta som förut – vi ska bara stoppa in mer pengar i den lilla fungerande organisation som är planekonomisk, och ett rent monopol.

Anf. 178 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Mångfald är inget begrepp som vi i Vänsterpartiet avvisar. Men vi sätter inte likhetstecken mellan mångfald och privatisering, till skillnad från Leif Carlson. Vi anser att vi ska bejaka mångfald. Vi ska framför allt bejaka idéer, kunskaper och engagemang hos de stora personalgrupper som finns ute i sjukvården. Som politiker och beslutsfattare ska vi lyssna mycket mer på idéer och ta till vara idéer om utveckling ute hos personalgrupperna. Det tror vi verkligen behövs.

Jag har hört Leif Carlson prata tidigare när han har gjort jämförelser med öststatsekonomier och planekonomier. Det är naturligtvis en verk-

lighet som jag inte kan ställa upp på eller bejaka. Vi tycker inte att det stämmer med bilden av svensk sjukvård. Vi ska dessutom jobba på att ytterligare öka mångfalden så att personalens idéer kommer fram.

Det hade ju varit möjligt för Moderaterna att göra verklighet av dessa vackra ord i de stora regioner där man nu har det politiska ansvaret. Jag tycker inte att jag märker någonting av detta. Det är i stället så att problemen har förvärrats sedan Moderaterna har kommit till makten i de stora sjukvårdsapparaterna i Västra Götaland, Stockholm och Skåne. Det är långt mellan de uttalade orden från Leif Carlson och verkligheten i de här regionerna, inte minst i Västra Götaland där ekonomin praktiskt taget befinner sig i fritt fall. Det är långt mellan orden.

Anf. 179 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! I går ringde en förtvivlad medelålders kvinna som hette Britt-Marie till mig. Hon var förtidspensionerad på grund av en kronisk sjukdom. Hon hade många bekymmer som hon ville dela med sig av till mig. Bl.a. befann hon sig i en situation där hennes medicinkostnader hade blivit ett inkassoärendet. Hon hade inte haft någon möjlighet att betala den månatliga summa på apoteket som man behöver göra när man har fått medicinen på kredit. Hon klarade sig inte utan de här medicinerna i sin dagliga livsföring. Hon frågade vad hon skulle göra.

När hon hade frågat apotekspersonalen hur hon skulle bete sig och vad hon skulle göra eftersom de här pengarna inte fanns, hade en av farmaceuterna sagt att hon skulle ta kontakt med någon politiker. Då kom hon att tänka på mitt namn.

Jag kan lova er här att Britt-Marie inte hade brytt sig så hemskt mycket om hur hennes problem hade lösts och vem som hade betalat, om det hade varit landstinget eller en sjukförsäkring. För henne var det viktigast att det ordnade sig. På grund av sitt handikapp hade hon många fördyrande omkostnader för att kunna leva ett så normalt liv som möjligt.

När man har suttit och lyssnat på någon i ens egen ålder som berättar om sitt livsöde, känner man att vi har långt kvar innan vi kan säga att alla kan få en god sjukvård på lika villkor, oavsett inkomster.

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att den enskilda människan blir utgångspunkten i en sådan här debatt. Det är väldigt lätt att man diskuterar utifrån organisationsstrukturer eller om det ska vara mångfald eller inte. Eller om man vill ha mångfald men ändå inte vill ha mångfald, som Rolf Olsson gav bevis på här nyss. Jag tycker att det är viktigt att vi inser att trots att vi har en god sjukvård i det här landet, är den inte bra för alla. Om utgångspunkten är att vi vill göra det bättre, tror jag att det finns mycket att göra.

Fru talman! Jag har ofta sagt att om det hade varit så att monopolet hade ordnat så att alla hade fått tillgång till en god hälso- och sjukvård, hade det inte varit några problem. Då hade det förmodligen inte heller kommit upp någon diskussion om alternativa driftsformer. Men på grund av att man inte har kunnat lösa problemen genom åren, har det kommit upp. Vi kristdemokrater hälsar med glädje att det växer fram alternativ. Vi tror att det är bra för kvaliteten.

Vi talar ofta om hälso- och sjukvård, men vi talar väldigt lite om hälsovård. Jag vet inte vad det beror på. Det är kanske inte inne. Men jag tycker ändå att det är viktigt att säga att den förebyggande vården är den

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

allra viktigaste och bästa för alla människor. Att slippa att drabbas av sjukdom måste ju vara det allra bästa ur alla perspektiv.

Tandvården har varit en föregångare när det gäller att arbeta förebyggande. De allra flesta av oss går på kontroll varje eller vartannat år för att se till att vi har en god tandhälsa. Kanske vore det framtidens smarta grepp att vi också vågar oss på att kontrollera vår hälsa innan vi blir sjuka. Men jag tror att man har nedprioriterat den verksamheten på många håll därför att man anser att det finns så jättestora behov. Men jag skulle vilja se den kommun där man inte arbetar förebyggande mot bränder utan bara släcker bränderna när de uppkommer. Det kan inte vara en god och framkomlig väg.

Fru talman! Helhetssynen på människan är en självklarhet för oss kristdemokrater. Vi har kroppsliga, själsliga, andliga och sociala behov. Det är en absolut utgångspunkt. Eftersom allt är kommunicerande kärll i den helheten och hör ihop med oss människor, är det väldigt viktigt att vi ser till att de här kompetenserna finns när vi planerar sjukvården. Det får inte råda brist på dessa.

Jag har förmånen att vara med i den statliga utredningen om vård i livets slutskede. Där vet alla att den s.k. hospistanken utgår från de här fyra behovsdelarna. I framtiden tror jag att hospistanken kommer att genomsyra hela sjukvården, oavsett vilken diagnos man har och i vilket skede man befinner sig. Bl.a. därför har vi kristdemokrater tagit upp frågan om psykologisk kompetens i primärvården. Vi tror att det är en jätteviktig fråga just för att alla människor ska kunna få den här helhetsbedömningen. Om vi ordnar ett team kring alla människor, vet vi också att man kan ge patienten vad den behöver. Ibland är det kanske läkaren som är huvudperson, ibland kanske det är kuratorn som behövs mest och ibland kanske det är psykologen.

Fru talman! Vårdköer har diskuterats mycket här i kammaren. Jag ska inte försöka mig på att räkna ut hur många gånger jag själv har deltagit i den debatten. Men det tycks ändå på något sätt vara ett olösligt problem. Jag kan inte förstå, och jag mäktar inte inse, hur man kan acceptera långa väntetider och långa köer. Alla är förlorare. Det är märkligt att det inte finns något enda annat område i samhället där vi accepterar långa köer mer än när det gäller våra kroppar. Jag blir inte klok på det.

Man diskuterar utifrån olika perspektiv, och det är bra. Men jag tror att problemen ligger i de flaskhalsar vi har. Det är dessa vi måste ta itu med.

Vi kan inte bara hålla på att säga: Ja, men det är naturligt, och det ena med det andra. När vi tittar i backspeglarna ser vi att under de senaste fem sex åren har den totala kösituationen i stort sett varit stabil, om man nu kan säga att det är stabilt. Då skulle det betyda att om landstingen bestämde sig för att göra en engångssatsning skulle man kunna kapa de köerna och sedan gå tillbaka till ursprungsläget. Att detta ska vara så erbjärmligt svårt begriper jag inte.

Jag kan inte heller förstå, och det har vi också beskrivit i en av våra reservationer, att alltfler inom vårdpersonalen verkar arbeta med administrativa uppgifter. Många av de allra duktigaste och mest specialiserade doktorerna arbetar till hälften med administrativa uppgifter, som det kanske t.o.m. finns människor som klarar av bättre därför att de har bättre utbildning.

Man kan också säga att vårdplatserna är ett problem. Det är ett jättestort problem. Ibland är det problem på intensivvårdsavdelningen, ibland kanske det är på kirurgavdelningen. Men det finns också problem när det gäller de som kan skrivas ut från sjukhuset. Det finns de facto ingen nivå att skicka dem till. Då tycker jag att det är ett problem som vi måste hjälpas åt att lösa.

Fru talman! En av reservationerna som kristdemokraterna har handlar om personalen och personalrekryteringen. Nu står vi inför en sommar med oändliga problem på många håll i landet. Det finns inte sjuksköterskor så att det räcker, det finns på sina håll inte undersköterskor så att det räcker och det finns inte läkare så att det räcker. Då måste vi, om vi ska vara ärliga, se till frågan: Vad är det som gör att folk inte söker sig till vården?

Jag tycker att vården borde vara en framtidsbransch. Jag tycker att det vore helt fantastiskt om vi kunde lösa det så att folk kände att vården är attraktiv att arbeta inom. Det, mina vänner, är en väldigt viktig sak inför framtiden. För hur ska det gå om vi ska kunna tro att vi kan ge vård till svårt sjuka människor, om det inte finns personal? Vi kan ju näppeligen sätta en lokförare på en operationsavdelning även om han har vit rock på sig. Vi måste ju se till att det finns ordentligt med personal.

Nu, fru talman, ser jag att tiden har gått så fort att jag bara ska avsluta med att yrka bifall till reservationerna 3 och 21. Självfallet står kristdemokraterna bakom de 21 reservationer som vi är med på i det här betänkandet. Men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till de här två.

Anf. 180 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 4 och 10, men står självfallet även bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Fru talman! Sjukvården saknar sannerligen inte utmaningar. Sjukvården ska klara alltfler äldre med allt större vårdbehov. Personalomsättningen och personalbristen är stor. Det är ett faktum. Behovet av strukturella åtgärder, förnyelsearbete och nya resurser står utom allt tvivel.

Jag och Centerpartiet har arbetat med försvarsuppgörelsen utifrån ett klart och tydligt krav, nämligen att de sammanlagt 8 miljarder som kan sparas i omställningen ska föras över till vården och omsorgen. Medan en del partier valt att mest tala om värdig vård och om resursbehovet till vården och omsorgen har vi centerpartister i den delen tillsammans med regeringen visat handling. Det är jag faktist å Centerpartiets vägnar stolt över.

Jag kan inte förstå det resonemang som bl.a. Leif Carlson för om att man ställer nya strukturella grepp mot nya resurser. Jag menar att det behövs båda delarna.

Vi vill att resurserna ses som ett investeringskapital för att förnya 2000-talets vård- och omsorgsverksamhet. Det ska användas till att förstärka primärvården, psykiatrin och äldres vård och omsorg. Vi har också lyckats få med socialdemokraterna, åtminstone en bit, på att vården och omsorgen behöver mer mångfald. Det är i första hand inte en resursfråga, men den är viktig. Det är en viktig bit i det framtida pusslet.

Liksom tidigare anser vi att vården ska vara gemensamt finansierad. Vi centerpartister är övertygade om att 2000-talets vård och omsorg

Prot.
1999/2000:101
27 april

Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.

måste karakteriseras av många fler utförare än i dag, medan regioners, landstings och kommuners viktiga uppgift är att vara beställare, uppdragsgivare och granskare.

Det finns stora akuta behov av mer vårdinsatser inom just de här områdena. För Centerpartiet räcker det dock inte att bara använda centermiljarderna för att fylla akuta behov. De måste också användas för att åstadkomma förnyelse och bidra till omtänkande så att vården i stort är bättre rustad att möta framtiden. Det handlar bl.a. om hur vi ska formulera målet för hälso- och sjukvården så att dess förebyggande, behandlande och vårdande insatser baseras på ett hälsofrämjande perspektiv.

Det som skett under 1900-talet beträffande den medicinska utvecklingen är enastående. Behandlingsmetoder, läkemedel och diagnostik har sammantaget gett imponerande hälsovinster. Men samtidigt finns det andra utvecklingstendenser som oroar och som urholkar värdet av det som görs. Enligt Riksförsäkringsverket beräknas sjukskrivningarna i år öka med 7 miljarder och uppgå till ca 31 miljarder kronor. Landstingets nettokostnader för primär-, läns- och regionsjukvård låg för 1998 på totalt 97,5 miljarder. Jag menar inte att sjukskrivningarna bara är vårdens problem. Men utvecklingen ställer krav på en tydligare hälsoinriktning även för vården.

Vården måste få större resurser att ta till vara de anställdas stora kompetens. Patienter och anhöriga måste bli mer delaktiga. De anställdas roll måste bli mer rådgivande. Det handlar också om att vården ska vara mer förebyggande och integrera förebyggande i hela vårdkedjan. I vår prioritering av primärvården avser vi också att de nya resurserna ska användas för att hjälpa primärvården att utveckla sin förebyggande kompetens och sin nyckelroll i den delen. Primärvården har ju unika möjligheter att bidra till utjämnande hälsoskillnader. Primärvårdens förmåga att nå alla, men individuellt, är av särskild betydelse. Därför behöver distriktsköterskornas, ja hela primärvårdsteamets strategiska roll i framtidens hälsofrämjande sjukvård särskilt stärkas. Ges primärvården bättre förutsättningar att satsa mer offensivt ökar också möjligheterna radikalt att även långsiktigt klara sin personalförsörjning.

Fru talman! Hälso- och sjukvården ska enligt vår uppfattning finansieras gemensamt via skatter och fördelas rättvist efter behov. Det demokratiska inflytandet över hur gemensamma resurser fördelas är viktigt. Stor vikt bör läggas vid att stärka medborgarens och patientens ställning i vården och omsorgen. För detta krävs mångfald och decentralisering. Det ska finnas utrymme och möjligheter för att privata, offentliga och kooperativa alternativ med olika behandlingsinriktningar och metoder ska få verka. Verksamheten ska i högre grad präglas av lokala förutsättningar, och politikerna ska säkerställa kraven på effektivitet och kvalitet.

Enligt Centerpartiets uppfattning innebär en ökad mångfald bland vårdgivare samt ökad konkurrens möjligheter till välfärdsvinster. Alternativ till de offentliga vårdmonopolen är viktiga för att få resurserna att räckas till mer, för att klara nya krav som ställs på sjukvårdens organisation, för att ge patienter valfrihet och för att ge personal ökade möjligheter att välja arbetsgivare. Vi vill helt enkelt släppa fram och bejaka innovationskraften och entreprenörskapet även inom vården.

Vi i Centerpartiet kommer, vilket jag tidigare framfört, att motsätta oss att statliga pekpinna lägger hinder i vägen för att sjukhus får drivas

utifrån privata vinstintressen. Denna ideologiska lösning som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och, till min förvåning, Miljöpartiet, lider av dränerar i praktiken vården på kapital och investeringar och ökar kraftigt intresset för privata sjukvårdsförsäkringar, vilket vi har hört omtalas i dagens debatt.

Jag tror att Socialdemokraterna agerar för att värna den solidariskt finansierade vården, men lösningarna och signalerna i den här delen gör att effekten faktiskt blir den motsatta. Detta har vi utvecklat i reservation nr 8, och i reservation nr 10 kräver Centerpartiet, med stöd av Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet en översyn av lagstiftningen för olika driftsformer i syfte att få schysta och klara spelregler och samma förutsättningar oavsett driftsform.

Fru talman! Centerpartiet kan inte acceptera att sjukpenningkostnaderna fortsätter att öka. Det räcker inte med nya utredningar. Det krävs kraftfulla åtgärder för minskad sjukfrånvaro, för att människor ska få komma tillbaka till arbetsgemenskapen.

Centerpartiet kommer i morgon att presentera ett paket för minskad sjukfrånvaro med offensiva åtgärder som kan påbörjas redan den 1 januari 2001. Rehabilitering, starkare incitament för arbetsgivare att tänka på personalvården, permanent finansiell samordning och införandet av en ny vårdgaranti är några av de förslag som vi kommer att mer konkret redovisa.

De långa kötiderna leder till försämrad livskvalitet för den enskilde och kostnaden för sjukpenningen ökar. Kraven på en ny vårdgaranti och permanent finansiell samordning återfinns också i reservationerna nr 13 och 19.

Vi vill också påskynda den telemedicinska utvecklingen och användningen. Ett nationellt hälsönät bör utvecklas. Sverige har en högkvalitativ sjukvård, och vi vill medverka till att Sverige blir världsledande även inom telemedicinen. Alla vårdcentraler, äldreboenden, stora och små sjukhus och privatklinikerna bör kunna kommunicera för konsultation och utbildning. Det ger bättre förutsättningar för vård på lika villkor i hela landet. Det ger möjligheter till en decentraliserad vårdstruktur. Detta har vi utvecklat i reservation nr 17.

Fru talman! Vi står inför stora utmaningar. Vi har inget val. Vi måste klara de här utmaningarna. Då måste vi vara beredda på strukturåtgärder och nytänkande och dessutom inse att vården och omsorgen behöver tillföras mer resurser.

Anf. 181 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag missunnar verkligen inte Kenneth Johansson att vara glad över att han har varit med och tillfört pengar till sjukvården. Men tyvärr tror jag att det bara fördröjer de nödvändiga förändringar som behöver göras i sjukvården.

Om man tillför pengar till sjukvården utan att ändra organisationen fördröjer man nödvändiga förändringar. Det är väl känt sedan tidigare, och det påpekades också av HSU att om man tillför nya resurser måste man se till att man inte gör det så att man stoppar upp de nödvändiga förändringarna.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Vi måste fråga oss varför det är så i Sverige att när pengarna är slut i november slutar man operera och begär att få mer pengar. Man får alltså pengar i stället för att ändra sin verksamhet.

Varför opererar svenska kirurger 35 % av sin arbetstid när man på de bästa sjukhusen i världen opererar 90 %? Ett bra genomsnitt ligger på 50–60 %. Varför ska vi acceptera att det för samma behandling med samma kvalitet på sjukhus A kostar 40 % mer än på sjukhus B, och att det blir sjukhus A som får mer resurser eftersom de gör av med så mycket pengar, medan sjukhus B, som gör det 40 % billigare, inte får resurser att utveckla det de är duktiga på?

Det är där det är fel att lägga in pengar. Vi menar att vi först måste se till att vi optimalt utnyttjar de resurser vi har, ser till att vi får konkurrens, får *benchmarking*, och får fram de bästa sätten att arbeta. Sedan får vi se vilka resurser som behöver tillföras vården och på vilket sätt det ska ske. Om vi ser långsiktigt framåt är jag, precis som Kenneth Johansson, övertygad om att det kommer att behövas mer resurser i vården, men de kanske kan genereras av vården själv.

Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I den andra delen av Leif Carlsons replik är vi helt överens. Det krävs ett nytänkande. Det krävs strukturgrepp. Det krävs ett rationaliseringsarbete och ett fortsatt effektiviseringsarbete.

Det krävs att alla hjälps åt för att ge förutsättningar för att vi ska få ut så mycket vård och omsorg som på något vis går för de resurser vi sätter in.

Det jag tycker är trist är att detta ställs emot den verklighet vi möter, den verklighet som vi kan finna i landsting och kommuner.

De senaste veckorna har jag varit ute i ganska många landsting i Sverige och redovisat centermiljarderna, vår överenskommelse och vad det faktiskt kan innebära, inte i lösningar av problem men möjligheter att ta tag i problemen.

En vårdcentralschef på Gotland, för att ta det senaste exemplet, kunde direkt räkna upp vad han skulle kunna göra för 1 miljon kronor – om man teoretiskt sett lade en miljard av dessa 8 till primärvården och delade upp dem i ett genomsnitt på de tusen vårdcentralerna blir det 1 miljon. Han skulle kunna göra ett offensivt arbete inom primärvården, mer offensivt än i dag. Han skulle ha lättare att rekrytera personal, något som han har problem med i dag. Han skulle ha större möjligheter att förbättra insatserna när det gäller vårdplaneringsarbete, där även inbegripet den palliativa vården.

Jag vill påstå att den verklighet jag möter tycker att resurser, tillsammans med förutsättningar för att man ska jobba med förnyelsearbete, är modellen.

Anf. 183 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag är också övertygad om att det är den verklighet som möter Kenneth Johansson. Han möter ju verkligheten i den tvångströja som den arbetar i, i det monopolstväng som gäller.

Jag kan själv, eftersom jag har varit chef för sjukvården rätt länge, tänka mig massor av saker jag skulle ha kunnat göra för en miljon. Det

förstår jag väl. Det är inte det det gäller. Folk längst ute i vården har resursbrist.

Det beror på att man i organisationen har ett sådant svinn av pengar som inte kommer till nyttig verksamhet. Det är det jag försöker påtala. Man ska inte tillföra mer pengar, utan man måste i stället släppa på restriktionerna, skapa mångfald och ge möjlighet att arbeta på annat sätt.

Jag tror att Kenneth Johansson är väl bekant med den Svalanderska undersökningen från 1998 som går igenom i stort sett varje typ av klinik och jämför offentlig vård med privat vård. Där ligger den privata i allt – administration, lokaler, personal, allt man vill – 10–20 % under den offentliga. Varför ska vi inte först ta till vara det, i stället för att konservera den offentliga genom att ge den mer pengar? Det blir ju ännu svårare att göra något åt den.

Det är ju vad vi har gjort under alla år. Vi har höjt skatterna. Det har tillförts mer statsbidrag. Man har inte gjort de nödvändiga förändringarna, utan gått på i samma hjulspår. Den gamla maskinen drar mer och mer bränsle utan att prestera ett dugg mer. Någon gång måste man göra något åt maskinen. Någon gång måste man byta den mot något nytt som fungerar så att vi får ut något för det bränsle vi stoppar i.

Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag upprepar att jag inte tror att något parti har något att invända mot effektivisering och rationalisering och mot arbete för att ge kärnverksamheter i sjukvården de bästa förutsättningarna att verka. Vi har från Centerpartiets sida redovisat ett antal förslag till hur man skapar förutsättningar för detta. Jag tror att vi har en ganska klar samsyn när det gäller t.ex. mångfald, tillgänglighet, framsläppande av alternativa driftsformer, vårdgaranti osv.

Vad sedan gäller resursfrågan påstår jag med de erfarenheter som jag har att det inte är svårare att klara problemen om man är på grön kvist och har möjligheter att få budgeten att gå ihop. Vi har enorma problem runtom i kommuner och landsting, och vi har ett gemensamt ansvar för att ge dessa förutsättningar för att klara sin situation. Det är min bestämda övertygelse att det då behövs ett både-och.

Jag kan vidare ha viss förståelse för att Leif Carlson säger nej till de 8 vårdmiljarderna. Leif Carlson och hans parti har inte jobbat ihop dem, utan det har vi gjort. Jag tycker att vi ska kunna känna lite av stolthet över detta. Det har vi rätt att vara.

Anf. 185 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag kan instämma i en hel del av Kenneth Johanssons synpunkter. Jag håller med honom i hans syn på nödvändigheten av nya resurser till sjukvården. Kenneth Johansson väljer att kalla dem för centermiljarderna, vilket jag tycker är en något vilseledande beteckning med tanke på att det är skattebetalarnas pengar. Bortsett från det är vi överens om satsningar på resurser till sjukvården. Det är intressant att notera åsiktsskillnaderna i förhållande till Moderaterna.

Jag skulle ändå vilja få reda på lite mer om hur de här pengarna ska användas och om den mångfald som Kenneth Johansson var inne på. Ungefär var går gränserna för Centerns del när det gäller privata andelar av sjukvården? Hur ska man stoppa privata monopoltendenser, som vi

Prot.

1999/2000:101

27 april

Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

t.ex. kan se på äldreårdens område här i Stockholmstrakten, där 57 % av äldreården nu är privatiserad? Det folkpartistiska borgarrådet tycker att det kanske har gått lite väl långt. Vilka medel för att stoppa detta vill Centern anvisa?

I andra sammanhang säger man att man inte vill ha några spelregler. Många andra länder har satt upp spelregler för vinstdrivna sjukhus. Jag undrar lite grann varför Kenneth Johansson inte kan se nödvändigheten av sådana. Vi i Vänsterpartiet tycker att sambanden mellan privat drift och privat finansiering är ganska uppenbara.

Jag skulle vilja höra om Kenneth Johansson ser några sådana kopplingar och hur man förhindrar att en stor andel privat drift ger incitament till privat finansiering.

Anf. 186 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill först uttrycka glädje över att delar av det jag har anfört röner uppskattning. Om sedan beteckningen centermiljarder är vilseledande må det så vara. Jag vill genom att använda det uttrycket ge ett tydligt och klart besked: Det är vi som har gjort detta tillsammans med regeringen. Vi har ställt krav och ordnat fram 8 friska miljarder till vården.

Vad sedan gäller frågan om gränser och vår syn på mångfald och tillgänglighet vill jag säga att vi vill ha en solidarisk och rättvis finansiering. Vi menar att behovet måste vara avgörande. Vi tycker att man ska bejaka alternativa driftsformer, privata och kooperativa, och även vård som drivs av ideella föreningar och organisationer.

Vi har mycket stor respekt för att det måste vara sjukvårdshuvudmännen – landsting, regioner och kommuner – som ska bedöma om man vill göra en entreprenad eller inte. Jag tycker att begreppet ”privatisering” egentligen är felaktigt. Det handlar här enligt den modell som vi förespråkar om att man via avtal gör en entreprenad. Man handlar helt enkelt upp utifrån kvalitetsaspekter som fastställs i demokratisk ordning. Den kommunala självstyrelsen är alltså viktig.

Självklart måste vi, Rolf Olsson, ha klara spelregler – det har vi hela tiden uttryckt – för att det ska vara schyst mellan de olika vårdentreprenörerna. Det är också därför som vi har lagt fram ett förslag som just handlar om en översyn av spelregler. Jag befarar att Rolf Olsson är beredd att rösta nej till det.

Anf. 187 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag lyssnade på Kenneth Johanssons inlägg när vi för några månader sedan förde debatten om spelregler med socialministern närvarande. Jag uppfattade då inte någon öppenhet från Kenneth Johansson när det gäller spelregler för sjukhus. Jag har inte heller fått något svar på om han ser några samband mellan den höjda graden av privat finansiering och privat drift. Finns det incitament för att en ökad privat drift underlättar privat finansiering, som jag angav i mitt anförande? Ser Kenneth Johansson sådana samband, och hur ska en sådan utveckling förhindras?

Anf. 188 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Vi har klargjort att det behövs spelregler för att det ska vara schyst och rättvist mellan olika vårdentreprenörer och vårdgivare. Som jag sade kräver vi i reservation nr 10 en översyn av lagstiftningen om olika driftsformer i syfte att få schysta och klara spelregler och samma förutsättningar oavsett driftsform. Detta skriver vi klart och tydligt, och det har Rolf Olsson, Vänsterpartiet, inte ställt sig bakom i socialutskottet. Det finns en chans att vi får en översyn, så att alla som jobbar på vårdarenan följer samma spelregler och riktlinjer. Då kan vi tala om att vi har skapat en rättvis plattform att stå på.

När det sedan gäller privata sjukförsäkringar är det alldeles klart att de ökar mer ju mer man läser möjligheterna att få in finansiell styrka från bl.a. den privata sidan. Även andra parter är intresserade av att satsa på vården. Om denna är solidariskt finansierad och demokratiskt styrd är det med förlov sagt inte särskilt klokt att avhända sig sådana satsningar.

Jag tror att enda sättet att återvinna patienternas förtroende är att tillföra sjukvården resurser, inte att beröva den resurser, vilket alltför mycket av nejsägande leder till.

(forts. 10 §)

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.58 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

9 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

MJU15 Förstärkt strålskydd, m.m.

Mom. 3 (laserpennor)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

240 för utskottet

51 för res. 1

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 66 m, 38 kd, 17 c, 11 fp

För res. 1: 37 v, 1 fp, 13 mp

Frånvarande: 23 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Prot.
1999/2000:101
27 april

Mom. 5 (MOX-bränsle)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

277 för utskottet

14 för res. 2

1 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 65 m, 35 v, 37 kd, 17 c, 12 fp

För res. 2: 1 v, 13 mp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 20 s, 17 m, 6 v, 5 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU22 Riksdagens revisorers årsredovisning för 1999

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU11 Migration och asylpolitik

Mom. 1 (migrationspolitikens inriktning)

Utskottets hemställan med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 1 (v)

Votering:

245 för utskottet

37 för res. 1

11 avstod

56 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 66 m, 38 kd, 17 c, 12 fp, 1 mp

För res. 1: 37 v

Avstod: 11 mp

Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 4 mp

Mom. 4 (EU och asyl)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

181 för utskottet

50 för res. 6

63 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 111 s, 66 m, 2 kd, 1 c, 1 fp
För res. 6: 37 v, 13 mp
Avstod: 36 kd, 16 c, 11 fp
Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Prot.
1999/2000:101
27 april

Mom. 5 (Dublinkonventionen)

1. utskottet
2. res. 9 (v)

Votering:

244 för utskottet

50 för res. 9

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 66 m, 38 kd, 17 c, 12 fp

För res. 9: 37 v, 13 mp

Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Mom. 9 (human svensk flyktingpolitik)

1. utskottet
2. res. 15 (fp, kd, mp)

Votering:

196 för utskottet

63 för res. 15

33 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 66 m, 3 v, 17 c

För res. 15: 38 kd, 12 fp, 13 mp

Avstod: 33 v

Frånvarande: 21 s, 16 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Mom. 12 (förföljelse på grund av kön eller homosexualitet)

1. utskottet
2. res. 17 (fp, v, mp)

Votering:

229 för utskottet

64 för res. 17

1 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 66 m, 38 kd, 14 c

För res. 17: 37 v, 2 c, 12 fp, 13 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Prot.
1999/2000:101
27 april

Mom. 14 (anhöriginvandring)

1. utskottet
2. res. 18 (fp, kd, mp)

Votering:

230 för utskottet

63 för res. 18

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 66 m, 36 v, 17 c

För res. 18: 38 kd, 12 fp, 13 mp

Frånvarande: 20 s, 16 m, 7 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Mom. 17 (arbetskraftsinvandringen)

1. utskottet

2. res. 19 (m)

Votering:

195 för utskottet

65 för res. 19

34 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 1 m, 4 v, 38 kd, 17 c, 11 fp, 13 mp

För res. 19: 65 m

Avstod: 33 v, 1 fp

Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Mom. 22 (utvisning till Iran)

1. utskottet

2. res. 22 (fp, v, kd, c, mp)

Votering:

177 för utskottet

117 för res. 22

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 66 m

För res. 22: 37 v, 38 kd, 17 c, 12 fp, 13 mp

Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Mom. 25 (asylprocessen)

1. utskottet

2. res. 24 (fp, kd, mp)

Votering:

179 för utskottet

113 för res. 24

2 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 111 s, 66 m, 2 c
För res. 24: 35 v, 38 kd, 15 c, 12 fp, 13 mp
Avstod: 2 v
Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Prot.
1999/2000:101
27 april

Mom. 29 (barnkonventionen)

1. utskottet
2. res. 28 (fp, kd, c, mp)

Votering:

176 för utskottet

116 för res. 28

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 65 m

För res. 28: 37 v, 38 kd, 17 c, 12 fp, 12 mp

Frånvarande: 20 s, 17 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 4 mp

Mom. 31 (återvändning och återvändande)

1. utskottet
2. res. 30 (mp)

Votering:

281 för utskottet

13 för res. 30

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 66 m, 37 v, 38 kd, 17 c, 12 fp

För res. 30: 13 mp

Frånvarande: 20 s, 16 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 5 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

10 § (forts. från 8 §) **Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.** (forts. SoU9)

Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

Anf. 189 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Inom svensk sjukvård finns ett stort vårdkunnande. Läkemedels- och medicinteknikbolag kan mycket väl bli framtidens viktigaste industrigren. Svensk sjukvård har en stor potential att bli en viktig exportprodukt om den ges rätt förutsättningar.

Det behövs en ny frihetstid inom vårdområdet.

De vårdanställda måste få bli mer än en prick i schemat. Det är dags att höja statusen och självförtroendet hos de vårdanställda. Makten måste decentraliseras, och möjligheterna att knoppa av och öppna eget måste vara goda. Detta är inte minst viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv, eftersom vården fortfarande domineras av kvinnor.

Patientens inflytande ökar om det finns fler vårdgivare att välja mellan. Som patienter har vi mycket att vinna på att service, lyhördhet och

god vårdkvalitet uppmuntras. Fler idéer och fler vårdgivare ger skattebetalarna bättre valuta för skattepengarna. Vi har inte råd att slösa med skattebetalarnas pengar.

Det är angeläget att nu ta ytterligare resoluta steg mot moderna verksamhetsformer. Personalens vardag måste bli mer meningsfull genom kortare beslutsvägar. I dessa dagar kan man travestera filmtiteln *Släpp fångarne loss, det är vår* och i stället säga: Släpp personalen loss, det är vård.

I våra reservationer tar vi upp flera områden som måste åtgärdas för att en förnyelse av vården ska bli möjlig. Till den hör etableringsfrihet inte enbart för läkare och sjukgymnaster utan även för t.ex. barnmorskor och sjuksköterskor. Det handlar också om att avtalen mellan sjukvårdshuvudmännen och vårdgivarna ska bygga på principen om lika villkor oavsett driftsform. Det är också avtal om kvalitetskrav m.m. som måste definieras. Offentlig insyn måste vara möjlig oavsett driftsform, och det ska finnas en medicinsk behandlingsplan och en omvårdnadsplan m.m. Det kan man kalla en kvalitetsgaranti.

Ett sätt att uppnå det kan vara att förlägga kontroll av verksamheten – inte bara för privata vårdgivare – till Socialstyrelsen och att beställaren är skyldig att leva upp till Socialstyrelsens kravlista för att upphandlingen ska bli verklighet. I alla vårdavtal bör skrivas in hur kvalitetssäkringen ska gå till och att landstingen ska kunna gå in med medicinska revisorer.

Fru talman! Det har nu gått tre år sedan Samverkansdelegationen presenterade en rapport om villkoren för privata vårdgivare, *Klara spelregler*. I rapporten framgår t.ex. att var fjärde privat allmänläkare försvann på tre år. Det var ett inslag i den s.k. återställarpolitiken från den socialdemokratiska regeringen. I *Klara spelregler* fanns en rad förslag för att vända trenden med minskat antal privata vårdgivare. De presenterade en lista med förslag. Varken Margot Wallström, Anders Sundström, Maj-Inger Klingvall eller Lars Engqvist har brytt sig om dessa förslag. I stället förkunnade statsminister Göran Persson i regeringsförklaringen i september 1999 att svenska sjukhus inte ska drivas utifrån privata vinstintressen. Vi väntar nu på en tydlig försenad proposition om något slags förbud mot en viss form av sjukvård, dvs. förbud att driva sjukhus i privat regi.

Fru talman! Patienten är ju trots allt det allra viktigaste – den som all verksamhet ska fokuseras kring. Vi har fått en bra början när det gäller att stärka patientens rättigheter de senaste åren, vilket vi från Folkpartiet har krävt och välkomnat. Husläkarlagen var egentligen det första steget för att förbättra patientens ställning i vården. Den finns delvis kvar inom sjukvården, även om själva lagen har avskaffats. Rätten att fritt få välja läkare i primärvården har återinförts, men Folkpartiet anser att en husläkarlag bör återinföras för att primärvården ska kunna bli grunden i sjukvården. Husläkaren utgör ett första viktigt led i vårdkedjan genom att han eller hon smidigt lotsar patienten vidare till annan vård om det behövs. Det innebär också en nära sjukvård med allmänläkare och distriktssköterskor som ger människor en trygghet i vardagssjukvården.

Fru talman! I dag upplever vi fortfarande långa väntetider inom sjukvården. Det handlar inte bara om köer till operationer och behandlingar. Det handlar t.o.m. om veckolånga väntetider inom primärvården. Det har naturligtvis flera olika orsaker. Inom primärvården är det brist på inte

minst läkare. Det finns brister inom andra specialiteter och yrkesgrupper, men det handlar också om hur man planerar och bygger upp sjukvården. En bättre utbyggd primärvård, där en läkare ansvarar för 1 500 patienter i stället för, som i dag i många fall, för en bra bit över 2 000 patienter, skulle ge patienterna en snabbare kontakt med primärvården och en bättre vård som i sin tur skulle komma att avlasta sjukhusvården.

Därför, fru talman, måste för patienternas skull en ny och vidareutvecklad vårdgaranti införas. Den vårdgaranti som infördes av den borgerliga regeringen 1992 visade mycket snabbt resultat, och i Socialstyrelsens rapport förra året konstaterades bl.a. att 1992 års vårdgaranti hade effekt, att vissa försämringar skedde vid årsskiftet 1994/1995 och att de fortsatte efter det. Socialstyrelsen valde dock tyvärr – till skillnad från kommittén HSU 2000 – att avvisa ett återinförande och vidgande av vårdgarantin. Den socialdemokratiska regeringen har tacksamt tagit emot detta, och tiotusentals patienter får nu vänta avsevärt längre.

Man kan konstatera att det i Socialstyrelsens rapport egentligen inte redovisas några nya argument mot en vårdgaranti, utan det är samma den obotfärdiges förhinder som hela tiden används av dem som är emot att förstärka patientens rättigheter på detta område. Folkpartiet anser tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna och Centern att förhandlingar mellan staten och Landstingsförbundet bör inledas omedelbart för att man ska kunna införa en vårdgaranti. I ett första steg bör den ursprungliga vårdgarantin införas med vissa kompletteringar, och på sikt bör vårdgarantin omfatta alla medicinskt motiverade diagnoser och utfästa behandling inom tre månader. De allmänt omfattande slutsatserna från Prioriteringsutredningen ska vara utgångspunkt.

Fru talman! En annan för patienten viktig fråga är remisser. Både Samverkansdelegationen och HSU 2000 har slagit fast att remisskrav inte är bra. Samverkansdelegationen har i sitt slutbetänkande sagt att ”samverkan snarare försvåras än underlättas genom krav på remiss”. Folkpartiet delar den uppfattningen. Remisstvänet fyller ingen stor funktion men verkar hindrande för patientens valfrihet och för den privata vården. Det finns flera exempel där socialdemokratiskt styrda landsting har använt remisskravet i motverkande syfte för de privata vårdgivarna.

Fru talman! Folkpartiet vill ha ett bättre högkostnadsskydd för läkemedel och läkarbesök än det nuvarande. När det delade högkostnadsskyddet infördes föreslog vi att högkostnadsskyddet för läkarbesök skulle vara 1 000 kr, och samma belopp skulle gälla för läkemedel. Vi vidhåller det förslaget, och vi har i alla budgetsammanhang sedan högkostnadsskyddet infördes avsatt medel för att finansiera detta. Kostnaden för läkarbesök eller utköp av läkemedel får inte bli ett hinder för människor att få den sjukvård och de läkemedel de behöver.

Fru talman! I socialutskottets behandling av motionerna var det på väg att bli majoritet för ett förslag som delvis grundar sig på ett motionsyrkande från Folkpartiet liberalerna och handlar om att finansiell samordning ska tillåtas i hela landet. Utskottsmajoritetens skrivning, som är någon typ av kompromiss med Miljöpartiet, är dock sådan att jag tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna och Centern har lämnat en reservation på denna punkt.

Majoriteten ställer sig nämligen bakom socialförsäkringsutskottets bedömning att det inte är rimligt att FINSAM-modellen genomförs i hela

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Sverige och anser att det är rimligt att det ges nya möjligheter att samverka. Med hänvisning till det anser majoriteten att finansiell samordning av t.ex. SOCSAM-, FRISAM- och FINSAM-modeller bör utvecklas i hela landet. Detta tvetydiga budskap måste man avslå, och därför har vi reserverat oss. Vi har också i denna reservation begärt ett tillkännagivande till regeringen om att finansiell samordning ska kunna ske i hela landet.

FINSAM-försöken är de enda försöksverksamheterna som hittills har utvärderats. Allt pekar på mycket goda resultat både för patientens del och ekonomiskt. De som har deltagit i försöksverksamheten och även andra, t.ex. både politiker – inte minst socialdemokratiska politiker – och tjänstemän, har framfört att de vill fortsätta.

Jag tog nyligen del av ett förslag till yttrande till Landstingsförbundets kongress. Det gäller en motion om FINSAM. Landstingsförbundets styrelse ställer sig bakom denna skrivning: ”Mot ovanstående bakgrund är det mycket beklagligt att de huvudmän som är intresserade av att driva samverkan i enlighet med FINSAM-modellen inte har möjlighet att agera tillräckligt kraftfullt under en rad kommande år”. Så yrkar man bifall till en motion från Folkpartiet om FINSAM-försök.

Regeringen är tydligen hårdnackad och säger nej till både fortsatt försöksverksamhet och till att tillåta FINSAM. Vi är övertygade om att resurserna inom sjukvården måste användas maximalt och att en samordning mellan sjukförsäkring, sjukvård, socialtjänst och arbetsförmedling skulle leda till bättre och snabbare vård och rehabilitering för patienterna och lägre kostnad för samhället.

Fru talman! Jag står bakom samtliga de 21 reservationer som Folkpartiet har lämnat till detta betänkande, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 5 och nr 19.

Anf. 190 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Hälso- och sjukvården är en grundläggande del av välfärden. Människor i hela landet måste kunna känna tryggheten i att samhället bistår den som blir sjuk eller funktionshindrad. Vi i Miljöpartiet anser därför att det är viktigt att sjukvården även i fortsättningen i huvudsak är offentligt och solidariskt finansierad. Den offentliga vården ska vara kärnan inom vårdsektorn, men då måste också den offentliga vården vara så bra att medborgarna kan känna fullt förtroende för den. Frågan är: Är det så i dag? Vid sidan av den offentliga vården ska det finnas möjlighet att anlita privata och kooperativa vårdgivare. Mångfalden i vården kan ge en större valmöjlighet för patienterna och ett bättre tillvaratagande av den initiativkraft som finns hos personalen.

Fru talman! Vi får ofta höra att det går bra för Sverige. Det hör de flesta i hela vårt avlånga land. Men vad jag inte förstår, vilket jag inte är ensam om, är varför vi inte tycks ha råd med vård. Varför talas det fortfarande runtom i landet bara om besparingar och indragningar av verksamhet? Man talar mer om besparingar än om köer och idéer om hur man ska kunna förbättra vården. I Gävleborgs län har det blivit som den värsta TV-såpan. Det går nästan inte en dag utan att det finns reportage och insändare som handlar om olika besparingsförslag inom vårdsektorn. Som jag ser det handlar det inte om att man ska ta bort onödig verksamhet. Det handlar om att ta bort viktig och bra verksamhet. Det har blivit

fullt krig om vem eller vad som ska överleva på någon annans bekostnad. Om det här fortsätter gräver den offentliga vården sin egen grav. Det är trots allt den vård som många av oss vill värna.

Jag är rädd för att bra verksamhet inom vårdområdet kommer att ta ytterligare stryk innan de vårdmiljarder som så ofta omnämns når ut i verksamheten. Jag är orolig över utvecklingen. Jag är orolig över personalens hälsa. Sjukvården behöver faktiskt både resurser och arbetsro.

När det gäller vårdmiljarderna vill jag säga till Kenneth Johansson att jag tycker att det är bra att de kommer. Jag tycker att det är bra också med den här extramiljarden, som kommer nästa år, som vi också har varit med och förhandlat om. Men när man ska prata om de här vårdmiljarderna måste man också berätta för folk att de s.k. centerpengarna kommer nästa mandatperiod när det kanske finns en helt annan regering. Gör Kenneth Johansson det? När jag pratar om dessa vårdmiljarder med människor och berättar under vilken tid och vilka år de kommer blir de oftast förvånade. Många har nämligen upplevt att detta är pengar som är på gång och som kommer nu, men så är det ju inte. Det är trots allt bra att de kommer när de kommer. Men jag är mycket orolig över dagens situation, och jag tycker att man har anledning att vara det.

Kenneth Johansson tog upp att Miljöpartiet motsätter sig vinster i vården. Jag tycker inte att man kan säga att vi motsätter oss vinster. Men man kan diskutera hur vinsterna används. Om vinsterna används inom vården till att förbättra och utveckla den eller kanske till mer personal är det bra. Men om vinster i vården går till någon aktieägare någonstans tycker vi inte att det är bra. Vi tycker att vinster i vårdsektorn ska användas i vårdsektorn.

Fru talman! I det här betänkandet står vi bakom ett flertal reservationer. En del bygger på egna motioner. Andra reservationer bygger på andra partiers motioner som är snarlika förslag som vi tidigare har lagt fram. Några reservationer är nya bra förslag som vi gärna stöder oavsett vilket parti som har kommit med dem.

Vi har bl.a. en viktig reservation där vi föreslår att regeringen utreder möjligheten att införa ett utgiftstak som täcker de befintliga högkostnads-skydden. Det är viktigt att se till att en enskild person inte kan drabbas av alltför höga kostnader på grund av en sjukdom eller ett funktionshinder.

Vi har fått uppgifter om att det finns de med stora funktionshinder som drabbas ekonomiskt mycket hårt i dagens avgiftssystem. De drabbas av kostnader för t.ex. hemtjänst, särskilt boende, färdtjänst, ledsagning, hjälpmedel, utprovning av hjälpmedel, läkemedel, läkarbesök, tandvård, rehabilitering eller annan sjukvårdande behandling.

En stor del av medborgarna klarar sig helt från den här sortens kostnader. Andra kommer undan med några kostnader. Men vi har slutligen en grupp funktionshindrade. Där finns de med mycket stora problem och behov. De drabbas hårt av alla avgifter. De kan om de har otur tvingas betala maximalt på alla områden. De som drabbas hårdast lever dessutom många gånger på en blygsam pension. Vi har hört exempel om personer som drabbas av årskostnader på upp till 20 000–30 000 kr.

Vi anser att det är en fråga om solidaritet att fördela den här sortens kostnader, så att de med de största behoven och de lägsta inkomsterna får sina kostnader märkbart reducerade.

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Tyvär har vi inte fått något gehör för vårt förslag. Men vi kommer att återkomma med krav på att regeringen åtminstone utreder det förslag till kostnadstak som vi har framfört.

Fru talman! Vi har tidigare krävt att alla patienter ska ha rätt till s.k. *second opinion*. Vi ställer oss därför bakom Centerns förslag om att alla patienter ska ha den rätten. Den nuvarande lagstiftningen ger bara den rätten till patienter med livshotande sjukdomar eller skador. Jag är övertygad om att möjligheten för en patient att få en ny bedömning av en annan läkare kan vara till stor nytta både för patienten och för vården.

Vi står också bakom ett förslag om att tillåta personer som misstänker att de har smittats av hiv att förbli anonyma vid testning. Vi delar uppfattningen att fler då vågar komma till en testning, vilket förhoppningsvis leder till att de som behöver behandling kommer i ett tidigare skede och att en del som är rädda för att de kanske har blivit smittade kan få ett besked som befriar dem från den oro som de bär på.

Fru talman! Tillsammans med Vänsterpartiet står vi bakom en motion från Siw Wittgren-Ahl som tar upp problemen med tatueringar och piercing. Jag tycker att det är en bra och viktig motion. Jag tycker att det är märkligt att det inte finns riktiga krav på en verksamhet där man gör sådana här ingrepp som kan skapa allvarliga infektioner. Vem som helst kan starta en sådan verksamhet. Man kan skicka efter utrustning på postorder. Jag har själv sett grabbar som har tatuerat sig och fått inflammationer och s.k. Karl-Alfred-underarmar.

Vi har också en reservation tillsammans med Folkpartiet där vi lyfter fram behovet av psykologisk kompetens i primärvården. Vi stöder också ett förslag om att det bör tillsättas en utredning om alternativa behandlingsmetoder och en reservation från kd om att det behövs fler händer i vården. Vi har dessutom en reservation om att det ska skapas fler platser för praktiktjänstgöring för psykologer. Och vi står bakom ett vänsterförslag om en utredning om lobotomiverksamheten i Sverige.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla de reservationer som Miljöpartiet är med på men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 33 som handlar om ett kostnadstak för dem som har orimligt stora kostnader för sin sjukdom eller för sitt funktionshinder.

Anf. 191 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Thomas Julin har alldeles rätt i att de pengar som kommer från försvarsuppgörelsen faller ut först 2002–2004. Det är onekligen nästa mandatperiod.

Däremot kommer de utgångspunkter och riktlinjer som ska gälla för dessa medel att presenteras inom 14 dagar. De kommer upp i förslaget till den nationella handlingsplanen. Det är nu man skapar förutsättningarna. Sedan vet vare sig Thomas Julin eller jag hur de olika majoriteterna ser ut runtom i landet, för det är där som jobbet, prioriteringarna och bedömningarna ska göras utifrån de lokala förutsättningarna. Jag tycker inte att det är något större problem, mer än att det borde ha kommit tidigare, eftersom det har behövts tidigare. Det är vi överens om.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga som gäller olika driftsformer. Jag har väldigt svårt att utifrån det Thomas Julin pekar på se varför inte Miljöpartiet kan ställa upp på reservation nr 10, att göra en översyn av lagstiftning för att få justa och rättvisa regler när det gäller olika driftsfor-

mer, utan att värdera och ta ställning till någon, utan bara ha det som en utgångspunkt för ett jobb som behöver göras. Varför har inte Miljöpartiet hittills kunnat ställa upp på det? Det är min fråga.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Anf. 192 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! På det senare kan jag svara att vi tycker att vi kan vänta på de förslag som kommer nu när det gäller vården.

När det gäller vårdmiljarderna håller jag helt med Kenneth Johansson. Jag tycker att de här pengarna är bra. Men jag oroar mig över den situation vi har i dag, och jag tycker att det är viktigt att man talar om och redovisar väldigt tydligt att de här pengarna kommer mycket senare. Det är min klara uppfattning att det är väldigt många som tror att de här pengarna är på gång redan nu. Men Kenneth Johansson kanske är tydlig på den här punkten när han är ute och talar.

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Anf. 193 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Vad mig anbelangar är det fullständigt klart att det handlar om 2002–2004, men det finns all anledning att ge det korrekta underlaget. Vi kan fortsätta hjälpas åt att vara tydliga på den punkten. Det tycker jag är alldeles utmärkt. Rätt ska vara rätt.

Jag hade också en fråga om FINSAM och möjligheter till större lokalt arbete för att sätta individen i centrum och använda försäkringskassans, arbetsförmedlingens, socialtjänstens samt hälso- och sjukvårdens pengar på ett friare sätt.

Tack vare Miljöpartiet blev det dock en positiv skrivning i utskottet, även om det kanske finns lite bristande logik i skrivningarna. Men det är en positiv del och det har Miljöpartiet bidragit till.

Men i vår reservation ville vi gå ett steg längre, nämligen göra ett tillkännagivande, så att man verkligen kan tro och hoppas att det ska kunna leda till resultat.

Min fråga till Miljöpartiets Thomas Julin är om han har så pass mycket information och förankringar eller om han vet att detta ska leda till någonting. Hittills har det varit ganska magert på den punkten.

Anf. 194 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Tyvärr, Kenneth Johansson, har jag inte den information som Kenneth Johansson frågar efter.

När det gäller FINSAM tycker jag om tanken att man ska kunna utnyttja sådana här möjligheter. Det som var synd med det här förslaget var att det var begränsat till FINSAM. Om motionens innehåll hade varit bredare hade vi kunnat ställa upp på den.

Anf. 195 CATHERINE PERSSON (s):

Fru talman! Betänkandet behandlar ett brett spektrum av olika frågeställningar inom hälso- och sjukvårdsområdet utifrån motioner väckta under den allmänna motionstiden. I betänkandet behandlas dessutom regeringens skrivelse Redogörelse för en överenskommelse mellan staten och landstingen om ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2000.

Dagmaröverenskommelser har genom åren bl.a. tjänat som stimulans för huvudmännen och som ett sätt att rikta fokus mot vissa områden.

Årets överenskommelse har tyngdpunkten på att stärka patientens ställning och att göra det genom en långsiktig satsning. Medel avsätts också bl.a. för rehabilitering och behandlingsinsatser, för IT-utveckling och för insatser på hjälpmedelsområdet.

Fru talman! Vi socialdemokrater värnar om allemansrätten i sjukvården. Allemansrätten garanterar bra sjukvård till alla människor, oavsett var man bor eller vad man har för inkomst. Det är viktigt att samhället kan erbjuda en väl tillgänglig högkvalitativ sjukvård och omsorg till alla människor.

Grunden för detta är den generella gemensamma skattefinansieringen. Under de ekonomiskt kärva åren på 90-talet fick kvaliteten inom hälso- och sjukvården likt mycket annat stå tillbaka. Vi socialdemokrater har under de senaste åren genom de s.k. Perssonpengarna ökat bidragen till kommuner och landsting för att kunna trygga vården, skolan och omsorgen, så att de ska kunna klara sina åtaganden gentemot invånarna. Det har naturligtvis varit kärt i många avseenden. Det har inneburit sliten personal. Det har också inneburit att invånarna har fått stå tillbaka i sina krav.

Den uppgörelse vi har träffat med Centern, den s.k. försvarsöverenskommelsen mellan Socialdemokraterna och Centern, frigör framöver ytterligare 8 miljarder till vård och omsorg för åren 2002–2004. Redan nästa år kommer också ytterligare 1 miljard som finns inom ramen för vårpropositionen.

Det ska också sägas att det som underlättar för kommuner och landsting är att det går bättre för Sverige. Det innebär att det kommer ökade skatteintäkter både till kommuner och landsting.

Fru talman! Hälso- och sjukvården betyder mycket för alla människor, både när man är sjuk och när man är frisk. Det är en trygghet att veta att den finns. Därför är hälso- och sjukvården en av grundstenarna för den generella välfärden och, som jag sade, för människors trygghet.

Den svenska hälso- och sjukvården står inför flera stora utmaningar. Den ökande andelen äldre med växande sjukvårdsbehov är en utmaning. En annan är den snabba medicintekniska utvecklingen, som innebär att vi kan vårda och behandla i allt större utsträckning. Medborgarnas krav ökar i takt med ökad insikt och kunskap.

De nya behandlingsmetoderna har lett till att antalet operationer ökar. Jag kan t.ex. nämna kranskärlsoperationer, operation av höftledsförslitningar och katarakt eller grå starr. Sjukvården har inte blivit mindre effektiv, tvärtom. Sjukvården har drabbats av en kapacitetskris.

Det pågår i dag ett omfattande arbete i kommuner och landsting för att förändra och förbättra hälso- och sjukvårdsstrukturen, ett arbete som måste fortsätta. Det finns mer att göra och det varierar mellan olika kommuner, olika landsting, olika kliniker och olika avdelningar. Det handlar om att organisera sin verksamhet så att organisation och resurser används på det absolut bästa sättet. Och samverkan mellan olika vårdgivare måste förbättras radikalt. Där finns i dag stora brister.

Samarbetsbrister kostar pengar och kan göra att patienten inte upplever att hon får den bästa tänkbara vården. Det här är naturligtvis inte acceptabelt. Kommuner, landsting och andra vårdgivare måste sätta detta högst på sin dagordning. Jag säger det igen, samordning och samverkan är oerhört viktigt.

Fru talman! I dag är allemansrätten i sjukvården hotad. Det gäller främst i storstadsregionerna. I Stockholms län hotar moderaterna den rättvist fördelade sjukvården. Fr.o.m. den 1 april är tre sjukhus samt folktandvården bolagiserade. Det kan vara en risk som innebär ett första steg mot privatisering av medborgarnas gemensamma tillgångar. Vinstintressen håller på att bli viktigare än patientens bästa. I de nybildade sjukhusbolagens affärsplaner ser vi att lönsam planerad vård prioriteras framför dyr akutsjukvård.

Handikapporganisationerna har uttryckt sin oro för att ingen vill ta hand om de patientgrupper som är i behov av extra resurser. Vi har faktiskt olika behov. Vissa grupper kommer aldrig att bli lönsamma för bolagen. Bolagiseringen är ett första steg mot en konkurrensutsättning av vård för flera miljarder kronor under de närmaste åren. Detta sker när budgetunderskottet i Stockholms läns landsting skenar. Konkurrensutsättning är ett gigantiskt riskprojekt och ett vårdslöst hanterande av skattebetalarnas pengar.

Vi vet också att den mesta effekten vi får ut av sjukvården är vid samverkan. Jag brukar säga att vi har logistikproblem i sjukvården. Jag skulle vilja påstå att i ju större utsträckning vi konkurrensutsätter sjukvården desto mindre samverkan och större logistikproblem får vi.

Moderaterna har med sitt agerande i Stockholms län lämnat allemansrätten och stakat ut vägen för försäkringslösningar inom sjukvården. Konkurrens mellan sjukhus öppnar vägen för att sälja vård till andra än till landstinget, t.ex. försäkringsbolag. Detta underminerar i förlängningen möjligheterna för en solidariskt finansierad sjukvård. Förutsättningarna för en sjukvård som är tillgänglig för alla, fördelad efter behov och gemensam finansiering försvinner när sjukhusen konkurrensutsätts. Skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i vårt samhälle kommer att öka ytterligare när den svenska välfärdsmodellen raseras till förmån för en försäkringsbaserad vård där plånboken och ett s.k. negativt hälsotillstånd avgör möjligheten att få vård i stället för behovet. Det är en oacceptabel utveckling.

Akutsjukvård är inte lämplig för marknadsstyrning. När privata vinstintressen driver verksamheten lämnar samhället ifrån sig kontrollen av en väsentlig del av sjukvårdssystemet infrastruktur, som inte bara berör vården utan också undervisning och forskning. Skapande av vinstintressen på sjukhusen kan leda till en felaktig utveckling av sjukvården, bl.a. genom att motverka en ökad satsning på primärvården och den öppna psykiatriska vården. Med vinstintresse bygger man in drivkrafter som kommer i konflikt med de grundläggande målen för välfärdspolitiken.

Naturligtvis är det så att många verksamheter måste gå med överskott, så att det går att få pengar tillbaka till verksamheterna för att kunna investera i personalen, utbildning, ny utrustning, renovering av lokaler osv. Pengarna ska inte hamna i någon av ägarnas privata fickor. Det är det vinstintresset vi inte kan acceptera.

Som jag tidigare har sagt är problemen i dag ofta samverkan. Vinstintresse och konkurrens torde inte lösa dessa problem utan tvärtom öka dem. Den solidariska finansieringen och allemansrätten i sjukvården undergrävs därmed. Vi socialdemokrater tycker därför att det är motiverat med lagstiftning då det handlar om en nationell angelägenhet. I det avseendet återkommer regeringen längre fram.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Fru talman! Primärvården ska vara den naturliga plats där man söker vård. Socialutskottet har tidigare uttalat att hälso- och sjukvården bör präglas av närhet, tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet. Därvidlag fyller primärvården en oerhört viktig funktion, eftersom den är basen i systemet där alla patienter har rätt till en fast läkarkontakt.

Primärvården har inte fått de resurser den har behövt. Vissa landsting har prioriterat fel. Primärvården är i viss mån underutvecklad i vårt land. Detta beror på starka hierarkier inom sjukvården och på att man inte har fått de pengar som har behövts. Det är också så att läkarna har otroligt stor makt, och vissa specialiteter inom sjukvården har högre status än andra. Primärvården har inte den status som gör att den står överst på listan. Status har fått avgöra hur resurserna har prioriterats. Nu håller hierarkierna på att rivas. Arbetet med att göra primärvården till basen i sjukvården har intensifierats. Här återkommer socialdemokraterna via regeringen med den nationella handlingsplanen för sjukvården som kommer senare i vår.

Fru talman! I ett antal motioner tas också frågan om behandlings- och vårdgarantier upp. Socialstyrelsen har tidigare dragit slutsatsen att införandet av en generell behandlingsgaranti i hälso- och sjukvården skulle kräva betydande ekonomiska tillskott för att uppfylla kraven på väntetider och för att uppfylla beslutet om prioriteringar i vården. Socialstyrelsen menar också att en behandlingsgaranti skulle medföra risker för felaktiga prioriteringar och sluka stora resurser. Bristen på specialutbildad personal gör behandlingsgarantin i dagsläget orealistisk. Vi skulle locka att erbjuda någonting som vi faktiskt inte kan uppfylla. Vi måste hitta metoder för att uppfylla det vi vill nå.

Socialutskottet har i den frågan inte någon annan åsikt än Socialstyrelsen. Vi vill dock betona att kravet på förbättrad tillgänglighet till vården kvarstår. För detta krävs både resursförstärkningar, förändrat arbetsätt och en utvecklad samverkan. Utskottet noterar att i överenskommelsen mellan staten och landstingen om ersättningar för år 2000 har parterna enats om att avsätta medel till bl.a. projektet Väntetider i vården, som syftar till att utveckla metoder som gör det möjligt att på ett över hela landet jämförbart sätt beskriva tillgängligheten.

Fru talman! Socialutskottet tycker att det är angeläget att läkartillgången ökar. Det är naturligtvis inte acceptabelt att det råder brist på läkare och vissa specialiteter och i vissa delar av landet. Det är inte heller acceptabelt att det är brist på undersköterskor, sjuksköterskor och annan personal inom sjukvården. Det är därför bra att ett nationellt planeringsstöd inrättas för en mer långsiktig planering av det framtida läkarbehovet. Det är klart att det är allvarligt när det råder brist på sjukvårdspersonal.

Ett flertal åtgärder har initierats för att underlätta rekryteringen till vård- och omsorgssektorn. AMS har i uppdrag att planera åtgärder för omskolning av personal från sektorer där det är personalöverskott till arbeten inom vård och omsorg. Vårdkommissionen har gjort en utfästelse om att verka för att deltidsarbetslösheten bland vård- och omsorgspersonal ska minska. Utbildningsplatserna för läkare och sjuksköterskor utökas.

Just nu pågår ett intensivt arbete runt frågor om specialistutbildad hälso- och sjukvårdspersonal. Det är av största vikt att noga följa detta arbete. Det är landstingen som har en stor och viktig uppgift.

Socialstyrelsen har sedan förra året ansvar för ett centralt planeringsstöd för specialistläkare. Socialutskottet utgår från att regeringen även när det gäller övriga personalkategorier inom hälso- och sjukvården noga följer behovet av specialistkompetens och vid behov vidtar lämpliga åtgärder.

I övrigt vill jag säga att det finns en mängd motioner i detta betänkande som behandlar olika områden. Just mängden gör det inte möjligt att kommentera ytterligare.

Däremot vill jag ställa en fråga till Leif Carlson. Det är uppseendeväckande när moderaterna säger nej till vårdmiljarder. I ett TT-telegram går det att läsa att det inte går att stoppa in pengar i en dålig maskin. För mig är det helt obegripligt. Samtidigt som man säger att man vill ha fri etableringsrätt och att man vill slopa 65-årsgränsen, hör jag mina skånska moderata kolleger skrika efter mer pengar. Hur går denna politik ihop? I riksdagen säger man nej till mer pengar till sjukvården, ute i Västra Götaland, i Stockholm och i Skåne vill man ha mer pengar. Det är därför det inte går ihop. Jag vill gärna ha en förklaring från moderaterna.

Fru talman! I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

(forts.)

Prot.
1999/2000:101
27 april

Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.58 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

10 § (forts.) Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (forts. SoU9)

Anf. 196 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller Catherine Perssons fråga vill jag bara säga att jag just har besvarat den. Det svaret gav jag nämligen både till Rolf Olsson och till Kenneth Johansson – det är exakt samma frågeställning; det är bara att gå till protokollet för att se det.

Catherine Persson talar om vinsten i vården. Det finns ett börsnoterat företag som heter Gambro som har ett börsvärde på 30 miljarder som företaget har på grund av att man väntar sig vinst. Omsättningen ligger på 15 miljarder, varav ungefär 7 miljarder går till sjukvårdande behandling. Ca 50 000 patienter dialysbehandlas – några hundra faktiskt i Sverige. Det gör man till en kostnad som är 30 % lägre än i landstingen och till en högre kvalitet. Varför ska inte detta, som faktiskt är beroende av riskkapital, få ge bättre sjukvård – som det ju faktiskt gör?

Sedan har jag en principiell fråga till Catherine Persson angående privat företagande över huvud taget och om hur socialdemokrater ser på det.

I den rapport som den socialdemokratiska gruppen i utskottet lagt fram säger ni att privatisering av sjukvård undergräver förutsättningarna för generell välfärd. Ni talar om marknadens snäva vinstintresse som skulle leda till en felaktig utveckling av sjukvården.

Är det bara de som vill etablera sig inom sjukvården med sjukvårdsföretag som är speciellt olämpliga, oetiska, ja, närmast halvkriminella eller gäller det generellt, för allt företagande? Anser ni att Ericsson tillverkar dåliga mobiltelefoner snabbt för att ta sig ut på marknaden och sedan sticka med vinsten eller att varje bilreparatör, stor eller liten, är en sådan som snor till några reparationer för att sedan ta pengarna och ge sig i väg i stället för att tänka på kvalitet och kundtillfredsställelse?

Om det är så att ni respekterar företagande i övrigt och tycker att det är bra, vad är det då som gör att just det privata företagandet skulle vara så totalt annorlunda när det gäller sjukvård?

Angående rapporten har jag också en fråga. På s. 4 tar man ju upp en SAF-rapport. Det står så här: Någon form av privata sjukvårdsförsäkringar som moderaterna talar om nämns inte i rapporten.

Jag skulle vilja veta när jag eller någon annan moderat har föreslagit privata sjukvårdsförsäkringar.

Anf. 197 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är inte riktigt säker på att jag fick något svar på min fråga av Leif Carlson. Han säger att han har gett svar till Kenneth Johansson och ytterligare någon. Men jag förstår fortfarande inte. Är det så att ni moderater är överens? Är det så att moderaterna i riksdagen inte anser att det behövs pengar medan man i landstingen i Region Skåne, i Västra Götaland och Stockholm anser att det behövs mer pengar för att sköta driften? Jag tycker inte att jag har fått något svar i det avseendet.

Ni moderater har flera förslag som innebär att ni vill privatisera. Ni har fått privatiseringshysteri. För att man ska kunna få fler verksamheter, oberoende av detta med vårdavtal – jag förutsätter att det är med skattemedel som den privata verksamheten ska drivas – behövs det ju pengar för att kunna skriva vårdavtalen. Varifrån ska de pengarna i så fall komma? Det framgår inte av Leif Carlsons tidigare svar på frågan.

Sedan gäller det detta med privatiseringar. Naturligtvis måste vi generellt sett ha företag som genererar arbete och som genererar vinster till landet. Socialdemokraterna är inte emot privat verksamhet inom sjukvården i kommuner och landsting som ett komplement så länge den generella välfärden inte äventyras – det ska vara solidariskt för alla. Men om helheten äventyras, liksom tillgängligheten för alla, då accepterar vi det inte.

Öppnar vi för försäkringslösningar kommer en del att kunna köpa sig extra vård, alltså de som har råd men inte andra. Det säger vi nej till.

Anf. 198 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Den första frågan har jag, som jag nyss sade, redan mycket tydligt besvarat. Det är bara att gå till protokollet för att se det.

Catherine Persson talar om detta med allemansrätt och offentlig sjukvård och säger att alla garanteras lika vård på ett bra sätt. Men varför tror hon – precis som sagts här tidigare i dag – att privata försäkringar och en gräddfil skapas? Det beror ju på att det hela inte är tillfredsställande. Det

är helt onödigt, menar vi, att det blir på det här sättet. Därför anser vi att det behövs privata lösningar och därför anser vi att t.ex. privata företag ska kunna utveckla det som Gambro har gjort. Men ni säger nej fastän det är 30 % billigare. Vad är logiken i det?

Jag förstår att Catherine Persson slingrar sig när det gäller vinstintresset. I verkligheten har ni så fort det kommer till kritan, så fort ni haft möjlighet, gått emot privata företag och vinstintresset. Det är inte så länge sedan man skulle förstatliga läkemedelsindustrin men det är inte opportunt i dag när den går med stor vinst. Sedan hade vi lex Pysslingen. Det var fullt att tjäna pengar på barn. Vidare hade vi generalangreppet på privat företagande med löntagarfonderna. Ränderna går aldrig ur. Nu har ni fått en möjlighet att försöka vända det mot privat företagande med vinst inom sjukvården. Hellre får folk tydligen dålig sjukvård och får köa än att ni släpper in privat företagande med vinstintresse som kunde ge alla vård.

Jag frågar igen: När har vi föreslagit privata försäkringar? Vad vi föreslår är en obligatorisk försäkring, lika för alla – oavsett betalningsförmåga och risk. Detta har inte ett dugg att göra med det som Catherine Persson här säger.

Anf. 199 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Uppenbart är det så att i det förslag som Leif Carlson och moderaterna har säger man att det ska vara en miniminivå. I tidigare betänkanden har det också sagts att det ska finnas utrymme för att komplettera försäkringen. Den möjligheten gör självklart att de som har råd kan komplettera försäkringen. Då blir det försäkringar vid sidan av.

Sedan vill jag återigen fråga: Vad gör moderaterna i de landsting där de i dag styr? I dag är Moderaterna tillsammans med en del andra borgerliga partier faktiskt i majoritet för halva Sveriges befolkning. Naturligtvis finns det köer också i de landstingen. Det är inte rimligt att det finns köer men varför kommer vi att få en bättre sjukvård genom privatiseringar? Jag ger inte upp, utan jag är beredd att satsa på den sjukvård som vi i dag har. Uppenbarligen är inte Leif Carlson det, utan han vill byta system.

Anf. 200 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Catherine Persson talar om allemansrätten – liksom, tror jag, socialministern har gjort. Men allemansrätten i Sverige är gratis. Man får gå och njuta och ta för sig när man själv vill. I vår sjukvård kan det – jag har tidigare citerat en medelålders kvinna – kosta stora pengar och man kan tvingas avstå på grund av de ekonomiska resurserna.

Vad gäller allemansrätten behöver man inte vänta, vare sig ett år eller ett och ett halvt år – som vi ju har det inom sjukvården. Jag vill fråga Catherine Persson om de höga kostnader som det totalt kan bli fråga om för en person som drabbas av en kronisk sjukdom, för att ta ett exempel. Är socialdemokraterna beredda att se över det här så att man inte behöver avstå från vård på grund av den ekonomiska situationen?

När det gäller lobotomerade finns det ett par tre reservationer. Varför vänder sig socialdemokraterna mot en utredning om hur många som är lobotomerade, om varför det gjorts osv.; detta för att ge de här personerna ett värdigt bemötande? De är ju trots allt oerhört drabbade av ett handikapp som varar livet ut. Jag frågar alltså: Varför?

Prot.
1999/2000:101
27 april

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Anf. 201 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att svara på det senare. När det gäller lobotomierna menar vi, tillsammans med många andra, att de gjordes i ett gott syfte. Det var det som man kände till på den tiden för att hjälpa dessa patienter på bästa sätt. Många av de här människorna led oerhört mycket, och för en del blev det väldigt mycket bättre efter lobotomierna. Naturligtvis visste man inte med säkerhet att alla skulle bli bättre. Men det finns, som sagt var, också andra behandlingar och metoder som har använts i sjukvården som vi i dag inte skulle acceptera, men som då var ett accepterat sätt att behandla människor. Därför anser vi inte att vi bör utreda den lobotomiverksamhet som skedde på 40- och 50-talen.

Vi socialdemokrater satsar nu mycket pengar på sjukvården. Det är klart att det underlättar för många av dem som har stora behov så att de kommer till sjukvården i större utsträckning.

Jag vill ställa en fråga till Chatrine Pålsson. Det gäller abortförebyggande åtgärder, där ni har en reservation. Det finns mycket bra i den. Jag delar fullt och fast det som står om att vi ska arbeta för så få aborter som möjligt. Men det som oroar mig är innehållet i reservationen där det står så här:

”Aborter skall inte kriminaliseras” – och det är ju tacknämligt i och för sig – ”men samhället bör lämna värdeneutraliteten när det gäller det spirande livet och i stället söka skapa en medvetenhet om fostrets värde och verka graviditetsstödande.”

Det står också: ”Varje abortsökande bör få en skriftlig information vilken bör redovisa de grundvärderingar som samhället står för när det gäller människovärdet och tydligt men varsamt lyfta fram det etiska dilemmat.”

Alternativ till abort bör diskuteras, står det också.

Jag tycker att det här kan uppfattas som att man ifrågasätter den fria aborten. Är det meningen att man ska ge kvinnan som står inför valet att abortera sitt foster eller inte dåligt samvete för att hon gör det? Jag tycker att det är mycket allvarligt.

Anf. 202 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Det här är ju ett sätt att arbeta i ett replikskifte – att lyfta fram en helt ny fråga än den som jag har tagit upp, nämligen den om sjukvården. Men jag svarar gärna på den sista frågan.

Vi menar att detta är ett sätt att stödja kvinnan. Finns det någon gång som kvinnor som jag har pratat med har känt sig ensamma och utelämnade är det när de har gjort abort – i det utomordentligt svåra beslut som jag tror att det är för alla. Det här är tänkt som en stödåtgärd. Man ska få samtal och information och bli medveten om sin situation. När man är i kris kan det lätt vara så att man fattar beslut och senare tänker: Varför sade ingen det här? Vi har ju sett att det finns oerhört många som mår dåligt när de har gått igenom en abort.

Det är därför som vi tycker att man ska lägga ned både forskning och mycket tid och kraft på att se till att alla människor mår så bra som möjligt. Det ligger i detta.

När det gäller de höga kostnaderna vill jag komma tillbaka. Jag fick inte svar på om Catherine Persson tycker att det är rimligt att många

människor i dag ska tvingas avstå både mediciner, hjälpmedel och annan vård för att de inte har råd att ta ut det.

Som Catherine Persson vet så finns det en reservation om att vi vill ha en utredning om att samordna de olika högkostnadsskydden till ett enda, så att en enskild person vet vad man som mest ska behöva betala. Jag vill fråga om Catherine Persson har sympati för den tanken.

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

Anf. 203 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, jag tycker inte att det är rimligt att människor har oerhört höga kostnader för hjälpmedel, läkemedel och sjukvård. Det är också därför som vi de senaste åren har gjort allt för att sanera statens finanser. Det är därför som vi ser till i dag att fler människor kommer i utbildning så att de kan försörja sig själva och så att det går bättre för Sverige. Med hjälp av de pengar som rullar in i landet kan vi då få mer pengar till sjukvården, bibehålla nivåer på högkostnadsskydd och kanske t.o.m. sänka dem om det finns utrymme för det. Vi behöver inte införa karensdagar, som vissa andra partier har föreslagit. Jag minns inte säkert om det var Kristdemokraterna, men jag har en svag aning om det. Det skulle naturligtvis inte gynna dem som är svårt sjuka.

Det finns förstås anledning att möjligen se över en samordning av högkostnadsskydden, men i dagsläget anser jag inte det vara det mest primära. Det sitter nämligen en del utredningar som tittar på flera olika högkostnadsskydd, och jag vill vänta på dem.

Anf. 204 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Nu har det kommit en del rapporter om väntetiderna till olika typer av operationer. I dag kan man läsa i Västerbottens-Kuriren om situationen på Norrlands universitetssjukhus i Umeå bl.a.: höftled – 108 veckor. Kan man inte öka kapaciteten under det andra halvåret kommer man, eftersom antalet patienter ökar, upp i 156 veckor. Inkontinens och framfall – ett och ett halvt till två års väntetid. När det gäller de här vanliga operationerna – man kan säga att det är de som ingick i vårdgarantin – så är väntetiderna två till två och ett halvt år.

Ni socialdemokrater vill ju inte ha någon vårdgaranti, även om vi vet att den faktiskt ledde till minskade köer.

Jag vill fråga Catherine Persson vad hon säger till en umebo som har en värkande höft och nyligen fått beskedet: Om minst två år kan du räkna med att få din operation.

Vad säger man då när man inte kan lova någonting, inte har någon garanti och inte vill göra någonting?

Anf. 205 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, det är naturligtvis inte rimligt med väntetider. Det tycker inte vi socialdemokrater heller. Däremot anser jag att vi inte ska blanda ihop mål och medel. Att införa en vårdgaranti som till intet förpliktar är inte socialdemokraternas stil. Vi vet att under tidigare år när vi har haft vårdgarantier för en del diagnoser så fick vi undanträngningseffekter på andra diagnosgrupper.

Det som jag säger är att Centern och Socialdemokraterna har gjort en uppgörelse som faktiskt tillför mer pengar till sjukvården. Där har Folk-

partiet inte varit med. Uppgörelsen gör det mer möjligt för sjukvården i Umeå – tror jag att det var – att lösa sina problem. Det är *ett* exempel.

Anf. 206 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiet har inte motsatt sig nya pengar till vare sig kommuner eller landsting. Däremot har vi kanske ibland tyckt att de borde öronmärkas så att de inte hamnar på fel ställe, vilket de faktiskt har gjort.

Jag tycker att det är rimligt att man som patient ska kunna få ett klart besked om när man ska kunna få en operation eller en behandling. Men jag tycker inte att beskedet ska innebära så lång tid som ett par år.

För att knyta an till det tidigare replikskiftet här så tycker jag inte att det är så konstigt att människor som får väldigt ont i t.ex. en höft och kanske blir invalidiserade tar ett banklån och ser till att få operationen utförd, eller i tid skaffar sig en privat försäkring för att se till att de inte hamnar i den här situationen.

Det är de här bristerna i sjukvården som leder till ett systemskifte. Vi kan kalla det för det, men det är inte något förslag i riksdagen, utan det beror på att sjukvården inte fungerar.

Anf. 207 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är just därför att det bara gäller de människor som kan få ett banklån eller en privat försäkringslösning som vi inte ska välja den varianten. Det är därför som vi måste se till att förbättra den offentliga sjukvården. Vi måste se till att tillföra nya pengar när det behövs, se till att de strukturförbättringar som behöver göras också genomförs och att organisationer ses över. Vi ska också ha kompetent personal.

När den borgerliga regeringen satt mellan 1991 och 1994 gjordes t.ex. inte särskilt mycket för att satsa på utbildning. Hade vi då satsat på Kunskapslyftet och på fler högskoleutbildningar så hade vi inte i dag haft brist på sjuksköterskor i riktigt samma omfattning som vi har nu. Då hade vi legat före i utbildningsinsatser – för att bara nämna något av det som kommer att hända de närmaste åren.

Jag delar Kerstin Heinemanns uppfattning. Det är inte rimligt med dessa väntetider. Men lösningen är inte att låta en del – de som kan – betala och sedan lämna andra åt sitt öde.

Anf. 208 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag ska begränsa mig till en fråga. Den handlar om problemet med att vi har alldeles för många långtidssjukskrivna. Vi har inte minst inom vård- och omsorgssektorn många som av fysiska, psykiska eller arbetsmässiga skäl inte klarar av att få avsluta sin arbetskarriär på ett värdigt sätt.

Det är naturligtvis den mänskliga delen som är det största bekymret. Dessutom är detta förstas ett stort samhällsekonomiskt bekymmer.

Jag tycker att det finns all anledning att fråga en representant för Socialdemokraterna: När kommer åtgärdsförslagen?

Det som kom i vårbudgeten handlade om att man skulle utreda de utredningar som finns. Men det krävs ju mer än utredningar. Det krävs handling och åtgärder. I mitt anförande har jag redovisat ett antal åtgär-

der, t.ex. ökad rehabilitering, incitament för arbetsgivare och finansiell samordning.

Det är just det sista som jag skulle vilja fråga Catherine Persson om. Miljöpartiet hjälpte till att få socialdemokrater och vänsterpartister att acceptera en öppen skrivning i utskottet om en permanentning av en finansiell samordning över landet. Vad leder det till? Jag fick inget besked om detta av Miljöpartiets representant. Vad kan Catherine Persson redovisa att det leder till? Det är min fråga.

Anf. 209 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag säga att detta är en fråga som har sitt huvudsäte i socialförsäkringsutskottet, men vi kan gärna diskutera den här också. Sedan vill jag nog betona att oberoende av miljöpartisterna tycker socialdemokraterna att det är oerhört angeläget med samverkan mellan de olika huvudmännen. Men vi är inte beredda att låsa oss till den modell som motionen avser, nämligen FINSAM-modellen. FINSAM-modellen gynnar dem som har ett arbete och ställer andra utanför. Vi har i dag också SOCSAM och FRISAM. Vi vill ha längre erfarenheter av de olika försöken.

Dessutom vill jag säga att det inte bara handlar om att få arbetsförmedlingen, socialtjänsten, försäkringskassan och sjukvården att ta ansvar, utan det ligger ett mycket stort ansvar på arbetsgivarna. Det finns väldigt dålig kunskap om rehabiliteringsansvaret på arbetsgivarsidan i dag. Vi har en stor uppgift att se till att arbetsgivarna tar sitt ansvar så att människor inte blir sjuka. Det handlar om att förebygga ohälsa så att människor kan stanna kvar på sina arbetsplatser till pensionsålder och förebygga förslitningsskador.

Anf. 210 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är korrekt att det är socialförsäkringsutskottet som tidigare har behandlat den här frågan. Men nu har vi ju den faktiskt i socialutskottets betänkande, och det är det vi pratar om nu.

Jag tycker att det initiativ som utskottet tog borde ha blivit ett tillkännagivande, men det blev i alla fall en skrivning om att man skulle öppna detta för hela landet. Min fråga är åter: Vad kommer det här att leda till? Catherine Persson säger att det pågår ett arbete och att vi inom kort kommer att få en reaktion, förhoppningsvis en positiv sådan, på vad majoriteten i socialutskottet framförde som sin uppfattning och synpunkt. Jag tror att alla de som i dag går utanför arbetsgemenskapen efterlyser konkreta åtgärder, och inte utredningar.

Anf. 211 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! De försök som pågår har förlängts därför att man vill få fler resultat av den verksamhet som pågår. Sedan vet jag att detta är oerhört angelägna frågor för de ministrar som har dem som sina ansvarsområden. Som jag sade tidigare ligger det här också ett stort ansvar på arbetsgivarna. Det sker i dag fortlöpande samtal med facket och arbetsgivarna för att redan där förebygga ohälsa. Vi har en nationell handlingsplan framför oss, och där trycker vi oerhört mycket på samverkan. Jag vet att detta är en fråga som står högt på dagordningen. Jag kan i dag inte kommentera på vilket sätt det ska ske, men det är en angelägen fråga för

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

oss allihop. Människor ramlar mellan stolarna. Vi har inte tillräckligt bra utnyttjat de resurser som vi har tillgängliga. Det är naturligtvis inte acceptabelt.

Sedan vill jag återigen betona att det inte är lyckat att låsa sig vid FINSAM-modellen. Vi bör vara öppna för olika alternativ. Olika lösningar passar olika geografiska områden, olika behov osv.

Anf. 212 CARLINGE WISBERG (v):

Herr talman! Leif Carlson informerade oss om att läkemedelsindustrin går med stora vinster i dag. Det är ju riktigt. För egen del tycker jag att det kanske inte vore så dumt om det mervärdet i stället tillföll samhället genom ett aktivt samhälleligt ägande av motsvarande industri.

Herr talman! I mitt inlägg ska jag uppehålla mig vid frågan om lobotomi. Vänsterpartiets avsikt med den här motionen är att försöka bringa klarhet i en fråga som nog kan sägas vara något av ett öppet sår för många av de berörda och deras anhöriga.

Utskottsbehandlingen av motionen tillför inte något kvalitativt nytt jämfört med vad som har varit känt från tidigare behandlingar. Man kan nog utan att förhäva sig säga att utskottet vanemässigt föreslår ett avslag på motionen baserat på tidigare behandling av liknande krav.

Vi är inte ute efter att skuldbelägga någon, utan endast efter att försöka bringa klarhet i effekterna av användandet av en medicinsk teknik på ett ganska stort antal personer i landet, varav många fortfarande är i livet. Vi menar att det faktum att ingreppen utfördes enligt dåtidens vetenskap och beprövade erfarenhet inte är skäl nog att avstå från att belysa frågan nu när vi har en annan kunskap.

Det är inte heller obekant att debatten i den här frågan av och till blossar upp även utanför det här huset. Debatten förs också i läkarkretsar. Vår uppfattning är att det finns ett brett intresse i samhället av en fördjupning av kunskaperna kring den här frågeställningen. Enligt vår mening är det skäl nog för att genomföra en ordentlig belysning av användandet av nämnda teknik under den här perioden.

I Norge använde man sig av samma operativa ingrepp. Även i Norge utfördes det i enlighet med dåtidens vetenskap och beprövade erfarenhet. Skillnaden mellan Norge och Sverige är att i Norge har man haft mod att arbeta sig igenom den här frågan. På grundval av vad man har fått fram i den genomlysningen har man också dragit vissa slutsatser.

Herr talman! Jag skulle vilja ta ett exempel utifrån min egen erfarenhet. Jag jobbade en tid inom psykiatri med en person som definierades som ett omöjligt fall, eller mer kliniskt definierat: ett svårartat kroniskt fall. Under ca 20 års tid transporterades den här personen runt inom psykiatri med en mycket hög dosering av psykofarmaka. Jag träffade den här personen för några månader sedan. I den stunden kände jag rent personligen en mycket stor glädje över att jag faktiskt fått vara med när den här personen för första gången på åtskilliga år tog modet till sig, lämnade den gamla invanda miljön och vågade sig ut i en annan miljö där han träffade andra människor. Han träffade också personer som han kände innan han blev sjuk.

Jag vill med bestämdhet hävda att räddningen för den här personen var den psykiatrireform som genomfördes för ett antal år sedan och det

kommunala ansvarstagandet för den här gruppen av människor. Detta innebar att det började blåsa nya friska fläktar i Behandlingssverige.

Om den här personen hade haft sin sjukdomsperiod under den tid som vi här diskuterar, hade han givetvis tillhört den grupp människor som utsatts för detta. Han hade haft samma elände som flertalet av dem som blev behandlade enligt dåtidens vetenskap och beprövade erfarenhet.

Herr talman! För tids vinnande ska jag avstå från att yrka bifall till reservationen även om vi naturligtvis håller fast vid vårt krav.

Jag skulle avslutningsvis också vilja apostrofera Nacka Skoglund som en gång sjöng: Vi kommer tillbaka – detta för att tala om att det är inte sista gången som kammaren får debattera den här frågan. Vi kommer att komma tillbaka ända tills vi i vårt land vågar visa samma mod som norrmännen i den här frågan.

Anf. 213 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Kostnaderna för läkemedel ökar snabbare i Sverige än i något annat land. Samma sak gäller sjukförsäkringskostnaderna. Det är ju en allvarlig situation som också har diskuterats och debatterats ganska mycket här i kammaren. Det gäller både mänskligt och ekonomiskt. Alla är överens om att något måste göras, men vad? Varför är människor så sjuka, och varför behöver de så mycket mediciner? På de frågorna finns inte så många svar.

Jag har tillsammans med Gunnel Wallin och Birgitta Carlsson i en motion som behandlas i det här betänkandet pekat på de alternativa behandlingsformerna, deras roll för människors hälsa och deras betydelse för att minska sjukvårdskostnaderna samt hur vi ska kunna minska barriärerna mellan alternativ- och skolmedicin. Jag påstår inte på något sätt att det här är hela lösningen, men jag är övertygad om att det är en av flera faktorer som kan vända den olyckliga trend som vi nu befinner oss i. Jag är övertygad om att den resurssnåla alternativmedicinen kan avlasta den ordinarie sjukvården inom flera områden, om man kunde samarbeta.

Därför är det viktigt att studier genomförs för att analysera de ekonomiska och sociala konsekvenserna av alternativa metoder. Statens beredning för medicinsk utvärdering, SPU, bör också arbeta med att utvärdera alternativa behandlingsmetoder.

Det är ju ingen tvekan om att alternativa behandlingsformer röner ökat intresse, främst hos allmänheten. Men även inom näringslivet och i medierna kan man notera detta. Det har funnits en rad artiklar med positiv inriktning som har varit införda i t.ex. affärspressen under senare tid. Det är ganska intressant. Även inom den ordinarie sjukvården finns ett intresse. Det är inte ovanligt att redan sjukvårdsutbildade lägger ned tusentals kronor på en privat alternativ utbildning därför att de upptäcker att den ordinarie vården inte riktigt räcker till.

Många införlivar i tysthet sina alternativmedicinska kunskaper i det dagliga sjukvårdsarbetet. Det är emellertid inte tillåtet i dag. Även den nya lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område som ersätter den gamla kvacksalverilagen – den nya lagen trädde i kraft den 1 januari 1999 – innehåller ungefär samma begränsningar som tidigare. Legitimerad personal måste i princip avlegitimera sig för att kunna arbeta med alternativmedicinska metoder.

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Hälsa- och sjukvårds-
frågornas*

Detta skiljer sig från många andra länder där legitimerad personal har relativt stor frihet under eget ansvar. Detta upplevs som ett problem för den sjukvårdspersonal som ser att man skulle kunna hjälpa en patient men inte får göra det.

Vi menar att det behövs en mjukare skrivning i lagen som går ut på att man i samarbete med patienten skulle kunna komplettera den vanliga behandlingen med en alternativmedicinsk behandling.

Ett exempel på ett ökande intresse hos myndigheter är det seminarium som Spri höll våren 1999 och den rapport som man sedan tog fram, *Alternativ medicin, i går, i dag, i morgon*. Jag har den här i min hand, och den kan rekommenderas för läsning.

Den presenterar en översikt över det svenska och det internationella forskningsläget vad gäller alternativ medicin. Där kan man läsa att många länder har anslagit resurser till forskningsprogram, t.ex. Tyskland och Schweiz. Norge anslog totalt 7,5 miljoner till ett femårigt forskningsprojekt mellan 1992 och 1996. Det följdes av en utredning som nu föreslår att ett centrum för alternativmedicinsk forskning ska inrättas. I Danmark finns ett liknande förslag från den danska sundhetsstyrelsen. I USA har kongressen beslutat om ett nationellt centrum för komplementär och alternativ medicin samt anvisat 50 miljoner dollar som möjliggör egen finansiering av forskningsprojekt.

I Nordiska ministerrådet har motsvarande diskussion förts, även om konkreta resultat ännu inte visats. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att inleda arbetet med att erkänna den okonventionella medicinen, samt att främja forskningsprogram. Det framgår alltså tydligt att andra länder har en betydligt mer generös inställning till alternativ medicin än Sverige. Orsaken till den positiva inställningen är att man accepterar att det finns ett stort folkligt stöd, att man ser resultat och att man noterar att människor får hjälp med sina hälsoproblem. Man har en mindre rigid inställning till alternativa behandlingar än Sverige. Det viktiga är ju faktiskt att folk blir bra.

När det gäller forskningen har den europeiska samarbetsaktionen COST B4 haft i uppgift att sammanföra och samla information om den forskning som finns, samt undersöka hinder för forskning. Man rekommenderar bl.a. att hänsyn tas till valfrihet och erfarenhet och att man samtidigt försöker garantera att använda terapiformer är säkra och effektiva, att en europeisk minimistandard beträffande terapeuters medicinska kunskaper införs, att hälso- och sjukvårdspersonal får information om okonventionella metoder för att kunna delge sina patienter, samt att det behövs en infrastruktur för forskningen som speglar den faktiska förekomsten av komplementära terapier. Annars går de ju inte att utvärdera.

Det finns alltså en rad hinder som kan jämföras med moment 22 förknippade med forskning och utveckling rörande alternativmedicin. Det beror ju på marginaliseringen och den kontrovers som finns när det gäller alternativen. Det är helt enkelt inte ofarligt för en forskare att satsa på ett forskningsprojekt som inte är accepterat av etablissemangen, och man riskerar att inte få några forskningspengar i fortsättningen. Det är alltså ganska svårt.

För att finansierare ska satsa pengar på forskning krävs alltså redan genomförda studier som pekar på att det inom området finns sådant som är intressant att studera vidare. Men även för sådana förberedande studier

krävs finansiering och forskarkompetens. Få etablerade forskare har engagerat sig i ämnet. Inom forskarvärlden finns det forskarkompetens men sämre kunskaper i alternativmedicin, medan det inom det alternativmedicinska området finns ämneskunskaper men inte forskarkompetens. Det är alltså också ett moment 22.

Det krävs forskarutbildning för att bygga upp en sådan kompetens, och alternativmedicinska utbildningar har ännu inte den statusen i Sverige och av den orsaken små möjligheter till handledning.

De här exemplen visar på att det behövs en infrastruktur inom forskningen och på att särskilda resurser även i Sverige skulle behöva avsättas för att åstadkomma en forskarmiljö som kan generera forskning inom det här området. Det visar med all tydlighet att det välvilliga svar som socialutskottet förra året gav på kravet om forskning – jag hade en motion då också i det betänkandet – endast är ett slag i luften och aldrig kommer att leda till någon forskning över huvud taget. Man kan skriva lite positivt men det leder inte någonstans. Samma svar får vi också i år, och jag tycker att det är synd.

I stället behöver det vara riktade resurser för att bygga upp ett kompetenscentrum och för att möjliggöra egna forskningsprojekt. Det är klart att det inte är så lätt för socialutskottet att här besluta om det, men man kunde ha haft en positiv skrivning och sagt att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i samband med forskningspropositionen, eller så. Det skulle ha kunnat vara ett alternativ.

I december 1998 tillsatte regeringen en utredning om alternativmedicinsk behandling av djur. Man ska lägga fram sitt betänkande den 1 juli i år. Det är ju mycket intressant, bl.a. ur placebosynpunkt. Djur kan ju inte gärna tro att de blir friska på grund av en viss behandling, så man kan inte skylla på placebo när det gäller djur.

Det är bra att den utredningen kommer. Det ska bli intressant att se vad den kommer fram till. Men jag menar ändå att det är av minst lika stor vikt att igen utreda alternativmedicinen på humansidan. Målsättningen med all sjukvård måste vara att fler människor får leva ett friskare liv. Här har alternativmedicinen mycket att tillföra på ett för människor och samhällsekonomin absolut fördelaktigt sätt.

I den utredningen behöver reglerna för behandling av barn också ses över, samt regler för utbildning och behörighet för alla terapeuter. Det är ju viktigt att man får en kvalitetssäkring, t.ex.

Sedan Alternativmedicinkommittén arbetade under senare hälften av 1980-talet har mycket hänt som motiverar att en ny utredning tillsätts. Utredningen bör naturligtvis ha ett betydande inslag av representanter för alternativmedicinen.

Herr talman! Jag är glad att Centerpartiet ställt sig bakom den här enskilda motionen genom reservationerna nr 47 och 48 och att även Miljöpartiet ställt sig bakom nr 48. Den handlar om en ny utredning av alternativmetoder och forskningsstrategier.

Det är ett framsteg, och med tanke på den positiva attityd gentemot alternativa behandlingsformer som sprider sig i hela samhället hoppas jag att utskottet som helhet kommer att få en mer positiv syn på de här frågorna i framtiden.

Nu är våra yrkanden avfärdade på ett mycket summariskt sätt. Det beklagar jag naturligtvis. Jag undrar varför Socialdemokraterna är så

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Hälso- och sjukvårds-
frågor m.m.*

negativt inställda. Vågar man inte ta några nya grepp? Vi behöver ju faktiskt det.

Jag kan också nämna att Kommittén för alternativmedicin, KAM, har ett mycket konstruktivt och positivt samarbete med Socialstyrelsen. Det handlar om arbetet med att kvalitetssäkra olika alternativa behandlingsformer bl.a. Det är mycket glädjande, i all synnerhet som Socialstyrelsen i andra sammanhang inte visat sig särskilt öppen. Jag tycker att de ska ha beröm när de gör någonting bra. Jag tycker att det här är bra.

Det finns alltså en mycket tydlig utveckling mot en större öppenhet för alternativa – jag vill hellre kalla det komplementära – behandlingsformer.

Jag hoppas att riksdagen kan vara pådrivande i frågan och inte hamna på efterkälken. Det vore synd. Den förhoppningen har jag inte av något egoistiskt prestigeskäl, utan av det skälet att jag är övertygad om att vi då kan förbättra hälsoläget i Sverige. Det behöver vi.

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla reservationer i det här betänkandet där Centern finns med, och i all synnerhet nr 47 och 48. För tids vinnande begär jag inte votering.

Anf. 214 YVONNE OSCARSSON (v):

Herr talman! Jag har förstått att det inte är vanligt att i socialutskottet och här i kammaren ta ställning till hur man behandlar olika sjukdomstillstånd. Jag kan förstå det på ett sätt, men jag begriper det inte riktigt. Det handlar ju om en helhetssyn över hela Sverige.

Om man i olika landsting beslutar på olika sätt kan det ju betyda att man får olika hjälp beroende på var man bor i landet.

Jag tänker prata om två områden där det är lite svävande om det handlar om sjukdomar eller inte. Socialutskottet har bedömt att det handlar om sjukdomar.

Det första området är ätstörningar. Glädjande nog uppmärksammas människors problem med ätandet mer och mer. Jag tror att det är viktigt att vi gör det ändå mer tydligt och att man betonar att det egentligen inte är problem med mat utan just med ätandet av mat, och att problemen därför måste benämnas ätstörningar eller ätproblem.

Det är inte maten som är problemet utan krafter i människor som gör att ätandet blir destruktivt, både när det gäller att äta lite och att äta alldeles för mycket.

Det är inte sant att anorektiker inte äter alls. De äter fel, för lite och får i sig för lite näring. Andra äter för ofta eller i obegränsade mängder. Vissa äter och kräks. Vissa äter massor utan att kräkas.

Många människor som lider svårt av ätstörningar har normal kroppsvikt och blir därför inte uppmärksammade och får heller ingen hjälp. Ätstörningar drabbar oftast flickor och kvinnor, men pojkar drabbas allt oftare.

Det är förödande att utseende och skönhetsideal när det gäller det yttre så totalt tillåts styra människor att de till slut kan bli sjuka. Det är ändå mycket viktigt att inte förenkla orsakssambanden när det gäller ätstörningar så att man tror att det bara handlar om kroppsfixering. Det är mycket mer komplicerat.

I Vänsterpartiets motion säger vi att det är viktigt att hjälpen ser till helhetsperspektiven för att bota problemen.

Jag vill kort nämna de anhörigas situation. Mammor, pappor, syskon och barn ser, men förstår kanske inte alltid vad det är som händer i familjen. Ofta belägger sig framför allt föräldrar med skuld känslor och tror att det är deras fel. Familjemedlemmarna och andra släktingar och vänner blir oroliga och kan totalt uppfyllas av den sjukes beteende. För att den sjuke ska kunna tillfriskna krävs att familjen får hjälp i samma takt som den sjuke.

Om man får önska borde det vara så att dessa människor fick hjälp på speciella kliniker inom landstinget. Detta skulle bli mycket billigare än i dag när man försöker bota på många olika ställen inom och utanför landstinget. De här människorna slits ofta mellan det privata och det offentliga och mellan socialtjänst och sjukvård.

Herr talman! Jag vill säga något om innehållet i reservation nr 41. Där är jag än mer oförstående till hur man kan bedöma detta som en sjukdom. Det handlar om konsekvenser av att man som barn har levt med människor som har missbrukat, framför allt alkohol. Det handlar om konsekvenserna av vår svenska alkoholpolitik.

I Sverige har vi beräknat att vi har ungefär 300 000 alkoholister. Om man skulle göra ett överslag – som i och för sig är väldigt slarvigt – att varje har två barn har vi 600 000 barn. Nu är det inte så, utan Socialstyrelsen har räknat ut att vi har ungefär 250 000 barn till alkoholister i Sverige.

Oerhört många barn har påverkats av att växa upp i ett alkoholisthem. Att identifiera dessa barn oavsett om de är små eller stora, är svårt av många skäl. De flesta föräldrar i ett alkoholisthem förnekar verkligheten därför att den är förnedrande, men framför allt för att skydda barnen.

Barn är olika och reagerar olika i olika situationer. Barn föds med olika tjock hud, brukar jag säga, eller med olika styrka på det filter som skyddar barn mot ironi, sarkasmer, lögn, förnedring, hot och våld som är inslag som kan förekomma i ett alkoholisthem.

Samhället sviker i dag barn till alkoholister, vilket vi kommer att behandla i nästnasta betänkande, Barnfrågor.

Samhället fortsätter att stödja vuxna barn till alkoholister. De flesta söker aldrig hjälp för sina grundproblem. De flesta förstår kanske inte ens sambandet mellan att ha vuxit upp i ett alkoholisthem och de problem som kan uppstå i vuxen ålder.

Många vuxna människor har för att skydda sig, sitt liv och sin självkänsla, skaffat sig ett så starkt förnekande att man inte ens är medveten om hur situationen var hemma. Man pratar inte ens med sina syskon om hur situationen var.

Genom ökade kunskaper om detta inom sjukvård, psykiatri, företagshälsovård, socialtjänst och andra rehabiliteringsverksamheter kan dessa människor få relevant hjälp.

Jag är helt övertygad om att om vi skulle bifalla den andra att-satsen i Vänsterpartiets motion, nämligen att Socialstyrelsen borde få i uppdrag att kartlägga och utreda behandlingsbehovet för vuxna barn till alkoholister, skulle det leda till mycket stora besparingar för samhället.

Varför och hur? Jo, därför att många av dessa människor i dag får hjälp av samhället för fysiska och psykiska konsekvenser av att ha vuxit upp som jag har beskrivit. Det man söker för är andra problem. Det kan vara magkatarr, magsår, spända käkar, ryggsmärtor, nacksmärtor, hu-

vudvärk, migrän, sömnproblem, utlösande av diabetes och t.o.m. utlösande av cancer.

De kan också få hjälp mot oro, nervösa problem, eget missbruk, relationsproblem, reaktioner vid kriser – t.ex. skilsmässor och dödsfall som blir svårare och mer smärtsamma på grund av obearbetade upplevelser från barndomen.

När vi får behandling bara för det som syns kvarstår de grundläggande problemen, och symtomen kan fortgå eller visa sig på ett annat sätt. Då får man behandling för det, men symtomen fortsätter och man får andra problem som man får behandling för. Ingenting blir egentligen bättre, eftersom grundproblemet är kvar.

Det finns i dag bra hjälp att få, men den är oftast mycket dyr. I reservationen nämns en kostnad om 10 000 kr, men jag känner till mycket dyrare alternativ. Det är en mycket bra hjälp. De dyraste alternativen är privata och minst lika bra som de offentliga. Det får inte vara så att den hjälp dessa människor får ska vara beroende av deras ekonomi. De har inte valt att växa upp i ett hem där den ena eller båda föräldrarna har druckit för mycket alkohol.

Samhällsekonomiskt kan man, som jag tidigare sade, göra stora besparingar på sjukvårds- och socialtjänstskostnader, på kostnader inom psykiatri, på minskad sjukfrånvaro och långtidssjukskrivning, som i mycket hög grad drabbar vuxna barn till alkoholister. Därtill kommer effekter i form av lidande som vi aldrig någonsin kan mäta i pengar. Jag har svårt att se varför man i socialutskottet inte kunde gå med på att låta Socialstyrelsen kartlägga och utreda de behov som denna kategori har.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

11 § Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor

Föredrogs

socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU11

Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor (prop. 1999/2000:56).

Anf. 215 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Jag ska vad gäller propositionen och betänkandet *Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor* endast uppehålla mig vid det som skiljer oss från majoriteten. Man kan naturligtvis diskutera logiken i att föreslå en utökning av förskrivningsrätten till nya grupper när det samtidigt sitter en utredning som bl.a. ska se på möjligheterna till inskränkningar för grupper som redan har förskrivningsrätt.

Jag anser dock att en utökning av sjuksköterskornas förskrivningsrätt är motiverad, därför att det utan tvivel betyder en bättre patientservice. Mot bakgrund av de positiva erfarenheter av förskrivningsrätt för distriktssköterskor som Socialstyrelsen redovisat tycker vi att förslaget om en breddad förskrivningsrätt för sjuksköterskor i princip är riktigt.

Men, herr talman, förslaget missgynnar privata sjukvårdsverksamheter. Det riktiga måste vara att rätten till förskrivning är helt kopplad till kompetens och inte är knuten till vem som är arbetsgivare eller till an-

ställnings- och avtalsformer. Den måste enbart knytas till kompetensnivån legitimerad sjuksköterska med de vidareutbildningskrav som anges. Tyvärr har man dock lagt förslaget alltför snävt, om avsikten har varit att förbättra patientservicen speciellt för de äldre. Regeringens förslag omfattar inte den stora grupp legitimerade sjuksköterskor inom den kommunala hälso- och sjukvården som klarat sjuksköterskeexamen före 1993 och som har minst fem års yrkeserfarenhet. Dessa borde, efter en individuell prövning och efter en vidareutbildning med 20 poäng i farmakologi och sjukdomslära kunna erhålla förskrivningsrätt just för att underlätta för de äldre. Socialstyrelsens föreskrifter för området bör utformas i enlighet med detta.

Herr talman! Att döma av den sammanfattning av Datainspektionens rapport till regeringen som har fogats till propositionen har det förekommit omfattande missförhållanden vad beträffar Apoteket AB:s hantering av det redan befintliga receptregistret i anslutning till den s.k. dosexpeditionen. Det är minst sagt anmärkningsvärt att verksamheten delvis har kunnat försiggå i strid med lag så länge.

Hälso- och sjukvårdsuppgifter är ur integritetssynpunkt mycket känsliga. Vi har därför sagt att det bör räcka att i receptregistret, som är avsett för administrativa åtgärder som debitering av patienter eller överföring av kostnadsuppgifter mellan landsting, ange patientens födelsedatum, och att uppgift om behandlingsansvarigt landsting lämnas genom angivande av postnummer. Det administrativa registret bör självklart föras skilt från registret för medicinsk uppföljning och forskning, där personnummer är nödvändigt.

Herr talman! Dosexpedition ökar kvaliteten i läkemedelshanteringen, och vi har inget att invända mot att en utökad dosexpedition möjliggörs. Jag var själv för tolv år sedan på ett ålderdomshem mycket medveten om hur ofta det blev fel på medicineringen. Jag genomförde då ett försök med dosexpedition tillsammans med den nu för läkemedelshanteringen ansvarige på Socialstyrelsen, numera professor i socialmedicin.

Detta skedde under en tid när man inte tänkte så mycket på integriteten. Det gällde bara att göra det bättre för patienterna. Det blev också mycket bättre. Jag tror att vi alla först efteråt har insett att det betyder väldigt mycket att man inte går alltför hårt fram med patientintegriteten, hur goda avsikter man än har.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Vissa hälso- och
sjukvårdsfrågor*

Jag tycker nu att det är självklart med tanke på den höga patientintegriteten att registret ska föras på ett sådant sätt att skriftligt medgivande anges. Man är här bunden till att det finns ett personnummer och att det gäller känsliga uppgifter.

Det är olyckligt att propositionen saknar angivande av på vilket sätt den registrerade ska lämna sitt samtycke och av hur informationen till den registrerade ska ske. Detta måste snabbt klaras ut för säkerställande av en riskfri medicinadministration till äldre, eftersom dosexpedition i det sammanhanget är bra. Jag tycker att regeringen snarast måste återkomma till riksdagen med ett förslag som är förenligt med de integritetskrav som jag har beskrivit. Vi måste hysa en betydligt större respekt för att människor i dessa mycket känsliga frågor själva ska få avgöra, eller att i en del fall där äldre kanske inte klarar det en god man får avgöra vad som är det bästa för patienten.

Herr talman! Med detta vill jag säga att vi står bakom båda våra reservationer men att jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 216 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Detta är en ganska ovanlig proposition ur flera perspektiv. Till att börja med brukar den nu sittande regeringen knappast fatta några beslut medan utredningar pågår, även om de är mycket omfattande, och ibland tillsätter man utredningar efter utredningens slut. Här har man lagt fram en proposition medan det pågår en utredning som dessutom snart är färdig.

Jag tycker precis som Leif Carlson att det är riktigt att man förändrar olika strukturer när det är positivt. All utvärdering från Socialstyrelsen av förskrivningsrätt för sjuksköterskor, i första hand distriktssköterskor, har visat sig positiv. Vi tycker därför att det är riktigt att man ser till att kompetensen används på rätt sätt. Läkarna får nu mer tid till andra och mer kvalificerade uppdrag, och det tycker vi är väldigt positivt.

Det känns ändå som om propositionen är lite hastigt tillkommen, om jag får uttrycka mig så. Först och främst kommer utvidgningen inte att gälla alla sjuksköterskor inom den här verksamheten. Den kommer nämligen inte att omfatta ungefär 6 000 sjuksköterskor som fått sin legitimation före 1993 och som har minst fem års erfarenhet. Vi har påpekat detta i den reservation som är fogad vid betänkandet. Vi anser att även dessa sjuksköterskor borde innefattas efter en individuell prövning och efter en utbildning i farmakologi om 20 poäng.

Det andra som jag har kommit fram till när jag har förberett mig inför den här debatten är att förskrivningsrätten för de distriktssköterskor som i dag har sådan rätt gäller både om de jobbar i kommun eller landsting eller om de arbetar i privat verksamhet. Det är så som vi tycker att det ska vara. Jag vet uppriktigt sagt inte något område där en rättighet är knuten till den utbildningshuvudman som man har haft.

Jag kanske ska fråga Conny Öhman om regeringen och socialdemokraterna visste om att det blir en annorlunda förskrivningsrätt här, eftersom det är knutet till kommun eller landsting, än vad distriktssköterskorna har, eller om det bara är en lapsus och ni känner att ni vill rätta till det. Jag hoppas att det är det.

Om det är den nya policyn vill jag fråga om läkarnas förskrivningsrätt också kommer att ändras så att den bara gäller om läkaren är anställd av landsting eller kommun. Det är väldigt viktigt att man är tydlig på den här punkten så att både befattningshavare och allmänheten vet vad som gäller i framtiden.

Herr talman! Med de orden vill jag yrka bifall till reservation 1, och så ser jag fram emot att få svar på mina frågor.

Anf. 217 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Vi har under flera år bevittnat en snabb omstrukturering av vården. Vårdtiderna på våra sjukhus har minskat, fler behandlingar sker polikliniskt, fler äldre vårdas hemma och många svårt sjuka vårdas inom ramen för hemsjukvård eller lasarettansluten hemsjukvård. Ett ökande antal äldre ökar behovet av omvårdnadsinsatser. Bl.a. via beslut i denna kammare har väsentliga uppgifter förts över till primärkommunalt ansvar.

Mot den bakgrunden är det självfallet viktigt att med jämna mellanrum anpassa regelverk och lagar till hur vårdutvecklingen faktiskt ser ut. I detta betänkande behandlas några förslag till regelförändringar som när de genomförts enligt vår uppfattning kommer att understödja den utveckling som pågår inom vården.

Men än 100 000 patienter får i dag dosexpedierade läkemedel. Allt talar för att i framtiden kommer ännu fler människor ha glädje av den här distributionsformen av läkemedel. Regeringens förslag om ändringar i receptregisterlagen undanröjer en del problem och tveksamheter som har funnits kring den här distributionsformen. Vi tycker att det finns anledning att välkomna det klargörande som görs i propositionen på den här punkten och i den här frågan.

Distriktssjuksköterskor har sedan år 1994 haft rätt att förskriva vissa läkemedel. Som flera talare har sagt här förut talar all erfarenhet och de utvärderingar som skett för att det har varit mycket positivt. Mot den bakgrunden tycker vi att det finns all anledning att se mycket positivt på att möjligheten att förskriva vissa läkemedel ges till en mycket vidare krets av sjuksköterskor.

Det är bra att det här beslutet kan fattas nu. Samtidigt är vi självfallet också medvetna om att det pågår en översyn av läkemedelsförmånen och av förskrivningsrätter. Vi får alltså inom en snar framtid anledning att återkomma till frågekomplexet och överväga om det finns anledning att ta ytterligare steg på den här vägen.

Chatrine Pålsson ställde en fråga till mig. Det står i propositionen: ”Verksamheten där tjänstgöring sker skall bedrivas av landsting, kommun eller av annan offentligt finansierad vårdgivare som utför motsvarande uppgifter.” I den meningen, Chatrine Pålsson, ligger självfallet svaret på den fråga Chatrine Pålsson ställde.

Jag tänker nöja mig med detta eftersom flertalet i stort sett är överens om inriktningen i propositionen. Jag nöjer mig med, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Vissa hälso- och
sjukvårdsfrågor*

Anf. 218 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag inser att det blir ett A-lag och ett B-lag. Jag har här i min hand regler från 1994 som gäller distriktssköterskor. Där står: ”Socialstyrelsens medgivande gäller under tid behörig sjuksköterska tjänstgör som distriktssköterska/motsvarande. Med distriktssköterskor/motsvarande avses sjuksköterska med angiven vidareutbildning anställd inom öppen hälso- och sjukvård i landsting, kommun eller privat verksamhet.”

Det Conny Öhman och regeringen nu gör är att skapa en annorlunda situation än distriktssköterskorna har. Är det meningen, eller är det inte meningen?

Anf. 219 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! De distriktssköterskor som jobbar i det här landet är offentligt anställda eller jobbar i verksamheter som har avtal med det offentliga. Den motsättning som Chatrine Pålsson försöker göra en poäng av här torde i realiteten inte vara för handen i det här landet. Det som sägs i propositionen är självfallet det som ska gälla. Det är just den mening jag läste upp för Chatrine Pålsson och som återfinns i propositionen och står på s. 4 i betänkandet.

Anf. 220 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att även en distriktssjuksköterska kan anställas inom privat verksamhet. Jag är helt övertygad om – och det har vi nu sett inte minst under de senare åren – att det kommer att öka, eftersom det är framtidens utmaningar. Jag vill ändå påstå att det möjligen var färre år 1994 än vad det är år 2000.

Anf. 221 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! En distriktssjuksköterska i privat regi jobbar med offentlig finansiering. Det står i meningen : ”– – eller av annan offentligt finansierad vårdgivare som utför motsvarande uppgifter”. Jag tycker att Chatrine Pålsson ska ge mig ett exempel på var någonstans i landet det finns en distriktssjuksköterska som jobbar helt privatfinansierat.

Anf. 222 LENA OLSSON (v):

Herr talman! Vi är från Vänsterpartiets sida mycket positiva till propositionen och de förändringar som regeringen vill göra. Att distriktssköterskorna fick den här rätten år 1994 har lett till att patienterna upplever det som väldigt positivt dels i bemötandet, dels i kommunikationen.

Man har också gjort vinster på det här sättet, fått en förenkling och en effektivitet. Av den här lilla debatten framgår att det sitter en utredning och håller på med detta. Vi har all anledning att återkomma till det som har diskuterats. För Vänsterpartiets räkning yrkar jag bifall till propositionen. Vi tycker att den är bra.

Anf. 223 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Jag ska fatta mig mycket kort. Leif Carlson och Chatrine Pålsson har på ett mycket bra sätt redogjort för skälen till de två reservationer som finns till betänkandet. Jag tycker inte att det finns någon anledning att jag upprepar dem.

Eftersom Folkpartiet liberalerna tyvärr inte var representerat vid utskottets justeringssammanträde finns vi inte med på reservationerna i betänkandet, men vi stöder båda reservationerna. Jag yrkar nu bifall endast till reservation nr 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 april.)

12 § Barnfrågor

Föredrogs

socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU12

Barnfrågor.

Anf. 224 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Vi ska nu debattera socialutskottets betänkande *Barnfrågor*. I betänkandet behandlas en rad motioner från allmänna motions-tiden.

Jag vill börja med att konstatera att det finns en stor politisk enighet om att barns villkor och barnens bästa ska komma i första rummet. Barnens bästa är också den bärande principen i FN:s konvention om barnens rättigheter. I artikel 3 står det att ”barnens bästa ska komma i främsta rummet” vid alla åtgärder som rör barn.

Konventionen bygger på två grundläggande tankar:

- att barn har fullt och lika människovärde som vuxna; de är alltså inte mindre värda än vuxna
- att barn är sårbara och behöver särskilt stöd och skydd för att kunna åtnjuta sitt fulla människovärde.

Principen om barns bästa ska ses som en etisk grundregel för samhället som helhet. Det betyder att barnets bästa ska vara vägledande på alla områden – inte bara i verksamheter som är särskilt avsedda för barn utan i alla beslut på alla områden.

Allt detta är alla överens om, och alla partier har också ställt sig bakom barnkonventionen. Trots detta fattas det en rad beslut på många områden som inte har barns bästa för ögonen: nedskärningar i offentlig sektor som drabbar barns möjligheter att utvecklas, neddragningar i missbruksvården som innebär att barn till missbrukare drabbas, en flyktingpolitik som inte har barnens bästa i fokus. Listan kan göras lång.

Jämfört med andra länder har Sverige kommit långt i sitt arbete med barnkonventionen, men fortfarande kan vi, liksom FN-kommittén, konstatera att principen om icke-diskriminering inte tillämpas fullt ut när det gäller gömda flyktingbarn. Vi vet också att det föreligger stora skillnader mellan barns situationer i olika kommuner. Alla barn behöver stöd, men

Prot.

1999/2000:101

27 april

Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor

Barnfrågor

en del barn lever under sådana förhållanden att särskilda insatser behövs för att ge förutsättningar för en gynnsam utveckling eller för att kompensera ogynnsamma uppväxtvillkor.

Vi menar att det måste vidtas åtgärder för att tillförsäkra alla barn, framför allt dem i socialt och ekonomiskt utsatta familjer, samma rätt till sociala förmåner. Vi vill ha en översyn av barnens situation i Sverige, och därför står vi bakom reservation 2 i det betänkande vi nu debatterar.

Vi har också pekat på behovet av att stärka samverkan mellan socialtjänsten och barnpsykiatrien för att bättre kunna fånga upp och bistå barn och ungdomar med psykiska problem. Här finns ett bra underlag i de förslag som Barnpsykiatriutredningen har lagt fram och som vi anser borde genomföras.

Barns villkor hänger nära samman med föräldrarnas livssituation. Alkoholproblem, narkotikamissbruk eller psykisk sjukdom hos föräldrarna påverkar självfallet barnens liv och hälsa. Vi menar att det är hög tid att uppmärksamma barn till psykiskt sjuka och barn till missbrukande föräldrar. Ett första steg är att kartlägga och bygga upp kunskaper om dessa barns situation. Det måste också utredas hur lämpliga insatser kan utformas över hela landet som tillförsäkrar barnen stöd i deras utveckling. Vi anser att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att komma med förslag till åtgärder för att ge barn till missbrukare råd och hjälp.

I dag lever alltför många barn tillsammans med en förälder och med den andra föräldern bosatt långt borta. Dessvärre lägger ibland ekonomin hinder i vägen för föräldrar att använda sin umgängesrätt – man har helt enkelt inte råd att träffa sina barn. Vi menar att utifrån ett barnperspektiv borde kostnaderna för umgängesresor beaktas i biståndet. Har man inte råd att utnyttja umgängesrätten borde man kunna söka och få socialbidrag som täcker kostnaderna för umgängesresor.

I betänkandet behandlas också motioner om amning. Dessvärre har informationsinsatserna när det gäller amning minskat. Samtidigt vet vi alla att amning är en folkhälsofråga och till stora delar fungerar förebyggande när det gäller små barns status på immunförsvaret. Det behövs, anser vi, en genomgripande plan för fortsatta hjälp- och informationsinsatser när det gäller amning. Vi menar också att det bör skrivas in i Folkhälsoinstitutets och Socialstyrelsens regleringsbrev att detta är en prioriterad fråga. Just nu ligger ansvaret på dessa två institut, och det borde tydliggöras att man ska prioritera arbetet med den här frågan.

Vänsterpartiet har i tidigare motioner begärt en utredning om hur finansieringen ska ske till vad vi kallar samhällsnyttiga organisationer. Vi menar då organisationer som i huvudsak drivs på ideell basis men som har ett behov av statligt stöd för att kunna fortleva. Dessa organisationer får i dag ofta stöd under ett inledningsstadium, en projektperiod eller en etableringsfas, för att sedan hänvisas till andra finansieringar, t.ex. på kommunal nivå eller landstingsnivå. Det är en finansieringsform som kan fungera för stora föreningar, medan andra föreningar med få medlemmar i olika kommuner tvingas upphöra med sin verksamhet när det statliga stödet uteblir.

En sådan förening är Föräldraföreningen Plötslig Spädbarnsdöd. Föreningen är ett viktigt komplement till sjukvården genom det stöd föreningen ger till föräldrar som tappat fotfästet i tillvaron och där sjukvårdens resurser inte räcker till för att stödja och hjälpa. Det statliga stödet

till den här föreningen har upphört, och den har i dag små möjligheter att fortsätta med sin viktiga verksamhet. Vi menar att det är viktigt att föreningen ges förutsättningar att fortsätta med den stödjande verksamheten.

Vi menar fortfarande att man behöver se över hur stödet till den här typen av organisationer ska utvecklas och ske i framtiden.

Vi har i en reservation lyft frågan om habilitering för barn och ungdomar med funktionshinder. Socialstyrelsen har redovisat att förutsättningarna att få hjälp, dvs. adekvata sociala, psykologiska, pedagogiska och medicinska insatser, ser väldigt olika ut över landet och menar att en särskild utredning bör genomföras på det här området. Vi delar Socialstyrelsens uppfattning och menar att en utredning bör tillsättas som tar fram förslag som stöder en utveckling av kvaliteten och innehållet i habiliteringarnas verksamhet. Målet måste vara att det finns någon form av likhet över landet och att det inte ska vara beroende på var i landet man bor när man sedan ska få hjälp.

Även om det finns en stor enighet om att barnens bästa ska sättas i främsta rummet finns det fortfarande mycket att göra för att uppfylla FN-konventionen om barns rättigheter. Ett sätt att föra det arbetet framåt är naturligtvis kartläggning av barns villkor, alltså kunskapsinhämtande som sedan omsätts i konkreta förslag för att säkra barns rättigheter och möjligheter till utveckling. Ett annat sätt är att alla politiska beslut åtföljs av en "barnkonsekvensanalys", dvs. vad det innebär för barns bästa när reglerna i arbetslöshetsförsäkringen ändras så att deltidsarbetslösa inte längre har rätt till ersättning efter 300 dagar. Ja, naturligtvis ändrar det förutsättningarna för ett visst antal barn i Sverige.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om en barnbilaga till budgetpropositionen. Dessa motioner har avvisats, och i stället ska sådana sammanställningar redovisas i särskilda skrivelser. För oss är inte formen för hur man redovisar konsekvenserna av politiska beslut det viktigaste, utan att det sker. En barnbilaga till budgetpropositionen är ett sätt. En barnskrivelse är ett annat, men då krävs det att barnskrivelsen inte bara beskriver konsekvenser för verksamheter som är särskilt avsedda för barn utan också beslut och utveckling inom andra samhällssektorer.

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet står givetvis bakom alla de reservationer som vi har lagt till betänkandet, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna nr 2 och 5.

Anf. 225 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! I årets rapport från barnens myndighet och Barnombudsmannen står det under avsnittet Rörelsehindrade barn att det saknas uppgift om det totala antalet barn med olika funktionshinder i Sverige. Det tycker jag är mycket märkligt. Däremot redovisas i rapporten en intervjuundersökning som har gjorts i slutet på 90-talet och som vänt sig till många av dessa barns familjer. I svaren pekar dessa familjer ofta på problem med liten bostad och på att bostaden därför inte är anpassad för lek. Tidigare undersökningar visar på att barn med funktionshinder har svårt att komma i kontakt med jämnåriga. Därför har moderaterna som en åtgärd i årets budget lagt in förslag om ett bostadsstöd till funktionshindrade, så att man ska kunna göra lägenheterna mer anpassade för lek och bus också i rullstol.

Prot.

1999/2000:101

27 april

Barnfrågor

Problemet med ett dubbelt huvudmannaskap vad gäller lagen om särskilt stöd och assistentersättning är en annan omständighet som gör det svårt för redan utsatta barn och ungdomar. De blir slagträ mellan kommun och försäkringskassa. Det kan vi klart utläsa när vi ser antalet överklaganden ända upp i Regeringsrätten. Men till detta har vi anledning att återkomma när handikapppropositionen ska behandlas här i kammaren inom kort. Men jag måste ställa mig frågan om barnkonventionen kommer att bli en realitet också för dessa barn eller enbart vackra ord.

Jag har ett exempel som ställer frågan om barnkonventionen på sin spets. Det gäller en tioårig flicka från en kommun i Sydsverige som är lätt utvecklingsstörd. Hon fick inte den hjälp i skolan som hon behövde. Ingrid Burman talade i sitt anförande om att vi ska se till att barn får den hjälp och det stöd när det gäller utveckling som de behöver. Skolan var integrerad lokalmässigt, men det var också det enda. Hennes klassrum låg avskilt. Eleverna i särskolan åt för sig själva. Politikerna beviljade inget särskilt stöd.

Föräldrarna kom nu i kontakt med en annan integrerad kommunal särskola i Helsingborg, och där fanns ett helt annat klimat. Det var ljusst, varmt och välintegrerat inte bara vad det gällde lokalerna utan också socialt. Där hälsade man flickan välkommen.

Eftersom extra stöd behövdes ville skolan i Helsingborg få ersättning för detta utöver skolpengen från hemkommunen, men det sade politikererna nej till. Man hade väl stora utgifter för det kommunala bostadsbolaget, som visserligen nyligen hade fått hjälp med extra pengar från kommunakuten. Det fanns alltså pengar till knackiga bostadsföretag och bostäder, men inte till en förståndshandikappad flicka, på tal om barnkonventionen.

Medlemmarna i flickans familj bor nu åtskilda. Mamman har flyttat och skrivit sig och flickan i Helsingborg för att dottern ska få den bästa hjälpen. Flickan trivs, har börjat knäcka läskoden och har fått vänner.

Jag påminner om barnkonventionen, som Ingrid Burman läste ur. Barnkonventionen ska genomsyra alla fattade beslut, och besluten ska ha barnens bästa för ögonen.

Herr talman! Jag vill fortsätta en stund till att tala om barn med särskilda behov och då också nämna det faktum att antalet barn i den obligatoriska särskolan har ökat med 27 % sedan 1994, medan antalet barn i grundskolan bara ökat med 10 %. Det är fler elever, men ännu fler diagnoser. Kan det vara så att skolan i dag behöver diagnoser för att kunna undervisa, eller är det mest ett sätt för skolan att omplacera elever med avvikande inlärningssituation?

Jag blir inte mindre orolig när jag tänker på införandet av en maxtaxa med ökad efterfrågan på barnomsorg och större barngrupper, färre behöriga förskollärare och risk för att vissa föräldragrupper kommer att jobba långt mer, med längre dagstider för barnen som följd. Politikerna visar på det sättet också vilken som är den enda rätta barnomsorgen. Det är inte bara jag som säger detta, utan Kommunförbundet har framlagt det i sitt remissvar. Men regeringen verkar inte ta detta till sig.

Herr talman! Jag fortsätter att läsa ur Barnombudsmannens rapport. Då läser jag att antalet barn i familjer med låg inkomststandard var klart mindre mellan åren 1991 till 1994, men att antalet barn i familjer med låg inkomststandard har mer än fördubblats under åren 1995 och framåt. Fler

har blivit fattiga. Fler klarar inte av den vanliga grundskolan. Barn har huvudvärk, ont i magen, psykisk ohälsa, nedstämdhet och depression. Listan är lång i Barnombudsmannens rapport. Man har alltså sparat på fel saker under dessa år. Man har sparat på barnen, men man har prioriterat olönsamma bostadsbolag.

Vi är väl alla överens, kan jag tänka, om att barn mår bättre när deras föräldrar har riktiga jobb. Bidrag är inte en framkomlig väg. Det begriper också fler och fler socialdemokratiska kommuner, tack och lov. Jag kan nämna Eslöv och Skurup, som är två socialdemokratiska kommuner i Skåne som nu inför Farummodellen. Det är en kommun i Danmark som socialdemokraterna här i huset och i denna kammare inte ens kände till när socialtjänsten debatterades för några månader sedan. Där ger man en arbetsgaranti, som har lett till att man inte haft några utgifter för socialbidrag de senaste åren. I dag får människorna jobb i Farum – riktiga jobb och inga bidrag.

Herr talman! Barn lever också i en global värld. Minst en miljon barn beräknas varje år dras in i sexhandel. Först var det Asien. Nu är det i Östeuropa och Baltikum som problemen är stora. Många sexuella övergrepp äger också rum i Sverige – i hemmet, på institutioner och där barn befinner sig.

Uppemot 140 miljoner barn med funktionshinder sägs leva i världen i dag. 30 miljoner människor lever med hiv och aids, varav 1 miljon är barn. Dessutom smittas varje dag ytterligare 16 000 människor, varav en tiondel är barn under 15 år. Enbart det senaste decenniet har 2 miljoner barn dött i krig. 5 miljoner barn har blivit handikappade, och 12 miljoner barn har blivit hemlösa.

Nu har i alla fall en ny lag sett dagens ljus. Den möjliggör att vi på sikt kan stoppa användandet av barnsoldater. Åldersgränsen för barnsoldater har höjts från 15 till 18 år. Det har varit sex års förhandlande innan länderna inom FN-organet ILO har kunnat enas. Speciellt glädjande tycker jag det är efter svenska regeringens fadäs för ett år sedan, då vi gick på USA:s, Storbritanniens och Nederländernas linje och endast ville förbjuda tvångsrekrytering. 300 000 barn deltar i dag i väpnade konflikter. De flesta är tonåringar, men en del barn är bara 7–8 år. I en rapport från Rädda Barnen får vi svart på vitt om att det faktiskt sker en rekrytering också i Sverige till krig och oroshärdar.

Gerillarörelserna beklagar denna nya lag men inser faktum och uttrycker att barnsoldaterna ändå förflyttar sig långsammare, inte är lika starka som vuxna och lyder order sämre. Dessutom drömmer de mar-
drömmar på nätterna och ropar på mamma.

Sverige måste på alla fronter delta i debatten också för världens barn. Vi har en god chans att i samband med att Sverige är ordförandeland nästa år verkligen visa på vårt allvarliga uppsåt och vår vilja.

Herr talman! Hur många barn är det som i dag lever i familjer med en psykiskt sjuk förälder eller psykiskt sjuka föräldrar? Det finns, enligt Socialstyrelsen, ingen officiell statistik. Men det finns en rapport från 1999, *Barn till psykiskt sjuka föräldrar*, där man kan läsa att det är svårt att få en samlad bild av hur många av de patienter som vårdas inom vuxenpsykiatri som också har minderåriga barn.

I Socialstyrelsens projekt om psykiskt sjuka föräldrar och deras barn som påbörjades 1996 visade det sig vid besök på enheter inom vux-

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

enpsykiatrin och inom socialtjänsten att det saknas redovisningssystem för att få fram mera specifika uppgifter om barnen.

I Barnombudsmannens rapport från 1997 berörs denna situation. I ett kapitel står det att det uppskattningsvis är minst 200 000 barn som lever med föräldrar som under en längre eller kortare tid drabbats av psykisk sjukdom.

De föräldrar som är psykiskt sjuka återfinns oftast bland socialtjänstens problemfamiljer. I dessa familjer förekommer inte sällan våld och missbruk, och det påpekas också att barnens situation inte uppmärksammas tillräckligt.

Det saknas framför allt inom vuxenpsykiatrin en medvetenhet om att dessa patienter också kan ha barn som är i behov av stöd och hjälp. Metoder för hur man bäst kan hjälpa barn till psykiskt sjuka börjar komma men i alltför långsam takt.

De här problemen finns beskrivna i den moderata reservationen nr 4, som jag yrkar bifall till, herr talman.

Anf. 226 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 7 under mom. 10, Förebyggande av psykisk ohälsa hos barn.

Det stora antalet motioner – och deras innehåll – från den allmänna motionstiden visar att frågan om barn engagerar väldigt många av riksdagens ledamöter. Och alla har vi väl vår egen bild.

Jag har en bild väldigt nära som jag vill förmedla. Jag tog tunnelbanan till en förort. Där satt en kraftigt berusad far med sin lille pilt till son. Han var kanske fyra, fem år. Det var kanske inte så ovanligt, men det som satte sig på min näthinna var hur den här pojken reagerade. Han var som en pappa åt sin pappa. Den här lille killen såg till att pappan fick med sig paketen, fick ordning på sin tillvaro och kunde komma av tunnelbanan. Då tänkte jag: Hur många ser det här barnet?

I det materialistiska och sexualiserade samhälle som vi faktiskt lever i är det de utsatta barnen som blir offren för både psykiska och fysiska övergrepp. Kristdemokraterna har varit drivande när det gäller situationen för barn till missbrukande föräldrar. Därför ser vi fram emot de utredningar som pågår. Vi ser också fram emot den skrivelse som kommer i maj.

Det är allas vårt ansvar att följa hur kommunerna prioriterar resurserna till verksamhet som riktar sig till utsatta barn till missbrukare, de s.k. glömda barnen. Vi kommer fortsättningsvis att följa vad dessa utredningar ger för besked och vilka åtgärder som görs när det gäller förebyggande insatser för utsatta barn.

Herr talman! Trots engagemanget, mångas vältalighet och de skrivna orden i betänkande, handlingsplaner och skrivelser såg jag en träffande rubrik: Låt inte politisk passivitet hindra hjälp till barn som mår dåligt! Den stod i Kommun-Aktuellt i december 1999. Debattartikeln inleddes så här:

Psykosociala problem hos barn och ungdomar är det mest betydelsefulla folkhälsoproblemet vi har.

Den här artikeln är skriven av en person som har stor barnkunskap och som var ordförande i Barnpsykiatrikommittén, som lämnade sitt

slutbetänkande *Det gäller livet* 1998. Det har fortfarande inte kommit någon proposition.

Skribentens slutsats i artikeln var att det politiska arbetet på central nivå i viss mån saknar allvar, långsiktighet och uthållighet. Nu råkar det dessutom denna gång handla om psykosociala problem hos barn och ungdomar. Det är det samhällsproblem som framöver kan komma att förorsaka det största bortfallet räknat i levnadsår med sänkt livskvalitet, nedsatt arbetsförmåga och psykiskt lidande. Det är med andra ord det mest betydande folkhälsoproblemet vi har.

Vilken medicin och vilken lösning har regeringen och samarbetspartierna på kort sikt? "Mixmaxtaxa"! Vart tog "barnets bästa"-perspektivet vägen?

Vi kristdemokrater tar i vår reservation upp att psykisk ohälsa måste förebyggas genom att goda uppväxtvillkor skapas för alla barn samt att särskilt stöd ges till dem som befinner sig i riskzonen för att utveckla psykisk ohälsa. För att kunna påverka på nationell nivå behövs det en samordning och, precis som Ingrid Burman tog upp, konsekvenser av de besluten inom andra sektorer än just den som handlar om barn.

Vi tycker att det behövs en samordning med effektiva styrmedel, opinionsbildning, utbildning och uppföljning av insatserna. Barnens situation måste ses ur ett helhetsperspektiv, och därför måste samordningsfunktionen för barnfrågor inom de olika departementen förstärkas. Vi tycker faktiskt att frågan om att inrätta ett särskilt departement med ansvar för barn- och ungdomsfrågor bör utredas närmare.

Rubriker som "utbrändhet", "gått i väggen" och "ökande antal sjukskrivningar", som tyvärr drabbar många människor i alla samhällsklasser, når oss dagligen. Vart har barnperspektivet tagit vägen i de här rapporteringarna? Vet vi egentligen hur många barn som påverkas i dag av föräldrarnas stressituation?

Familjen är grunden i Kristdemokraternas politik. Jag blir faktiskt glad när jag läser om en framtidsforskare som säger att relationer och familjeliv kommer att bli viktigare och att det inte är otänkbart att vi får ett trendbrott i skilsmässostatistiken. Barn som växer upp i trasiga familjer värderar sina relationer högre och ser det som väldigt viktigt att hålla ihop sin egen familj.

Det här ger hopp för framtiden.

Herr talman! Jag vill också ta upp lite om vårt särskilda yttrande när det gäller sexuellt utnyttjande av barn. Den nationella handlingsplanen mot kommersiell sexuell exploatering av barn, som har antagits av riksdagen 1998, har fått en kraftig kritik för att den är dåligt underbyggd, allmänt hållen och i stora stycken saknar tidsramar, konkreta förslag och mål. Nu har ett löfte givits om att den kommer att ses över. Vi ser fram emot de här skrivningarna, och vi tycker också att utskottet på ett mycket bra sätt har tagit till sig våra olika yrkanden. Jag hoppas att vi får se resultat av det.

I handlingsplanens inledning, som den ser ut i dag, står det att Sverige är ett land där kommersiell sexuell exploatering av barn förekommer i mycket ringa omfattning. Men problemet är ju inte begränsat till ett fåtal beslag i vårt land, utan det är bekämpningen av problemet som är begränsad. Det är resurserna för att bekämpa det här som är begränsade. Det räcker inte med att följa upp och bevaka utvecklingen på det nation-

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

ella planet. Det behövs i dag kraftfulla insatser och ekonomiska resurser för att man på allvar ska kunna kartlägga förekomsten av sexuell exploatering av barn i Sverige. Jag har massor av artiklar när det gäller just sexuell exploatering av barn, och det är precis som regeringen skriver i handlingsplanen: Ett enda barn som utsätts för kommersiell sexuell exploatering är ett barn för mycket. Tack, herr talman!

Anf. 227 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 1 men står självfallet även bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Herr talman! Alla barn vill bli sedda och få bekräftelse från vuxenvärlden. Vi har alla en ambition att som föräldrar ge våra barn trygghet, självförtroende och förmåga att sätta gränser. Men ibland räcker inte föräldraskapet till, och det är då ett gemensamt ansvar att vi stöder och hjälper barnen och familjerna när problemen hopar sig. Hur våra barn och ungdomar mår är till stor del beroende av hur vi vuxna mår. Många barnfamiljer har under de senaste åren haft det jobbigt med arbetslöshet och försämrad ekonomi samtidigt som vi har gjort stora besparingar inom framför allt grundskolan. Nu när vi återigen kan diskutera i termer av något ljusare ekonomi är det viktigt att göra satsningar på att återföra resurser till basverksamheter som barnomsorgen, skolan och familjerna.

Nu aviseras också en hel del satsningar på barnen och familjerna, något som Centerpartiet välkomnar. Ett av huvudnumren, maxtaxan, klarar dock mycket tydligt den ideologiska skillnaden mellan å ena sidan socialistisk familjepolitik – som numer ivrigt stöds av Miljöpartiet – där det är staten och inte föräldrarna som ska styra över barnens omsorg, och å andra sidan den familjepolitik som Centerpartiet står för, som ger stöd i föräldraskapet men inte övertar ansvaret för uppfostran och utveckling.

En bra familjepolitik utgår från familjers olika förhållanden och styr inte in alla i samma mall. En bra familjepolitik bygger på valfrihet, flexibilitet och rättvisa. Familjepolitiken ska ge föräldrarna möjlighet att stödja sina barn till att bli kreativa och självständiga individer, inte diktera villkoren för omsorg och uppfostran. Det är enligt vår uppfattning i första hand föräldrarnas ansvar. Centerpartiet vill vara med och bygga ett samhälle som litar på familjen, samtidigt som det ska finnas ett stöd vid kriser.

Det är viktigt med en gemensam grundsyn för allt arbete med barn och ungdomar. FN:s konvention om barns rättigheter ska vara den självklara utgångspunkten. Dess grundsyn om barns rätt att åtnjuta respekt för sina rättigheter, principen om barns bästa, om vikten av att lyssna till barnet och om dess rätt till liv och utveckling ska genomsyra alla beslut som rör barn. Barn är ju inte miniatyrupplagor av vuxna, utan individer med egna unika behov. De måste mötas med respekt och få känna gemenskap, delaktighet och tillit. Barn måste få vara barn med tid för lärande, krävfulla aktiviteter och lek, men de måste också tillåtas få lugn och ro.

Herr talman! Centerpartiet har nu, liksom tidigare, hävdad att den ekonomiska politiken bör kompletteras med ett barnperspektiv. Vi anser att det i den statliga budgeten bör finnas en särskild budgetbilaga, där frågor som rör barn och ungdomar redovisas. Det skulle enligt vår upp-

fattning ge ett starkare stöd för arbetet med att tydliggöra barns rätt och hur olika förslag och beslut påverkar barnen. Att använda nyckeltal som är jämförbara år för år är ett sätt att tydliggöra hur barnens situation förändras.

Regeringen har tidigare uttalat att kommunerna och landstingen ska upprätta system för att kunna följa upp hur barnens bästa förverkligas i det kommunala arbetet. Regeringen bör göra likaledes, och ett sätt är att tillfoga en särskild barnbilaga till budgeten, där frågor som rör barn och ungdomar redovisas.

För mig är det inte oviktigt vilken teknik som används. Det är viktigt med en teknik som gör att man integrerar barnfrågorna, att de genomskärar all verksamhet. Därför är jag till skillnad mot socialutskottets ordförande inte tillfreds med att en barnskrivelse skulle ersätta en budgetbilaga inriktad på barnfrågor.

På senare år har barns och ungdomars psykiska ohälsa uppmärksamats. 10 % av barnen visar någon gång olika allvarliga symtom på psykisk störning. Det handlar dels om barn- och ungdomspsykiatriska tillstånd, dels om relationsstörningar och individer som utsatts för övergrepp eller barn till utsatta riskgrupper.

Den stora och tyvärr ökande psykiska ohälsan bland våra barn och ungdomar är ett stort problem som berör såväl individerna och familjerna som samhället. Särskilt familjens ställning och föräldrarollens stora betydelse återkommer ständigt i olika utredningar som presenterats. Utvecklingen är fullständigt oacceptabel. Inget, absolut inget, gör så ont och är så fel som när barn och ungdomar far illa.

I samverkan behöver stödet till barn, ungdomar och även vuxna med psykiska störningar utvecklas. Vårdkedjorna måste fungera bättre. Barn- och ungdomspsykiatrik måste utvecklas och barns och ungdomars rättigheter i olika lagstiftningar skärpas. Förebyggande insatser är avgörande, bl.a. elevvårdande satsningar och ungdomsmottagningar. Anorexi och bulimi är exempel på mycket allvarliga ungdomssjukdomar som måste tas på största allvar.

Jag och Centerpartiet har på olika sätt tryckt på för att så mycket som möjligt av Barnpsykiatrikommitténs betänkande *Det gäller livet* ska leda till konkret handling. Det är utlovat att det ska komma en del förslag på det området, även om de inte kommer i en separat proposition. Det kommer vi att noga följa och söka påverka så att det får en bra utformning.

Centerpartiet har även i motioner tagit upp barn till psykiskt sjuka respektive barn med missbrukande föräldrar. Dessa barn behöver stöd och kunskap om att de inte är ensamma om problemen. Kunskaps- och erfarenhetsutbyte och metoder i behandlingsarbetet behöver utvecklas. Frivilligorganisationer, som gör mycket viktiga insatser, behöver stödjas mer. Vi pekar på behovet att se över anmälnings- och uppgiftsskyldighet i olika lagstiftningar. Det krävs åtgärder såväl inom psykiatrik som inom socialtjänsten.

Vi har även i dagens betänkande aktualiserat behovet av en översyn av LVU, lagen om vård av unga, som jag vet redan pågår. Vi har, tyvärr i reservationstext, pekat på att det finns anledning att undersöka om barnperspektivet har fått ett reellt genomslag i socialtjänstens arbete och om anmälningsplikten, enligt 71 § socialtjänstlagen, fungerar tillfredsstäl-

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

lande och att vid behov vidta åtgärder. Vi har även i reservationer påtalat betydelsen av ungdomsmottagningarnas verksamhet och föräldrautbildningen.

Herr talman! Centerpartiet vill medverka till ett barnvänligare samhälle och en familjepolitik som ger stöd i föräldraskapet men som inte övertar ansvaret för uppfostran och utveckling. Centerpartiet vill att det offentliga stödet till barnomsorgen ska nå alla barn. Samhällets stöd ska finnas vid kriser i olika former. Den ökande psykiska ohälsan bland barn och ungdomar måste snabbt åtgärdas. Vi behöver, herr talman, ett tydligare barnperspektiv inom all verksamhet. Det är något som vi centerpartister aktivt vill medverka till.

Anf. 228 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Kenneth Johansson tar i sitt anförande upp att maxtaxan och den reform som är kopplad till den inte skulle innehålla ett barnperspektiv. Då vill jag säga till Kenneth Johansson att det som händer när maxtaxereformen införs är att t.ex. barn till arbetslösa, det jag brukar kalla jojo-barn, som går in och ut ur barngruppen, får ha kvar sin plats. Nu får de vara i barngruppen om mamma och pappa har arbete. Har inte mamma eller pappa arbete slängs de ut. Andra jojo-barn, som inte har rätt att behålla sin dagisplats när de får syskon men är välkomna tillbaka när syskonet har nått en viss ålder, kommer att ha rättigheten, om föräldrarna vill det, att ha kvar sin plats i den grupp de umgås i till vardags. Det är något som jag tycker innehåller ett stort mått av just barnperspektiv.

Maxtaxereformen innebär också att den som vill har alltså rätt att utnyttja en dagisplats. Vi inför allmän förskola från, om jag minns rätt, 2002 för fyra–fem-åringar. Vi utvidgar den generella välfärden så att barn som vill delta i en allmän förskoleverksamhet också har den rättigheten.

Jag har lite svårt att förstå var barnperspektivet saknas i detta, särskilt som det finns en rad utredningar som visar att barn som har haft tillgång till den allmänna förskolan har också ett försprång när de når skolan framför barn som inte har haft tillgång till eller rättigheten att delta i viss pedagogisk verksamhet. Det har varit viktigt och utslagsgivande inte minst för barn som har kommit från grupper som inte har så bra sociala omständigheter kring sig.

Anf. 229 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag sade mycket tydligt att det fanns satsningar på barn och barnfamiljer som vi från Centerpartiet hälsar med tillfredsställelse. De tre första exemplen är bra förslag. De handlar om arbetslösas rätt att ha sina barn på dagis eller i barnomsorg, de handlar om rätten att få vara kvar när syskonet kommer till världen och de handlar om en allmän förskola för fyra–fem-åringar. Centerpartiet stöder dem. Vi har länge drivit de förslagen, och vi tycker att de är helt rätt. Där har vi ingen annan uppfattning.

Den andra delen jag åsyftar i maxtaxan tycker jag är orättvis. Den ger stora statliga subventioner till ett visst antal barn. Den når inte alla, och det är orättvist. Den gynnar höginkomsttagarna. Jag har flera exempel på att det är de med de höga inkomsterna som med maxtaxeförslaget får de största förbättringarna ekonomiskt sett, och det ger ingenting till t.ex. de

föräldrar som väljer att stanna hemma något år. De får inte komma i åtnjutande av de statliga miljarder som satsas på övriga. Vi tycker att det är ideologiskt sett alldeles galet. Vi vill ju satsa på valfrihet, och vi tycker att alla barn är lika mycket värda.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

Anf. 230 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Vad jag förstår anser inte Kenneth Johansson att det är ett bra barnperspektiv att man ökar möjligheten för alla att ha sina barn på dagis. Även om taxereformen innebär att de med höga inkomster får sina avgifter sänkta mer än de med låga inkomster, ska detta möjliggöra för alla att det inte ska vara ett ekonomiskt hinder att utnyttja den rättighet som öppnas att ha sina barn i förskola.

Jag blir lite konfunderad. Hela resonemanget utgår från hur mycket vuxna tjänar respektive förlorar på maxtaxereformen. Hela reformen bygger på barnperspektivet, dvs. att förskolans pedagogiska verksamhet bör öppnas för alla som så önskar. På sikt bör den bli generell och avgiftsfri. Det är barnperspektivet.

De ekonomiska effekterna för vuxenvärlden går det att diskutera och ha olika åsikter om. Men målet är att förskolan ska bli öppen, tillgänglig och fri för alla som så önskar, liksom grundskolan är det i dag.

Jag har en fråga. Den gäller Barnpsykiatriutredningen och Centerns förhoppning om att utredningens förslag ska resultera i förslag i riksdagen. Jag har blivit nyfiken eftersom Kenneth Johansson har sagt att förslagen är på gång. Det är något jag själv inte känner till. Det är anledningen till att vi har lagt fram en reservation i frågan som Centern har valt att inte stödja. Vi menar att förslagen från Barnpsykiatriutredningen bör genomföras. Kenneth Johansson har tydligen information som jag inte har. Då är jag nyfiken på var förslagen finns som ska läggas fram. I betänkandet redovisas nya utredningar.

Anf. 231 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Först och främst är jag vän av dagis för de familjer som önskar dagis. Jag är vän av att ha en sextimmarsdag eller en fyratimmarsdag så att familjen får mer tid för barnen. Maxtaxan stimulerar precis motsatsen. Det är mindre tid med barnen och mera tid för barnen på dagis. Det är vad maxtaxan stimulerar.

Jag säger inte att detta är fel för de familjer som vill lösa situationen så, men detta saknar en stor ingrediens av valfrihet och gynnar definitivt inte dem som vill hitta enklare, kooperativa lösningar där de vill göra egna insatser eller om de vill stanna hemma något år. Det är orättvist, och det ger mycket till dem som redan har. Vi ska ha en familjepolitik som ger valfrihet om familjen, föräldrarna och barnen är nöjda med hur de har byggt upp sin omsorgsform. Då blir det den bästa lösningen för barnen, och det är då som barnperspektivet slår igenom.

Sedan var det Barnpsykiatrikommittén. Jag väckte en interpellation till socialministern för ett par månader sedan. Han redovisade att det inte kommer någon separat proposition. Däremot finns det förslag som kommer på andra områden. En viktig del är den överenskommelse som Centern och Socialdemokraterna är i slutfasen av att jobba fram för att presenteras inom 14 dagar. Där ingår det viktiga delar, dvs. hur kommuner och landsting kan stimuleras till att satsa på att förbättra den psykiska

ohälsan bland barn. Jag är glad och positiv till att ha varit med och medverkat till detta.

Anf. 232 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! I det här betänkandet har jag några yrkanden som berör omhändertagande av barn. De gäller översyn av lagstiftning, rätt till familjerådslag och syskonplacering. Det här är yrkanden som jag har återkommit till under flera år och som jag kommer att återupprepa eftersom jag anser att de är viktiga och nödvändiga förändringar.

Riksdagen har tidigare fattat beslut som till viss del förbättrar situationen för de familjer som har hamnat i ett läge där ett omhändertagande av barn övervägs. Det gäller beslutet att socialtjänsten i första hand ska överväga en placering i barnets släkt eller nätverk. Men förändringen har långt ifrån slagit igenom i alla kommuner. Vid en länsstyrelse har man även påpekat att man som tillsynsmyndighet inte har någon möjlighet att tvinga en kommun att följa de nya reglerna. Man kan inte vidta några sanktioner utan måste nöja sig med att försöka tala kommunen till rätta. Det är en stor svaghet i systemet om tillsynsmyndigheten inte har några sanktionsmöjligheter.

Även under det år som har gått sedan vi sist hade dessa frågor uppe till behandling har jag kontaktats av ett antal familjer som har beskrivit den svåra situation de har hamnat i då deras barn har eller ska omhändertas. Återigen har jag fått beskrivningar på utredningar där de berörda uppger att allt som talar mot dem målas i de svartaste färgerna och att allt som kan vara positivt eller talar till deras fördel utelämnas. Jag har hört detta så pass många gånger att det verkar ingå i utbildningen att hantera utredningar så.

Vi vet ju också att Socialstyrelsen och många som arbetar med dessa frågor har varit kritiska till hur den här sortens utredningar ibland genomförs.

Jag återupprepar därför mitt tidigare krav om en tydlig lagstiftning som reglerar omhändertagandet och utredningsförfarandet när barn ska omhändertas. Jag ser detta som en viktig rättssäkerhetsfråga. Det får inte bli fel när barn och barns närstående utsätts för så här allvarliga ingripanden från samhället – ingripanden som tyvärr många gånger är nödvändiga.

Rätt till familjerådslag är ett annat krav som vi har. I många kommuner använder man sig nu av familjerådslag. Alla utom en av de familjer som varit i kontakt med mig har varit positiva till familjerådslaget. Problemet är att inte alla kommuner ger de anhöriga den här möjligheten. En del kommuner vill fortsätta att självständigt utreda och komma med egna förslag till åtgärder. Det är då som många familjer känner sig utestängda, missförstådda, överkörda och totalt maktlösa.

Vi i Miljöpartiet tycker att tiden nu är mogen att utveckla familjerådslaget till en rättighet. Det får inte vara den enskilde tjänstemannens val av arbetsmetod som ska avgöra om de närstående ska få vara delaktiga eller om de ska utestängas. Jag anser att de anhörigas delaktighet är en viktig del av rättssäkerheten.

I de fall där det finns en konflikt mellan familjen och socialtjänsten ska man, anser vi, även vid en omprövning av äldre fall ges möjlighet att

använda sig av familjerådslag. Jag vet att många efterlyser den möjligheten.

Fru talman! När det gäller syskonplacering anser vi att man måste eftersträva att placera syskon i samma familjehem. Om det inte är möjligt ska syskonen, anser vi, inte placeras längre från varandra än att de kan ha någotsånär normal kontakt.

Ett barn som omhändertags måste ha samma rättigheter som andra barn när det gäller att träffa eller kontakta sina anhöriga när hon eller han vill det, såvida det inte finns mycket starka och speciella skäl som talar däremot. Vi vet att många barn känner sig straffade på grund av olika restriktioner – restriktioner som de ibland inte själva förstår. Det kan vara restriktioner om att de bara får ringa till sina anhöriga en gång i veckan eller en gång var fjortonde dag. Det finns många konstiga restriktioner när de ska träffas. Det gäller även anhöriga som står en bit bort från den familj där problemet finns.

Fru talman! Tyvärr är det många barn som får illa i samhället i dag. Det kan handla om missbruk i hemmet eller om att barnen själva missbrukar. I dag finns det barn i elva–tolv-årsåldern som testar droger och som hamnar i gäng där busstreck utvecklas till ungdomsbrottslighet. Många gånger är det ingen som på ett tidigt stadium tar tag i de här ungdomarna. Föräldrarna och skolan räcker kanske inte till.

Vi anser att det bör etableras ett bättre samarbete mellan barnhälsovård, förskola, skola, socialtjänst och polis för att man på ett tidigt stadium ska kunna ta tag i de ungdomar som lever i riskzonen och verkligen ge dem en chans. Det här tar vi upp i reservation 6.

Fru talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 17 som handlar om familjerådslag. I övrigt står jag bakom våra reservationer i betänkandet.

Anf. 233 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Den konvention om barns rättigheter som FN:s generalförsamling antog den 20 november 1990 och som ratificerades av Sverige året därpå ger barn, inte minst utsatta barn, ett starkt stöd. I artikel 3 i konventionen skriver man att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som gäller barn. Principen bygger på två grundläggande tankar: att barn har fullt och lika människovärde och alltså inte är mindre värda än vuxna samt att barn är sårbara och behöver särskilt stöd och skydd – för att kunna åtnjuta sitt fulla människovärde.

Folkpartiet anser att barnkonventionen ska genomsyra allt arbete som direkt eller indirekt rör barn såväl på det nationella som på det internationella planet. Av detta följer att alla barn ska ha rätt till en god tillsyn och omsorg samt utbildning anpassad till det enskilda barnets behov, förmåga och förutsättningar. Föräldrars ansvar för sina barn utgör här grunden för att nå målet men föräldrar kan behöva råd, hjälp och stöd för att klara sin uppgift.

Barnens situation påverkas av flera sinsemellan och av varandra oberoende beslut i riksdag, kommuner och landsting. Folkpartiet liberalerna anser att det behövs en utredning som genomför en översyn av hur barnen påverkas av alla sammantagna transaktioner, parallella system, olika bestämmelser m.m. som berör barnfamiljerna mellan kommunen, staten, landstingen osv.; detta för att finna en helhetssyn, minska marginaleffek-

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

terna och ta bort onödiga kilar i systemet samt säkerligen spara pengar och göra systemet bättre och smidigare för barnfamiljerna.

Utskottets majoritet anser inte att en sådan utredning är nödvändig utan att den antagna strategin för att genomföra barnkonventionen samt Barnombudsmannens ansvar för att såväl samordna detta arbete som bevaka att barns och ungdomars intressen i olika sammanhang räcker till. Jag delar inte den uppfattningen. Om vi ska nå målet med barnkonventionen och stärka barnens ställning är en utredning och en samordning nödvändig.

Fru talman! Eftersom vi tyvärr inte kunde vara representerade i utskottet vid justeringstillfället ber jag att nu få yrka bifall till motion 263. Det gäller yrkande 13 under mom. 6.

I barnpsykiatribetänkandet *Det gäller livet*, som kom 1998, tar man upp de brister som finns inom området. Bl.a. pekar man på att endast 20 % av de pengar som samhället lägger ned på stöd till barn med psykiska problem går till förebyggande insatser. Det förebyggande arbetet måste förstärkas för barnens skull. Invandrarbarnens situation är också allvarlig eftersom den gruppen har en något högre förekomst av psykiska och sociala problem.

Barn- och ungdomspsykiatrin har i dag ökande köer som enligt verksamhetens egna uttalanden beror på nedrustningen av bl.a. skolhälsovården. Många av de barn som i dag får vänta i månader på att komma till barn- och ungdomspsykiatrin skulle i stället kunna tas om hand inom skolhälsovården på ett tidigt stadium, vilket i en hel del fall skulle innebära att man aldrig behövde hamna i barn- och ungdomspsykiatrins vårdkö.

Utskottets majoritet hänvisar till flera pågående utredningar som berör problem med anknytning till Barnpsykiatriutredningen. Men vad som skulle behövas är att regeringen snarast lade fram en proposition med anledning av Barnpsykiatriska kommitténs betänkande. Oavsett det replikskifte som ägt rum här om vad som eventuellt skulle komma att hända vidhåller vi att det bör komma en speciell proposition. Detta är viktigt och det är bråttom.

Fru talman! Smärta är ett vanligt förekommande symtom hos barn, t.ex. i samband med cancer. Det finns behandlingsprinciper men många förbättringar behövs bl.a. genom ökad utbildning, regelbundet användande av smärtanalys och smärtintensitetsmätning samt regelbundna kontakter med smärtbehandlingsteam. Införande av smärtdagbok är ett medel. Ökad information till barn och föräldrar om smärta och smärtbehandling är också något som behövs.

I betänkandet understryker utskottet vikten av att sjukvården tar hänsyn till barnens behov av smärtbehandling och inte vållar dem onödig smärta eller psykiskt lidande men anser att resultatet av det arbete som Socialstyrelsen bedriver inom området och som ska redovisas i december i år ska avvaktas. Jag kan till nöds acceptera det men jag kommer att noga bevaka frågan för att se om ytterligare initiativ måste tas från riksdagens sida.

Fru talman! Inom forskning och utbildning skulle man behöva satsa på ett nytt område, nämligen på barnhälsovetenskap. Här skulle man kombinera internationella hälsostrategier och folkhälsovetenskapens arbetssätt med barnens särskilda behov av skydd.

Det handlar om en utbildning som är uppbyggd på inslag från samhälls- och beteendevetenskaper som sociologi, psykologi, pedagogik och ekonomi. Det finns inslag från humanistiska vetenskaper som historia och filosofi, från naturvetenskap som statistik, matematik och teknik och naturligtvis också medicinska vetenskaper – allt med inriktning på barnens behov.

Utskottet nöjer sig med att hänvisa till ett liknande yrkande från Folkpartiet riksdagsåret 1998/99, då utskottet avstyrkte motionen med motiveringen att det i regeringens forskningsproposition från 1996/97 anfördes att det är viktigt med en kontinuerlig och bred forskning om barns villkor och om hur barns hälsa utvecklas. Socialstyrelsen har i en rapport 1997 påpekat behovet av forskning. Det anser utskottets majoritet räcka för att avslå motionskravet.

På den här punkten skulle vi också ha reserverat oss om vi hade kunnat göra det vid sammanträdet. Jag vidhåller naturligtvis förslaget, men för att vi inte ska behöva votera för många gånger nöjer jag mig med att yrka bifall bara till den motion som jag tidigare har nämnt.

Anf. 234 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Omhändertaganden och smärtlindring, språkutveckling och misshandel, amning och föräldrautbildning, barnkonsekvensanalyser och barnbilagor samt ungdomsmottagningar och hälsotillståndet hos barn – ja, listan kan göras lång över de frågor som har engagerat riksdagens ledamöter att skriva motioner om barn. Det är mycket glädjande, tycker jag, att veta att vi i Sveriges riksdag anslår mycken tid till att analysera, diskutera och finna vägar till en bra tillvaro för våra barn och ungdomar.

Socialutskottet hade för avsikt att behandla dessa motioner tillsammans med regeringens aviserade barnskrivelse. Men när den nu blev försenad fick vi detta motionsbetänkande, vars förslag jag redan så här inledningsvis yrkar bifall till samt avslag på samtliga reservationer.

Betänkandet ger en snabb och lite svepande bild av allt som pågår på barnområdet i vårt land – och det är inte lite, det. Majoritetstexten hänvisar också till tidigare ställningstaganden eller pågående utredningsarbete.

Efter genomläsning av reservationerna kan man emellertid konstatera att det inte är några större skillnader i sak mellan reservanterna och utskottets majoritet. Om jag får göra det lite enkelt skulle jag vilja säga att det handlar mer om önskemål av typen ”lite mer”, ”lite fortare” eller ”lite annorlunda”.

I majoritetstexten hänvisas i många fall till regeringens kommande barnskrivelse. Ingela Thalén, som jag i detta sammanhang helst kallar för barnminister, har sagt att hennes önskan är att skrivelsen ska ge en bred genomlysning av barnfrågorna. Där ska redovisas arbete som pågår, initiativ till nya insatser men också målen för barnpolitiken.

Diskussionen kring detta får vi av naturliga skäl återkomma till i samband med höstens arbete med densamma. Jag är övertygad om att flera av motionerna återkommer då.

Nu ska jag citera lite:

”Aktare vad han slog oss ... både morsan och mig. En gång slog han morsan så hon tappade hörseln.”

”Varför då?” sa jag, för jag visste inte vad jag skulle säga.

Edmund ryckte på axlarna.

”Han var sån.” Han funderade en stund. ”Man glömmer det aldrig likasom. Hur det känns och så. Hur ... hur ... rädd man kan vara när man ligger där och väntar. Väntan är nästan värre än själva stryket.”

Så beskriver Håkan Nesser barnmisshandelns fasor i ett samtal mellan två grabbar i boken *Kim Novak badade aldrig i Genesarets sjö*. Den senare delen av citatet har en viktig funktion i det delbetänkande som Kommittén mot barnmisshandel i morgon överlämnar till statsråden Laila Freivalds och Ingela Thalén. Jag hade hoppats på att kunna redovisa några av utredningens förslag för kammaren, men överlämnandet har senarelagts ett dygn. Betänkandet handlar om polisens och åklagarernas arbete och syftar till att förbättra effektiviteten och kompetensen.

Kommittén mot barnmisshandel är ett av många exempel på pågående arbete för att förbättra de utsatta barnens situation. Jag tänker inte ta kammarens tid i anspråk med att räkna upp alla de andra, men jag vill ändå göra en liten reflexion.

När riksdagen fattar beslut om att ge regeringen i uppdrag att låta utreda något eller vidta andra specifika åtgärder måste vi också kunna ge oss till tåls till dess att resultatet presenteras. Naturligtvis ska frågorna inte ligga i långbänk, men ibland går debatten i riktningen att vi kritiserar den beställda utredningen för att den inte är färdig, eller inte färdigberedd på aktuellt departement. Det centrala bör ju ändå vara att vi ser till de resultat som uppnås.

Fru talman! I årets rapport *Barndom pågår*, som tidigare citerats här, pekar Barnombudsmannen på de förbättringar som skett för barnen under föregående århundrade och understryker barnkonventionen och dess uttryck ”barnets bästa” som ett viktigt instrument för att uppmärksamma barns och ungdomars välfärd.

”I dagens kultur är barnets bästa mycket starkt sammanlänkat med barns behov av omsorg”, säger hon. Hon fortsätter: ”Olika insatser för att skydda barn och unga från vanvård, våld, utsatthet, mobbning, alkohol och droger eller andra ohälsosamma vanor är mer prioriterade än någonsin tidigare.”

Det stämmer så väl, och syns ju så tydligt i de önskemål som förs fram i reservationerna till det betänkande vi nu behandlar och i inläggen före mitt. Men Barnombudsmannen höjer också ett varningens finger. Det finns en risk med att vi i för hög grad problematiserar kring barnen. Det kan leda till generaliseringar som ger en negativ fokusering på barn och unga, säger hon vidare.

Låt mig citera:

”Att sätta barnets bästa i centrum riskerar att bidra till bilden av ett idealbarn där det eventuellt avvikande eller mindre normala hos barnet blir synliggjort på ett sätt som aldrig förr och som kanske inte alltid gagnar det.”

Barnläkaren Lars H Gustafsson sade i en tidningsintervju en gång att alltfler barn klassas på olika sätt. Snart är det bara en mindre andel som är NTV – normala tills vidare!

Krister Svensson som är universitetsadjunkt på Högskolan i Halmstad säger att hela diagnostiseringskarusellen beror på att vi vuxna inte klarar av att hantera frontalkrocken mellan vår idealbild eller drömbild av det goda barnet och verklighetens ungar.

Jag är benägen att hålla med, och jag tycker att det här är en viktig frågeställning som bör få utrymme i den s.k. barndebatten. Jag kan inte heller undgå att i detta sammanhang också belysa min synpunkt att det finns goda skäl för oss i Sverige att fortsätta att driva på en diskussion om huruvida ”barnets bästa” är den optimala översättningen av originaltexten i barnkonventionen. Personligen tycker jag att uttrycket ”i barnets intresse” eller ”i barnets bästa intresse” bättre motsvarar engelskans *in the best interest of the child*.

I likhet med Louise Sylwander tycker jag att det är dags att lyfta fram barnet som en kompetent och handlingskraftig individ. Jag tror att det ligger en hel del i hennes påstående att det också handlar om en syn på barn och unga som mer ofullkomliga och mindre ansvarstagande än vuxna.

Naturligtvis har demokratifostran sin grund i förhållningssättet i hemmet, där man också lär sig den reala innebörden av delaktighet. För detta sedan sin fortsättning i skolan finns goda förutsättningar för att barnen får en bra grund att stå på. Oftast är det emellertid så att det är just vuxenvärlden som tar ifrån dem det.

Vi känner alla igen den s.k. hjälpsamma eller missriktat snälla föräldern som städar och plockar upp, eller säger: Jag kan göra det där åt dig om du inte hinner.

Föräldrarna springer och passar upp på de små barnen, och när de växer upp till tonåringar blir samma föräldrar irriterade över bristen på ”hjälpksamhet”.

Nej, barnkonventionen är inte en bok i bokhyllan – det är ett förhållningssätt i hjärtat.

Fru talman! Föräldrarna är naturligtvis oerhört viktiga i barnens värld. I den allmänna, och kanske än mer i den politiska debatten låter det mer som föräldrar i allmänhet är frånvarande och att familjen som uppväxtform är död. Så är det emellertid inte. Det visar Statistiska centralbyråns relativt färsk statistik *Barn och deras familjer 1998*. Där tar man död på myten att kärnfamiljen är utdöende och det faktum att vi tror att det är vanligt med familjer av typen: mina, dina och våra barn. Över två tredjedelar av barnfamiljerna är kärnfamiljer, dvs. familjer med ett sammanboende par där alla barn är gemensamma.

Var femte person i landet är under 18 år, men det är ändå skrämmande att läsa om de sjunkande födelsetalen. 1998 var den summerade fruktsamheten 1,5, vilket är det lägsta tal som redovisats i svensk befolkningsstatistik. Det är lägre än i övriga nordiska länder men högre än genomsnittet för EU-länderna.

Vi spekulerar mycket om varför statistiken ser ut som den gör. Arbetsmarknadens villkor påverkar när och om människor vill skaffa barn. Det vet vi. Sedan 80-talet föds det fler barn om andelen kvinnor på arbetsmarknaden ökar. Slimmade organisationer och projektinriktade ar-

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

betsuppgifter kan dock påverka kvinnor att inte våga vara borta en längre tid.

Docent Åsa Löfström vid Umeå universitet tycker sig också se en förändrad livsstil som svar på varför det föds allt färre barn. Hennes forskning visar att ca 10 % av de 600 tillfrågade i åldrarna 25–35 år säger nej till barn och att 20 % är tveksamma.

Fru talman! Jag ser att min talartid är ute, så jag ber att få tacka för mig.

Anf. 235 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är beredd att hålla med Margareta Israelsson när hon instämmer i Barnombudsmannens sätt att uttrycka det, nämligen att vi inte ska problematisera det hela. Då får vi kanske problem som inte finns i dag. Vi åstadkommer kanske problem.

Margareta Israelsson var dessutom inne på att vi kanske diagnostiserar för mycket och att skolan kanske behöver diagnoser för att kunna undervisa. Jag var själv inne på det i mitt anförande.

Margareta Israelsson pekade i inledningen av sitt anförande på alla de utredningar som pågår. Jag är orolig för att det är för dålig samverkan, samsyn och helhetssyn mellan alla dessa utredningar. Över alla dessa ska ju barnkonventionen lysa.

Med tanke på barnkonventionen vill jag ställa en fråga till Margareta Israelsson. Hur ser hon på den tolkning som FN:s barnkommitté har gjort av artikel 3 om barnets bästa som vi har haft uppe i dag? Den tolkning som FN-kommittén har gjort är i princip att detta alltid ska beaktas, det ska väga mycket tungt och så gott som alltid har företräde. Men om man läser det finstilt, som man alltid ska göra när någonting ser väldigt bra ut, är det intressant att se att det finns undantag som FN-kommittén pekar på. Undantag från den här artikeln kan vara att finns samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska aspekter.

Fru talman! Därför vill jag fråga Margareta Israelsson om hon anser att man kan säga nej till ett barn som av olika anledningar t.ex. väljer en annan skola för att få en bättre inläringssituation och hänvisa till artikel 3 och samhällsekonomiska effekter som skäl till att man säger nej.

Anf. 236 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig först ta upp frågan om utredningar och samsyn. Detta är oerhört vanligt förekommande nu. Jag kan inte lova att det står i alla, men när jag tittade på regeringens hemsida fanns orden samverkan och samsyn med i nästan alla kommittédirektiv som jag fick upp. Det är en genomgående bild man får när man tittar på kommittédirektiv att regeringen vill att man ska samråda med andra utredningar som snuddar vid samma frågor. Som exempel kan jag nämna Susanne Ebersteins utredning om LVU. Den ska ha en koppling till det arbete som Kommittén mot barnmisshandel bedriver. Man kan nog säga att det är tillgodosett.

Sedan gällde det tolkningen av artikel 3 och barnet bästa. Man kan ju alltid vrida på saker på olika sätt. Vad är samhällsekonomi och vad är andra skäl? Det är nämligen så, vilket också beskrivs i de synpunkter kommittén hade på Sveriges redovisning, att kommittén inte har någonting att göra med den politik som förs i landet, dvs. vilken inriktning och

vilken utformning man vill ha när det gäller skola eller barnomsorg. Däremot finns det en grundsyn att man ska ta till vara barnets bästa.

Den fråga som Elisabet Husmark Pehrsson ställde handlade ju närmast om en alternativ skolform. Jag tolkar det så att det skulle vara en extra kostnad sammanfogad med den utbildningen, och det kanske hon kan klargöra i nästa replik.

Anf. 237 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tror att jag får byta namn till Elisabet Husmark i utskottet. Det är ganska vanligt att jag blir kallad för det.

Jag tycker att detta var ett lysande exempel på att barnkonventionen och artikel 3 är vackra ord. Vi har anammat detta. Det finns inskrivet överallt. Men när vi ska börja använda det börjar vi vrida och vända på detta med barnet bästa, precis som Margareta Israelsson säger. Det är klart att jag då kan fråga mig vem som avgör vad som är barnet bästa. Är det föräldrarna eller är det politikerna?

I mitt anförande tog jag upp exemplet med ett barn som var lätt utvecklingsstört och som valde en annan kommunal skola än den som fanns hemma därför att hon inte fick den hjälp hon behövde. Politikerna ville inte ge extra pengar.

Jag tycker att detta ger mig ytterligare fog för att vara orolig när det gäller införlivandet av barnkonventionen. Redan i inledningen vrider och vänder vi på detta och pratar om barnets bästa.

Jag skulle också vilja fråga Margareta Israelsson en annan sak. I betänkandet nämns en rapport från Centrum för barn- och ungdomshälsa i Stockholms läns landsting som heter *Migration till segregation*. Jag är väldigt orolig för de barn som bor i de här segregerade områdena och allt våld som finns där. Det finns en stor arbetslöshet. Det är svårt att starta eget trots att man har tidigare erfarenheter. Många barn lever i familjer där man är arbetslösa. Man har inte en chans att välja skola eller barnomsorg om man inte bor i en kommun där man ser till den enskilda eleven och har infört skolpeng. Några hundra meters skillnad i boende i de här segregerade områdena kan betyda kvarvarande segregation för de här barnen eller en möjlighet. Hur ska Margareta Israelsson göra det möjligt för dessa barn att väl rustade och med glädje närma sig vuxenlivet?

Anf. 238 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig först be Cristina Husmark Pehrsson om ursäkt. Det står mycket tydligt Cristina här. Det är jag som har stora problem med namn.

Låt oss först göra klart att vi resonerar kring ett betänkande där Moderata samlingspartiet har en reservation. Nu för vi en diskussion om en annan fråga. Jag vill bara klargöra det. Hela Cristina Husmark Pehrssons anförande var väldigt brett och omfattade många olika frågor. Jag tyckte att det var väldigt intressant att lyssna till, men det är ju på den här punkten som ni har haft en avvikande mening från utskottsmajoriteten.

Naturligtvis är det svårt att tolka vad som är barnets bästa i många fall. Det ligger också i de frågor som Susanne Ebersteins utredning ska titta på att vi vuxna ofta anser oss ha tolkningsföreträde när det gäller vad som är barnets bästa. Jag tror att det är oerhört viktigt att finna en väg där vi kan lyssna på barnets synpunkt.

Prot.
1999/2000:101
27 april

Barnfrågor

Det är alldeles omöjligt för mig att i detta sammanhang gå in på huruvida barnet ska gå på den ena eller den andra skolan eller göra några tolkningar av det. Den politiska abrovinken avstår jag ifrån.

Anf. 239 YVONNE OSCARSSON (v):

Fru talman! I likhet med mitt tidigare inlägg i ett tidigare betänkande handlar det här inlägget från mig bl.a. om konsekvenser av hur vi dricker alkohol i det här landet. Det är kopplat till reservation 8 och reservation 5.

Att vara missbrukare eller psykiskt sjuk i Sverige är inte lätt. Det är ändå betydligt lättare än i många andra länder. I en del länder göms man fortfarande undan om man inte kan leva upp till det landets normer och vara stark, klok och inom ramen när det handlar om hur man ska bete sig. Så illa är det inte längre i Sverige.

Men fortfarande är det dock tyvärr så att det är mycket skambelagt att vara psykiskt sjuk eller missbrukare. Många betraktar det som om det vore vårt eget fel om vi missbrukar eller om vi inte alltid orkar vara så psykiskt starka att vi betar oss som vi brukar och som samhället förväntar sig.

Fru talman! Jag säger medvetet vi och inte dem eftersom jag vet att det kan hända de flesta av oss och att vi aldrig kan vara säkrade från psykisk ohälsa.

Barn till psykiskt sjuka och till missbrukare anses som särskilt känsliga och sårbara barn. Kanske kan det bero på biologiska faktorer men har naturligtvis också psykosociala orsaker. Eftersom föräldrarna förnekar och ofta skäms över sin situation blir barnen också skuldbelagda. De förstår inte varför de upplever och känner sig annorlunda än andra barn. Barn har ju ingen referensram och har därför ingenting att jämföra med. De tror upp till en ganska hög ålder att de har det som alla andra barn, men har en känsla av att vara "fel".

Även om det finns många likheter mellan de här två grupperna av barn finns det ändå skillnader. En av skillnaderna är att psykiskt sjuka föräldrar oftast får hjälp av psykiatri och missbrukande föräldrar får hjälp av socialtjänsten. Vi får inte glömma att det också finns människor som är både psykiskt sjuka och missbrukare och som kan få stöd och hjälp av flera instanser.

Det kan tyckas som att det skulle vara lättare om hjälpen kom från ett enda håll, men jag är av den helt motsatta uppfattningen. För att både vuxna och deras barn ska få hjälp tror jag på helhetslösningar där både psykiatri och socialtjänsten finns med. Barn borde också få möjlighet att träffa andra barn i liknande situation eftersom det för många är en mycket stark och ofta tung börda att bära att tro att man är så ensam.

Grundförutsättningen för att barn över huvud taget ska få hjälp är att vuxna reagerar och agerar. Personal i förskola, grundskola och gymnasieskola måste få kunskaper så att de ser och förstår när barn inte lever i miljöer där de får den omsorg, den trygghet, det skydd, den omtanke och den kärlek som alla barn borde ha rätt till.

När vuxna slår larm gäller det att den instans som tar emot anmälan också ser och förstår vad som bör göras. Alltför ofta nås jag och säkert även ni av signaler där personal inom skolan slår larm till sociala myndigheter om att barn far illa utan att någonting händer. Nu tillåter inte

sekretessen att skolan får reda på allt. Men skolpersonal ser i alla fall att det inte blir förändringar i barnens mående och beteende.

Det måste gå att hitta system där givna handlingsplaner följs så att inget barn glöms bort och inte får hjälp. Det måste också vara så att oavsett var man bor i landet ska det finnas samma rättighet och möjlighet till stöd och hjälp. Det får inte vara så att det hänger på hur starkt engagerade socialarbetarna är om det ska finnas resurser för utsatta barn.

Samverkan kan också ske med frivilliga organisationer men det måste alltid vara samhället och det offentliga systemet som är huvudansvarigt.

När vuxna människor får hjälp av antingen psykiatrin eller socialtjänsten borde det vara så att barnens situation automatiskt sågs över. Så är det inte. Likadant borde det vara med barn till dömda föräldrar. Det är så att socialtjänsten inte ens får kännedom om dessa barn. Det borde vara en självklarhet att socialtjänsten träffade dessa barn och pratade med dem. Det får inte vara som i USA.

Jag såg på TV förra veckan två exempel på vad som hade hänt barn. Ett barn hade hållits gömt i en husvagn, fastlåst i toaletten på husvagnen av sin pappa och sin styvmor. Man hade kletat in barnet med urin och bajs i flera år och inte sett till att barnet fick mat eller ens vatten. Till slut rymde storasyster från husvagnen och slog larm. Socialtjänsten och polisen åkte dit och träffade barnet. De tyckte inte att någonting var konstigt, så de åkte därifrån och lämnade barnet.

Det blev ändå till slut så att barnet fick hjälp på grund av att polisen som var med inte kunde släppa tanken på att det kanske kunde vara så att barnet for illa. Han agerade och åkte dit flera gånger och till slut uppmärksammade man vad som hade hänt barnet.

Nästa exempel handlade om en nioårig pojke som blev slagen och som uppvisade blåmärken i skolan. Fröken reagerade och frågade barnet om han blev slagen hemma. Barnet svarade: Ja, det blir jag. Men sedan sade barnet väldigt tydligt: Nu vill jag inte att du ska fråga mer för jag vågar inte svara.

Lärarinnan slog larm. Socialtjänsten åkte dit och frågade barnet inför föräldrarna: Slår mamma och pappa dig? Det gjorde naturligtvis att barnet inte vågade svara utan sade nej. Man åkte därifrån. Efter en vecka hade barnet slagits ihjäl och dött. Så vill jag inte att det ska vara i Sverige.

Vi måste se med vidöppna ögon och öron och verkligen vara lyhörda för hur barnen har det. Det räcker inte med att den förälder som inte är sjuk eller inte missbrukar säger att barnet har det bra. Skammen och förnekelsen kan leda till att föräldern så gärna vill att det ska vara bra och därför inte förmår att se hur barnet har det egentligen.

Barn är solidariska med sina föräldrar. Barn är utlämnade till att vi vuxna agerar och reagerar när vi tror att barn far illa. Minst en kvarts miljon människor i det här landet är barn till alkoholister. Det torde vara den största identifierade gruppen av barn som vi vet inte har det bra. Ändå händer så lite. Hur många barn till psykiskt sjuka det finns i det här landet vet inte jag. Det borde vara lätt att kartlägga och utreda hur barnens behov ser ut. Med tanke på barnkonsekvensanalyser borde vi kanske göra en barnkonsekvensanalys av vad som händer barnen om vi inte agerar.

Prot.

1999/2000:101

27 april

Barnfrågor

Anf. 240 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Det är lite besvärligt ibland att vara sist på talarlistan. Man får skriva om lite. Det är så många som har sagt det som jag tänkte säga, och det är synd att upprepa så mycket.

Betänkandet börjar som sig bör med FN:s barnkonvention. Om den kan man skriva hur mycket som helst, och man kan ha hur många sammankomster om barn och ungdomar som helst men i praktiken göra hur lite som helst.

Man kan t.ex. dra in på elevvård och specialundervisning, göra alkohol tillgängligt eller billigare, öka antalet barn i förskolan och minska på antalet vuxna i s.k. besparingssyfte. Det är inte barnets bästa.

Jag hade tänkt ha en liten utläggning om artikel 3 i barnkonventionen, men det var ett replikskifte här om det, så det avstår jag från.

Däremot lägger jag i stället in det som Margareta Israelsson berättade om Barnombudsmannens varnande finger. Att sätta barnets bästa i centrum riskerar att bidra till bilden av ett idealbarn där det eventuellt avvikande eller mindre normala hos barnet blir synliggjort på ett sätt som aldrig förr och som kanske inte alltid gagnar det.

Då tänkte jag att om det blir på det sättet om man sätter barnet i centrum så har man satt det i centrum på fel sätt. Jag vill höja ett varningens finger tillbaka. Stryk inte under det här med alltför fet skrift för det kan användas. Det är inte bra att sätta barnet i centrum, för det säger Barnombudsmannen. Jag vill varna med ett finger tillbaka. Var lite försiktig med just det här yttrandet.

I betänkandet nämns några utredningar och kommittéer, ganska många förresten. Bl.a. nämns betänkandet *Det gäller livet* och Kommittén mot barnmisshandel. Den sitter också jag med i.

Som Margareta Israelsson sade ska delbetänkandet överlämnas till regeringen i morgon. Jag hoppas innerligt att det inte röner samma snöpliga mottagande och tystnad som Barnpsykutredningen råkat ut för hittills.

Men nu tycks det ha hänt något. *Det gäller livet*-utredningen nämns flera gånger i betänkandet. Alla här har citerat ur den och pratat om den och pratat om det förträffliga i alla förebyggande åtgärder som föreslås. Dessutom berättar Kenneth Johansson att nu ska det ske någonting. Jag har också interPELLERAT om detta. Det kanske har givit resultat. Vem vet? Jag visste inte heller det, men jag blir väldigt glad.

Vi har skrivit en motion om barns och ungdomars psykiska hälsa. Jag är glad att den motionen hamnat under rubriken Folkhälsofrågor, för vi ser barns och ungdomars psykiska problem i ett folkhälsoperspektiv.

Jag vill avsluta med att citera lite ur betänkandet, med en liten kommentar. Det handlar om barnkonventionen. ”Utskottet delar bedömningen i motion So363 (v, kd, c, fp, mp) att det är väsentligt att frivilligorganisationernas erfarenheter tas till vara när regeringen genomför barnkonsekvensanalyser vid statliga beslut som berör barn. Det är även viktigt att en metod härför utvecklas. Barnombudsmannen har i uppdrag bl.a. att medverka till att alltfler statliga myndigheter beaktar barnperspektivet, utifrån konventionens bestämmelser och intentioner, i sitt beslutsfattande. Utskottet utgår från att Barnombudsmannen vid detta arbete tar till vara den kunskap som frivilligorganisationerna besitter.” Sedan kommer

det: ”Något tillkännagivande från riksdagens sida är emellertid inte nödvändigt. Motionen avstyrks.”

Under ungdomens riksdag hade jag förmånen att vara ordförande i ett utskott. Det var en väldigt rolig upplevelse att vara med om. Det utskottet skulle inte ha avstyrkt en sådan här motion.

Jag blev alldeles förbluffad över hur samarbetsvilliga ungdomarna var. De kunde säga: Hon hade en motion som var nästan likadan som min. Vi går tillsammans om den. Nu visste de ju inte att så får det inte vara.

De sade någonting annat också: Jag avstår från att yttra mig. Det hon som var före mig sade var så bra. Det var ungefär samma sak som jag tänkte säga.

Tänk om vi också kunde göra så.

Miljöpartiet tycker att ungdomar borde få rösträtt vid 16 års ålder.

Jag yrkar bifall till reservationerna 17 och 22.

Anf. 241 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Under några korta minuter skulle jag vilja beröra några av de motioner som jag har skrivit och som behandlas i det här betänkandet.

Att regeringen gång på gång har påpekat att barnkonventionen ska efterlevas och att alla beslut som fattas ska fattas utifrån barnets bästa är, som vi har hört i debatten i kväll, väl känt av alla.

Statsministern sade också i sitt avslutningsanförande på s-kongressen för en tid sedan att barnens villkor ska sättas högst upp på dagordningen. I regeringsförklaringen skriver man att alla barn ska ha rätt till en bra start i livet.

När man tar del av skriften *Bokslut – de tio första åren med barnkonventionen* kan man konstatera att trots alla fina ambitioner har det varit svårt att få genomslag för barnkonventionen i verkligheten. Beträffande socialtjänstens roll och möjligheter kan vi läsa i Socialstyrelsens uppföljning av ändringar i socialtjänstlagen följande: Kommunernas socialtjänst upplever att barnets bästa är ett svårhanterligt begrepp. Man konstaterar att införandet av regeln barnets bästa inte i någon större utsträckning har lett till konkreta förändringar i riktlinjerna för socialtjänstens arbete.

Kommunernas ansträngda ekonomi leder inte till prioriteringar i enlighet med barnkonventionen. Låt mig citera Görel Thurdin och Susanne Askelöf från bokslutsskriften. De säger: Barnkonventionen har haft flera positiva effekter inom lagstiftningen och på det organisatoriska och institutionella planet. Men när det gäller barnens konkreta vardag har konventionen inte inneburit någon förändring.

Trots att så många år har gått sedan barnkonventionen antogs är det fortfarande svårt att få kommuner och landsting och även stat att efterleva densamma.

FN:s granskning av hur Sverige följer barnkonventionen samt ett flertal undersökningar visar att besparingarna i samhället har gjort att särskilt utsatta barns situation har blivit svårare.

Efter en kartläggning av missbrukarnas barn 1992 aktualiserades och uppmärksammades deras situation. Det startades verksamheter runt om i landet. Projektmedel betalades ut från Socialstyrelsen och från Rädda Barnen. Men vad hände? De flesta av projekten lades ned efter projekti-

Prot.

1999/2000:101

27 april

Barnfrågor

dens slut. Några få införlivades med den ordinarie verksamheten. Varför? Jo, svårigheten är att få beslutsfattare att avsätta resurser till sådan här verksamhet därför att det inte ger några snabba resultat. Det ger inga kortsiktiga vinster.

Konsekvenserna av det här kortsiktiga tänkandet vet vi är att de här barnen far väldigt illa och att det påverkar inför framtiden.

Ett annat problem är att staten inte ger tydliga riktlinjer för hur den förebyggande verksamheten för de här barnen ska vara utformad. Ansvaret läggs ut på kommunerna. Det svarade också socialministern mig här i kammaren på en fråga om vad som händer med de här barnen när kommunen inte gör något åt deras situation: Det är kommunernas ansvar.

Men vem ska klargöra och ge direktiv till kommunerna hur man ska hantera det här ansvaret när kommunerna prioriterar bort frågan därför att det finns annat som är viktigt?

Ingrid Burman säger i kväll att hon vill ålägga regeringen att kartlägga situationen för barn till missbrukare. Jag tycker att det är bra. Men det vore ännu bättre om Ingrid Burman och även Yvonne Oscarsson kunde påverka regeringen så att man får Socialstyrelsen att, som Yvonne Oscarsson också har skrivit i sin motion, ge direktiv till kommunerna hur man ska efterleva barnkonventionen och se till att resurser avsätts till den här verksamheten som är så betydelsefull på lång sikt.

Jag yrkar inte bifall till min motion, men jag ser fram emot utvärderingarna.

Anf. 242 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag har en kort fråga till Ragnwi Marcelind.

Ska vi tolka det här inlägget som att det är en synpunkt från Kristdemokraterna att vi ska ha en hårdare riksdagsstyrning av verksamheten i kommunerna, eller gäller det bara på detta område?

Anf. 243 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Det handlar inte om att vi ska ta ifrån kommunerna deras eget ansvar att besluta. Men det finns tillfällen när vi ser att barn far illa och att barnkonventionen inte efterlevs då vi via Socialstyrelsen i alla fall måste ge riktlinjer för hur man ska behandla verksamheten och agera för att få verksamheten att fungera.

Det finns uppenbara exempel. Jag kan ta min egen hemkommun där jag har agerat ända sedan 1992 för att få till stånd en verksamhet. Till slut, efter tre års agerande, fick vi i gång Grinden, en verksamhet som i dag har 100 barn i kö.

Nu har jag fått kämpa i tre års tid för att få ytterligare resurser till den verksamheten därför att kommunen måste prioritera andra saker.

Då menar jag att det kan finnas tillfällen när vi måste förtydliga det kommunala ansvaret när det gäller de utsatta barnen utifrån barnkonventionen.

Anf. 244 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Då tolkar jag Ragnwi Marcelinds uttalande som att Kristdemokraternas synpunkt är att det är just i den här frågan som regering och riksdag bör tydligt markera kommunernas uppgifter.

Anf. 245 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Regering och riksdag måste alltid tydligt markera vad det är för målsättningar vi har med de fina skrivningar som vi har här. Annars har de ju ingen betydelse.

Men i det här avseendet har jag sagt i kväll, precis som Yvonne Oscarsson också har skrivit, att Socialstyrelsen exempelvis skulle kunna ge riktlinjer till kommunernas socialnämnder hur man ska agera för att ta till vara de här barnens intressen.

Det som är viktigt är ju att de här barnens intressen inte åsidosätts för andra, kanske mer kortsiktigt vinstrika ärenden, utan att man långsiktigt ser att genom en insats i dag kan de här barnen när de blir vuxna lyckas låta bli att bli missbrukare som sina föräldrar. Det är i alla fall vår målsättning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

13 § Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål

Föredrogs

kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU7

Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål (prop. 1998/99:114 delvis och prop. 1999/2000:39 delvis).

Anf. 246 TALMANNEN:

Jag känner till att det finns ett starkt önskemål hos kammarens ledamöter att morgondagens votering kan genomföras i så hygglig tid som möjligt, och jag är för min del beredd att medverka till detta, bl.a. genom att tjänstgöra något längre i kväll. Men det ligger naturligtvis i ledamöternas eget avgörande när debatten och voteringarna blir möjliga att genomföra.

Anf. 247 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Jag instämmer med föregående talare. Jag ska försöka dra mitt strå till stacken.

Regeringens proposition *Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål* kom redan för cirka ett år sedan. Av olika anledningar har utskottet inte hunnit behandla den förrän nu under våren, förutom den del som tog upp ändringen när det gäller möjligheten att omvandla ett fideikommiss till stiftelse. Den förändringen beslutade riksdagen om i höstas. Kristdemokraterna var emot förändringen.

Att skydda och vårda vår byggda och odlade miljö är en viktig nationell angelägenhet. Både enskilda och myndigheter har ansvar för att visa hänsyn mot och så långt som möjligt bevara vår kulturmiljö till kommande generationer. Vi kristdemokrater anser att diskussionen om kulturarvsfrågor och hur vi hanterar vårt kulturarv behöver förnyas och intensifieras. Varje ny generation måste få klart för sig hur viktigt det är att samla in, förevisa och bevara till eftervärlden. Vad som ska bevaras,

Prot.

1999/2000:101

27 april

Barnfrågor

Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål

varför och till vilket ändamål måste det också föras en bred diskussion omkring.

Regeringen föreslår fyra övergripande mål för kulturmiljöarbetet. Vi kristdemokrater tycker att de är väl avvägda och har ingenting att invända emot dem. Det känns särskilt viktigt att betona betydelsen av det arbete som utförs i kommuner, folkrörelser, frivilligorganisationer och av enskilda för att stödja det demokratiska bruket av kulturmiljön.

Fru talman! En majoritet i utskottet, som i det här fallet omfattar alla partier utom Socialdemokraterna, är enig när det gäller skyddet för de s.k. kyrkstäderna. Regeringen anser i propositionen att det inte behövs en generell regel i kulturminneslagstiftningen, eftersom det skulle kunna leda till gränsdragningsproblem och eftersom det handlar om ett så begränsat bestånd av byggnader.

Kyrkstäderna är en mycket värdefull del av vårt kulturarv, som vi kristdemokrater och även majoriteten i utskottet anser att det är angeläget att skydda och bevara till eftervärlden. Utskottet har med anledning av motioner från Kristdemokraterna och Vänsterpartiet ansett att det görs bäst med en generell reglering i kulturminneslagen som syftar på alla kyrkstäder, oavsett storlek och ålder.

Utskottet begär därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till kompletterande regler om skydd för kyrkstäderna i kulturminneslagen. Det finns ingen anledning att avvakta ytterligare en utredning. Kulturarvsutredningen var tydlig när det gäller behovet av ett generellt skydd för kyrkstäderna. Jag är förvånad över att socialdemokraterna anser att frågan ska dras i långbänk. Här yrkar jag alltså bifall till utskottets förslag.

Regeringen har i propositionen valt att frångå utredningens förslag också på en del andra punkter. Exempelvis ansåg utredningen att det behövdes en precision när det gäller vilka föremål som ska anses vara av betydelse för det nationella kulturarvet. Utan sådana preciseringar i lagen är det risk att bedömningen i t.ex. frågan om vilka föremål som får föras ut från landet blir godtycklig. Vi kristdemokrater tycker därför att riksdagen ska få ett nytt förslag, som utgår från de preciseringar som Kulturarvsutredningen föreslår. Det här framgår av reservation 4.

Om ett kulturföremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet ska föras ut ur Sverige, ska det prövas och tillstånd beviljas. Det är självklart en viktig regel. Men det finns i dag vissa undantag. Det kan t.ex. handla om en person som ska flytta från Sverige eller om en person som är bosatt utomlands och som blir ägare av ett föremål genom arv eller liknande. Då krävs inte särskilt tillstånd.

Regeringen och utskottsmajoriteten anser nu att tillstånd ska krävas även i fall där det på förhand är klart att tillstånd ska beviljas, alltså i de undantagsfall som är preciserade i lagen. Följden blir att om en person för ut ett föremål som det är tillåtet att föra ut ur landet, kan hon ändå komma att straffas för varusmuggningsbrott.

Jag blir lite orolig för rättssäkerheten när jag läser utskottsmajoritetens försvar för sitt ställningstagande. Utskottet uttrycker visserligen förståelse för kritiken av lagen men tröstar sig med att det kan förutsättas att straffet för en ägare som underlåtit att skaffa ett tillstånd, som alltså egentligen inte behövs, i regel kommer att stanna vid penningböter. Jag

skulle inte vilja åta mig att förklara för en person att riksdagen anser att hon ska betala sina böter även om hon inte gjort något fel.

Det är inte bara vi kristdemokrater som har uppmärksammat den här absurditeten. Också Lagrådet är kritiskt till att en sådan lagregel införs. Jag yrkar bifall till reservation 8.

Fru talman! Äganderätten är en viktig princip, som vi måste slå vakt om även i frågor som berör vårt kulturarv. När hänsyn ska tas till både äganderätt och bevarande av skyddsvärda byggnader, miljöer eller föremål kan det bli mycket grannliga bedömningar som måste göras. Regeringen föreslår i propositionen att en utredning ska tillsättas för att komma med förslag om ett förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det finns starka skäl som talar för att det behövs.

Utredaren ska nu bl.a. överväga om byggnadsminnesförklaringar också ska få omfatta lösöre. I det sammanhanget känns det särskilt viktigt att betona vikten av att både bevarande- och äganderättsaspekter blir ordentligt beaktade. Det anser vi måste framgå tydligt av direktiven.

Jag yrkar bifall till reservation 1, som är gemensam för Kristdemokraterna, Moderaterna och Centerpartiet.

Anf. 248 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Ett flertal gånger har vi moderater lagt fram förslag om inrättande av en nationell stiftelse liknande det engelska National Trust. År 1992 gjorde riksdagen ett tillkännagivande till regeringen i det här syftet. Vi moderater står även i dag fast vid vår uppfattning att en sådan stiftelse skulle kunna gynna bevarandet av objekt i vårt värdefulla kulturarv. Vi vill fortfarande driva den här idén.

I reservation 2, som jag nu yrkar bifall till, föreslår vi att regeringen får i uppdrag att utreda möjligheterna och förutsättningarna för en sådan stiftelse. Om det då visar sig att en sådan institution anpassad till våra svenska förhållanden gagnar det totala bevarandet av kulturarvet, finns det förhoppningsvis möjligheter att realisera densamma. Därigenom skulle också tillgängligheten för allmänheten till dessa objekt öka i väsentlig grad med det system som det innebär.

Men, fru talman, statlig styrning ska råda. Staten klarar det mesta bättre än de enskilda människorna. Man visar tyvärr misstro mot enskilda initiativ och enskilda människors förmåga och engagemang. Med en eventuell möjlighet till vissa avdrag och med ekonomisk och personlig insats skulle mera kunna göras för bevarandet av vårt gemensamma arv.

Fru talman! Med assistans av vårt förträffliga kansli på kulturutskottet har jag i dag fått i min hand dokumentation om National Trust såväl från svenska som från engelska källor. Låt mig här notera några få fakta om denna stiftelse.

Den grundades 1895. Den är oberoende av staten men får en tredjedel av sina resurser från statliga fonder. I England, som naturligtvis är ett mycket större land än Sverige, handhar man i dag 200 historiska hus, 230 trädgårdar och parker och 25 industrimonument. Man har hand om mer än 240 hektar, och man är också beredd att bevara 550 miles av kustlinjen.

Det här är således till skydd för ständigt bevarande och får också finansiellt stöd.

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Kulturarv – kultur-
miljöer och kultur-
föremål*

Fru talman! Så till reservation 3, som jag också skulle vilja säga ett par ord om. Det är en moderat reservation. Den gäller ortnamn som inte längre är i bruk. Här uppmärksammar vi moderater att den nya digitala karttekniken kan erbjuda nya möjligheter att bevara och dokumentera alternativa namnformer, t.ex. gårdsnamn, även om de inte längre är i bruk. På så sätt blir det smidigt att komplettera de uppgifter som de vanliga kartorna innehåller.

Vi föreslår att lantmäteriet ska få i uppdrag att etablera en sådan digital ortsnamnsbank. Vi står ensamma bakom reservationen. Men personligen undrar jag om inte förslaget med tiden i alla fall kommer att realiseras. Jag tror att det kommer att växa fram underifrån från människorna ute på gårdarna – som både bor där och är brukare, och kanske också är inflyttade – som har egen önskan om att kunna behålla de gamla historiska namnen.

Fru talman! Därmed vill jag än en gång yrka bifall till reservation 2. Men vi står naturligtvis som vanligt bakom alla reservationer bakom vilka döljer sig moderata namn.

Anf. 249 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! I vår globaliserade tid då det lokala samhället omformar sin världsbild genom att vidga sina kunskaper om andra kulturer är den lokala kulturidentiteten inte längre någon självklarhet. Den måste därför aktivt värnas, tillgängliggöras och bevaras.

Tillgängliggörande och strävan att nå nya publikgrupper har successivt minskat för de grupper som i 1974 års kulturpolitik benämndes eftersatta grupper. Jag kan hålla med om att begreppet eftersatta grupper inte är bra. Men när det togs bort och ersattes med en mycket mer svepande formulering, att verka för allas möjlighet, gick något centralt i kulturpolitiken förlorat.

Även i de fyra målformuleringar som vi har i det här betänkandet finns de luddiga formuleringarna. Vi i Vänsterpartiet tycker att de är alltför allmänt hållna. Vi saknar helt ett könsperspektiv likaväl som vi saknar ett generations- och klassperspektiv. Det måste givetvis vara en grundläggande målsättning att kvinnors såväl som mäns livssammanhang speglas och bevaras i kulturarvet likaväl som ungas och gamlas, fattigas och rikas. Även funktionshindrade måste kunna såväl känna igen sig i som att ha tillgång till detta vårt kulturarv.

Det lokala likaväl som det nationella kulturarvet tillhör alla, inte enbart godsherrens eller fideikommissariens ättlingar utan också mjölkpigans, smedens och den invandrade svenskens. Vi i Vänsterpartiet tycker att detta borde klart ha framgått i målformuleringen. Vänsterpartiet har därför redogjort för det i ett särskilt yttrande i betänkandet.

Vänsterpartiet anser att det är mycket viktigt att skydda svenska kulturföremål så att de inte försvinner ut ur landet. Vi motsätter oss därför utskottets förslag att ändra lagstiftningen så, att det blir en ramlagstiftning i stället för som i dag en lagstiftning som reglerar vilka typer av föremål det gäller och under vilka omständigheter som tillstånd måste sökas vid önskan om att föra ut föremålen ur landet.

Kulturarvsutredningen föreslog också att man liksom i dag ska reglera det i lag. Men utskottet har valt att föreslå en ramlagstiftning med motiveringen att det går snabbt att ändra i en förordning om det behövs.

Vänsterpartiet anser att snabbhet och effektivitet i statsförvaltningen alltid måste avvägas mot målsättningen om rättssäkerhet och demokrati. Det ska därför finnas synnerliga och starka skäl för att göra avkall på kraven på rättssäkerhet och demokrati.

Vi anser inte att några sådana skäl föreligger när det gäller att reglera vilka kulturföremål som ska skyddas mot utförsel ur landet. Vänsterpartiet avstyrker därför utskottets förslag. Jag yrkar därmed bifall till reservation 5, vilket innebär att regeringen får återkomma till riksdagen med förslag till ändring av lagen om kulturminnen m.m. och att utförsel ska regleras i lag.

När det gäller skyddet för kyrkstäder är vi i Vänsterpartiet väldigt glada att en majoritet i utskottet gör samma bedömning som Kulturarvsutredningen gjorde, nämligen att skydd för kyrkstäder ska genomföras. Därmed yrkar jag avslag på reservation 10.

Anf. 250 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Eftersom jag fick fel talartid i talarlistan – jag hade bara satt upp mig för sex minuter – hoppas jag att det ska vara positivt för kvällens debatt.

Vår historia har gett oss ett kulturarv som berättar för oss vad tidigare generationer har skapat. Vår historia är värdefull och värd att minnas, både på gott och ont. Därför är det av största vikt att vi värnar om kulturarvet, dvs. kulturmiljöerna och de föremål som finns kvar.

Det är därför med tillfredsställelse som vi i Centerpartiet noterar att regeringen vill tillsätta en utredare för att förbättra skyddet för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. I förslaget ligger också en tanke om att utredningen bör omfatta även lösöret, precis som Inger Davidson talade om i sitt anförande. Beträffande den tanken vill även Centerpartiet att utredaren ska se över bevarande- och äganderättsaspekten, och tydliga direktiv behövs för det.

Fru talman! Vi stöder dessutom moderaternas motion om att utreda möjligheten att upprätta en nationell stiftelse för att stödja och bevara kulturhistorisk bebyggelse. Detta uppdrag bör kunna ligga i den utredning som regeringen planerat för att förbättra skyddet för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

När det gäller utförsel av kulturföremål ur landet har Centerpartiet några synpunkter beträffande föremålskategorierna. Åldersgränsen för att få tillstånd att föra ut föremål ur landet är föremålet ska ha varit i landet i mer än 100 år. Vi tycker att den åldern borde sänkas till 75 år. Vissa föremål var inte tillverkade för 100 år sedan, och risken finns att en del föremål, genom den föreslagna åldern, kommer att försvinna ut ur landet.

De föremål som jag i första hand tänker på är folkliga kulturföremål, dvs. föremål som har spelat en viktig roll i människors vardag genom tiderna. Kännetecknande för många av dessa kulturföremål är att de inte värderas lika högt som andra kulturföremål. Det handlar först och främst om tekniska föremål. De är i de flesta fall också yngre än 100 år.

De föremål jag främst tänker på är fartyg, järnvägsföremål, bilar, motorcyklar, traktorer och velocipeder. Flera av dem kan skyddas på grund av att de är värda mer än 50 000 kr. Men en del av dem, t.ex. velocipeder och traktorer, har ett lägre värde än 50 000 kr och tillverkades för mindre

Prot.

1999/2000:101

27 april

---

*Kulturarv – kultur-
miljöer och kultur-
föremål*

än 100 år sedan. Vi får inte riskera att dessa på sin tid revolutionerande färdmedel och hjälpmedel försvinner helt och hållet ut ur landet.

Fru talman! Som en konsekvens av mitt pläderande yrkar jag därför bifall till reservation 7 under hemställanspunkt 13, som handlar just om föremålskategorier. Jag står givetvis bakom våra andra reservationer, men för tids vinning avstår jag från att yrka på dem.

Anf. 251 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Det är mycket som har sagts här i kväll, och det här ärendet innehåller många viktiga frågor. Jag tänkte lyfta fram några av de frågor som jag tycker är viktigast.

Först gäller det målen för kulturarvet. När det gäller det mål som handlar om allas deltagande har sagts att det finns en risk att vissa grupper kan hamna vid sidan om. Det är naturligtvis väldigt viktigt att man ser till att alla verkligen betyder alla.

Men jag tror också att det finns en risk med att nämna de olika grupper man tänker på. Risken är alltid att man glömmer någon grupp. Om man exempelvis tar upp könsperspektiv, generation, klass och funktionshinder kan man ju också tänka sig andra saker, som sexuell läggning, etniskt ursprung och religion. Man kan säkert fundera ut ytterligare kategorier. Därför tror jag att det är bra att skriva ”alla”, så kan man senare återkomma och verkligen anstränga sig för att lyfta fram så många grupper som möjligt så att man inte glömmer bort någon.

Det mål som handlar om nationell och internationell solidaritet samt respekt för olika gruppers arv är naturligtvis även väldigt positivt. Det är samma sak här, att man givetvis måste se till att alla verkligen får del av detta och att man inte glömmer någon grupp. Risken med att specificera alltför mycket redan i målet är att man missar poängen. Det kan komma med senare.

Jag tycker också att det är väldigt positivt att man utreder kulturhistoriskt intressant bebyggelse. I det här sammanhanget skulle jag vilja ta upp kyrkstäderna. Vi har från Socialdemokraterna lagt en reservation, men jag kommer inte att yrka bifall till den. Vi vill göra en markering. Vi tror att det är väldigt olyckligt om man inför ett speciellt skydd för kyrkstäderna, med tanke på att det är en utredning på gång som handlar om kulturhistoriskt intressant bebyggelse. Den kommer att handla om just kyrkstäder och även om prästgårdar. Om man inför det här skyddet missar man alltså prästgårdar. Det kan säkert tänkas att ytterligare saker kommer upp i den här utredningen, t.ex. missionshus. Jag tror att det är bättre att ta ett helhetsgrepp på det här.

Dessutom rör det sig om ett fåtal kyrkstäder. Det finns i dag bara en kyrkstad som inte har något skydd, och den heter Fatmomakke. Den har inget skydd, men det beror inte på att den inte kan skyddas. Det finns regler, och genom kommunal plan och K-märkning skulle man kunna skydda även denna. Självfallet vill vi se utredningen an och vad den kommer fram till.

Jag skulle även vilja säga någonting om folkliga kulturföremål, också kallade allmogeföremål. Jag håller med om att det är väldigt viktigt att se till att de här föremålen inte förs ut ur landet. De kan vara kulturhistoriskt intressanta och är en del av vårt kulturarv. Detta hänger naturligtvis samman med de EU-regler som finns. Man strävar efter en samordning,

så att det inte ska bli alltför stora skillnader mellan föremål som förs mellan EU-länder och från ett EU-land till ett land utanför EU-området. Man ska inte låta detta gå för långt, utan man måste verkligen se till att allmogeföremålen skyddas. Man bör följa upp hur dessa föremål kan skyddas.

Jag stannar där så länge. Det här är några av de viktigaste punkterna.

Anf. 252 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra att socialdemokraterna inte tänker yrka bifall till sin reservation när det gäller kyrkstäder. Jag tror att det beror på att det finns ett oerhört stort folkligt stöd för att detta skydd ska införas i lag. Min fråga är varför socialdemokraterna inte har kunnat ställa upp på detta när alla övriga partier gör det, plus Kulturarvsutredningen, som ju är färdig. Det finns en annan utredning som vidgar begreppen något, men Kulturarvsutredningen var tydlig när det gällde att detta skydd borde införas. Det är min ena fråga.

Den andra frågan handlar om det som jag tog upp när det gäller utförsel av föremål ur landet. Jag skulle vilja ha hjälp med att utforma mitt svar till den som frågar varför hon får böter för att hon har fört ut ett föremål ur landet som det är tillåtet att föra ut.

Anf. 253 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Fru talman! När det först gäller kyrkstäder tror jag inte att någonting är sant bara därför att väldigt många tycker det, att det finns en stor majoritet. Att alla andra partier och Kulturarvsutredningen tycker det är inte ett skäl för mig och socialdemokraterna att också tycka det. Vi har redan fört fram synpunkten att vi vill vidga begreppet och att det finns skyddsformer i dag. Det handlar alltså i praktiken om en enda kyrkstad.

När det sedan gäller böter för utförsel av föremål, är det självfallet en nackdel. Men å andra sidan får man mycket bättre kontroll på vilka föremål som förs ut. När man får denna kontroll kanske man t.o.m. kan upptäcka föremålskategorier som man inte har tänkt på som kanske kan behöva skydd. Det viktigaste är att folk får god information om att de måste anmäla detta. Om den informationen går ut ska det inte behöva hända att folk får böter.

Anf. 254 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag undrar då hur länge det ska dröja innan Hillevi Larsson och socialdemokraterna låter sig övertygas. Det kanske kommer efter nästa utredning, men då har riksdagen dessbättre redan beslutat – som det ser ut nu i alla fall – att vi får ett skydd för kyrkstäderna. Jag är glad för det. Det är roligt att Hillevi Larsson ömmar för de gamla missionshusen, som också är värda att skydda. Jag tror att de kommer att få ett skyddsvärde efter den utredning som nu ligger. Men det är inte ett aktuellt ärende i dag.

Det var ganska tydligt i svaret att rättssäkerheten ställs mot behovet av bättre kontroll. Det blev väldigt tydligt i Hillevi Larssons svar, och det oroar mig.

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Kulturarv – kultur-
miljöer och kultur-
föremål*

Anf. 255 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan börja med att säga att när det gäller föremålen och tillståndsplikt är det så att kontrollen ställs mot den enskilde. Men det finns ytterligare en aspekt på det här, och det är om man hastigt måste införa tillståndsplikt på föremål. Då finns redan anmälningsplikten, och därmed kan man få snabbare genomslag.

När det gäller kyrkstäder vidhåller jag och socialdemokraterna att det är bättre att ta ett helhetsgrepp på de här frågorna, så att prästgårdarna och missionshusen också kommer med. Det är märkligt att först inrätta ett särskilt skydd och sedan kanske komma med ett speciellt skydd för prästgårdar och ytterligare ett för missionshus. Vi tycker naturligtvis att detta är en viktig fråga, men den är inte så dramatisk för oss med tanke på att det bara finns en oskyddad kyrkstad, där det dessutom finns två möjligheter att skydda den som inte har utnyttjats.

Anf. 256 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Kommuners och länsstyrelser kortsiktiga tänkande hotar livskvalitet, i synnerhet i regioner som betraktas som tillväxtregioner. Därför välkomnar Miljöpartiet moderniseringen av nu gällande mål för verksamhet inom kulturmiljöområdet. Nu ska frågor som resurshushållning, hållbarhet, bevarande, delaktighet, solidaritet och respekt för allas kulturarv integreras i det arbetet. Kulturarvet ska försvaras, och det ska bevaras för framtiden. I god tid ska hot mot kulturmiljön påtalas. Här krävs då samarbete mellan olika samhällssektorer, såsom storstadspolitik, miljöpolitik, skogspolitik, transportpolitik, jordbrukspolitik, arkitektur, form och design samt det kyrkliga kulturarvet. Ja, det är den totala regionala utvecklingen, tillväxt och sysselsättning.

Här i kammaren i dag ska vi slå fast att arbetet med att utveckla det tvärsektoriella ansvaret för kulturmiljön ska fortsätta och fördjupas. Men nu vet vi alla att samarbete över revirgränser alltid är svårt – eller hur? Titta bara på oss i de olika utskotten här i riksdagen! Det är så lätt att bli hemmablind och gränsbevakande. Därför lär vi få återkomma många gånger till hur fördjupningen lyckas. Dagens takt kan inte vara normbildande, för den tycks snarast vara obefintlig. En liten tidsplan hade kanske varit på sin plats, men vi får, som sagt var, anledning att återkomma.

Jag utgår från att vi i framtiden slipper se en plan från Luftfartsverket om exploatering av en grön kil av riksintresse, utan att de med ett ord beskriver att området är ett riksintresse, med begravningsplats från stenåldern, att flyttfåglars sträck går just där eller att det är regionens andra arbetsplats för verksamhet baserad just på ren miljö och tystnad.

Det är Hall jag talar om, igen, här i kammaren. Men exemplet är så flagrant.

För övrigt baserades hela deras beräkningsmodell på felaktiga exploateringsförutsättningar som helt saknar stöd här i riksdagen, men det är en annan historia. Nu gäller det Riksantikvarieämbetets ställning i dessa sammanhang. De måste sätta i gång och använda de tänder som riksdagen ger dem.

I nämnt fall finns en landshövding som med en svepande gest till riksdagens ledamöter sade att det bara handlade om att lösa in ett par hundra fastigheter, så var saken biff. De skulle ju få marknadsmässiga

priser, så de var säkert nöjda. Inte ett ord sades om kulturmiljö. Jag vill ha en ny landshövding i Stockholm. Kan vi inte votera om det här i kammaren? Nej, det här är för allvarligt för att skämta om.

Som tur är finns det ett engagemang hos vanliga medborgare i kulturmiljöfrågor och när det gäller värnandet om vårt gemensamma kulturarv. Som det står i propositionen och betänkandet kräver ett hållbart samhälle goda stimulerande miljöer och ett aktivt kulturmiljöarbete som fungerande, drivande kraft i samhällsbygget.

Fru talman! Kulturmiljöverksamhet är ytterst resurshushållning som ska ta till vara, hävda och återanvända befintliga värden i miljön så att de tjänar både samtida som kommande generationer. När hela Vägverket gått på kurs har jag gott hopp om framtida utveckling. Man började på ett annat sätt från Vägverkets sida för ett tiotal år sedan. Då talade de om vackra vägar. Då blev bilisten vaknare och dämpade hastigheten, och antalet olyckor minskade just om vägen var vacker. Så sade de, och det var många som höll med. På Gotland fick man pris för sina blommande vägrenar. Det är dags för Vägverket att vakna igen.

Kulturmiljöverksamhet ska ge perspektiv på samhällsutvecklingen, underlätta förståelsen för miljös kulturvärde och sätta oss i stånd att försvara kulturmiljöns väsentliga värden mot förfall och förödelse. Allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande när det gäller den egna kulturen ska vara vägledande. Här behövs krafttag för att detta ska bli verklighet, säger en luttrad miljöpartist som ofta haft okunniga och trångsynta myndigheter, länsstyrelser och kommunledningar att tampa med.

Efter en helg i det sköna Sörmland – det Sörmland där mest skog i Sverige avverkas – kan bara konstateras att det inte finns mycket gammelskog eller mogen skog, som skogsbrukarna säger, kvar längre. Här behövs också en ändring av språket så att vi återigen talar om livskvalitet – det mänskliga mervärde som en promenad i en gammal trollskog kan ge – och återerövrar terminologin från ekonomisterna.

När det gäller att förklara ett mark- eller vattenområde som kulturre-servat, som har varit möjligt sedan 1998, kan vi konstatera att det inte skett någon massiv marknadsföring av den möjligheten. Om det skulle bli anstormning behövs det mer än 5 miljoner kronor att täcka kostnaden med. Det här är en fråga att ta upp igen inför höstens budgetarbete.

Till sist, fru talman, vill jag säga att den utredare som ska ta fram underlag för ett beslut om starkt skydd för kyrkstäder och undersöka om även lösöre kan byggnadsminnesförklaras måste jobba skyndsamt. När det gäller just kyrkstäderna kommer säkert delaktighetsmålet att vara av stor betydelse. Det är viktigt att det som bevaras får användning och att det finns motiv till skötsel. Det ska dock inte vara en användning som gör att det förvanskas, men det ska bli ett levande kulturarv och inte ytterligare en uppsamlingsplats för föremål.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

*Kulturarv – kultur-
miljöer och kultur-
föremål*

14 § Kulturmiljövård

Föredrogs
kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU13
Kulturmiljövård.

Anf. 257 JAN BACKMAN (m):

Fru talman! Detta är ett slags uppföljning av det förra ärendet. Några av de yrkanden som framfördes i de motioner som väcktes med anledning av kulturarvspropositionen rymdes inte där, utan de finns nu med här, tillsammans med ett antal motioner från allmänna motionstiden 1998 och 1999.

Fru talman! Låt mig först säga att det är ett mycket läsvärt betänkande som utskottet förelägger riksdagen. Ett innehållsrikt avsnitt beskriver den gällande organisationen inom kulturmiljöområdet och ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ. Här kan kommande motionärer hämta mycken kunskap om var man ska förlägga ansvaret för de åtgärder man föreslår i någon för valkretsen aktuell kulturmiljöfråga.

Under detta avsnitt har vi moderater ett antal yrkanden som berör ansvarsfördelningen, renodlingen av Riksantikvarieämbetets uppdrag och möjligheten att slå ihop RAÄ och Naturvårdsverket. Det senare förslaget hänger ihop med att vi också ville titta på möjligheten att inordna kulturminneslagen under miljöbalken. Eftersom vi av utskottskansliet på den senare punkten låtit oss övertygas om att detta i varje fall för ögonblicket inte är någon lämplig lösning – i så fall skulle man ändå behöva behålla en viktig del av KML utanför miljöbalken – har vi ingen reservation på den punkten. Utan den lagmässiga samordningen faller också just nu frågan om sammanslagning av själva myndigheterna.

Kvar står då frågan om RAÄ:s uppdrag. Vi anser att den sammanblandning som i dag finns mellan rollen som central tillsynsmyndighet inom kulturmiljövården och den verksamhetsdrivande roll som RAÄ har påtagit sig både inom den arkeologiska uppdragsverksamheten och när det handlar om rent museal verksamhet är otillfredsställande. Det finns ingen anledning att RAÄ ska ägna sig åt publik verksamhet eller det man på sin webbsida kallar besöksmål varken på Birka, Eketorp på Öland eller Glimmingehus. För en kort stund bortser jag från museet i Gamla Uppsala, som kommer att invigas om ett par dagar. Ännu mindre angelägen är den arkeologiska undersökningsverksamheten.

Jag har i dag fått tillgång till Statskontorets rapport, som heter *Staten som kommersiell aktör*. I den finns ett avsnitt som behandlar RAÄ. Statskontorets kommentar är väl värd att läsa upp. Det står under rubriken ”Konkurrensproblem” att RAÄ för det första bedriver anslagsfinansierad verksamhet inom samma myndighet som avgiftsfinansierad, vilket riskerar skapa misstankar om korssubventionering. För det andra är RAÄ central tillsynsmyndighet för kulturmiljövården. Detta kan få till följd att RAÄ åtnjuter ett extra stort förtroende, en ”offentlig goodwill”, hos kunderna eller länsstyrelserna, vilket kan leda till att RAÄ får fler uppdrag jämfört med aktörer som inte har denna fördel. För det tredje gör bristen på upphandling att beslut om vilka som ska göra en viss arkeologisk undersökning riskerar att baseras på lojalitet, personliga kontakter och

gammal vana, vilket gynnar de redan etablerade aktörerna. För det fjärde har RAÄ en dominerande ställning på grund av att de kunde bygga upp sin verksamhet skyddat från konkurrens, vilket gör att de har ett försprång framför konkurrenterna.

Under rubriken "Bedömning" anser Statskontoret att det bör vara möjligt att förbättra konkurrensen betydligt utan att kulturmiljövården försämras. Detta kan göras genom att man ekonomiskt och organisatoriskt särskiljer RAÄ:s uppdragsverksamhet i ett eget bolag. Innan detta sker bör gränsdragningen mellan uppdragsverksamhet och myndighetsuppgifter utredas. Om den i Statskontorets förstudie föreslagna utredningen emellertid konstaterar att det inte går att skapa en tillfredsställande konkurrentmarknad bör i stället marknaden regleras så att det görs klart att det inte är en marknad där privata företag kan konkurrera.

Vi ser Statskontorets rapport i detta avsnitt som ett tungt stöd för vår uppfattning.

Fru talman! En tydlig renodling av RAÄ:s roll skulle kunna vara nästa steg i den pågående processen där ansvar och arbetsuppgifter inom kulturmiljövården förtydligas och preciseras. Då skulle också relationerna mellan länsstyrelserna å ena sidan och läns museerna å den andra med RAÄ:s hjälp och stöd kunna utvecklas, till gagn för den viktiga samhällsuppgift som de är satta att sköta. Riksdagens beslut i morgon med anledning av betänkande KrU7 om de nya övergripande målen för kulturmiljövården är en markering. Det är viktigt att de inblandade myndigheterna snarast klargör vilken rollfördelning som är lämpligast för att uppnå dessa mål.

Jag yrkar med detta bifall till reservation 1 i betänkande 13 under moment 1.

I övrigt står vi bakom en trepartireservation där vi efterlyser en rimligare balans mellan statens och markägarens kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar. I vårt budgetförslag för detta budgetår ingick en höjning av anslagsposten G2 på vårt utgiftsområde – bidrag till kulturmiljövård. Den skulle gjort det möjligt för länsstyrelserna att redan inom ramen för gällande förordning tillämpa för markägaren fördelaktigare principer när man fattade beslut om bidrag.

Slutligen står vi bakom en annan trepartireservation som efterlyser en mer långsiktig plan för den statliga finansieringen av bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena. Det är mycket troligt att kommande talare i denna debatt kommer att utveckla argumenten därvidlag, så jag avstår från det.

Anf. 258 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! Precis som Jan Backman sade behandlar vi kulturmiljöfrågor utifrån allmänna motionstiden både 1998 och 1999. Det finns också några yrkanden med anledning av kulturarvspropositionen, som diskuterades alldeles nyligen.

Först vill jag göra några reflexioner om kulturmiljövård. Kulturmiljövård är ett vidsträckt och intressant begrepp. Förut talade vi om kulturminne, och då tänkte vi mer på värden av en isolerad byggnad, ett fornminne osv. När vi nu talar om kulturmiljövård ligger i det begreppet att bevara, vårda och sprida kunskap om vårt fysiska kulturarv. Det kan vara byggnader, fornminnen, gårdar m.m. samt miljöerna runtomkring dem.

Prot.

1999/2000:101

27 april

Kulturmiljövård

Där ingår också vår gemensamma kulturmiljö i form av traditioner, seder, händelser osv.

Man skulle kunna säga att kulturmiljö egentligen är alla spår som föregående generationer har lämnat i landskapet under många tusen år. Egentligen är det väl inte så stor yta av vårt land som är helt orörd. Människan har ju varit nästan överallt och satt sina spår. Ofta tänker vi på ängar, trädgårdar och gravfält som kulturmiljöer, men vi får inte glömma bort miljöer som vi i dag lever i. Jag tänker på byar, kyrkbyar, brukssamhällen och även stadskärnor.

Lösryckta ur historien får lämningar, gamla hus, inredningar m.m. inget riktigt värde, men om vi placerar dem i ett sammanhang stiger kulturvärdet för oss människor. Det bildas en miljö. Tillsammans bildar de en viktig enhet, en kulturmiljö. Många goda exempel på detta finns runtom i vårt land. Jag kan i detta sammanhang inte låta bli att nämna jordbrukarnas stora kulturmiljöinsats under åren. På just det området är jag djupt oroad inför framtiden.

Precis som Inger Davidson sade i det förra ärendet har vi kristdemokrater ingenting att invända mot de övergripande mål som diskuterades alldeles nyss här i kammaren. Men vi vill särskilt betona betydelsen av det arbete som utförs i kommuner, folkrörelser, frivilligorganisationer och av enskilda för att stödja det demokratiska bruket av kulturmiljön. Det bidrar aktivt till att uppfylla det tredje målet om allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön.

Fru talman! I reservation 3 tar vi kristdemokrater tillsammans med moderater och centerpartister upp kostnadsansvaret vid arkeologiska undersökningar. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 3, under mom. 7.

Det är en självklarhet att värdefulla fornyfynd inte får förstöras vid exploatering. Fornfynd som finns i marken – på vissa platser i landet är det ju ganska tätt mellan dem – tillhör vårt gemensamma kulturarv. Dessa fornyfynd ska behandlas professionellt. Det är också reglerat i lagen. Vad vi vänder oss emot är att ett alltför stort kostnadsansvar numera läggs på den enskilde markägaren. Regeringen bör pröva frågan om hur en rimlig balans ska kunna uppnås mellan statens och markägarens kostnadsansvar. I den tidigare fornminneslagen fanns bestämmelser om att ett arbetsföretag, som inte var allmänt eller ett större arbetsföretag, skulle vara befriat från kostnadsansvar. Denna bestämmelse togs bort när bestämmelserna fördes över till kulturminneslagen. Jag vet att det tillkom en möjlighet att få bidrag för kostnader i samband med arkeologiska undersökningar. Det är bara det att den möjligheten egentligen inte är så stor. Vi vet också att kostnaden för en utgrävning kan bli mycket omfattande. Det finns fall som visar hur en enskild ägare har kommit i kläm när vederbörande inte har varit medveten om att en fornlämning har funnits på en ärvd obebyggd tomt. Vid en bedömning har det visat sig att kostnaden för den arkeologiska undersökningen och utgrävningen var orimligt hög i förhållande till tomtens värde. I praktiken innebär detta en inskränkning också av äganderätten. Slutsatsen blir alltså: Fornlämningarna är en viktig del av vårt kulturarv och är därför en riksangelägenhet. Det är då också rimligt att det finns en balans mellan statens och markägarens kostnadsansvar och också en balans mellan kulturminneslagen och äganderätten.

Fru talman! I samband med kyrkans skiljande från staten beslutades om fortsatt statligt stöd till vård av kyrkliga kulturminnen. Detta är helt riktigt, eftersom bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena är en angelägenhet för hela samhället och svenska folket. Det är helt enkelt en mycket viktig del av vårt gemensamma kulturarv. Redan i kristdemokraternas motion med anledning av propositionen *Staten och trossamfunden* kritiserade vi regeringens ekonomiska beräkningar. Regeringen har beslutat om en tioårsplan för kyrkoantikvarisk ersättning fr.o.m. i år. Först år 2002 ska ersättning ges och då med 50 miljoner. Samtidigt finns det beräkningar som visar att det årliga behovet på området är 450–460 miljoner. Först år 2009 är en ersättning i den storleksordningen beräknad. Det finns, menar vi, en uppenbar risk att ambitionsnivån när det gäller värden av de kyrkliga kulturvärdena måste sänkas.

Den beräkning som gjorts i propositionen *Staten och trossamfunden* beträffande kostnaderna för vård och underhåll av de kyrkliga kulturvärdena är enligt vår mening så grov att det är svårt att bilda sig en uppfattning om de stämmer. Men vi kanske kan få information från socialdemokraterna om den saken här i kväll. Vi anser att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till en mer utförlig och långsiktig plan för finansieringen av de kyrkliga kulturvärdena än den som presenterades i samband med propositionen.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag inte bifall till reservation 7, men vi kristdemokrater står självklart bakom den.

Anf. 259 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Det här betänkandet, KrU13, innehåller massor av ”hemma hos mig”-motioner eller hembygdsmotioner, som de populärt kallas. Det är sådana som man som ledamot kanske känner lite extra varmt för.

Många små orter och kända platser, t.ex. Ystad, Falsterbonäset, Växjö, Forsby, Vinäs slott och fyren Pater Noster, är omnämnda. Alla som är bevandrade i geografi lägger säkert märke till att de här orterna ligger i södra Sverige. Är då inte vi som kommer från Norrland lokalpatrioter, och skriver vi inte om våra kulturmiljöer som behöver bevaras? Jo, nog är vi patrioter, men vi har inte så många kulturminnen i Norrland. Därav är det få hembygdsmotioner som handlar om kulturmiljövård. Jag känner mig dock delaktig i hela landets kulturmiljövård och lyfter därför bl.a. fram en fråga om kostnaderna i samband med arkeologiska undersökningar, precis som Dan Kihlström nyss föredömligt gjorde.

Enligt lagen om kulturminnen m.m. är ansvaret för skydd och vård av kulturmiljön en angelägenhet för alla. I verkligheten vilar ansvaret främst på fyra slags intressenter när det gäller arkeologiska undersökningar, nämligen ägare eller andra markanvändare, kommuner, museer och statliga myndigheter. Ägarens ansvar har under de senaste 50 åren successivt skärpts, bl.a. genom kostnadsansvaret för de arkeologiska undersökningarna och exploateringarna. Speciellt jordbrukarna drabbas ofta mycket hårt av det här. Kostnaderna blir särskilt stora i områden som har många fornlämningar, t.ex. Skaraborg och Öland. Det blir för många en svåröverstiglig kostnad. Tidigare lagar var annorlunda utformade, vilket innebär att stora arbetsföretag fick stå för kostnaden själva medan staten betalade för de mindre. Vi anser att det var ett bättre system. Därför yrkar

vi i dag på att kostnadsansvaret för markägaren vid dessa undersökningar bör begränsas och att regeringen bör pröva frågan om hur en rimlig balans ska kunna uppnås mellan statens och markägarens kostnadsansvar. Med de orden yrkar jag bifall till reservation 3.

Fru talman! Riksantikvarieämbetet arbetar för närvarande med en sammanställning av efterkrigstidens bebyggelse. En inventering av Stockholm, Göteborg och Malmö pågår just nu inom det s.k. storstadsprojektet. Jag vill i det här sammanhanget påpeka att det också är viktigt att hela landet, via kommunernas och landstingens ansvarsområden, uppmärksammas på vikten av att bevara efterkrigstidens byggnader. Därför bör det pågående arbetet inte bara fortgå i storstäder, utan även mindre städers och tätorters bebyggelse ska uppmärksammas. Lika viktigt som det är att skaffa kunskap om skyddsna miljöer i de större städerna är det att bygga upp kunskapen om sådana miljöer även i de mindre städerna och tätorterna. Vi har ett särskilt yttrande i den här frågan.

Fru talman! Regeringen har fastställt fem övergripande mål för kulturmiljövården. Två av dem låter som följer:

- stärka den lokala kulturella identiteten
- bidra till att öka medvetenheten om estetiska värden och historiska sammanhang.

Jag tycker att det är bra mål. Det gäller bara att leva upp till dem. Dessvärre anser jag att det yrkande om avslag som Centerpartiet har fått på sin motion Kr207 om fornyfyndens placeringar inte följer de här målen. För att stärka medborgarnas hembygdskänsla och öka det historiska intresset är det värdefullt att fynden placeras så nära fyndplatsen som möjligt. Båda de upplästa målen styrker detta, anser jag. Varför kan då inte regeringen följa sina egna mål?

Jag läser vidare i regeringens skrivning: I propositionen uttalas bl.a. att kulturmiljöverksamheten ska utgå från en helhetssyn på människan och hennes miljö. Den måste därför spela en tydlig och integrerad roll inom övriga samhällssektorer. Kulturmiljöverksamhet är ytterst resurshushållning och dess uppdrag är att ta till vara, hävda och återanvända befintliga värden i miljön så att de tjänar samtiden och därmed framtiden. Det talar sitt eget tydliga språk, och därför kan jag inte förstå att motion Kr207 avstyrks.

Jag har i min inledning talat om att antalet fornminnen och skyddsvärda objekt varierar stort i landet och att det är sällsynt med fornlämningar i Norrland, i alla fall om jag jämför med landet söder om Dalälven.

Nu tänker jag i alla fall bli lite lokalpatriotisk och berätta om en silverskatt från Stige, som ligger cirka två mil nordväst om Sundsvall. Där hittades Norrlands största silverskatt som härrör från 1100–1200-talet. Den vägde 2 ½–3 kilo och bestod av smycken och mynt. Skatten hittades i en åker för knappt hundra år sedan.

Vad tror ni hände med den? Jo, givetvis fraktades den ned till Stockholm och där delades den upp mellan Historiska museet och Myntkabinettet. Där ligger den nu, utan att glädja någon.

Det naturliga vore väl att den skulle placeras i Sundsvalls museum. Givetvis måste kommunen då ta ansvar för att lokaler och larm är godkända. Men det skulle öka möjligheterna att höja historieintresset bland kommunens och länets elever, liksom även bland övriga medborgare.

Det här är bara ett exempel på alla de fornynd som inte placeras nära fyndplatsen utan som hamnar i ett förråd, i de flesta fall på Historiska museet, och som därmed inte har möjlighet att bidra till att verkställa de mål som regeringen har satt upp.

Därför yrkar jag bifall till reservation 4.

Anf. 260 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Kulturmiljövård måste, om den ska fungera, fungera tvärsektoriellt och ges ekonomiska förutsättningar. Vi kan bara konstatera att mycket återstår, men att vi är på rätt väg.

Det är Riksantikvarieämbetet som utfärdar anvisningar, som är marknadsförare, så att säga. Man ska stå för kunskapsuppbyggnad över hela samhällssektorn, från kommunpolitiker och länsstyrelser till myndigheter och organisationer och följa upp att de nationella målen får genomslag. Det är inte bara så att länsstyrelsen får sprida information. Den ska göra det också. Då krävs t.ex. att man tillsätter de tjänster som är avsedda för ändamålet. Annars blir det svårt att hinna med att arbeta förebyggande. Man hinner endast med de allra nödvändigaste tillstånden och tillsynen. Om en byggnadsminnesförklaring önskas av en kommun, länsstyrelse eller organisation krävs omfattande samråd och delaktighet. Och samarbete tar tid.

Ökad medvetenhet om estetiska värden och historiska sammanhang ska ges. Spåren i historien ska få finnas kvar och i bästa fall även brukas. Även små spår, såsom smalspår, har här en betydelse. Då är det extra trist när en länsstyrelse kör över sin länsantikvarie och kohandlar bort mark med smalspår på, så att sträckan Västervik–Växjö riskerar att inte bevaras i framtiden.

Nu tror vi att den allmänna medborgerliga aktiviteten tillsammans med föreningen Smalspårens vänner och drivande politiker lyckas skapa opinion och att även Riksantikvarieämbetet kan spänna musklerna. Det här är ju också ett industriminne, vilket riksdagen gett extra högt bevarandevärde och Riksantikvarieämbetet rankat bland de tio främsta i landet. Här krävs att skäligen åtaganden från stat, kommun, företag och andra intressenter klargörs. Dålig ekonomi eller okunskap måste motas i grind.

Fru talman! När det gäller bidrag till kulturmiljövård är det just i mån av pengar som pengar kan fördelas av Riksantikvarieämbetet. Det är inte efterfrågan som styr, precis. Ska det till några fler kulturresevat måste vi lätta på penningpungen. Här får vi anledning att återkomma, som jag tidigare påpekade i det förra ärendet.

Även det stipulerade fördjupade samarbetet med Naturvårdsverket behöver en puff. Att gå så långt som att slå ihop myndigheterna tror vi skulle vara olyckligt, eftersom de har olika kompetens och infallsvinklar. De ska befrukta varandra, inte äta upp varandra. Men samarbetet måste öka nu.

När det gäller roll och ansvarsfördelning inom kulturmiljöorganisationer krävs ökade insatser för samsyn mellan de regionala företrädarna på länsstyrelser och läns museer. För det krävs ökat samarbete. Vi tycker

Prot.

1999/2000:101

27 april

Kulturmiljövård

att det går för långsamt. Om skälet till detta inte beror på oklarheter om ansvarsfördelning mellan central myndighet, länsstyrelse och regionala och lokala museer, undrar vi vad det beror på. Vi har nämligen skäl att misstänka att oklarheter kvarstår.

Men det behövs också en extrasatsning på landets läns museer. Nu är det deras tur. Det återkommer vi med, också det till hösten.

När det gäller arkeologiska uppdrag anser vi att det är ett måste att rollfördelningen mellan uppdragsgivare och utförare renodlas. I pågående myndighetsutredning är just en av utgångspunkterna att verksamhetens utformning måste ändras i väsentliga hänseenden. Vi hoppas att beslut kan fattas här i riksdagen inom denna mandatperiod.

Till sist, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 6 under mom. 23. Det handlar om satsning på byggnadsvård. En kraftfull och miljöinriktad satsning på byggnadsvård säger sig alla vilja ha. Ändå minskar det statliga stödet till den här verksamheten. Därför borde motionen, tycker vi, prövats i det årliga budgetarbetet. Då hade inte utskottet behövt avstyrka den med just motiveringen att det är en budgetfråga.

En rik och stimulerande kulturmiljö är ett viktigt konkurrensmedel för en regions attraktivitet. Dessutom bevaras gammal hantverkstradition, och efterfrågan på byggmaterial ger spin-off-effekter inom flera lokala sektorer. Jag väntar på en förklaring till varför regeringen talar så varmt om satsningar på byggnadsvård, bl.a. i budgetproposition, samtidigt som anslagen konsekvent minskar i budgetproposition.

Allra sist: Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön, och ansvaret delas av alla.

Anf. 261 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! På samma sätt som i det förra ärendet finns det väldigt många intressanta punkter. Men tiden är ännu mer begränsad nu än i det förra ärendet, så jag ska försöka att fatta mig kort.

Först till frågan om UV och RAÄ. UV är den arkeologiska undersökningsverksamheten och RAÄ är Riksantikvarieämbetet. Den här frågan har Kulturdepartementet tagit tag i. Det gäller inte bara frågan om man skulle skilja den arkeologiska undersökningsverksamheten från RAÄ, utan det gäller över huvud taget Riksantikvarieämbetets uppdrag. Kulturdepartementet gör nu en översyn, och därmed tycker jag att man för tillfället kan lämna den frågan och avvakta vad man kommer fram till i sin översyn.

Frågan om en sammanslagning av Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket är inte ny. Den har redan diskuterats och behandlats. Man har även diskuterat att slå ihop kulturmiljölagen och miljöbalken. Jag ser risker med detta. Förutom att frågan redan har behandlats ser jag risker att detta kan bli till kulturens nackdel. Frågan har varit uppe till behandling, och vi får titta på de ställningstaganden som har kommit fram där.

En viktig sak som har kommit fram i motionsyrkanden är kostnadsansvar för fornynd. Det finns en risk både för att fornynd inte tas om hand och för den enskilde markägaren. Därför anser vi att regeringen bör titta över bidragsförordningen på området och se hur det fungerar, så att den enskilde inte får så stora ingrepp i ekonomin.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 262 DAN KIHLLSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag är medveten om tiden och den sena kvällsstunden, men eftersom kostnadsansvaret för utgrävningar kom upp här vill jag för förtydligandets skull få från socialdemokraterna och Hillevi Larsson ett löfte om att se över frågan.

Det kan bli en smula teoretiskt när vi diskuterar detta. Jag har ett konkret exempel från västkusten. En äldre dam ville för att dryga ut sin pension stycka av en bit av sin tomt. Det visade sig att hon fick hela ansvaret på sig att betala utgrävningen. Därmed kunde hon inte sälja tomten.

Kan Hillevi Larsson ge mig ett besked om vad hon vill säga till damen på västkusten? Det är bara ett exempel av många exempel. Det Hillevi Larsson sade om ansvaret är intressant. Kan vi räkna med att regeringen kommer att se över frågan så att det blir en bättre balans mellan staten och den enskilde?

Anf. 263 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Fru talman! Vi kan räkna med att regeringen ser över bidragsförordningen. Vad det kommer att resultera i får vi se då. Vi får se regeringens ställningstagande och vad vi tycker i frågan när den kommer upp.

Jag förstår inte riktigt Dan Kihlströms exempel. Menar Dan Kihlström att kvinnan inte hade fått något bidrag alls?

Anf. 264 DAN KIHLLSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Enligt tidningsartikeln fick hon hela kravet på sig att dels betala en förundersökning, dels betala utgrävningen på tomten. Det priset översteg vad tomten var värd, vilket gjorde att det inte kunde bli någon affär. Så kan det inte vara i vårt land.

Hillevi Larsson säger att regeringen ska se över frågan. Kommer Hillevi Larsson att efter denna diskussion verka för att regeringen ser över frågan?

Anf. 265 HILLEVI LARSSON (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas att regeringen på eget initiativ verkar för detta. Det står i utskottsbetänkandet. Men jag kan åta mig att speciellt göra mitt bästa för att se till att regeringen ska se över frågan.

Jag känner inte till exemplet med denna kvinna. Men jag vet att det finns möjligheter att få bidrag. Uppenbarligen har hon inte ens fått det bidrag man är berättigad till. Jag har svårt att uttala mig, men sådana fall ska inte få förekomma. Det är en brist om det går till så.

Anf. 266 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Riksantikvarieämbetets arkeologiska utgrävningsverksamhet, UV, har varit i hetluften i många av våra debatter och betänkanden tidigare år. I det här betänkandet finns, liksom föregående år, motionsyrkanden som syftar till att skilja den arkeologiska utgrävningsverksamheten från Riksantikvarieämbetet. Verksamheten ska kunna renodlas bättre.

Utskottet hänvisar i avstyrkandet av motionen till att det inom Kulturdepartementet pågår en översyn av formerna för arkeologers upp-

dragsverksamhet. Jag hoppas verkligen att denna följetong vad gäller arkeologiska utgrävningar kommer att finna ett slut när översynen är klar.

Vänsterpartiet har haft ett par motionsyrkanden till detta betänkande, bl.a. om en utredning om hur verksamheten inom kulturmiljöorganisationer genomförs regionalt samt att det av Riksantikvarieämbetet ställs krav på att redovisa hur det arkeologiska materialet har tagits om hand. Vi har inte reserverat oss för detta, men vi kan konstatera att utskottets och riksdagens uppföljning av myndigheten måste helt enkelt förbättras – vilket också Hillevi Larsson har lovat oss att hon särskilt ska se över. Det är positivt.

Till detta har också motionsyrkande om att bevara smalspåret Växjö–Västervik och att bevara utmarkerna på Öland lagts fram. Vad gäller särskilt motionen om smalspåret Växjö–Västervik har motionärerna Lennart Värmbjörk och Lennart Beijer kommit in i salen. Jag räknar med att de kommer att säga några ord om denna motion. Jag avstår från att säga någonting. Men utskottet är positivt i skrivningarna i betänkandet vad gäller de båda motionerna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 267 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Eftersom det har talats om tåg kanske jag ska växla över till turbofart för att vi ska hinna med.

Fru talman! I två motioner, den ena av mina partikolleger Anders G Högmark och Kent Olsson, har det föreslagits att fyrplatsen Pater Noster vid Bohuskusten ska förklaras som kulturminne som en viktig del av vår kulturhistoria på sjöfartens område. En byggnad eller annan anläggning som är synnerligen märklig får enligt 3 kap. 1 § i kulturminneslagen förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Enligt KML gäller om byggnadsverket ägs av staten de bestämmelser som meddelas av regeringen. Enligt gällande regeringsförordning, 1988:1229, prövar regeringen om en byggnad ska förklaras för statligt byggnadsminne efter framställning från Riksantikvarieämbetet. Detta är tillämpligt i det nu aktuella fallet. Det kan visserligen sägas att riksdagen inte onödigtvis bör besluta i frågor huruvida ett särskilt statligt objekt – som just fyranläggningen vid Pater Noster – ska kulturminnesförklaras. Men staten äger anläggningen, och staten har ett övergripande kulturhistoriskt ansvar för samtliga av den ägda anläggningar, oavsett vilket organ som är förvaltare av det enskilda objektet.

När man under 70-talet under slogan ”Gräv där Du står” inte bara uppmanade museer, fackföreningar, företag och enskilda att gripa tag i och ta ansvar för sin egen närhistoria utan även försökte förmå statliga företag och institutioner att göra detsamma, var det också många som startade verksamhetsutställningar och museer och vårdade sig om sina äldre anläggningar för att därigenom skapa ett samband mellan dåtid och nutid och för att ge företaget och de anställda en gemensam identitet och därmed sammanhängande historiska rötter.

Inom försvaret har man alltid vårdat sig om sina gamla varv, befästningar och exercishedar. Men alla har inte varit lika framsynta och förutseende. Flera av våra avrustade fyranläggningar är dessvärre i dag stadda i förfall. Pater Noster med sin särart är dessvärre en av dem. Jag ska inte i

detalj gå in på vad man kan se vid ett besök därstädes. Låt mig bara konstatera att en del s.k. underhållsåtgärder dessvärre påskyndar nedbrytningen.

Det är motionärernas förhoppning, liksom min, att en kulturminnesförklaring skulle ge det stöd som behövs att rädda fyren till framtiden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Den andra punkten i det nu behandlade betänkandet som jag ska beröra är det som finns med i det särskilda yttrandet nr 3 i anslutning till mom. 8. Den gäller möjligheten till avyttrande av icke-unika arkeologiska massfynd. De vid det här laget i kammaren klassiska frågorna om de tiotusentals kritpiporna från tomten där Landstingsförbundets hus ligger men framför allt de tio miljoner porslinskärvarna från utgrävningen av ostindiefararen Götheborg vid Hunnebådan vid Göteborgs inlopp är numera ett stort förvarings- och konserveringsproblem med vikten tio ton.

Redan våren 1998 aviserades av regeringen att den skulle redovisa ett förslag om museernas insamlingspolitik och att därvid också frågor om massfynd skulle tas upp. Vi har ännu inte sett något av den redovisningen, men jag förutsätter nu att frågan behandlas med största skyndsamhet.

Redan nu finns det en möjlighet för regeringen att meddela sådana tillstånd men det enda som förmärkts är ett mångårigt tövande i frågan.

Denna senfärdighet och oförmåga till ställningstagande gäller förresten också frågan om gallring vid våra museer där det har funnits förslag i ca 20 år – en fråga som ingen regering har vågat ta i.

Detta med massfynden är en så uppmärksammas fråga att det nu finns ett dokument – som jag här håller upp – i form av ett examensarbete från Lunds universitets högre förvaltningsutbildning för statstjänstemän i ekonomisk styrning. Examensarbetet har titeln *Arkeologi, Ekonomi och Politik – Varför blev det inget beslut?* Det handlar just om det här med skärvarna och Ostindiefararen Götheborg.

På ställda fråga ges i det här examensarbetet faktiskt inget svar. Det avslutas med följande: ”Detta är också den frågeställning jag önskar lämna vidare till den samhällsvetenskapliga forskning, som vill fortsätta att använda det inspirerande material, som skärvarna från Ostindiefararen Götheborg utgör.”

Vad jag ser fram emot är varken ett svar på frågan eller fortsatt forskning utan det är ett beslut!

Anf. 268 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! I betänkandet behandlas en motion som jag har skrivit och som gäller kostnader vid fynd av fornlämningar. Reservanterna bekräftande reservation 3 ställer sig bakom motionen. Jag tänker inte nu argumentera här, utan jag konstaterar bara att flera partier ger sitt stöd. Dan Kihlström gav tidigare här exempel på hur det kan slå om någon drabbas hårt av att finna ett fornfynd t.ex. när en tomt ska exploateras. Något måste alltså göras åt saken.

Jag uppfattade att utskottets företrädare Hillevi Larsson gav en liten öppning i diskussionen – om jag nu förstod det rätt. Vi flyttar alltså fram positionerna bit för bit.

Prot.

1999/2000:101

27 april

Kulturmiljövård

När betänkandet justerades var ingen folkpartist närvarande. Därför vill jag göra markeringen att Folkpartiet står bakom reservationerna 2 och 3. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 269 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag hade förberett en historiebeskrivning kring ön Hamnskär och fyren där, Pater Noster. Men jag avstår från det och nöjer mig med att säga att jag tycker att utskottet har behandlat denna enskilda motion så pass humant att jag kan gå vidare med den. Jag råder dock ledamöterna här att läsa motionen som ändå ger en inledning till vad som var menat. Dessutom har vi här en aftonbön för Pater Noster. Tack, fru talman!

Anf. 270 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Jag tänker prata om den motion som handlar om den smalspåriga järnvägen mellan Västervik och Växjö. Den här järnvägen lades ned 1983 av SJ. Efter flera års förhandlingar lyckades Smalspårsföreningen köpa smalspåret för summan 7,5 miljoner kronor – naturligtvis en hutlös summa men föreningen kände sig tvungen att anta utmaningen. Och tur var väl det eftersom man därigenom såg till att detta viktiga kultur- och industriminne bevarades för eftervärlden.

Det handlar om 18 mil unik smalspårig järnväg som slingrar sig genom skogar, gamla industriorter och jordbrukslandskap från Västervik i nordöstra Småland ned till Växjö. I dag börjar alltför många förstå vikten av att ta vara på den möjlighet som smalspåret ger.

Jag tycker att utskottet behandlat motionen på ett utförligt och bra sätt. Utskottet har säkert helt rätt då det starkt understryker att det inte ankommer på riksdagen att ta ställning i enskilda ärenden. Det är alltså länsstyrelse och kommuner som har ansvaret.

Utskottet redovisar också hur olika den smalspåriga järnvägen behandlats av olika länsstyrelser – dels den i Kalmar län, dels den i Kronoberg. Den norra delen, mellan Hultsfred och Västervik, får i dag anses ha en god framtid tack vare att de ideella insatserna får stöd av länsstyrelse, regionförbund och kommuner. Denna norra del av järnvägen kommer att spela en väldigt viktig roll för bl.a. turismen i Kalmar län.

Den södra banan däremot, som till största delen går genom Kronobergs län, har inte fått samma goda behandling. Det är naturligtvis detta som är problemet. Hur ska vi få landshövding och länsstyrelse i Kronoberg att ta sitt historiska, kulturella och turistiska ansvar? Försök görs naturligtvis, men ännu har det inte lyckats fullt ut. Kanske kan det här betänkandet spela en viktig roll.

Fru talman! Jag skulle verkligen önska att Hillevi Larsson ville uttrycka utskottets innersta vilja på något sätt om att hela smalspåret är viktigt att bevara till eftervärlden.

Anf. 271 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Det gör jag så gärna. Jag instämmer fullt i det som har sagts. Tyvärr ligger det inte på riksdagen att besluta i den här frågan, utan det är landsting, kommun och länsstyrelse. Men naturligtvis vill jag rikta en uppmaning till de berörda, och även till andra parter som på något sätt

kan påverka detta genom stöd. Det är väldigt viktigt att man gör någonting här så att hela spåret bevaras.

Anf. 272 LENNART BEIJER (v):
Fru talman! Jag är helt nöjd med det svaret. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

15 § Beslut om uppskjuten ärendehantering

På förslag av talmannen medgav kammaren att på föredragningslistan återstående ärende, kulturutskottets betänkande KrU14, skulle behandlas vid morgondagens arbetsplenum.

16 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1999/2000:121 Privat införsel av alkohol drycker, m.m.

Skrivelse
1999/2000:106 Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan

17 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 27 april

1999/2000:370 av *Jan-Evert Rådström* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Väntetid för kontrollbesiktning av fordon

1999/2000:371 av *Christel Anderberg* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén

Kommunal derivathandel

1999/2000:372 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesminister Anna Lindh

FN:s sanktioner mot Irak

1999/2000:373 av *Berit Andnor* (s) till vice statsminister Lena Hjelm-Wallén

Det svenska försvaret

1999/2000:374 av *Karin Falkmer* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Osund konkurrens

1999/2000:375 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till utbildningsminister
Thomas Östros
Smärtlindring

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 3 maj.

18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 27 april

1999/2000:858 av *Jan-Evert Rådström* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Kompensation för höjd vägtrafikskatt och bränsleskatt

1999/2000:859 av *Margareta Viklund* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

Åtgärds paket för Hässleholm

1999/2000:860 av *Per-Olof Svensson* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Avtalsperiod för tågupphandling

1999/2000:861 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Ersättningsjobb till Falun

1999/2000:862 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Företagens konkurrenssituation

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 3 maj.

19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 26 april

1999/2000:824 av *Willy Söderdahl* (v) till kulturminister Marita Ulvskog

Kulturinstitutionernas hyror

1999/2000:836 av *Berit Adolfsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Kurslitteratur

1999/2000:838 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister Bosse Ringholm

1,2 procentregeln för kalk- och cementindustrin

1999/2000:839 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister
Bosse Ringholm
Skatten på råttallolja

Prot.
1999/2000:101
27 april

---

den 27 april

1999/2000:806 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Anna Lindh
Snabba insatser mot svälten på Afrikas horn

1999/2000:815 av *Bertil Persson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Bistånd till Etiopien och Eritrea

1999/2000:832 av *Laila Bäck* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Från deltid till heltid

1999/2000:834 av *Marianne Samuelsson* (mp) till statsrådet Maj-Inger
Klingvall

Hjälpinsats till Etiopien

1999/2000:843 av *Marianne Carlström* (s) till kulturminister Marita
Ulvskog

Nordiska Akvarellmuseet

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
onsdagen den 3 maj.

20 § Kammaren åtskildes kl. 23.09.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 24
(delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 13.48,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 173 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.58,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 231 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
2 § Förnyad bordläggning.....	2
3 § Förstärkt strålskydd, m.m.	2
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1999/2000: MJU15.....	2
Anf. 1 MAGGI MIKAELSSON (v).....	2
Anf. 2 GUUDRUN LINDVALL (mp).....	3
Anf. 3 SINIKKA BOHLIN (s).....	5
Anf. 4 DAN ERICSSON (kd).....	6
Anf. 5 ESKIL ERLANDSSON (c).....	8
Anf. 6 PETER PEDERSEN (v).....	9
(Beslut fattades under 9 §.)	10
4 § Riksdagens revisorers årsredovisning för 1999	10
Finansutskottets betänkande 1999/2000:FiU22	10
(Beslut fattades under 9 §.)	10
5 § Migration och asylpolitik	10
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1999/2000:SfU11	10
Anf. 7 GUSTAF VON ESSEN (m).....	10
Anf. 8 ULLA HOFFMANN (v).....	14
Anf. 9 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	18
Anf. 10 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	18
Anf. 11 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	18
Anf. 12 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	19
Anf. 13 MAGDA AYOUB (kd).....	19
Anf. 14 BIRGITTA CARLSSON (c).....	20
Anf. 15 JOHAN PEHRSON (fp)	22
Anf. 16 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	24
Anf. 17 ANDRE VICE TALMANNEN	25
Anf. 18 GUSTAF VON ESSEN (m).....	25
Anf. 19 ANDRE VICE TALMANNEN	25
Anf. 20 GUSTAF VON ESSEN (m).....	25
Anf. 21 JOHAN PEHRSON (fp) replik	26
Anf. 22 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	26
Anf. 23 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	26
Anf. 24 MAUD BJÖRNEMALM (s).....	28
Anf. 25 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	32
Anf. 26 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	32
Anf. 27 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	32
Anf. 28 MAGDA AYOUB (kd) replik	32
Anf. 29 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	33
Anf. 30 MAGDA AYOUB (kd) replik	33
Anf. 31 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	33
Anf. 32 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	34
Anf. 33 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	34
Anf. 34 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	34

Anf. 35 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	34
Anf. 36 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	35
Anf. 37 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	35
Anf. 38 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	35
Anf. 39 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	36
Anf. 40 JOHAN PEHRSON (fp) replik.....	36
Anf. 41 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	36
Anf. 42 JOHAN PEHRSON (fp) replik.....	37
Anf. 43 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	37
Anf. 44 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	37
Anf. 45 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	44
Anf. 46 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik.....	44
Anf. 47 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	45
Anf. 48 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik.....	45
Anf. 49 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	45
Anf. 50 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik.....	46
Anf. 51 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	46
Anf. 52 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik.....	47
Anf. 53 MAGDA AYOUB (kd) replik.....	47
Anf. 54 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik.....	47
Anf. 55 MAGDA AYOUB (kd) replik.....	48
Anf. 56 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik.....	48
Anf. 57 GÖRAN LINDBLAD (m).....	48
Anf. 58 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	48
Anf. 59 MAGDA AYOUB (kd) replik.....	51
Anf. 60 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik.....	51
Anf. 61 MAGDA AYOUB (kd) replik.....	51
Anf. 62 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik.....	51
Anf. 63 STEN ANDERSSON (m).....	51
Anf. 64 ULLA HOFFMANN (v).....	54
Anf. 65 STEN ANDERSSON (m).....	54
Anf. 66 ULLA HOFFMANN (v).....	55
Anf. 67 STEN ANDERSSON (m).....	55
Anf. 68 MAGDA AYOUB (kd).....	55
Anf. 69 STEN ANDERSSON (m).....	56
Anf. 70 MAGDA AYOUB (kd).....	56
Anf. 71 STEN ANDERSSON (m).....	57
Anf. 72 GUSTAF VON ESSEN (m).....	57
Anf. 73 STEN ANDERSSON (m).....	57
(Beslut fattades under 9 §.).....	58
Ajournering.....	58
Återupptagna förhandlingar.....	58
6 § Frågestund.....	58
Anf. 74 ANDRE VICE TALMANNEN.....	58
<i>Betygen.....</i>	<i>58</i>
Anf. 75 TUVE SKÅNBERG (kd).....	58
Anf. 76 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	59
Anf. 77 TUVE SKÅNBERG (kd).....	59
Anf. 78 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	59

<i>Miljöpolis</i>	60
Anf. 79 GUNNEL WALLIN (c)	60
Anf. 80 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	60
Anf. 81 GUNNEL WALLIN (c)	60
Anf. 82 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	60
<i>Vårdköerna</i>	61
Anf. 83 JEPPE JOHNSSON (m)	61
Anf. 84 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	61
Anf. 85 JEPPE JOHNSSON (m)	61
Anf. 86 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	62
<i>Språket på svenska arbetsplatser</i>	62
Anf. 87 CARINA HÄGG (s)	62
Anf. 88 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	63
Anf. 89 CARINA HÄGG (s)	63
Anf. 90 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	63
<i>Avlyssningssystem</i>	64
Anf. 91 KIA ANDREASSON (mp)	64
Anf. 92 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	64
Anf. 93 KIA ANDREASSON (mp)	64
Anf. 94 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	64
<i>Forskningspolitiken</i>	64
Anf. 95 LENNART GUSTAVSSON (v)	64
Anf. 96 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	65
Anf. 97 LENNART GUSTAVSSON (v)	65
Anf. 98 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	65
<i>Fastighetsskatten</i>	66
Anf. 99 MARGARETA CEDERFELT (m)	66
Anf. 100 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	66
Anf. 101 MARGARETA CEDERFELT (m)	66
Anf. 102 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	67
<i>Zimbabwe</i>	67
Anf. 103 ANNELIE ENOCHSON (kd)	67
Anf. 104 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	68
Anf. 105 ANNELIE ENOCHSON (kd)	68
Anf. 106 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	68
<i>Satsningar inom sjukvården</i>	68
Anf. 107 HANS KARLSSON (s)	68
Anf. 108 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	69
Anf. 109 HANS KARLSSON (s)	69
Anf. 110 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	69
<i>De teologiska högskolorna</i>	69
Anf. 111 ELVER JONSSON (fp)	69
Anf. 112 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	70
Anf. 113 ELVER JONSSON (fp)	70
Anf. 114 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	70
<i>Landsting och kommuner med underskott</i>	71
Anf. 115 OWE HELLBERG (v)	71
Anf. 116 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	71

Anf. 117 OWE HELLBERG (v)	71
Anf. 118 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	71
<i>Energiskatterna</i>	72
Anf. 119 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	72
Anf. 120 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	72
Anf. 121 ÅKE SANDSTRÖM (c).....	72
Anf. 122 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	72
<i>Skärpt vapenlagstiftning</i>	72
Anf. 123 ELISABETH FLEETWOOD (m)	72
Anf. 124 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	73
Anf. 125 ELISABETH FLEETWOOD (m)	73
Anf. 126 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	74
<i>Den nya lärarutbildningen</i>	74
Anf. 127 ERLING WÄLIVAARA (kd)	74
Anf. 128 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	74
Anf. 129 ERLING WÄLIVAARA (kd)	75
Anf. 130 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	75
<i>Demokrati och inflytande</i>	75
Anf. 131 MONICA GREEN (s)	75
Anf. 132 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	75
Anf. 133 MONICA GREEN (s)	75
Anf. 134 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	76
<i>De små ämnena på universiteten</i>	76
Anf. 135 ULF NILSSON (fp).....	76
Anf. 136 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	76
Anf. 137 ANDRE VICE TALMANNEN.....	77
7 § Information från regeringen om skrivelsen	
Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan.....	77
Anf. 138 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	77
Anf. 139 GUN HELLSVIK (m)	80
Anf. 140 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	80
Anf. 141 GUN HELLSVIK (m)	81
Anf. 142 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	81
Anf. 143 GUNNEL WALLIN (c)	81
Anf. 144 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	81
Anf. 145 GUNNEL WALLIN (c)	82
Anf. 146 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	82
Anf. 147 RAGNWI MARCELIND (kd)	83
Anf. 148 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	83
Anf. 149 RAGNWI MARCELIND (kd)	83
Anf. 150 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	84
Anf. 151 SOFIA JONSSON (c)	84
Anf. 152 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	84
Anf. 153 SOFIA JONSSON (c)	84
Anf. 154 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	85
Anf. 155 KIA ANDREASSON (mp)	85
Anf. 156 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	85
Anf. 157 KIA ANDREASSON (mp)	85
Anf. 158 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	86

Anf. 159 JOHAN PEHRSON (fp)	86
Anf. 160 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	86
Anf. 161 JOHAN PEHRSON (fp)	87
Anf. 162 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	87
Anf. 163 YVONNE OSCARSSON (v)	87
Anf. 164 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	88
Anf. 165 KENNETH JOHANSSON (c)	88
Anf. 166 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	88
Anf. 167 ANDERS G HÖGMARK (m)	89
Anf. 168 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	89
Anf. 169 ANDERS G HÖGMARK (m)	90
Anf. 170 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	90
Anf. 171 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	91
Anf. 172 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	91
8 § Hälsa- och sjukvårdsfrågor m.m.	91
Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU9	91
Anf. 173 LEIF CARLSON (m)	91
Anf. 174 ROLF OLSSON (v)	95
Anf. 175 LEIF CARLSON (m) replik	97
Anf. 176 ROLF OLSSON (v) replik	97
Anf. 177 LEIF CARLSON (m) replik	98
Anf. 178 ROLF OLSSON (v) replik	98
Anf. 179 CHATRINE PÅLSSON (kd)	99
Anf. 180 KENNETH JOHANSSON (c)	101
Anf. 181 LEIF CARLSON (m) replik	103
Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (c) replik	104
Anf. 183 LEIF CARLSON (m) replik	104
Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (c) replik	105
Anf. 185 ROLF OLSSON (v) replik	105
Anf. 186 KENNETH JOHANSSON (c) replik	106
Anf. 187 ROLF OLSSON (v) replik	106
Anf. 188 KENNETH JOHANSSON (c) replik	107
(forts. 10 §)	107
Ajournering	107
Återupptagna förhandlingar	107
9 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid	
dagens sammanträde	107
MJU15 Förstärkt strålskydd, m.m.	107
FiU22 Riksdagens revisorers årsredovisning för 1999	108
SfU11 Migration och asylpolitik	108
10 § (forts. från 8 §) Hälsa- och sjukvårdsfrågor m.m. (forts.	
SoU9)	111
Anf. 189 KERSTIN HEINEMANN (fp)	111
Anf. 190 THOMAS JULIN (mp)	114
Anf. 191 KENNETH JOHANSSON (c) replik	116
Anf. 192 THOMAS JULIN (mp) replik	117
Anf. 193 KENNETH JOHANSSON (c) replik	117
Anf. 194 THOMAS JULIN (mp) replik	117
Anf. 195 CATHERINE PERSSON (s)	117

(forts.).....	121
Ajournering.....	121
Återupptagna förhandlingar	121
10 § (forts.) Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (forts. SoU9)	121
Anf. 196 LEIF CARLSON (m) replik.....	121
Anf. 197 CATHERINE PERSSON (s) replik	122
Anf. 198 LEIF CARLSON (m) replik.....	122
Anf. 199 CATHERINE PERSSON (s) replik	123
Anf. 200 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	123
Anf. 201 CATHERINE PERSSON (s) replik	124
Anf. 202 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	124
Anf. 203 CATHERINE PERSSON (s) replik	125
Anf. 204 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	125
Anf. 205 CATHERINE PERSSON (s) replik	125
Anf. 206 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	126
Anf. 207 CATHERINE PERSSON (s) replik	126
Anf. 208 KENNETH JOHANSSON (c) replik	126
Anf. 209 CATHERINE PERSSON (s) replik	127
Anf. 210 KENNETH JOHANSSON (c) replik	127
Anf. 211 CATHERINE PERSSON (s) replik	127
Anf. 212 CARLINGE WISBERG (v)	128
Anf. 213 MARIANNE ANDERSSON (c)	129
Anf. 214 YVONNE OSCARSSON (v).....	132
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	134
11 § Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor	134
Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU11	134
Anf. 215 LEIF CARLSON (m)	134
Anf. 216 CHATRINE PÅLSSON (kd)	136
Anf. 217 CONNY ÖHMAN (s)	137
Anf. 218 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	138
Anf. 219 CONNY ÖHMAN (s) replik	138
Anf. 220 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	138
Anf. 221 CONNY ÖHMAN (s) replik	138
Anf. 222 LENA OLSSON (v)	138
Anf. 223 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	139
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	139
12 § Barnfrågor.....	139
Socialutskottets betänkande 1999/2000:SoU12	139
Anf. 224 INGRID BURMAN (v).....	139
Anf. 225 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	141
Anf. 226 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	144
Anf. 227 KENNETH JOHANSSON (c)	146
Anf. 228 INGRID BURMAN (v) replik.....	148
Anf. 229 KENNETH JOHANSSON (c) replik	148
Anf. 230 INGRID BURMAN (v) replik.....	149
Anf. 231 KENNETH JOHANSSON (c) replik	149
Anf. 232 THOMAS JULIN (mp)	150
Anf. 233 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	151
Anf. 234 MARGARETA ISRAELSSON (s)	153

Anf. 235	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik....	156
Anf. 236	MARGARETA ISRAELSSON (s) replik.....	156
Anf. 237	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik....	157
Anf. 238	MARGARETA ISRAELSSON (s) replik.....	157
Anf. 239	YVONNE OSCARSSON (v).....	158
Anf. 240	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	160
Anf. 241	RAGNWI MARCELIND (kd).....	161
Anf. 242	MARGARETA ISRAELSSON (s).....	162
Anf. 243	RAGNWI MARCELIND (kd).....	162
Anf. 244	MARGARETA ISRAELSSON (s).....	162
Anf. 245	RAGNWI MARCELIND (kd).....	163
	(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	163
13 §	Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål	163
	Kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU7.....	163
Anf. 246	TALMANNEN	163
Anf. 247	INGER DAVIDSON (kd).....	163
Anf. 248	ELISABETH FLEETWOOD (m).....	165
Anf. 249	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	166
Anf. 250	BIRGITTA SELLÉN (c).....	167
Anf. 251	HILLEVI LARSSON (s).....	168
Anf. 252	INGER DAVIDSON (kd) replik.....	169
Anf. 253	HILLEVI LARSSON (s) replik	169
Anf. 254	INGER DAVIDSON (kd) replik.....	169
Anf. 255	HILLEVI LARSSON (s) replik	170
Anf. 256	EWA LARSSON (mp).....	170
	(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	171
14 §	Kulturmiljövård	172
	Kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU13.....	172
Anf. 257	JAN BACKMAN (m)	172
Anf. 258	DAN KIHLESTRÖM (kd)	173
Anf. 259	BIRGITTA SELLÉN (c).....	175
Anf. 260	EWA LARSSON (mp).....	177
Anf. 261	HILLEVI LARSSON (s).....	178
Anf. 262	DAN KIHLESTRÖM (kd) replik.....	179
Anf. 263	HILLEVI LARSSON (s) replik	179
Anf. 264	DAN KIHLESTRÖM (kd) replik.....	179
Anf. 265	HILLEVI LARSSON (s) replik	179
Anf. 266	CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	179
Anf. 267	LENNART FRIDÉN (m).....	180
Anf. 268	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	181
Anf. 269	ROSITA RUNEGRUND (kd).....	182
Anf. 270	LENNART BEIJER (v)	182
Anf. 271	HILLEVI LARSSON (s).....	182
Anf. 272	LENNART BEIJER (v)	183
	(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	183
15 §	Beslut om uppskjuten ärendehantering	183
16 §	Bordläggning.....	183
17 §	Anmälan om interpellationer	183
18 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	184

19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	184	Prot.
20 § Kammaren åtskildes kl. 23.09.....	185	1999/2000:101
		<u>27 april</u>

Elanders Gotab, Stockholm 2000